

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара
Міністерство освіти і науки України

Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису

ТАРНАВСЬКА Ірина Олегівна

УДК 316.77:070](100+477)(043.3)

ДИСЕРТАЦІЯ

ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В УКРАЇНІ

27.00.01 – теорія та історія соціальних комунікацій

Подається на здобуття наукового ступеня кандидата наук із соціальних комунікацій

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

_____ Тарнавська І. О.

Науковий керівник: Гусева Олена Олександрівна,
доктор філологічних наук, професор

Дніпро – 2019

АНОТАЦІЯ

Тарнавська І.О. Інформаційно-аналітичне забезпечення євроінтеграційних процесів в Україні. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата наук із соціальних комунікацій за спеціальністю 27.00.01 «Теорія та історія соціальних комунікацій». – Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара, Дніпро, 2019.

У роботі виявлено та комплексно проаналізовано особливості інформаційно-аналітичного забезпечення євроінтеграційних процесів в Україні, що полягають у наданні громадянам та членам громадянського суспільства максимально вичерпної інформації про них. На основі наданої інформації можна зрозуміти суть явища, провести обговорення всередині суспільства, тобто розпочати діалог у соціумі, а також зробити певні узагальнення щодо доцільності, ризику, позитивні та негативні аспекти його реалізації для країни. При цьому зазначається, що збір інформації та її аналіз є однаково важливими елементами при висвітленні євроінтеграційної тематики, адже у сукупності вони сприяють більш глибокому й правильному розумінню суті процесів та прийняттю правильних рішень як на державному, так і на громадському рівнях.

Автор приходить до думки, що існує комплексна дефініція заявленого терміна, і в представленому дослідженні процес інформаційно-аналітичного забезпечення розуміється як комплекс повідомлень про певну проблему, що поширюється медіаканалами для їх внутрішнього та зовнішнього споживання цільовими аудиторіями. Відповідальними за надання інформації та інформаційно-аналітичне забезпечення виступають органи влади, засоби масової інформації, експерти тощо, від яких цілком залежить правильність прийняття рішень членами громадянського суспільства, адже подана інформація може бути як точною та достовірною, сприяти напрацюванню правильних висновків, так і, навпаки, – бути викривленою, і таким чином слугувати задоволенню інтересів певних зацікавлених сторін. Основним предметом аналізу в контексті інформаційно-аналітичного забезпечення

євроінтеграційних процесів виступають інформаційні відносини та інформаційна діяльність, пов'язані зі створенням, розповсюдженням та споживанням інформації.

Інформаційне забезпечення включає збір, накопичення та поширення інформації, тоді як аналітичне забезпечення знаходить своє втілення на рівні аналізу даних, що дозволяє громадськості зрозуміти суть явища та зробити певні висновки або прийняти рішення щодо доцільності або нераціональності їх імплементації для країни.

Інформаційно-аналітичне забезпечення євроінтеграційних процесів в Україні та їх популяризація за межами країни здійснюється в межах міжнародної інформаційної діяльності України, яка включає не тільки поширення інформації про зовнішньополітичний курс в українському суспільстві, державних інституціях тощо, а й розповсюдження інформації про стан впровадження євроінтеграційних процесів серед міжнародної спільноти. Дані, отримані під час проведення дослідження, вказують на той факт, що проблема недостатньої обізнаності міжнародної спільноти про Україну може бути вирішена шляхом реалізації міжнародних комунікацій, інформаційних кампаній, розповсюдження та моніторингу інформації про Україну на міжнародному рівні, співробітництва з українською діаспорою тощо. У результаті аналізу даних пріоритетів діяльності зроблено висновок, що вони є доцільними й ефективними, однак існують виключно у теоретичній площині та потребують розробки конкретних практичних кроків для їх реалізації через певні проекти, події тощо, інакше вони залишаться лише абстрактними ідеями і не дадуть практичної користі країні та суспільству. Важливо самостійно створювати інформаційну картину подій та зовнішньополітичних процесів, які відбуваються в Україні шляхом розповсюдження матеріалів у іноземних ЗМК та у інший спосіб, а не дозволяти іноземним медіа самостійно обирати теми для висвітлення української проблематики та, відповідно, самостійно формувати певний образ країни у світовому інформаційному просторі, який призводить до виникнення хибних стереотипів, думок, ставлення міжнародної спільноти до України.

Таким чином, доцільно виділити два пріоритетних напрямки наукового осмислення: роботу у сфері державного управління та медійну діяльність.

Акцентуація на них уваги зумовила структуру нашого дослідження, у якому, по-перше, вивчаються механізми вибудовування іміджевої політики України з огляду на європейський вектор розвитку та євроінтеграційне спрямування зовнішньої та внутрішньої політики держави, а по-друге, аналізуються канали поширення євроінтеграційних ідей. Вони формують певну модель інформаційно-аналітичної діяльності, яка функціонує завдяки публічній та культурній дипломатії, діяльності української діаспори, неурядових організацій та аналітичних центрів (think tanks) з продукування ідей в Україні та за кордоном, мас-медіа та онлайн-проектів. Результати дослідження свідчать, що публічна, культурна, народна, співпраця з українською діаспорою, неурядовими організаціями та аналітичними центрами в країні та за її межами є найбільш ефективними та результативними способами просування політичних цілей та інтересів України як у внутрішній площині, так і у зовнішньополітичному вимірі. Залучення можливостей онлайн-комунікації та соціальних медіа не лише пожвавило дискусію про євроінтеграційні процеси, а й суттєво підвищило її ефективність у плані оперативності, варіативності, інтерактивності, інформативності та можливості зв'язку з першоджерелом (офіційні акаунти у Facebook, Twitter тощо).

Аналіз контенту близько 6 тис. публікацій у засобах масової інформації США, Британії, Німеччини, Франції та України, свідчить, що до сьогодні в Україні не існує чіткої інформаційної стратегії стосовно висвітлення питань європейської інтеграції. Це впливає і на представлення українського питання у світових медіа (публікації мають спорадичний характер, інформаційні приводи іноземні ЗМІ шукають власними силами, рідко використовують поширювані Україною факти в рамках реалізації національної інформаційної політики), і на формування вітчизняного інформаційного поля (специфіка висвітлення подій, тональність подання матеріалів, підтримка або невідтримка певних політичних явищ залежить здебільшого від редакційної політики медіа, а не від справжніх ідей державотворення).

Ключові слова: інформаційно-аналітичне забезпечення, європейська інтеграція України, інформаційна політика, медіаканали, соціальна комунікація.

Список публікацій здобувача

Статті у наукових фахових виданнях

1. Сухенко І. М., Тарнавська І. О. Функціональні аспекти взаємодії соціальних медіа і державного уряду: до проблеми імплементації WEB 2.0. *Вісник Дніпропетровського університету. Серія : Соціальні комунікації*. 2013. Т. 21. Вип. 13. С. 115–120.

2. Сухенко І. М., Тарнавська І. О. Стратегія безпеки ЄС у європейському медіа-контексті. *Держава та регіони. Соціальні комунікації*. 2013. № 1. С. 178–181.

3. Тарнавська І. О. Специфіка висвітлення євроінтеграційних процесів в Україні. *Communications and Communicative Technologies*. 2019. Вип. 19. С. 70–75. DOI: 10.15421/291910.

4. Tarnavska I. The New York Times about Contemporary Ukraine: Conceptualization Attempt. *Образ*. 2019. Т. 1 (30). С. 35–44. DOI: 10.21272/Obraz.2019.1(30)-35-44.

Публікації у наукових виданнях за кордоном

5. Tarnavska I. O. Public and Cultural Diplomacy as the Channels of European Integration Ideas Promotion: Ukrainian Experience. *World Science*. 2019. Issue 5(45). Vol. 3. P. 36–42, DOI: 10.31435/rsglobal_ws/31052019/6523.

6. Tarnavska I. O. External Media Image of Ukraine (based on “The Guardian” materials). *International Journal of Innovative Technologies in Social Science*. 2019. Issue 6(18). P. 28–36, DOI:10.31435/rsglobal_ijitss/30092019/6674.

Публікації у наукових виданнях

7. Тарнавська І. О., Сухенко І. М. Специфіка формування концептосфери Стратегії безпеки ЄС у офіційних виданнях Інституту ЄС зі стратегічних досліджень. *Масова комунікація у глобальному та національному вимірах: Збірник статей за матеріалами наукових досліджень бакалаврів, спеціалістів, магістрів*. Дніпропетровськ : ДНУ імені Олеся Гончара, факультет систем і засобів масової комунікації, 2013. Вип. 2. С. 67–71.

Матеріали конференцій

8. Тарнавська І. О. Імідж України у європейському медіа-контексті. *«Україна ХХІ сторіччя – інтелект і творчість молоді»: матеріали I Всеукраїнського форуму студентів, аспірантів і молодих учених*. Дніпропетровськ: ДНУ, 2011. С. 71–73.

9. Тарнавська І. О. Етичні аспекти формування іміджу України у сучасному європейському медіа-контексті. *Етичні норми в умовах глобалізаційних процесів у мас-медіа: матеріали міжнародної науково-практичної конференції*. Київ. 2011. С. 49–51.

10. Tarnavska I. O., Sukhenko I. M. The specificity of the EU language policy in the globalized information context. *Teoretyczne i praktyczne innowacje w nauce*. Gdańsk. 2012.

11. Тарнавська І. О. Українське «мовне питання» у аспекті мовної політики ЄС. *Молодіжна проблематика медійного контенту України і світу: матеріали міжнародної студентської науково-практичної конференції*. Київ. 2012. С. 76–79.

12. Тарнавська І. О. Стратегія безпеки ЄС у європейському медіаконтексті. *Прикладні аспекти дослідження медійного контенту: матеріали міжнародної студентської науково-практичної конференції*. Київ. 2013. С. 187–190.

13. Tarnavska I. A Secure Europe in a Better World: European Media Vision of the Strategy. *Zbiór raportów naukowych. „Wpływ badań naukowych (28.04.2013 – 30.04.2013)*. Bydgoszcz: Wydawca: Sp. z o.o. «Diamond trading tour», 2013. S. 22–24.

14. Tarnavska I. O., Sukhenko I. M. E-government in its Ukrainian vision: how social media impact governance for sustainable development. *«Ғылым және білім – 2014» атты студенттер мен жас ғалымдардың IX Халықаралық ғылыми конференциясы = IX Международная научная конференция студентов и молодых ученых «Наука и образование – 2014» = The IX International Scientific Conference for students and young scholars «Science and education – 2014»*. Астана. 2014. С. 2050–2055.

15. Тарнавська І. О. Основні підходи до вивчення проблеми інформаційно-аналітичного забезпечення євроінтеграційних процесів в сучасній Україні. *Матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції «Сучасні виклики для соціально значущої медіадіяльності»*. Київ. 2015. С. 115–120.

16. Tarnavska I. The Problem of Information and Analytical Support of the Ukraine's European Integration Process: Basic Approaches. *Тези доповідей III Міжнародного форуму студентів, аспірантів і молодих вчених*. Дніпропетровськ : ДНУ, 2015. С. 129–131

17. Tarnavska I. O. Official channels of European integration ideas promotion: Ukrainian realities. *Zbiór artykułów naukowych z Konferencji Międzynarodowej NaukowoPraktycznej (on-line) zorganizowanej dla pracowników naukowych uczelni, jednostek naukowo-badawczych oraz badawczych z państw obszaru byłego Związku Radzieckiego oraz byłej Jugosławii*. Belgrade (Serbia). 2019. P. 54–56.

SUMMARY

Tarnavska I. O. Information and Analytical Support of the European Integration Processes of Ukraine. – Manuscript of the qualifying scientific work.

Thesis for Candidate of Science in Social Communications (Ph.D.), specialty 27.00.01 – Theory and History of Social Communications. – Oles Honchar Dnipro National University. – Dnipro, 2019.

The peculiarities of the information and analytical support of the European integration processes in Ukraine as a phenomenon, implying the provision of citizens and members of the society with the comprehensive information on the related processes, are identified and analyzed in the thesis. Based on the information provided, it is possible to understand the phenomenon itself, start a dialogue within the society, and make some generalizations about the feasibility, risks, positive and negative aspects of its implementation in the country. In particular, it is noted that the information collection and its analysis are equally important elements of the coverage of Eurointegration topics, as they serve to strengthen understanding of the meaning of processes and taking the right decisions both at the state and public levels.

The author comes to the conclusion that there is a comprehensive definition of the analysed term and in view of the current research, the process of information and analytical support should be perceived as a complex or set of messages on a specific issue,

disseminated through the media channels, reaching out to internal and external target audiences. In this case, the responsibility for the provision of information and analytical support is borne by authorities, mass media, experts, etc., and the decisions, taken by the civil society, are completely dependent upon the mentioned actors, thus the information, provided by them, can be both accurate and reliable, leading in this case to the right conclusions and, on the contrary, the data can be false, and as a result, serve some interested parties' interests. The main subject of analysis in the context of information and analytical support of the European integration processes is the information relations and activities related to the creation, dissemination and consumption of information.

Information support involves the collection, accumulation and dissemination of information, while analytical support implies the data analysis, which, overall, allows the public to understand the meaning of the phenomenon and make certain conclusions or decide on the feasibility or irrationality of their implementation in the country.

Information and analytical support of European integration processes of Ukraine and their promotion worldwide is carried out in the framework of Ukrainian international information activities, which include not only the dissemination of information on foreign policy among Ukrainian society, state institutions, etc., but also the dissemination of information on the European integration processes implementation status within the international community. The data, obtained during the study, shows that there is a problem, related to the lack of awareness of the international community about Ukraine, which, according to the Government's vision, can be solved through the implementation of international communication activities, information campaigns, the dissemination and monitoring of information about Ukraine at the international level, through cooperation with the Ukrainian diaspora, etc. Having analysed these priorities areas, it is vital to conclude that they are feasible and effective, but they are more theoretical and require the development of more specific practical steps to be implemented through certain projects, events, etc., otherwise they can remain in the form of listed ideas on a sheet of paper and do not have practical benefits for the country and its society. It is also important to independently develop an information picture of events and foreign policy processes, occurring in Ukraine, through the distribution of materials in international media outlets

etc., and to not allow foreign mass media to independently select a range of topics, covering Ukrainian issues, and as a result create the Ukrainian perception by the international community in the global information space from their own point of view, leading to false stereotypes, opinions, attitude of the international audience towards Ukraine.

Thus, it is essential to identify two priority areas of scientific thinking: work in public administration and media activity. The accentuation of attention in these areas has led to the structure of the thesis, which, firstly, examines the mechanisms of development of Ukraine's image policy with regard to the country's pro-European development path and the European integration as a country's foreign and home policy course, and secondly, analyzes the channels of eurointegration ideas distribution. These channels create a model of information and analytical activities that are implemented by means of public and cultural diplomacy, the dissemination of ideas of the Ukrainian diaspora, non-governmental organizations and think tanks in Ukraine and abroad, mass media and online projects. The results of the research show that public, cultural, civil cooperation with the Ukrainian diaspora, non-governmental organizations and think tanks in the country and abroad, the media are the most effective and efficient ways of promoting Ukraine's political agenda and interests, both internally and externally. The use of social media in addition to the traditional channels of online communication not only enlivened the discussion on European integration processes, but also significantly increased its efficiency in terms of responsiveness, variability, interactivity, informativeness and the ability to communicate with primary sources (official Facebook accounts, Twitter accounts, etc.).

The analysis of the content of about 6 thousand publications of the US, UK, German, French and Ukrainian media demonstrated that until now, there is no clear information strategy on the coverage of European integration issues, being implemented in Ukraine. This fact influences both the presentation of the Ukrainian issues in the international media (publications are sporadic, the foreign media look for the news themselves, rather than use the facts, disseminated by Ukraine in the framework of the national information policy), and the formation of the domestic information sphere (specificity of the events' coverage, the tone of material, whether certain political ideas are supported or not depends more on the media editorial policy, rather than on the genuine ideas of state-building).

Keywords: information and analytical support, European integration of Ukraine, information policy, media channels, social communications.

List of publications

Articles in the scientific professional editions

1. Sukhenko, I.M. & Tarnavska, I.O. (2013), “Functional aspects of the interaction between social media and the state government: towards the problem of WEB 2.0 implementation”, *Visnyk Dnipropetrovsjkojho Universytetu. Serija: Socyaljni komunikaciji [Dnipropetrovsk University Bulletin : Social Communications]*, vol. 21, issue 13, p. 115–120.

2. Sukhenko, I.M. & Tarnavska, I.O. (2013), “EU Security Strategy in the European media context”. *Derzhava ta rehiony. Socialjni komunikaciji [Country and Regions. Social Communications]*, no. 1, p. 178–181.

3. Tarnavska, I.O. (2019), “Specificity of the Coverage of European Integration Proceses in Ukraine”, *Communications and Communicative Technologies*, issue 19, p. 70–75, DOI: 10.15421/291910.

4. Tarnavska, I. (2019), “The New York Times about Contemporary Ukraine: Conceptualization Attempt”, *Obraz [Image]*, vol. 1(30), p. 35–44, DOI: 10.21272/Obraz.2019.1(30)-35-44.

Articles in the scientific editions abroad

5. Tarnavska, I.O. (2019), “Public and Cultural Diplomacy as the Channels of European Integration Ideas Promotion: Ukrainian Experience”, *World Science*, issue 5(45), vol. 3, p. 36–42, DOI: 10.31435/rsglobal_ws/31052019/6523.

6. Tarnavska, I.O. (2019), “External Media Image of Ukraine (based on “The Guardian” materials)”, *International Journal of Innovative Technologies in Social Science*, issue 6(18), p. 28–36, DOI:10.31435/rsglobal_ijitss/30092019/6674.

Articles in the scientific editions

7. Tarnavska, I.O. & Sukhenko, I.M. (2019), “Specificity of formation of the conceptual sphere of the EU Security Strategy in the official editions of the EU Institute for Strategic Studies”, *Mass Communication in Global and National Dimensions: Collection of Articles Based on Research Materials from Bachelors', Specialists', Masters' Students*, issue. 2, p. 67–71.

Conference Materials

8. Tarnavska, I.O. (2011), “Ukraine's image in the European media context”, *“Ukraine in the 21st Century – Intellect and Creativity of Youth”: materials of the First Ukrainian Forum of students, graduate students and young scientists*, DNU, Dnipropetrovsk, p. 71–73.

9. Tarnavska, I.O. (2011), “Ethical aspects of shaping the image of Ukraine in modern European media context”, *Ethical norms in the conditions of globalization processes in mass media: materials of the international scientific-practical conference*, Kyiv, p. 49–51.

10. Tarnavska, I.O. & Sukhenko, I.M. (2012), “The specificity of the EU language policy in the globalized information context”, *Teoretyczne i praktyczne innowacje w nauce*, Gdańsk

11. Tarnavska, I.O. (2012), “Ukrainian "language issue" in the EU language policy aspect”, *Youth issues of Ukrainian and global media content: materials of the international student scientific-practical conference*, Kyiv, p. 76–79.

12. Tarnavska, I.O. (2013), “The EU Security Strategy in a European Media Context”, *Applied Aspects of Media Content Research: Proceedings of an International Student Scientific and Practical Conference*, Kyiv, p. 187–190.

13. Tarnavska, I. (2013), “A Secure Europe in a Better World: European Media Vision of the Strategy”, *Zbiór raportów naukowych. “Wpływ badań naukowych” [Collection of scientific reports. “Impact of scientific research”] (28.04.2013 – 30.04.2013)*. Wydawca: Sp. z o.o. «Diamond trading tour», Bydgoszcz, p. 22–24.

14. Tarnavska, I.O. & Sukhenko, I.M. (2014), “E-government in its Ukrainian vision: how social media impact governance for sustainable development”, *The IX International*

Scientific Conference for students and young scholars «Science and education – 2014», Astana, p. 2050–2055.

15. Tarnavska I. O. The main approaches to study the problem of information and analytical support of European integration processes in modern Ukraine. Proceedings of the All-Ukrainian Scientific and Practical Conference "Modern Challenges for Socially Important Media Activities". Kyiv. 2015. P. 115–120.

16. Tarnavska, I. (2015), "The Problem of Information and Analytical Support of the Ukraine's European Integration Process: Basic Approaches", *Abstracts of the III International Forum of Students, Graduate Students and Young Scientists*, DNU, Dnipropetrovsk, p. 129–131

17. Tarnavska, I.O. (2019), "Official channels of European integration ideas promotion: Ukrainian realities", *Zbiór artykułów naukowych z Konferencji Międzynarodowej NaukowoPraktycznej (on-line) zorganizowanej dla pracowników naukowych uczelni, jednostek naukowo-badawczych oraz badawczych z państw obszaru byłego Związku Radzieckiego oraz byłej Jugosławii [A collection of scientific articles from the International Scientific and Practical Conference (on-line) organized for academic staff of universities, scientific research units and research units from the countries of the former Soviet Union and former Yugoslavia]*, Belgrade, p. 54–56.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	15
РОЗДІЛ 1 Теоретико-методологічні засади інформаційно-аналітичного супроводу євроінтеграційних процесів в Україні.....	21
1.1 Концептосфера поняття «інформаційно-аналітичне забезпечення» в зарубіжній та українській комунікативістиці.....	21
1.2 Складові інформаційно-аналітичного забезпечення зовнішньополітичної діяльності.....	27
1.3 Інформаційно-аналітична діяльність та інформаційно-аналітична робота як складові зовнішньої та внутрішньої політики держави	38
1.3.1 Євроінтеграційне спрямування зовнішньої політики України	38
1.3.2 Внутрішня політика України та євроінтеграційні процеси.....	46
1.3.3 Іміджева політика України на сучасному етапі	55
Висновки до розділу 1.....	68
РОЗДІЛ 2 Канали поширення євроінтеграційних ідей	70
2.1 Публічна та культурна дипломатії	74
2.2 Українська діаспора як канал просування іміджу України	86
2.3 Суміжні канали просування внутрішньої та зовнішньої політики України	91
2.4 Мас-медіа як канал просування євроінтеграційних процесів.....	95
2.5 Онлайнове поширення євроінтеграційної тематики	103
Висновки до розділу 2.....	109
РОЗДІЛ 3 Медійне висвітлення євроінтеграційних процесів в Україні	111
3.1 Українська тематика в якісних виданнях США, Великобританії, Франції та Німеччини	112
3.2 Презентація євроінтеграційної тематики українськими медіа	146
3.2.1 Газетні видання загальнонаціонального рівня «Дзеркало тижня» і «День».....	148

3.2.2 Інформаційно-аналітичні тижневі журнали «Кореспондент», «Фокус», «Український Тиждень», «Новий час» («Новое время») та «Країна» .. 156

3.2.3 Інформаційні програми загальнонаціональних ефірних телеканалів: «Подобиці» (Інтер), «ТСН» (1+1), «Факти» та «Факти тижня з Оксаною Соколовою» (ICTV), «Сьогодні» й «Сьогодні. Підсумки» (ТРК Україна), «Вікна» (СТБ), «Репортер» (Новий канал), новинні блоки каналів 112 Україна та Еспreso TV 163

3.2.4 Онлайнові ресурси «Українська правда», «Європейський простір», «Євроатлантична Україна», «Євроінтеграційний портал» 178

Висновки до розділу 3..... 184

ВИСНОВКИ 187

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ..... 192

ВСТУП

Актуальність теми. Вивчення процесів інформаційно-аналітичного забезпечення євроінтеграційних процесів є надзвичайно перспективним напрямком розвитку наукової дискусії як на світовому, так і на регіональному рівнях. Сучасна ситуація, що склалася навколо Європейського Союзу, наприклад, приєднання нових членів, «Брекзйт», дискусії навколо місій у рамках Спільної політики ЄС у сфері безпеки і оборони (CSDP), розширення «Шенгенського доробку» та єврозони тощо, потребують постійного моніторингу з подальшим детальним висвітленням і тлумаченням. Багатовекторність європейської інтеграції та її залежність від подій регіонального і національного порядку вимагають проведення комплексних досліджень на усіх рівнях із подальшим узгодженням та коригуванням отриманих результатів.

Події, що відбуваються в Україні після Помаранчевої революції, суттєво активізували євроінтеграційні процеси, майже докорінно змінивши ставлення громадськості до них. Специфіка інформаційно-аналітичного супроводу подій 2013–2018 рр. потребувала реформування існуючої національної політики з метою оптимізації процесів, що відбуваються. Низька ефективність заходів, відсутність чіткої стратегії, ціла низка анонсованих, розпочатих, але не доведених до логічного завершення проєктів, низька обізнаність населення про ті вдалі кроки, які здійснює країна у процесі європейські орієнтованого розвитку, є результатом незбалансованого інформаційно-аналітичного забезпечення.

Сучасний науковий дискурс, звісно, реагує на описані реалії. Ті чи інші аспекти європейської інтеграції розглядаються у публікаціях Н. Ф. Кампоса, Ф. Корічеллі та Л. Моретті [12], М. Гамульчука, О. Макаrchук і Е. Сіки [27], М. Богліоні [8], Е. Кутріні [16], А. Вінера [75], М. Дж. Бауна [6], Дж. Цайтліна, Ф. Ніколі та Б. Лаффан [78], К. Хоскінс [29], Ф. Шиммельфеннінга [60].

Результати аналізу регіональної специфіки євроінтеграційних процесів представлені у дослідженнях А. Шкодрової [61], Л. Майлса [46], Ф. Лаурсена [41], Ю. Мороз [130] та ін.

Євроінтеграційні надбання України, аспекти системного реформування та узгодження інституціональних питань, коригування соціальної структури, проблеми, пов'язані з євроінтеграційним курсом країни в умовах Російської агресії та інші нюанси відповідного плану аналізуються у працях К. Звольського [79], О. Юніна, В. Севрука та С. Павленка [77], Й. Батора та П. Рікера [5], А. Костенко [117], Н. Чабан, О. Елгстрем і М. Кнодта [14] та цілої низки інших науковців як регіонального, так і світового рівнів.

Механізми вибудовування іміджу України на світовій арені досліджували О. А. Семченко [171; 172], В. І. Гурковський [97], Г. Г. Почепцов [145], Л. М. Новохатько [49], О. Ю. Чечель [192] та ін. Аналіз же медіаприсутності української тематики у світових ЗМІ знаходимо у публікаціях Ю. Борисенко [85], Н. В. Варех [88], Ю. Гаркавенко [90–94], М. Бутиріної та Ю. Гаркавенко [11], С. Козиряцької [113; 114], Г. Лавриненко [122], А. Руденко [170], С. Хатчингса та Дж. Шостека [31], О. Яхно [198], О. Флюр [185], О. Швець [193]. Вказані питання також вивчали Е. Понд і Г. Кунднами [53], Р. Саква [59], К. Нітою [48], О. Бойд-Барретт [10], Ю. Мехіас і М. Вокуєв [45], М. Ояла та П. Мерві [51], С. Кулик [120–121], В. Поплавська [142], Б. Носова [134] та інші. Однак інформаційно-аналітична діяльність України у сфері європейської інтеграції й досі потребує системного наукового аналізу з можливим подальшим вибудовуванням стратегії інформаційного забезпечення, яка б враховувала фактори як зовнішнього та внутрішнього середовищ, так і безпосереднього оточення країни.

Зв'язок роботи з науковими темами. Робота виконана на кафедрі масової та міжнародної комунікації, пов'язана з науковими розробками факультету систем і засобів масової комунікації Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара. Тема дисертації є складовою частиною комплексної наукової теми «Українська медіасистема в контексті трансформацій глобальних соціальних комунікацій» (державна реєстрація № 0116U002222).

Метою дослідження є виявлення та комплексний аналіз особливостей інформаційно-аналітичного забезпечення євроінтеграційних процесів в Україні.

Для успішного досягнення мети слід вирішити низку **завдань**:

- проаналізувати існуючі в сучасній комунікативістиці підходи до розуміння поняття «інформаційно-аналітичне забезпечення»;
- з'ясувати актуальну специфіку інформаційно-аналітичної діяльності та інформаційно-аналітичної роботи як складових зовнішньої та внутрішньої політики сучасної держави;
- виокремити концептотворчі чинники інформаційно-аналітичного супроводу євроінтеграційних процесів в Україні (іміджева, зовнішня та внутрішня політики);
- вивчити канали поширення євроінтеграційних ідей та вибудувати типологічну структуру цих каналів;
- детально дослідити специфіку медійного висвітлення євроінтеграційних процесів в Україні на світовому та національному рівнях.

Об'єктом дослідження є результати інформаційно-аналітичної діяльності у секторі євроінтеграційних процесів: складові євроінтеграційного спрямування зовнішньої та внутрішньої політики, меседжі публічної та культурної дипломатії, матеріали української діаспори, українських неурядових організацій і аналітичних центрів в Україні та за кордоном, складові зовнішнього іміджу України, а також тексти медійних каналів США, Британії, Франції, Німеччини та України за 2013–2018 рр.

Предметом вивчення стала специфіка інформаційно-аналітичного забезпечення євроінтеграційних процесів в умовах актуалізації європейського шляху розвитку України.

Збір емпіричного матеріалу здійснювався з 2013 по 2018 рр. Даний період обрано через суттєві зрушення, які відбулися в Україні протягом цих п'яти років: від протестного руху проти призупинення процесу підготування до підписання Угоди про асоціацію між Україною та Євросоюзом, а далі – Євромайдану до підбиття підсумків роботи команди, яка прийшла до влади у результаті активного волевиявлення населення країни на користь євроінтеграційних змін.

Методи дослідження. Для досягнення мети й ефективного вирішення завдань дисертації під час вивчення теоретичних засад інформаційно-аналітичної діяльності використано:

- загальнонаукові методи: емпіричного пізнання, структурно-функціонального аналізу, узагальнення та абстрагування, моделювання, класифікації та структурування;
- практичні методи: моніторинг, компаративний та кількісний контент-аналіз, комунікативно-інтерпретативний метод, data mining та лінгвістичний аналіз.

Процес відбору публікацій відбувався, виходячи зі смислового наповнення текстів. Спроба залучати систему тегів у більшості випадків виявилася недосконалою через відсутність алгоритмів розширеного пошуку на онлайн-ресурсах. Саме тому у дослідженні використаний ручний пошук публікацій, завдяки якому вдалося виокремити понад 6 тис. текстів різних жанрів україноспрямованої тематики. Критеріями відбору стали тематичне спрямування тексту, чіткі хронологічні рамки – 2013–2018 рр., подієвий контекст. Для виявлення частотності англomовних публікацій, які піднімають українське питання, використовувався корпус-менеджер AntConc (версія 3.5.8). Компаративістський підхід допоміг виокремити тенденції, притаманні певним ЗМІ, а елементи інтент-аналізу – визначити кола тем та питань, що обговорюються. За допомогою дискурс-аналізу зроблена спроба інтерпретувати матеріали як продукти комунікативної діяльності, що ведеться у конкретних громадсько-політичних обставинах та культурно-історичних умовах.

Наукова новизна отриманих результатів полягає у тому, що у роботі *вперше*:

- систематизовано існуючі підходи до визначення інформаційно-аналітичного забезпечення євроінтеграційних процесів;
- проаналізовано інституціональні функції інформаційно-аналітичної діяльності;
- вибудовано типологічну структуру каналів поширення провідних державотворчих ідей, зокрема, пов'язаних з європейською інтеграцією України;
- детально вивчено головні аспекти медійного висвітлення євроінтеграційних процесів в Україні з урахуванням подієвого контексту;

набули подальшого розвитку:

- наукові уявлення щодо вибудовування іміджевої політики України в період 2013–2018 рр.;

- теоретичні положення щодо проблеми оптимізації системи каналів поширення євроінтеграційних ідей з метою підвищення ефективності їх використання;

удосконалено:

- уявлення про ефективність застосування дигітальної комунікації у процесі інформаційно-аналітичного забезпечення;

- розуміння сучасних запитів щодо варіантів поширення ідей на державному рівні.

Практичне значення отриманих результатів. Результати дослідження можуть бути використані не лише у навчальному процесі під час викладання дисциплін, пов'язаних з аспектами теорії та історії соціальних комунікацій, або для поглиблення тих чи інших аспектів подальших наукових досліджень, а й у практичній діяльності під час творення стратегій інформаційної діяльності України на зовнішньому та внутрішньому рівнях.

Апробація матеріалів дисертації. Головні результати дисертації презентувалися на міжнародних та вітчизняних наукових і науково-практичних конференціях, форумах, серед яких:

- I Всеукраїнський форум студентів, аспірантів і молодих учених «Україна XXI сторіччя – інтелект і творчість молоді» (Україна, Дніпропетровськ, 2011);

- міжнародна науково-практична конференція «Етичні норми в умовах глобалізаційних процесів у мас-медіа» (Україна, Київ, 2011);

- міжнародна наукова конференція «Теоретические и практические инновации в науке / Teoretyczne i praktyczne innowacje w nauce» (Польща, Гданськ, 2012);

- міжнародна студентська науково-практична конференція «Молодіжна проблематика медійного контенту України і світу» (Україна, Київ, 2012);

- міжнародна студентська науково-практична конференція «Прикладні аспекти дослідження медійного контенту» (Україна, Київ, 2013);

- the IX International Scientific Conference for Students and Young Scholars «Science and education – 2014» (Казахстан, Астана, 2014);

- всеукраїнська науково-практична конференція «Сучасні виклики для соціально значущої медіадіяльності» (Україна, Київ, 2015);

- III Міжнародний форум студентів, аспірантів і молодих вчених (Україна, Дніпро, 2015);

- всеукраїнська науково-практична конференція «Перспективні напрямки дослідження українського медійного контенту: фундаментальні та прикладні аспекти» (Україна, Київ, 2016);

- Konferencji Międzynarodowej NaukowoPraktycznej (on-line) zorganizowanej dla pracowników naukowych uczelni, jednostek naukowo-badawczych oraz badawczych z państw obszaru byłego Związku Radzieckiego oraz byłej Jugosławii (Польща, Варшава, 2019).

Публікації. За результатами дослідження опубліковано 17 наукових праць. Із них – 4 статті у наукових фахових виданнях України, 2 – у наукових періодичних виданнях інших держав з наряду, за яким підготовлено дисертацію, 11 – в інших виданнях.

Структура та обсяг дисертації. Дослідження складається зі вступу, трьох розділів, списку використаних джерел (198 найменувань). Загальний обсяг роботи становить 215 сторінок, з яких – 191 сторінка основного тексту.

РОЗДІЛ 1

Теоретико-методологічні засади інформаційно-аналітичного супроводу євроінтеграційних процесів в Україні

Дослідження питань інформаційно-аналітичного забезпечення євроінтеграційних процесів в Україні варто розпочати з аналізу наукового доробку, який є теоретичним підґрунтям даної роботи. Осмислення технології та інструментарію, що використовується країною у веденні зовнішньої та внутрішньої політики в контексті здійснення курсу на зближення з Європейським Союзом, реалізації певного політичного курсу дозволить предметно розглянути специфіку інформаційно-аналітичної роботи, яка, у свою чергу, неможлива без застосування інформаційно-комунікаційного інструментарію, технологій і прийомів.

1.1 Концептосфера поняття «інформаційно-аналітичне забезпечення» в зарубіжній та українській комунікативістиці

За свою багатовікову історію Україна тяжіла до зміцнення політичних та економічних зв'язків з різними країнами (Швецією, Польщею, Російською імперією, Австро-Угорщиною тощо), що було зумовлено державними пріоритетами певної доби. Однак із набуттям незалежності у 1991 р. геополітичний вектор почав поступово схилятися у бік Європейського Союзу, і, як результат, було підписано низку двосторонніх та багатосторонніх угод, які започатковували партнерство й співпрацю країн у різних сферах. Курс на європейську інтеграцію був остаточно закріплений у 2014 р. ратифікацією Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, яка передбачає значну економічну інтеграцію, проведення реформування ключових сфер діяльності держави, а також запровадження європейських стандартів у країні на всіх рівнях. Таким чином, на даному етапі, євроінтеграція була визначена ключовим пріоритетом внутрішньої та зовнішньої політики України.

Слід зауважити, що ці процеси спричинили активне проникнення євроінтеграційної тематики України у національний та глобальний масово-комунікаційні простори, що проявляється у висвітленні українськими та світовими засобами масової інформації даних проблем. Це, у свою чергу, сприяє виникненню такого поняття, як інформаційно-аналітичне забезпечення євроінтеграційних процесів в Україні.

Проаналізувавши сучасні наукові підходи до розуміння інформаційно-аналітичної діяльності, ми дійшли висновку, що термін потребує уточнення з огляду на той факт, що більшість дослідників акцентує увагу на особливостях забезпечення роботи органів державної влади, уникаючи при цьому медійного дискурсу. На наш погляд, комунікаційна складова є важливим елементом реалізації євроінтеграційних процесів і потребує окремої уваги. Отже, спробуємо розглянути дане поняття з точки зору масової комунікації.

Зазначимо, що існують різні підходи дослідників до визначення інформаційно-аналітичного забезпечення.

У «Словнику української мови» термін «забезпечення» визначається як постачання чогось у достатній кількості для задоволення кого-, що-небудь у якихось потребах [173, с. 17.]. Це формулювання є загальним, однак якщо його розглянути у масово-комунікаційному контексті, то забезпечення можна тлумачити як постачання інформації для задоволення інформаційних потреб суспільства. Зазвичай дослідники цього явища застосовують його відносно різних сфер, однак зауважимо, що у нашому дослідженні акцент робиться на його втіленні в інформаційній та аналітичній галузях.

На думку дослідниці Н. П. Дяченко, інформаційно-аналітичне забезпечення – це складне поняття, яке передбачає низку компонентів:

- інформаційного – діяльність з пошуку, відбору, обробки, накопичення, узагальнення та збереження інформаційних одиниць;
- аналітичного – вироблення та продукування нової інформації та знань на основі проведення аналізу існуючої інформації [99].

Враховуючи ці особливості, науковець визначає поняття як процес, діяльність, яка втілюється на рівні «виявлення, опрацювання, збереження та поширення

інформації» і робить висновок про доцільність його застосування виключно стосовно управлінської, політичної та економічної сфер діяльності (Дяченко Н. П., 2013). Однак, на наш погляд, термін є більш широким і може бути застосований до інших галузей, а саме: міжнародних відносин, зовнішньополітичної діяльності країни тощо.

На противагу цьому, В. Ю. Степанов підкреслює, що інформаційно-аналітичне забезпечення є багаторівневим поняттям, яке включає діяльність держави та її роль в інформуванні та поширенні політично, економічно та соціально значущої інформації серед засобів масової інформації та громадськості [175]. Погодимося з даною думкою, однак звернемо увагу на те, що науковець у цьому процесі відводить першочергову роль державі, хоча доцільним є і врахування ролі громадянського суспільства.

Важливий аспект у дослідження поняття «інформаційно-аналітичного забезпечення» вносять автори підручника «Інформаційна безпека (соціально-правові аспекти)», які метою інформаційно-аналітичного забезпечення вважають надання особам, що приймають рішення, необхідної інформації та варіантів вирішення проблеми із зазначенням позитивних та негативних наслідків. Завдання з надання потрібних відомостей виконують інформаційно-аналітичні підрозділи, департаменти, аналітичні центри тощо [105]. Проаналізувавши це визначення, слід зауважити, що воно більше апелює до інформаційно-аналітичного забезпечення органів влади. Тому, якщо розглянути це поняття у контексті масовокомунікаційних процесів, можна дійти висновку, що інформаційно-аналітичне забезпечення євроінтеграційних процесів в Україні полягає у наданні громадянам та членам громадянського суспільства максимально вичерпної інформації про процеси, на основі якої можна зрозуміти суть явища, провести обговорення у суспільстві, тобто розпочати діалог у соціумі, а також зробити певні узагальнення щодо доцільності, ризиків, позитивних та негативних аспектів його реалізації для країни. Відповідальними за надання інформації та інформаційно-аналітичне забезпечення в цьому випадку виступають органи влади, засоби масової інформації, експерти тощо, від яких цілком залежить правильність прийняття рішень членами громадянського суспільства, адже подана ними інформація може бути як точною та достовірною, і, як наслідок, сприяти

напрацюванню правильних висновків, так і, навпаки, – бути викривленою, і слугувати задоволенню інтересів певних зацікавлених у цьому сторін.

Цю думку підтримує І. М. Волкова, яка визначає інформаційно-аналітичне забезпечення як процес супроводження явища інформацією з метою прийняття виважених управлінських рішень [89], і вважає, що його суть полягає у зборі, обробці, аналізі й використанні інформації, здійсненні моніторингу та налагодженні зворотного зв'язку. Подібну позицію обстоює і В. М. Мельник, однак першочергове значення у цьому процесі відводить аналізу, розглядаючи його як проміжну ланку між збором інформації та безпосереднім прийняттям управлінських рішень. При цьому ефективність аналізу, як вважає дослідник, залежить від обсягу та якості інформації, що використовується при його проведенні [128]. На наш погляд, збір інформації та її аналіз є однаково важливими елементами при висвітленні євроінтеграційної тематики, адже у сукупності вони сприяють більш глибокому й правильному розумінню суті процесів та прийняттю правильних рішень як на державному, так і громадському рівнях.

Слід також додати, що науковці виділяють дві основні цілі інформаційно-аналітичного забезпечення, які полягають у постачанні інформації споживачам (громадянам України, міжнародній спільноті, керівникам державних інституцій), а також у забезпеченні процесу управління діяльністю владних установ, що передбачає напрацювання прогностичної інформації, формування способів вирішення проблем і наслідків від ужитих заходів, вироблення рекомендацій щодо поведінки осіб, які приймають рішення тощо. До яких, аспектів тематики нашого дослідження, слід віднести відповідальні за імплементацію євроінтеграційних процесів державні структури (див. детальніше [105]).

Узагальнивши існуючі підходи до окресленого поняття, можна сказати, що під інформаційно-аналітичним забезпеченням розуміється комплекс повідомлень щодо певної проблеми, які розповсюджуються через медіаканали для їх внутрішнього та зовнішнього споживання цільовими аудиторіями.

Наразі більшість дослідників наголошує на необхідності розгляду окремих складових інформаційно-аналітичного забезпечення – інформаційної та аналітичної, які у сукупності дають змогу глибше зрозуміти суть даного процесу.

Невід’ємними складовими інформаційно-аналітичного забезпечення євроінтеграційних процесів в Україні є міжнародна та масова інформація, адже будь-яка євроінтеграційна інформація, розповсюджувана засобами масової комунікації у суспільстві, є масовою, а міжнародна інформація у розумінні С. П. Кудрявцевої та В. В. Колос як «документовані або публічно оголошені відомості про події та явища у міжнародному співтоваристві (міжнародному інформаційному просторі), зафіксовані на матеріальних носіях з реквізитами, які дозволяють ідентифікувати ці відомості» [118], у свою чергу, сприяє забезпеченню євроінтеграційних процесів та формуванню інформаційних відносин у глобальному вимірі.

Таким чином, інформаційне забезпечення проявляється на рівні інформаційного супроводу певних процесів (у контексті нашого дослідження – євроінтеграційних) через збір, накопичення, зберігання та передачу інформації про суспільні явища цільовій аудиторії різними засобами: через офіційні повідомлення влади, заяви політиків, публічні заходи, засоби масової інформації тощо. Подібної думки дотримується В. Ю. Степанов: «інформаційно-аналітична діяльність спрямована на пошук та аналіз інформації, яка потенційно може перетворитися на масову, тобто таку, що поширюється на необмежене коло осіб» [175].

Щодо аналітичної складової, то вона більшістю науковців розглядається через семантику понять «аналіз», «аналітика» та «аналітична діяльність» (див. праці [87; 122; 100; 123; 191]). Останнє поняття більшість дослідників тлумачать залежно від галузі застосування (правознавство, економіка, політика, міжнародні відносини тощо). Однак, проаналізувавши низку визначень, нам вдалося знайти уніфіковану дефініцію, яка була запропонована І. М. Кузнєцовим. Виходячи з порівняння аналітичної діяльності та творчого процесу, науковець приходить до висновку, що це аналіз розрізнених даних та їх структурування у цілісну систему, що дає змогу зробити певні висновки та прийняти рішення [119]. Цю точку зору поділяють І. В. Захарова та Л. Я. Філіпова, які вбачають у аналітичній діяльності процес оцінки

інформації, обробки даних аналітичними методами, результаті яких окремі відомості трансформуються у «закінчену інформаційну продукцію – аналітичний документ» [100].

Тут слід зауважити, що основним предметом аналізу в контексті інформаційно-аналітичного забезпечення євроінтеграційних процесів виступають інформаційні відносини та інформаційна діяльність, пов'язані зі створенням, розповсюдженням та споживанням масової інформації.

Головними принципами аналітичної діяльності в рамках аналітичного забезпечення суспільно значимих процесів, на думку І. В. Захарової та Л. Я. Філіпової, є: цілеспрямованість, актуальність, активність, достовірність, повнота, альтернативність, обґрунтованість, системність, вчасність, ініціативність, об'єктивність, неперервність та гнучкість [100].

Таким чином, проаналізувавши теоретичні аспекти явища інформаційно-аналітичного забезпечення взагалі та через розгляд його складових – інформаційного та аналітичного забезпечення – слід сказати, що його завдання полягає в інформаційній та аналітичній підтримці суспільно важливих явищ, до яких слід віднести і євроінтеграцію. Інформаційне забезпечення включає збір, накопичення та поширення інформації, тоді як аналітичне знаходить втілення на рівні аналізу даних, що у сукупності дозволяє громадськості зрозуміти суть явища та зробити певні висновки або прийняти рішення щодо доцільності або недоцільності їх імплементації для країни. При цьому, повертаючись до загальновживаного визначення інформаційно-аналітичної діяльності, виокремимо два її пріоритетні напрямки:

- діяльність у сфері державного управління;
- медійна діяльність.

1.2 Складові інформаційно-аналітичного забезпечення зовнішньополітичної діяльності

Інформаційно-аналітичне забезпечення зовнішньополітичної діяльності країни є системним, складним і багатоаспектним явищем. Закон України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики» визначає курс України на зближення з Європейським Союзом у політичній, економічній, правовій сферах як один з ключових елементів зовнішньополітичної діяльності з метою вступу України до ЄС у майбутньому [148]. Зважаючи на даний пріоритет, до складових інформаційно-аналітичного забезпечення євроінтеграційних процесів слід віднести три аспекти:

- інформаційно-аналітичне забезпечення євроінтеграційних процесів всередині держави;
- забезпечення євроінтеграційних процесів за межами країни;
- зовнішній фактор – відношення міжнародної спільноти до євроінтеграційних устремлінь України та їх віддзеркалення у зарубіжній пресі.

У найбільш узагальненому вигляді інформаційно-аналітичне забезпечення євроінтеграційних процесів в Україні являє собою інформування громадськості про стан впровадження окремих аспектів євроінтеграції в країні. Подібної думки дотримується Г. Ю. Хлистун, який вважає, що важливим фактором в контексті реалізації офіційного курсу України на поглиблення зв'язків та зближення з країнами Європейського Союзу є питання інформування громадськості про євроінтеграційні процеси для забезпечення підтримки даного явища з боку громадянського суспільства [187].

Згідно з позицією офіційних установ, інформаційно-аналітичне забезпечення має реалізовуватись через організацію та проведення інформаційної кампанії національного масштабу заради підвищення рівня обізнаності та сприяння більшій підтримці євроінтеграційних процесів в Україні членами суспільства.

Однією з важливих складових інформаційно-аналітичного забезпечення євроінтеграційних процесів всередині країни є інформаційна політика держави у даній сфері. Згідно з Законом України «Про інформацію», державна інформаційна

політика визначається як комплекс певних дій держави щодо отримання, застосування, розповсюдження та збереження інформації. У цьому контексті першочерговими напрямками даної політики є надання доступу та рівних можливостей громадянам до вироблення, збору, отримання, збереження та розповсюдження інформації; розвиток інформаційного суспільства та забезпечення інформаційної безпеки в країні; гарантування прозорості дій державних установ; розвиток міжнародного співробітництва в галузі інформації та вступ України до світового інформаційного простору [152].

У контексті здійснення євроінтеграційного курсу України державна інформаційна політика втілюється на рівні затвердження низки державних програм, концепцій, документів, які, як підкреслює дослідниця Ю. В. Палагнюк, є способом провадження державної політики, адже ці документи «визначають стратегію розв’язання важливих проблем загальнодержавного значення і включають комплекс взаємопов’язаних заходів для досягнення цілей, узгоджених за термінами їх реалізації та складом виконавців» [136].

На законодавчому рівні євроінтеграційні процеси в Україні регламентували такі документи: Указ Президента України «Про державні програми з питань європейської та євроатлантичної інтеграції України на 2004–2007 роки» від 13.12.2003, постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Державної цільової програми підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації фахівців у сфері європейської інтеграції та євроатлантичного співробітництва України на 2008–2015 роки» від 05.11.2008, Державні програми інформування громадськості з питань європейської інтеграції України на 2004–2007 та на 2008–2011 роки тощо.

Однак зауважимо, що на сьогодні основним документом, який визначає державну політику щодо інформування громадян про євроінтеграцію є ухвалена Урядом «Концепція реалізації державної політики у сфері інформування та налагодження комунікації з громадськістю з актуальних питань європейської інтеграції України до 2017 року» (розпорядження Кабінету Міністрів України від 27.03.13), а також «План заходів щодо виконання Концепції» (розпорядження Кабінету Міністрів України від 18.09.13), що її доповнює. «Концепція» покликана

сприяти розумінню українським населенням євроінтеграційних процесів та забезпеченню постійного високого рівня підтримки громадянами визначеного зовнішньополітичного курсу країни. Для досягнення даної мети уряд наголошує на необхідності розробки нового документа, який буде регламентувати питання інформаційного забезпечення суспільства євроінтеграційною тематикою та проведення інформаційної кампанії для сприяння більшій підтримці громадянами процесу євроінтеграції України. У результаті реалізації пунктів цієї «Концепції» уряд сподівається створити певне інформаційне середовище, популяризувати євроінтеграційну тематику серед населення та підвищити рівень підтримки цього зовнішньополітичного курсу [159].

Доповненням до євроінтеграційної «Концепції» є план конкретних дій її виконання, який включає: проведення соціологічних опитувань населення щодо рівня підтримки громадянами процесів євроінтеграції; трансляція програм на євроінтеграційну тематику аудіовізуальними засобами масової інформації; провадження регіональних заходів (дебатів, дискусій, громадських слухань, засідань, семінарів) за участю експертного середовища, представників громадянського суспільства, молоді; організація міжнародних конференцій з євроінтеграційних питань; створення і трансляція короткометражного відеоматеріалу про ЄС та співпрацю України з ЄС; проведення змагань серед представників ЗМІ на найкращий матеріал з євроінтеграційної тематики; організація візитів журналістів до країн Європейського Союзу; співпраця з неурядовими організаціями в рамках програми ЄС «Креативна Європа» тощо [151].

Частина дослідників, зокрема Г. Ю. Хлистун, вважає проведення євроінтеграційних інформаційних кампаній державними інституціями для роз'яснення населенню переваг та недоліків євроінтеграції надзвичайно важливими, однак першочергову роль у інформаційно-аналітичному забезпеченні вони все ж відводять засобам масової інформації [187].

Важливо додати, що серед науковців, які займаються цією проблематикою, стійким є переконання про недовіду обізнаність фахівців у питаннях європейської інтеграції. Це, в першу чергу, стосується журналістів-практиків. Як наслідок,

переважна більшість матеріалів ЗМІ є інформаційною, а не аналітичною через недостатній рівень розуміння аспектів євроінтеграційних процесів медіапрацівниками. Для вирішення цієї проблеми Представництво ЄС в Україні та деякі громадські організації проводять серію навчальних заходів для фахівців медіасфери з підвищення рівня обізнаності та розуміння певних аспектів євроінтеграції. Адже, як переконаний В. І. Андрейко, «особливо важливий вплив засобів масової інформації (ЗМІ) на формування громадської думки є для тих країн, в яких відбуваються фундаментальні зміни в контексті інтеграційних процесів. Саме у таких країнах громадська думка ще не сформована, ЗМІ можуть стати вирішальним чинником у подальшій інтенсифікації чи нівелюванні цих процесів» [81]. Разом з тим, О. І. Гоцур справедливо вказує на необхідність залучати до цих процесів і регіональні ЗМІ, які мають висвітлювати євроінтеграційну тематику та доносити її до читачів в регіонах для кращого розуміння процесів з урахуванням локальних особливостей. Однак нинішній рівень висвітлення даних процесів у ЗМІ на місцях є вкрай незадовільним і зводиться до коротких інформаційних повідомлень про візити іноземних делегацій та відкриття іноземних представництв, консульств, візових центрів [95]. При цьому дослідники досить критично ставляться до можливостей вітчизняної медійної системи. В. Шинкарук зауважує, що «українські видання не мають інструментів, що дали б їм змогу європеїзувати власну інформаційну політику, досягти реального інформаційного діалогу Україна – Європа як основи для вироблення більш відповідного реаліям національного порядку денного щодо європейської інтеграції. До таких інструментів належить, перш за все, наявність власних кореспондентів у країнах Європи. За умов їх відсутності, українські видання позбавлені можливості створювати власну стрічку новин, що відображувала б дійсні інтереси аудиторії. Потік таких новин формується поза межами країни та не відповідає її інтересам і запитам на інформацію» [195].

Слід також зауважити, що інформаційному забезпеченню євроінтеграційних процесів сприяють «Інформаційні центри ЄС», відкриті на майданчиках університетів та бібліотек 21 міста України та які функціонують з метою надання інформації про Європейський Союз, його доктрини, політичні аспекти та краще

розуміння євроінтеграційних процесів громадянами [188]. Окрім цього, в Україні у 2015 р. було створено «Платформу громадянського суспільства Україна-ЄС», до складу якої ввійшли представники громадських організацій, профспілкових об'єднань для здійснення контролю з боку громадян за реалізацією «Угоди про асоціацію між Україною та ЄС». Дану ініціативу взагалі можна розглядати як досить ефективний інструмент на шляху контролю та впливу суспільства на зовнішньополітичні процеси, але, на жаль, на практиці жодних значних проектів даною Платформою реалізовано не було. За кошти «Агентства США з міжнародного розвитку» (USAID), а також за кошти програми «Підтримка демократії», що, у свою чергу, фінансується з «Програми польського співробітництва задля розвитку Міністерства закордонних справ Республіки Польща», польським «Фондом міжнародної солідарності у співпраці з українськими громадськими організаціями “Інтерньюз-Україна”» та «Товариство Лева» у 2015–2019 рр. реалізовувався проект «Точне відображення угоди про Асоціацію Україна-ЄС в українських медіа» [176]. Результатом проекту стала розробка «Стратегії комунікації “Угоди про асоціацію Україна-ЄС”» Кабінетом Міністрів України [161] та «Імплементаційний план комунікування європейської інтеграції України» [176].

У зазначених урядових документах виокремлено головні комунікативні проблеми, які супроводжують євроінтеграційні процеси України, починаючи з 1998 р. Зокрема, наголошується на тому, що «стратегія інтеграції України до ЄС, затверджена ще в 1998 р., регламентувала необхідність забезпечення проведення широкомасштабної агітаційно-інформаційної національної кампанії з метою сприяння інтеграції України до ЄС» [161].

Як йдеться у документі, «з 2004 по 2011 рік в Україні функціонували дві державні програми інформування громадськості з питань європейської інтеграції України (Указ Президента України від 13 грудня 2003 р. № 1433 «Про державні програми з питань європейської та євроатлантичної інтеграції України на 2004–2007 роки», постанова Кабінету Міністрів України від 2 липня 2008 р. № 594 «Про затвердження Державної цільової програми інформування громадськості з питань європейської інтеграції України на 2008–2011 роки»). Однак жодна з них не виконана

через відсутність бюджетних коштів, чіткої та адекватної системи моніторингу реалізації завдань програм, взаємодії між владою та інститутами громадянського суспільства тощо» [161].

У 2013 р. було прийнято «Концепцію реалізації державної політики у сфері інформування та налагодження комунікації з громадськістю з актуальних питань європейської інтеграції України на період до 2017 р.» (розпорядження Кабінету Міністрів України від 27 березня 2013 р. № 168 «Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері інформування та налагодження комунікації з громадськістю з актуальних питань європейської інтеграції України на період до 2017 року»). Однак через скорочення видатків на виконання державних програм зазначена «Концепція» фактично не виконувалась.

У зв'язку з цим актуальним залишається низка проблем:

- недостатній рівень підтримки українським суспільством процесу європейської інтеграції;
- істотний дисбаланс рівня підтримки населенням зовнішньополітичного курсу на європейську інтеграцію у різних регіонах України;
- нерозуміння широким колом громадян взаємозв'язку між процесами європейської інтеграції та підвищенням рівня життя і політичною стабільністю;
- існування реальних ризиків зменшення рівня підтримки громадянами процесів європейської інтеграції та вступу до ЄС.

Масштабність та складність розв'язання цих завдань, кількість задіяних у процесі учасників, негативний досвід державних органів у цьому питанні обумовлює необхідність формування цілком нової цілісної та зрозумілої «Стратегії комунікації у сфері європейської інтеграції на 2018–2021 роки» [161]. Нова «Стратегія» розроблена з метою розв'язання більшості питань і орієнтована на внутрішньополітичну діяльність.

Таким чином, інформаційно-аналітичне забезпечення євроінтеграційних процесів усередині країни, як складова загального поняття, втілюється на рівні державної політики та висвітленні євроінтеграційної тематики засобами масової інформації.

Інформаційно-аналітичне забезпечення євроінтеграційних процесів в Україні та їх популяризація за межами країни здійснюється в межах міжнародної інформаційної діяльності України, яка включає не тільки поширення інформації про зовнішньополітичний курс серед українського суспільства, державних інституцій тощо, а й розповсюдження інформації про стан впровадження євроінтеграційних процесів серед міжнародної спільноти.

Зазначимо, що питання поширення інформації про євроінтеграційні устремління України за її межами у практичній площині не є розробленим належною мірою. Достатньо сказати, що на офіційному рівні Кабінетом Міністрів України 11 жовтня 2016 р. було видано розпорядження «Про схвалення Концепції популяризації України у світі та просування інтересів України у світовому інформаційному просторі». У даному документі мова йде про існування недостатньої кількості об'єктивної інформації про Україну та події в країні у світовому інформаційному просторі та визначається необхідність популяризації зовнішньополітичного курсу України інформаційними засобами на міжнародній арені. Основне завдання у цьому процесі відводиться Міністерству інформаційної політики, яке було створено у 2014 р., однак, згідно з інформацією на офіційному вебсайті державної інституції, співпраця та комунікація в міжнародному інформаційному просторі не є пріоритетним напрямком роботи установи [158].

Проблема недостатньої обізнаності міжнародної спільноти про Україну, згідно з баченням уряду, має бути вирішена шляхом реалізації міжнародних комунікацій, інформаційних кампаній, розповсюдження та моніторингу інформації про Україну на міжнародному рівні, співробітництва з українською діаспорою тощо. Проаналізувавши ці пріоритети діяльності, можна зробити висновок, що вони є доцільними й ефективними, однак існують виключно у теоретичній площині та потребують розробки конкретних практичних кроків їх втілення через певні проекти, події тощо, інакше вони залишаться у вигляді ідей на папері та не матимуть практичної користі для країни та суспільства.

На думку дослідників цього явища Г. А. Піскорської та Н. Л. Яковенко, з моменту проголошення незалежності в Україні й до сьогодні не було створено чіткої

системи та механізму поширення інформації на зовнішню аудиторію на кшталт BBC World News (у Великобританії), DW (у Німеччині), Radio France Internationale (у Франції), тому науковці роблять висновок, що іноземні ЗМІ на свій власний розсуд розповсюджують повідомлення про Україну, а Україна, у свою чергу, не контролює цих процесів [137]. Дану точку зору підтримує дослідник О. І. Гоцур, який актуалізує проблему виникнення негативних стереотипів про Україну або навіть неправильного розуміння зовнішньополітичних процесів на основі розповсюджуваних через ЗМІ матеріалів про європейську інтеграцію, як вихід, він пропонує більше уваги приділяти побудові інформаційного іміджу України та позиціонуванню країни у світовому інформаційному просторі [95]. Ще критичніше ставиться до проблеми Є. В. Магда, говорячи, що «негативний імідж України підживлювався спровокованими скандалами, відповідною риторикою російських та керованих з РФ політиків, журналістів, публічних осіб. Але курс на руйнування українського доброго імені став можливим лише тому, що Україна допустила це» [126, с. 237].

Додамо, що важливо також самостійно створювати інформаційну картину подій та зовнішньополітичних процесів, які відбуваються в Україні, через розповсюдження матеріалів у іноземних медіа та іншими способами, а не дозволяти іноземним засобам масової комунікації самостійно обирати теми для висвітлення української проблематики та самостійно формувати певний образ країни у світовому інформаційному просторі, який призводить до виникнення хибних стереотипів, думок, ставлення міжнародної спільноти до України.

Важливо наголосити, що наразі в Україні немає засобів масової інформації, які б транслювали актуальну новинну та аналітичну інформацію про Україну за кордон; з 2014 по 2017 рік в Україні існував телеканал міжнародного мовлення UkraineToday, який був доступний через супутникове підключення або Інтернет, однак, на жаль, через низькі рейтинги телеканал припинив своє існування та втілювався у вигляді англomовної версії онлайн-ресурсу «УНІАН». Зважаючи на це, доцільним є відновлення іномовлення відповідно до чинного законодавства (див. Закон України «Про систему іномовлення України» [154]) або пошук нових шляхів поширення правдивої та достовірної інформації про країну на міжнародному рівні.

Слід додати, що в Україні функціонують редакції міжнародних медіа – BBC, DW, Euronews, які поширюють інформацію про події в Україні і відіграють важливу роль у поширенні повідомлень про країну на зовнішню аудиторію, однак матеріали цих засобів масової комунікації рідко містять матеріали про євроінтеграційну тематику.

Як уже йшлося, ще одним джерелом поширення інформації про стан реалізації євроінтеграційних процесів в Україні є офіційна комунікація українських політиків з представниками Європейського Союзу під час телефонних розмов, самітів, конференцій, зустрічей тощо. Саме така форма комунікації є чи не єдиним сталим каналом поширення євроінтеграційних новин про Україну на світовому рівні.

Осмислюючи концепт політичної комунікації, зазначимо, що через взаємодію між політиками України та світовою спільнотою, інформація про Україну досягає обмеженого кола осіб, переважно політичної верхівки суспільства, а пересічні громадяни та представники громадянського суспільства іноземних країн при цьому або отримують інформацію у формі висвітлення результатів офіційних зустрічей політиків місцевими ЗМІ, або взагалі не отримують жодної інформації.

Таким чином, інформаційно-аналітичне забезпечення євроінтеграційних процесів за межами України є, на нашу думку, малоефективним та втілюється на рівні існування офіційної документації, яка визначає діяльність України у світовому інформаційному просторі. Інформаційне та аналітичне забезпечення євроінтеграції України за її межами існує стихійно, тобто іноземні медіа самостійно визначають коло проблем та питань, які варто висвітлювати про Україну, а українська сторона не контролює та не створює чіткого та зрозумілого порядку денного у міжнародному інформаційному просторі. Чи не єдиним джерелом отримання інформації про Україну стала політична комунікація, яка проявляється на рівні офіційних зустрічей представників влади країни з іноземними колегами. Внаслідок даних процесів у міжнародній спільноті виникають стереотипні уявлення про Україну та хибне розуміння суспільно-політичних подій.

Третя складова інформаційно-аналітичного забезпечення євроінтеграційних процесів полягає у втіленні так званого «зовнішнього фактора», тобто процесу

висвітлення зовнішньополітичних питань України міжнародною спільнотою. Аналізуючи даний аспект, важливо зазначити, що Україна має вкрай вигідне геополітичне положення в Європі, оскільки межує з 7 країнами, 4 з яких є членами Європейського Союзу; має значні природні ресурси та є вкрай привабливою для ЄС особливо у контексті імплементації «Угоди про Асоціацію між Україною та ЄС», а також співпраці в межах Європейської політики сусідства. Однак незважаючи на це та навіть на євроінтеграційний курс України, інформаційно-аналітичного забезпечення євроінтеграційних процесів в Україні ззовні є непослідовним та переважно містить негативну інформацію.

На думку науковця О. М. Щурко, історичні аспекти є ключовими в формуванні уявлень про країну для міжнародної спільноти. Виходячи з цього, у 2007 р. науковець характеризує ставлення до України з боку європейських країн як до колишньої радянської держави, коли акцент робиться на недосконалій законодавчій базі, економічній системі, високому рівні корупції та безробіття. При цьому, згідно з поглядами дослідника, інші країни зовсім не обізнані з культурними, науковими та духовними надбаннями українського народу [196]. Науковець також зауважує, що матеріали іноземних ЗМІ містять переважно негативну інформацію про Україну, що підсилюється відсутністю більшості редакцій міжнародних видань, окрім BBC, в Україні. На сьогодні ситуація трохи покращилася. Про позитивні зміни пише у своїх роботах Ю. Гаркавенко, вказуючи на тенденцію світових медіа висвітлювати не лише соціополітичні проблеми, пов'язані з Україною, а й говорити про літературні, мистецькі, історичні та інші питання, здатні позбавити імідж країни негативного забарвлення [91; 92; 94].

Щодо політичних новин, то, на жаль, негативні тенденції зберігаються. Експерт VoxUkraine Д. О. Остапчук, який у вересні 2016 р. провів контент-аналіз заголовків іноземної преси про Україну, дійшов висновку, що найчастіше новини про Україну охоплюють питання кризи, конфлікту на сході країни та виконання боргових зобов'язань, тоді як лише 1 % матеріалів присвячений проведенню реформ та боротьбі з корупцією в країні. Як наслідок, автор припускає, що держава вживає недостатню кількість дій для надання світові повної інформації про реформування

важливих сфер у країні та інші успіхи на шляху розвитку [135]. Аналіз, проведений у 2018 р. Олександром Надельнюком, показав, що «Україна зникає з міжнародних радарів... У західних медіа Україна найчастіше згадується в російському контексті... Воєнні дії на сході України залишаються топ-темою... Україна нечасто є самостійним "автором" новинних приводів, цікавих західним ЗМІ» [131].

Разом з цим, теза О. А. Семченка 2013 р. про те, що першочергове значення у втіленні даної складової інформаційно-аналітичного забезпечення – частота згадування країни та її місце у потоці повідомлень, а також «насиченість інформаційного потоку», новинна проблематика, що у сукупності здатні вплинути на думку громадськості про певні процеси в державі та змінити її [167], актуальна і досі.

Поділяючи цю точку зору, зауважимо, що Україна має змогу впливати та розповсюджувати у світовому інформаційному просторі відомості про державу, формувати певне уявлення про себе на міжнародній арені, однак для цього необхідно здійснити моніторинг існуючої інформації, розробити конкретний стратегічний план дій щодо концепту власного позиціонування у світі як країни з євроінтеграційними устремліннями та із зазначенням успішних кроків на шляху досягнення даної мети. При цьому необхідно пам'ятати і про маніпулювання геополітичними образами, до якого вдаються ЗМІ для формування певної політичної ситуації у світі, посилюючи або сприяючи розв'язанню конфліктів (див. детальніше [171]).

Виходячи з подібних концепцій, зазначимо, що такий інструментарій може бути вдало використаний Україною на міжнародній арені для реалізації свого зовнішньополітичного курсу, вирішення певних нагальних проблем та зміни уявлення світу про країну. Однак ці процеси потребують розробки чіткого плану інформаційних дій та їх методичного виконання.

Таким чином, розглянувши три рівні інформаційно-аналітичного забезпечення євроінтеграційних процесів в Україні – внутрішньодержавне та спрямовані на зовнішню аудиторію види забезпечення, а також особливості висвітлення євроінтеграційної тематики іншими країнами, ми прийшли до висновку, що в Україні існує низка нормативних документів, які регулюють дані процеси, узгоджена інформаційна політика з просування ідей європейської інтеграції України, однак

ефективність вживаних заходів вкрай низька. Як наслідок, немає чіткого розуміння зовнішньополітичних процесів як усередині українського суспільства, так і серед міжнародної спільноти, адже у світовому інформаційному просторі інформація про Україну з'являється непослідовно та хаотично, що призводить до виникнення хибних уявлень та стереотипів.

1.3 Інформаційно-аналітична діяльність та інформаційно-аналітична робота як складові зовнішньої та внутрішньої політики держави

1.3.1 Євроінтеграційне спрямування зовнішньої політики України

Зовнішня політика, за визначенням К. О. Ващенка і В. О. Корнієнка, – «діяльність держави на міжнародній арені, яка регулює відносини з іншими суб'єктами зовнішньополітичної діяльності: державами, зарубіжними партіями та іншими громадськими організаціями, всесвітніми і регіональними міжнародними організаціями ... це закордонна діяльність держави» [139]. Доцільно внести доповнення про те, що зовнішня політика спрямована, перш за все, на забезпечення та захист національних інтересів країни в її відносинах з іншими державами та суспільствами. Цю думку підтримує О. В. Соснін і зауважує, що зовнішня політика визначає курс країни та її позиціонування на міжнародній арені, особливості взаємодії з іншими країнами, міжнародними урядовими та неурядовими організаціями, політичними інституціями та іншими суб'єктами або учасниками міжнародних відносин, враховуючи, захищаючи та просуваючи при цьому власні інтереси відповідно до принципів та цілей внутрішньої політики [179].

Кожна держава характеризується певним політичним режимом, формою державного правління та устрою, геополітичним становищем та рядом іншим характеристик, які впливають на пріоритети, цілі та засоби здійснення зовнішньої політики. Однак, на думку більшості дослідників цього поняття (П. П. Шляхтуна, К. О. Ващенка, В. О. Корнієнка, В. Г. Воронкової, О. Є. Постола та ін.), загальними цілями зовнішньої політики є забезпечення національної безпеки на локальному, регіональному, національному та глобальному рівнях; «збільшення сили держави»

(політичного, економічного, суспільного, культурного, воєнного, інтелектуального потенціалу); зміцнення престижу та міжнародного позиціонування держави.

Проаналізувавши різні підходи щодо визначення функцій зовнішньої політики [15; 30; 72; 84; 139; 189; 190 тощо], нам вдалося побудувати таку класифікацію:

- захисна або охоронна функція – має на меті забезпечення захисту прав особи та країни на міжнародній арені;

- позиціонувальна або представницько-інформаційна функція – представництво держави у сфері міжнародних відносин через спеціальні органи та інституції, включаючи інформування про політику держави, її імідж серед іноземних партнерів тощо;

- ідеологічна функція – деякі дослідники розглядають цю функцію як окрему, або вважають її як частиною попередньої функції, покликаної пропагувати певні ідеї та популяризувати країну на світовій арені;

- прагматична або переговорно-організаторська функція – практична реалізація політики та доктрин країни через міжнародних партнерів.

Розглянувши загальні цілі та функції зовнішньої політики держави, зазначимо, що кожна країна має власні стратегічні пріоритети, завдання, цілі та засоби їх досягнення, викладені в певних стратегічних документах, нормативно-правових актах, доктринах тощо. У цьому контексті зауважимо, що зовнішньополітичний курс України визначає низка документів: Конституція України, Декларація про державний суверенітет України, Закон України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики», Закон України «Про основи національної безпеки України» та значна кількість інших нормативно-правових актів.

Згідно із Законом України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики», зовнішня політика України «ґрунтується на визнанні суверенної рівності держав; утриманні від загрози силою або її застосування проти територіальної цілісності чи політичної незалежності будь-якої іноземної держави, непорушності державних кордонів, повазі до прав людини та її основоположних свобод; на мирному вирішенні міжнародних спорів та невтручанні у внутрішні справи країн; взаємовигідному міждержавному співробітництві та виконанні міжнародних зобов'язань; дотриманні

норм і принципів міжнародного права, вживанні заходів для захисту національних інтересів у разі виникнення загроз Україні, її громадянам та юридичним особам» тощо [148]. Закон також визначає пріоритети та основні засади зовнішньої політики України: «забезпечення національних інтересів і безпеки України через взаємодію з міжнародною спільнотою, враховуючи принципи і норми міжнародного права, а також захист суверенітету, територіальної цілісності та кордонів України; захист прав й інтересів українців, які проживають в Україні та за кордоном, сприяння економічному зростанню, розвитку країни й суспільства взагалі; взаємодія з міжнародною спільнотою та посилення співпраці з НАТО заради набуття членства в Альянсі, а також забезпечення інтеграції України в європейський політичний, економічний, правовий простори з метою набуття членства в Європейському Союзі; підтримка інтеграції України у світовий інформаційний простір та економіки країни у світову економічну систему» [148].

Питання національної безпеки у зовнішньополітичній сфері регулює також «Стратегію національної безпеки України», яка як пріоритетні визначає європейську та євроатлантичну інтеграцію (тобто співпрацю з ЄС та НАТО з метою набуття членства), поглиблення партнерства з США, Китаєм, співпрацю та використання форматів, механізмів міжнародних організацій і структур (НАТО, ЄС, ОБСЄ, Ради Безпеки ООН, Ради Європи) тощо [177].

Окрім цього, напрямки зовнішньої політики окреслено на сайті Міністерства закордонних справ України, де пріоритетами визначено європейську інтеграцію, євроатлантичне співробітництво, двосторонню співпрацю з країнами Європи, Азії та Океанії, Американського регіону, Близького Сходу та Африки, а також у рамках участі в міжнародних організаціях. Однак, виходячи з аналізу поглядів провідних дослідників сфери міжнародних відносин, цих ресурсів недостатньо для здійснення ефективної зовнішньополітичної діяльності, особливо в рамках існування тих світових процесів і трендів, які притаманні сучасній системі міжнародних відносин.

У даному контексті доцільно охарактеризувати деякі тенденції та особливості розвитку зовнішньої політики України з урахуванням глобальних процесів і викликів. Зазначимо, що з моменту отримання Україною незалежності та протягом майже 30-

річної історії існування незалежної держави, зовнішньополітичні пріоритети країни змінювались під впливом світових процесів та тенденцій. Після розпаду СРСР важливе місце у зовнішній політиці України почали займати відносини з країнами колишнього Радянського Союзу, і в першу чергу, – з Росією, однак починаючи з 2000-х рр. україно-російські відносини позначилися певними проблемами, передусім пов'язаними з «газовими» питаннями (газові конфлікти 2005–2006, 2008–2009 та 2013–2014 рр.); російсько-грузинською війною 2008 р., можливим членством у Митному союзі ЄАЕС (у складі якого – Росія, Білорусь, Казахстан, Киргизстан та Вірменія) (див. детальніше [104]).

У 2004 р. Європейським Союзом була запроваджена «Європейська політика сусідства» (ЄПС) для регулювання відносин з 16 сусідніми для ЄС східними та південними країнами (Алжиром, Вірменією, Азербайджаном, Білоруссю, Єгиптом, Грузією, Ізраїлем, Йорданією, Ліваном, Лівією, Молдовою, Марокко, Сирією, Тунісом, Україною, окупованими Палестинськими територіями), у рамках якої у 2009 р. було ухвалено «Політику Східного партнерства». Остання має вужче спрямування та сприяє врегулюванню відносин й співробітництву Європейського Союзу з 6 східноєвропейськими партнерами – Україною, Вірменією, Азербайджаном, Білоруссю, Грузією та Молдовою. Ця політика передбачає такі зміни у відносинах між ЄС та партнерами, як запровадження «Угод про асоціацію» замість «Угод про партнерство та співробітництво», створення зон вільної торгівлі, лібералізацію візового режиму та інше [163]. Слід наголосити, що в «Політиці Східного партнерства» ЄС запроваджує підхід, орієнтований на результат, тому заради досягнення кращих наслідків Європейською Комісією та Європейською службою зовнішньої дії було визначено 20 основних завдань на період до 2020 р., які мають бути досягнуті кожною з країн Східного партнерства [80]. Серед завдань для України – «посилення взаємодії з організаціями громадянського суспільства, покращення гендерної рівності та недискримінації, підтримка стратегічних комунікацій, плюралізму й незалежності ЗМІ, завдання щодо досягнення економічного розвитку та покращення ринкових можливостей (подолання розривів у доступі до фінансів, створення нових можливостей для працевлаштування на місцевому та регіональному

рівнях тощо); зміцнення інститутів та забезпечення належного управління (посилення механізмів верховенства права та боротьби з корупцією, підтримка реалізації судових реформ, реформи державного управління та посилення співпраці у галузі безпеки); покращення енергоефективності, охорона довкілля та боротьба зі змінами клімату (розширення основних мереж Транс'європейської транспортної мережі, посилення безпеки енергоресурсів, підвищення енергоефективності та збільшення використання відновлюваної енергії; скорочення викидів парникових газів, сприяння охороні довкілля та адаптації до кліматичних змін); мобільність та контакти між людьми (прогрес у візовій лібералізації та партнерство у сфері мобільності, збільшення інвестицій у розвиток навичок, підприємництва та можливостей для працевлаштування молоді, створення Європейської школи Східного партнерства, інтеграція дослідницьких та інноваційних систем і програм Східного партнерства та ЄС)» [22–24]. Для більш ефективного досягнення означених цілей на одному із Самітів Східного партнерства (захід проводиться один раз на два роки на рівні голів країн та урядів для забезпечення ефективної співпраці й узгодження майбутніх дій з країнами Східного партнерства) було встановлено основні напрямки подальшої співпраці: зміцнення економіки, ефективне державне управління, посилення взаємодії, суспільний розвиток.

Отже, з початку XXI ст., до стратегічних пріоритетів України став активно входити розвиток відносин з Європейським Союзом однак, на думку дослідника М. Г. Капітоненка, для 2012 р. ще було притаманне однакове ставлення України до відносин як з Росією, так і з ЄС, тобто Україна ще знаходилась перед вибором – євроінтеграція або Митний союз. Однак учені також акцентують увагу на тому, що якщо до членства в Митному союзі з Росією Україну активно схиляли, то для поглиблення відносин з ЄС, Україна мала виконати ряд вимог [106].

У 2013 р., згідно з поглядами С. В. Андрущенка, Росія прагнула контролювати пострадянський геополітичний простір та одночасно посилити вплив у суміжних просторах Східної та Центральної Європи. Здійснюючи тиск на країни Східного партнерства через торгові обмеження, економічну та енергетичну залежність, особливо напередодні Саміту Східного партнерства у Вільнюсі у 2013 р., який мав

поглибити євроінтеграційні процеси в цих країнах, адже Україна планувала підписати Угоду про асоціацію з ЄС, а Грузія та Молдова – ратифікувати аналогічні угоди, що було успішно зроблено останніми. Але Україна призупинила процес підготовки до укладання «Угоди» напередодні Саміту та, відповідно, не підписала документ під час самого заходу [82]. Це стало ключовою подією й поворотним моментом у зовнішній політиці України, на яку активний вплив здійснили пересічні громадяни та члени громадянського суспільства, адже ще напередодні Саміту вони вийшли з акціями протесту на площі багатьох міст України, які отримали назву «євромайдани», сподіваючись змінити рішення уряду й все ж домогтися підписання «Угоди». Хоча протестні акції не вплинули на рішення політикуму і підписання «Угоди» у 2013 р. не відбулося, однак саме дії громадянського суспільства стали початком Революції Гідності в Україні, які призвели як до остаточного визначення стратегічних пріоритетів України та європейського вектору зовнішньої політики, так і до загострення відносин з Росією через анексію Криму та конфлікт на Сході України. Одночасно, на думку професора Г. М. Перепелиці, дані процеси також вплинули і на систему міжнародних відносин взагалі, яка у 2014 р. характеризувалася фазою нестабільності й певної невідомості, адже «Будапештський меморандум» (який гарантував безпеку Україні та повагу до її суверенітету і територіальної цілісності у зв'язку з її приєднанням до «Договору про нерозповсюдження ядерної зброї» з боку гарантів – Росії, Сполученого Королівства Великої Британії та Північної Ірландії, США) було порушено разом з рядом інших міжнародних договорів та документів, що продемонструвало кризу європейської безпеки загалом і безпеки Європейського Союзу зокрема [104].

Протягом 2014–2015 рр. Україною було оновлено базу стратегічних документів, що стосувались питань зовнішньої політики. Зокрема, внесено зміни до ЗУ «Про основи внутрішньої та зовнішньої політики» та прийнято оновлені «Стратегію національної безпеки України» та «Воєнну доктрину України», на що значний вплив здійснили події на Сході України та анексія Криму. Основний фокус зовнішньополітичної діяльності у цей період був направлений на врегулювання конфлікту на Сході (Нормандський формат та Мінський процес, взаємодія з ОБСЄ,

ООН, підтримка відносин з Францією, США, Німеччиною), а також значного прогресу було досягнуто у відносинах з ЄС та реалізацією євроінтеграційних процесів (див. детальніше [127]).

У «Щорічних Посланнях Президента до Верховної Ради» 2016 і 2017 рр. «Про внутрішнє та зовнішнє становище України у 2016 році» та «Про внутрішнє та зовнішнє становище України у 2017 році» основними пріоритетами було визначено:

- подальшу співпрацю з ЄС;
- важливість проведення реформ;
- запровадження безвізового режиму та співпрацю з країнами-членами НАТО.

Співпраця з ЄС та НАТО продовжує відігравати неабияку роль, особливо зважаючи на повне набуття чинності 1 вересня 2017 р. Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, включаючи Поглиблену та всеохоплюючу зону вільної торгівлі, а також запровадження безвізового режиму. Наведемо в даному контексті цитату колишнього Президента України П. Порошенка: «Вступ до НАТО та Євросоюзу нам потрібні не заради членства в престижних клубах. Це – питання цивілізаційної належності і гарантія незалежності України... Головне. Не лише Україна йде до Європи. Наше з вами завдання – Європа має бути привнесена в Україну. І все в Україні має бути приведене у відповідність з європейськими стандартами, в тому числі і рівень матеріального благополуччя громадян. Українець має відчувати Європу, навіть якщо він не покидає меж своєї країни» [143].

Отже, спираючись на проведений аналіз зовнішньої політики України, ми дійшли висновку, що наразі головними пріоритетами держави є європейська інтеграція, а також питання безпеки, перш за все, пов'язані з урегулюванням конфлікту на Сході України та відновленням територіальної цілісності.

Однак, незважаючи на значний прогрес та поступ у реалізації зовнішньополітичних процесів, результати опитування, проведеного неурядовим аналітичним центром Ради зовнішньої політики «Українська призма» серед понад 100 українських дипломатів, представників академічних кіл та експертного середовища, які займаються дослідженням сфери міжнародних відносин, показали, що переважна кількість зовнішньополітичних проблем України пов'язана з відсутністю чіткого

стратегічного бачення та чітко визначених кроків із реалізації зовнішньої політики [103]. Подібної думки дотримуються і респонденти (експерти, політики, дипломати) опитування Інституту світової політики «Аудит зовнішньої політики України: рекомендації до “Стратегії зовнішньої політики України”», які однією з головних проблем визначили відсутність стратегії зовнішньої політики в Україні. Важливо зауважити при цьому, що для іноземних експертів головними викликами зовнішньої політики України є внутрішні проблеми (повільне здійснення реформ та корупція), конфлікт на Сході країни та відсутність зовнішньополітичної стратегії, досягненнями ж України у даній сфері вони вважають підписання «Угоди про асоціацію з ЄС», курс на євроінтеграцію, підтримка Заходу та солідарність у невизнанні анексії Криму. Одночасно, представники українського експертного кола проблемами зовнішньої політики України називають відсутність чіткої стратегії, слабкий дипломатичний корпус та питання безпеки, а досягненнями – підтримку збоку міжнародної спільноти, запровадження санкцій проти Росії та підписання Угоди про асоціацію [103]. Як бачимо, думки українських та іноземних експертів щодо викликів та успіхів зовнішньої політики України відрізняються, однак «Угода про асоціацію» та євроінтеграційні процеси одностайно визначені як значні здобутки, а відсутність стратегії зовнішньої політики – як один з ключових недоліків. Зважаючи на ці висновки дослідження, експертами-міжнародниками Інституту суспільно-економічних досліджень О. Снігир, М. Капітоненко та Ю. Курнишовою було реалізовано проект з розробки «Стратегії зовнішньої політики України у стані війни», а також рекомендацій до неї, яка має інтерактивну форму інтернет-ресурсу, розміщеного за електронною адресою: <http://iserfps.tilda.ws>. Даний документ ґрунтується на принципах поваги та визнання міжнародного права, мирного врегулювання конфліктів та вирішення спорів, посилення ролі міжнародних інститутів та демократизації, а серед головних глобальних викликів виокремлює питання безпеки (включаючи, окрім традиційних категорій, також кібербезпеку, безпеку в економічній та інформаційній сферах, і, як наслідок, – способи протистояння такій новій загрозі як “гібридна” війна), неефективність деяких міжнародних організацій та міжнародноправових документів, доктрин, договорів.

Серед національних проблем проект акцентує увагу на недостатньому рівні економічного розвитку, демократії та інституційній слабкості; а глобальними проблемами, актуальними для України, називає тероризм, кліматичні зміни, екологічні проблеми й кризу інститутів міжнародної безпеки. Отже, зважаючи на окреслені пріоритети та виклики, розробники «Проекту стратегії» пропонують Україні, перш за все, зосередитися на національних інтересах (захисті суверенітету, відновленні територіальної цілісності, створенні ефективних держінституцій, розвитку демократії та її цінностей); співробітництві з ЄС, НАТО, розвитку відносин з США та іншими країнами світу (Азії, Африки, Латинської Америки, Азійсько-Тихоокеанського регіону) та впровадженні регіональної політики (особливо в контексті Східного партнерства, європейської та євроатлантичної інтеграції) [165]. Отже, розглянувши даний «Проект» та погляди експертів, зауважимо, що в Україні реалізуються поодинокі ініціативи, що стосуються аналізу зовнішньополітичної ситуації та спроби визначення стратегічних орієнтирів подальшого розвитку країни й її позиціонування на світовій арені, однак ці дії мають носити систематичний характер та входити до політичного порядку денного країни, і відповідно реалізовуватись владою, а не представниками громадянського суспільства, до яких слід віднести й неурядові організації на кшталт Інституту світової політики та Інституту суспільно-економічних досліджень.

1.3.2 Внутрішня політика України та євроінтеграційні процеси

Проаналізувавши теоретичний та практичний аспекти поняття «зовнішня політика» і його характеристики та особливості наповнення в Україні, дослідимо таке явище, як внутрішня політика. На сьогодні нема єдино го визначення цього терміна. Тому частина дослідників під внутрішньою політикою розуміє цілеспрямовану діяльність влади для управління процесами всередині держави, тоді як інша група науковців наголошує на доцільності розгляду даного поняття як сукупності державних політик у різних сферах суспільного життя (суспільній, економічній, екологічній, освітній, юридичній тощо). На нашу думку, обидва підходи є раціональними, а їх об'єднання дозволяє дати максимально повну дефініцію поняття.

Отже, внутрішня політика – це інструмент управління державою для досягнення цілей в інтересах суспільства та нації, який визначає функціонування її основних структур та регулює діяльність усередині країни за такими напрямками, як політичний, економічний, соціальний, культурний, правовий тощо.

Внутрішня політика має певні класифікації та підрозділяється залежно від сфери суспільного життя на соціальну, культурну, екологічну та інші; територіальних характеристик – на локальну та регіональну, або місцеву, національну; суб'єктів – уряду, політичних партій, громадських рухів тощо.

Згідно із Законом України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики», внутрішня політика України ґрунтується на принципах дотримання верховенства права, захисту національних інтересів, прав і свобод громадян, повазі до особи, здійсненні влади з урахуванням її поділу на судову, виконавчу, законодавчу та забезпеченні прозорості процесу прийняття державних рішень, підтримці сталого економічного розвитку, соціального партнерства, громадянської солідарності та залучення громадян до процесу державного управління [148]. Закон також визначає засади внутрішньої політики у сферах національної безпеки й оборони, економічній, соціальній, гуманітарній, екологічній галузях, сфері техногенної безпеки та розвитку місцевого самоврядування й стимулювання розвитку регіонів, а також формування інститутів громадянського суспільства.

Через нормативно-правові акти наскрізно проходять ідеї демократії, запровадження європейських цінностей, захисту прав та свобод громадян, підтримки розвитку громадянського суспільства та європейської інтеграції, що, на нашу думку, зумовлено впливом зовнішньополітичного курсу України на зближення з Європейським Союзом.

Зауважимо, що окрім самостійної побудови внутрішньої політики державою та суспільством, з урахуванням національних українських інтересів, глобальні світові тенденції та загрози (до яких відносять розвиток глобалізації та регіоналізації, тероризм, регіональні конфлікти, недовіра та слабкість деяких міжнародних документів та інституцій, ігнорування й порушення норм міжнародного права), а також суб'єкти міжнародних відносин (інші країни, міжнародні організації та

структури) здійснюють значний вплив на внутрішньополітичний розвиток України. Отже, на наш погляд, вектор розвитку внутрішньої політики держави наразі визначають євроінтеграційні процеси, а також конфлікт на Сході України, який посилює необхідність здійснювати євроатлантичну інтеграцію та активно співпрацювати з міжнародними організаціями. Розкриємо суть даної тези більш детально.

З підписанням «Угоди про асоціацію між Україною та ЄС» у 2014 р. відносини між Україною та країнами-членами ЄС поглибилися і змінилися. Адже «Угода» почала визначати основні напрямки співробітництва, що було деталізовано у семи частинах «Документа», які стосуються ведення політичного діалогу та здійснення реформ, політичної асоціації та зближення у сфері зовнішньої й безпекової політики, юридичних питань (адаптація українського законодавства до європейського, що включає аналіз української нормативно-правової бази, інкорпорацію значної частини правової бази ЄС (*acquis communautaire*) – понад 300 регламентів та директив протягом 5–7 років задля приведення правових систем України та ЄС у відповідність одна до одної), торгівлі (перш за все, створення зони вільної торгівлі), економічної, фінансової та секторальної співпраці (за 28 напрямками: енергетика; макроекономічна співпраця; управління публічними фінансами; оподаткування; статистика; довкілля; транспорт; космос; дослідження і розвиток; промислова політика і політика щодо підприємств; видобувна та металургійна галузі; фінансові послуги; право компаній, корпоративне управління, бухгалтерський облік і аудит; інформаційне суспільство; аудіовізуальна політика; туризм; сільське господарство і розвиток сільської місцевості; морська політика та політика у сфері рибальства; співробітництво щодо Дунаю; захист споживачів; зайнятість, соціальна політика та рівні можливості; охорона здоров'я; освіта, навчання та перспективи для молоді; культура; спорт і фізична активність; розвиток громадянського суспільства; транскордонна та регіональна співпраця; участь в програмах та агентствах ЄС), запровадження інституційних змін [83].

Якщо в зовнішньополітичній сфері даний документ в довгостроковій перспективі має привести до більш тісної економічної інтеграції та політичної

асоціації України з ЄС, то у внутрішньополітичній площині євроінтеграційні процеси реалізуються шляхом здійснення програмних змін (оновлення існуючих та прийняття нових стратегічних документів у євроінтеграційній сфері на урядовому рівні – планів, порядків денних, стратегій тощо), узгодження формату взаємодії органів влади у галузі європейської інтеграції, проведення реформ, здійснення деяких інституційних та кадрових змін (створення нових відомств, відділів, інституцій, посад), утворення робочих груп з виконання «Угоди», адаптації законодавства України до норм та вимог ЄС з широкого кола напрямків (див. детальніше [101]).

У результаті, європейська інтеграція має сприяти запровадженню демократичних європейських цінностей всередині країни, верховенства права, підвищенню рівня безпеки та стабільності, і в цілому – загальному покращенню життя суспільства.

На урядовому рівні європейська інтеграція регулюється основним стратегічним документом – «Угодою про асоціацію», яка разом з «Порядком денним» асоціації та іншими зобов'язаннями України в євроінтеграційній галузі становить базу для програмних документів державної політики України.

«Порядок денний Асоціації між Україною та ЄС» – це стратегічний документ, який був ухвалений у 2009 році і став новим інструментом співробітництва, що замінив собою «План дій Україна-ЄС» (прийнятий у 2007 р.) та почав визначати пріоритети стратегічної двосторонньої взаємодії до підписання й ратифікації «Угоди про асоціацію» [52]. З її підписанням у 2014 р. «Порядок денний» було переглянуто, адже відносини між ЄС та Україною значно змінилися, поглибилися та почали базуватися на пунктах «Угоди про асоціацію», «Європейській політиці сусідства», «Плані дій з лібералізації візового режиму» тощо. Оновлений «Порядок денний асоціації Україна-ЄС», схвалений у 2015 р. (розпорядженням КМУ від 13 березня 2015 р. № 207-р «Про схвалення рекомендації Ради асоціації між Україною та ЄС про імплементацію “Порядку денного асоціації між Україною та ЄС”»), почав сприяти імплементації «Угоди» шляхом створення практичної основи для досягнення загальних цілей політичної асоціації та економічної інтеграції, а також через визначення конкретних пріоритетів спільної роботи та дій, а саме: щодо боротьби з

корупцією, політичної реформи, державного управління, реформування виборчого законодавства, оподаткування та зовнішнього аудиту, енергетики, державних закупівель, дерегуляції, судової системи [160; 102]. Важливо зауважити, що він як доповнив перелік тих стратегічних документів, які визначають відносини між Україною та ЄС, сприяють реалізації євроінтеграції на практиці та імплементації «Угоди про асоціацію», так і одночасно став одним із головних засобів моніторингу й оцінювання прогресу виконання «Угоди про асоціацію» з Україною.

У Ст. 6 «Угоди», яка стосується питання зовнішньої політики, зазначається: «Сторони (Україна та країни-члени ЄС) співпрацюють з метою забезпечення того, щоб їх внутрішня політика ґрунтувалася на спільних для Сторін принципах, зокрема таких, як стабільність і дієвість демократичних інституцій, верховенство права та повага до прав людини і основоположних свобод» [182].

Доцільно почати розгляд основних внутрішньополітичних змін в Україні в контексті здійснення євроінтеграційного курсу з характеристики загального механізму координації євроінтеграційної політики в Україні, який виглядає таким чином:

1. Визначення пріоритетів, обговорення та прийняття рішень у сфері євроінтеграції, зокрема рішень двосторонніх органів Україна-ЄС – здійснюється:

- КМУ, Прем'єр-міністром України, Віце-прем'єр-міністром з питань європейської та євроатлантичної інтеграції України;

- Урядовим комітетом з питань євроінтеграції, на якому розглядаються питання Комітету Асоціації Україна-ЄС та імплементації «Угоди» і на спеціальних засіданнях КМУ, на яких розглядаються питання Ради Асоціації Україна-ЄС та імплементації Угоди.

2. Координація роботи двосторонніх органів – здійснюється:

- Урядовим офісом з питань євроінтеграції, Секретаріатом КМУ;
- Урядовим комітетом з питань євроінтеграції та на спеціальних засіданнях КМУ.

3. Моніторинг і виконання «Угоди про асоціацію» та плану заходів, підготовка та моніторинг виконання рішень двосторонніх органів асоціації – здійснюється:

- Міністерствами, ЦОВВ, Заступниками міністрів з питань євроінтеграції, Профільними заступниками керівників ЦОВВ;

- Урядовим комітетом з питань євроінтеграції та на спеціальних засіданнях КМУ.

4. Обговорення підготовлених проектів нормативно-правових актів у сфері компетенції міністерств і ЦОВВ – здійснюється:

- Міністерствами, ЦОВВ, Заступниками міністрів з питань євроінтеграції, Профільними заступниками керівників ЦОВВ;

- Урядовим комітетом з питань євроінтеграції та на спеціальних засіданнях КМУ.

5. Підготовка експертних висновків до проектів нормативно-правових актів, розроблених міністерствами і ЦОВВ – здійснюється:

- Урядовим офісом з питань євроінтеграції та Секретаріатом КМУ;

- Урядовим комітетом з питань євроінтеграції та на спеціальних засіданнях КМУ [102].

Однак незважаючи на існування цього механізму, його практична реалізація потребує розбудови інституційної спроможності влади (здатності виконувати покладені відповідно до «Угоди» функції), адже євроінтеграційні процеси – це відносно нове явище для України і його ефективна реалізація потребує як світоглядних, так і певних стратегічних та програмних змін у країні. Для розв’язання цієї проблеми було розроблено «Комплексну програму інституційної розбудови на 2016–2018 рр.», яка передбачала застосування нових інструментів та механізмів для наближення українського законодавства до європейського, розвиток людського потенціалу (навчання державних службовців та фахівців у сфері євроінтеграції), розробку та ефективне впровадження політики виконання Угоди, комунікацію з громадськістю щодо євроінтеграційних питань [102]. Ці дії мали сприяти розвитку інституційної спроможності влади і, як наслідок, – результативній імплементації євроінтеграції на практиці.

Зазначимо, що євроінтеграційні процеси вже привели до значних програмних перетворень у державі, зокрема, було оновлено існуючу документальну базу та

прийнято значну кількість нових стратегічних документів. А саме, для виконання «Угоди» Кабінетом Міністрів України було затверджено плани заходів з імплементації «Документа», підготовлено та оприлюднено «Звіти про виконання Угоди» і пам'ятні записки до засідання кластерів з різних питань (енергетики, транспорту, охорони здоров'я тощо), розроблено проект «Закону з моніторингу та оцінки стану виконання пунктів “Угоди”» тощо. Інформація про поточну ситуацію оприлюднюється на сайті Кабміну у рубриці «Європейська інтеграція» / «Виконання “Угоди про асоціацію”» (<https://www.kmu.gov.ua/ua/diyalnist/evropejska-integraciya/vikonannya-ugodi-pro-asociaciyu>).

Окрім здійснення моніторингу виконання «Угоди» на державному рівні, представники громадянського суспільства також активно долучаються до цього процесу. Зокрема, незалежною аналітично-адвокаційною організацією «Український центр європейської політики» за підтримки Міністерства закордонних справ Королівства Нідерландів з 1 травня 2016 р. по 30 квітня 2017 р. реалізовувався проект «Адвокація та моніторинг імплементації Угоди про асоціацію між Україною та ЄС», у рамках якого було розроблено інформаційний продукт: онлайн-платформу з моніторингу виконання «Угоди» – «Навігатор Угоди» (<http://www.eurointegration.com.ua/navigator>), яка демонструє стан адаптації українського законодавства до правової системи ЄС. «Навігатор» показує дати, до яких необхідно внести зміни до законодавства України за напрямками: природне середовище, транспорт, сільське господарство, енергетика, захист прав споживачів, громадське здоров'я, діяльність компаній, оподаткування, боротьба з шахрайством; з метою приведення його у відповідність до законодавства ЄС, а також демонструє стан імплементації нормативно-правових актів (виконані, частково виконані, невиконані). Однак «Навігатор» надає лише загальну інформацію про плани та стан адаптації українського законодавства, адже оновлюється періодично (у разі прийняття відповідних рішень Радою Асоціації), тому інформація в ньому не завжди є актуальною та найновішою. Також проект сприяв розробці методології та здійсненню низки аналітичних досліджень українською та англійською мовами щодо адаптації законодавства України до законодавства ЄС через транспозицію (тобто досягнення

адаптації шляхом перенесення у національне законодавство норм *acquis* ЄС) та процес впровадження *acquis communautaire*, що передбачено Угодою про асоціацію—, а саме: дослідження «Україна та Угода про асоціацію: моніторинг виконання 2014–2018» [183].

Отже, здійснивши аналіз програмних документів державної політики України в контексті реалізації євроінтеграційного курсу, зробимо висновок, що на програмному рівні ці процеси в Україні регулюються низкою документів: «Угодою про асоціацію між Україною та ЄС», «Порядком денним асоціації Україна-ЄС», «Планами заходів з імплементації Угоди», «Планами імплементації актів права ЄС», «Програмою дій Уряду», «Планом заходів виконання Програми дій Уряду та Стратегією сталого розвитку “Україна – 2020”».

Революція гідності та підписання й ратифікація «Угоди про Асоціацію між Україною та ЄС» – ключові події, які вплинули та сприяли розробці «Стратегії розвитку держави», яка має на меті запровадження європейських цінностей і стандартів життя в Україні. Для досягнення цієї мети, і в цьому з нами погоджується більшість дослідників, серед яких особливо виділяємо І. Динника, країна буде розвиватись за такими векторами: «вектор розвитку (сталий розвиток держави та проведення реформ для підвищення стандартів життя); вектор безпеки (забезпечення гарантій безпеки держави, бізнесу, громадян, захищеності інвестицій та приватної власності); вектор відповідальності (“забезпечення гарантій, що кожен громадянин, незалежно від раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, мовних або інших ознак, матиме доступ до високоякісної освіти, системи охорони здоров'я та інших послуг в державному та приватному секторах”); вектор гордості (взаємна повага, толерантність та гордість громадян за свою країну)» [98]. Відповідно до окреслених векторів розвитку, документ передбачає процес впровадження 62 реформ та програм розвитку країни (включаючи індикатори для моніторингу їх виконання), першочерговими з яких названо: реформу системи національної безпеки та оборони, оновлення влади та антикорупційну реформу, судову та податкову реформи, реформу правоохоронної галузі, децентралізацію та реформу державного

управління, дерегуляцію та розвиток підприємництва, реформу системи охорони здоров'я; програму енергонезалежності; програму популяризації України у світі та просування інтересів України у світовому інформаційному просторі [178]. Реалізовуватись «Стратегія» має на основі суспільного договору, який передбачає відповідальність влади, бізнесу та громадянського суспільства. Важливо зауважити, що дана «Стратегія» взагалі не враховує сталого розвитку в контексті досягнення «Цілей сталого розвитку ООН» та виконання «Порядку денного сталого розвитку до 2030 р.», тому «Програмою розвитку ООН в Україні» було розроблено проект «Стратегії сталого розвитку України до 2030 р.», яка базується на Стратегії «Україна – 2020» та «Національному плані дій до 2020 р.» із впровадження «Стратегії», що визначає довгостроковий розвиток країни відповідно до світових тенденцій, процесів європейської та євроатлантичної інтеграції України, а також визначених ООН «Цілей Сталого Розвитку», актуалізуючи таким чином «Стратегію “Україна-2020”» [166]. Однак документ не затверджено на державному рівні, а було лише включено до порядку денного ВР України 2 лютого 2019 р., тому він має тільки інформаційно-аналітичний та науковий характер. Окрім цього, громадянським суспільством також реалізуються певні ініціативи щодо сприяння сталому розвитку України, зокрема у 2017 р. було видано інформаційно-аналітичну публікацію «Доктрина збалансованого розвитку “Україна-2030”», яка фокусувалась на питаннях аналізу основних проблем та способів їх вирішення на шляху до значного економічного поступу в контексті сталого розвитку України.

Таким чином, проаналізувавши складові внутрішньої та зовнішньої політики України, зауважимо, що зовнішньополітичні процеси розвиваються відповідно до глобальних тенденцій та викликів, та, у свою чергу, здійснюють активний вплив на внутрішньополітичні процеси. Внутрішня політика України, на нашу думку, піддається впливу процесів європейської та євроатлантичної інтеграції, а також сталого розвитку. Однак головною тенденцією при цьому, звісно, виступає євроінтеграція і виконання «Угоди про асоціацію між Україною та ЄС», що ставить конкретні вимоги перед владою і терміни їх виконання.

У цьому контексті, а також для просування національних інтересів на світовій арені, ефективного позиціонування країни та результативної співпраці у сфері міжнародних відносин важливого значення набуває імідж країни, тобто певний образ та уявлення, яке отримує світова спільнота про державу та яка безпосередньо впливає на формування відповідного ставлення до країни. Саме іміджева складова разом із використанням PR-технологій і становить інструментарій, який використовує Україна для просування своєї зовнішньої політики.

1.3.3 Іміджева політика України на сучасному етапі

Імідж держави – це сприйняття країни та уявлення про неї як усередині суспільства, так і в очах міжнародної спільноти, яке може формуватися природньо або бути спеціально сконструйоване завдяки державним політичним документам, стратегіям та використанню спеціальних політичних та PR-технологій. О. А. Семченко пропонує розглядати імідж держави як поєднання існуючих та спеціально створених характеристик політичної системи (діячів, інституцій тощо), «інформація про які направляється в інформаційно-комунікаційний простір з метою впливу на суспільну свідомість всередині держави й за її межами», додаючи, що це також стереотипний образ у масовій свідомості; емоційно забарвлені уявлення про державу; відображення взаємодії між об'єктом і суб'єктом за допомогою інформації та комунікації в умовах інформаційного суспільства [172]. Професор В. І. Гурковський справедливо вказує, що імідж держави є інструментом досягнення політичних цілей, він побудований шляхом використання маркетингових комунікацій з урахуванням національних характеристик та особливостей держави й народу. «Це не просто соціально-психічний (когнітивний) образ суспільної свідомості як відображення дійсності, а спеціально модельоване відображення на основі якої-небудь реальності» [97].

Г. Г. Почепцов наголошує, що імідж є найбільш ефективною комунікацією особливо у ситуації нестачі інформації, «відсутності часу та неувважності аудиторії». Побудова іміджу має починатися з чіткого формулювання завдання та мети, яку він має допомогти виконати. Тільки після цього можна переходити до формулювання основних повідомлень та вибору тих засобів створення іміджу, які є найбільш

доцільними для конкретної ситуації. Отже, науковець виділяє такі кроки для побудови іміджу:

- 1) визначення аудиторії та її потреб;
- 2) формулювання характеристик, які будуть становити імідж (наприклад, розвинута держава, наявність верховенства права, демократичні принципи, сильна економіка тощо);
- 3) передавання окреслених характеристик різними засобами (вербальним, візуальним, новинним тощо).

При створенні іміджу важливе значення відіграє семіотика, тобто наука про знаки та символи. Адже образ країни, імідж її представників (президента, прем'єр-міністра, політичної еліти) та повідомлення, які вони передають (через публічні виступи), а також загальна інформація про країну, яка поширюється та виступає основними відомостями про державу в міжнародному інформаційному просторі, має будуватися на певних символах, знаках та міфологемах, які допомагають презентувати країну з позитивного боку та створити їй позитивний образ. Г. Почепцов зазначає в цьому контексті, що міфологія є «технологією перероблення інформації масовою свідомістю» і одним із головних законів науковець виділяє закон посилення символу, який сприяє тому, що масова свідомість посилює значення символів [145].

Важливе значення в процесі побудови іміджу в політичному дискурсі Г. Почепцов надає аудиторії; її потреби та особливості мають бути враховані при формулюванні повідомлення в іміджелогії. Якщо мова йде про інструментарій зовнішньої політики, то інформація, спрямована на інші країни, нації та народи повинна кореспондуватися з їх звичаями, традиціями, цінностями, нормами. Усе це слід брати до уваги при формуванні іміджу країни та характері інформації, яка передається у світовий інформаційний простір. Залежно від аудиторії, має бути вибраний і відповідний канал комунікації, адже схема передачі інформації виглядає таким чином: канал – тип повідомлення – тип аудиторії (ці елементи взаємодіють між собою та залежать один від одного). Отже, якщо інформація про Україну передається на рівні політичної еліти, то має бути обраний один канал комунікації, якщо мета

зовнішньополітичної комунікації – передати повідомлення про Україну пересічним іноземним громадянам, то, відповідно, варто обрати інший канал і повідомлення має бути сформульоване по-іншому [145].

О. А. Семченко виокремлює внутрішньо- та зовнішньополітичний рівні іміджу країни, зауважуючи, що внутрішній імідж – це уявлення народу про свою країну, а зовнішній імідж – відповідно, сприйняття країни оточуючим світом [171–172]. Цієї ж думки дотримується і дослідник Л. М. Новохатько, виділяючи внутрішні та зовнішні фактори іміджу України: до зовнішніх науковець відносить «зовнішню політику України, національні інтереси, членство в міжнародних організаціях, розвиток відносин зі стратегічними партнерами, інвестиційний клімат, до внутрішніх – добробут населення, дотримання конституційних прав кожного громадянина, рівень корупції, рівень злочинності, рівень тіньового сектора економіки, соціальне самопочуття тощо» [49].

О. Ю. Чечель виокремлює три групи факторів, які впливають на формування іміджу України:

«1) природно-ресурсний потенціал; національна та культурна спадщина; постійні геополітичні фактори — географічне положення, площа території, довжина кордонів держави, вихід до морів; історичні події, що вплинули на розвиток української державності (завоювання, великі наукові й географічні відкриття), а також внесок видатних українців, діяльність яких нерозривно пов'язана з історією розвитку країни; базова форма державного устрою та структура управління;

2) соціально-психологічні настрої в українському суспільстві; форми суспільно-політичної інтеграції українців, структура, характер і принципи діяльності суспільно-політичних об'єднань України; моральні аспекти розвитку українського суспільства;

3) стабільність української економіки, яка оцінюється рівнем доходів на душу населення, обсягом залучених інвестицій, фінансовою забезпеченістю бюджетів усіх рівнів, гарантією прав і свобод господарюючих на українському ринку суб'єктів реального сектора економіки; правовий простір України та відповідність українських правових норм міжнародним вимогам; функції, повноваження й механізми державного регулювання різних галузей і сфер діяльності в українській державі

(ефективність владної конструкції)» [192]. Наше дослідження зосереджено на аналізі другої групи як такої, що формується у ході інформаційно-аналітичної діяльності.

Отже, імідж країни – це її образ в очах власного суспільства та міжнародного співтовариства, який безпосередньо впливає на позиціонування держави у світі, тобто на політичні, економічні відносини з іншими країнами, включаючи аспект туристичної привабливості та залучення інвестицій; його функціонування спрямоване на власне суспільство та міжнародну спільноту.

На думку провідного дослідника політичної іміджології В. І. Гурковського, основними критеріями іміджу держави є її історичне минуле, наявність верховенства права, рівень добробуту населення, забезпечення прав і свобод громадян, ступінь розвитку військового сектору країни тощо [97]. О. А. Семченко виділяє три рівні суб'єктів іміджу держави [172–173]: аудиторію (якій адресований імідж), державу (імідж якої створюється) та фахівців (відповідальних за побудову іміджу). Більшість учених виокремлює як основні такі складові іміджу держави: імідж її голови (президента, монарха тощо), представників політичної еліти, органів державної влади та суспільства.

Н. Ф. Качинська говорить про такі функції іміджу держави:

- внутрішньополітичні (забезпечення мирної та спокійної ситуації у взаємозв'язках усередині суспільства, запобігання конфліктам;
- формування позитивного відношення населення до певних рішень та кроків влади тощо) та зовнішньополітичні (інтеграція до світового простору – економічного, політичного;
- забезпечення відповідного рівня безпеки та запобігання виникненню конфліктів, залучення іноземних інвестицій, розвиток туристичної та іншої сфер) [107].

Семченко спирається на думку Е. О. Галумова щодо образу держави, який «повинен виконувати також комунікаційні функції, а саме: функцію ідентифікації (полегшення сприйняття інформації про позитивні сторони життя країни); ідеалізації (забезпечення режиму найбільшого сприяння сприйняттю образів держави, проекціювання на аудиторію тих її характеристик, які є найважливішими для

конкретної цільової групи); протиставлення (підготовка підґрунтя для створення позитивного образу своєї країни на основі образів інших держав або минулого своєї країни); номінативну функцію (виокремлення держави в геополітичному просторі серед інших країн, демонстрація її відмінних якостей); естетичну (покращення сформованого країною враження) та адресну функції (зверненість образу до конкретної цільової аудиторії)» [172, с. 6–7]. Галумов вважає, що домогтися успішної реалізації зазначених функцій можна за допомогою таких засобів, як позиціонування (створення сприятливого для об'єкта інформаційного середовища); маніпулювання (переорієнтація уваги на інший об'єкт); міфологізація (використання для формування образу різних міфів); емоціоналізація (переклад тексту на емоційну мову); вербалізація (деталізація і акцентування інформації, її підготовка для сприйняття аудиторією як усного мовлення певної особи) [172, с. 6–7].

Зауважимо, що імідж країни є «м'якою силою», яку використовує країна для впровадження своєї політики, досягнення своїх цілей та взагалі власного позиціонування на міжнародній арені.

На думку більшості дослідників, міжнародний імідж країни повинен бути максимально простим та зрозумілим для світової спільноти, тому він має спиратися на певне коло фактів, з якими і будуть асоціювати державу.

За роки існування незалежної України було зроблено багато спроб формування іміджевої політики України. Зокрема, у 2003 р. КМУ було затверджено «Державну програму забезпечення позитивного міжнародного іміджу України на 2003–2006 рр.» з метою «посилення ролі України у світових та загальноєвропейських процесах, формування уявлення про державу як країну з багатою, унікальною культурою та історичною спадщиною, демократичним устроєм, розвинутою високотехнологічною індустріальною базою, як надійного і передбачуваного партнера» [149]. Програма містила перелік заходів щодо забезпечення впровадження іміджевої політики за такими напрямками: політична, культурна, енергетична, банківська, грошово-кредитна, правова галузі, сфера розвитку туризму, приведення законодавства України у відповідність з європейським, питання ділового та інвестиційного іміджу країни, а також співробітництва з міжнародними організаціями. Наступним кроком уряду в

контексті формування іміджевої політики було затвердження «Державної програми формування позитивного міжнародного іміджу України на 2007–2010 рр.» та схвалення «Концепції Державної цільової програми формування позитивного міжнародного іміджу України на 2008–2011 рр.», яка містила аналіз причин виникнення проблеми створення іміджу, що стосувалися, перш за все, недостатньої кількості інформації про Україну в світовому інформаційному просторі та проблеми поширення неправдивих й упереджених думок про Україну серед світової спільноти. Основними способами покращення іміджу України було визначено забезпечення ефективного функціонування українських культурно-інформаційних центрів за кордоном, використання медіа-можливостей, зокрема, запровадження супутникового мовлення в міжнародному інформаційному просторі, транслявання українських каналів за кордоном. Окрім цього, на інституціональному рівні було запропоновано створити державний орган, основною функцією якого мала б стати підготовка та поширення інформації про Україну в міжнародному інформаційному просторі, а також розробка відповідної державної цільової програми. Дана програма реалізовувалась шляхом створення стратегії інформаційної діяльності; запровадження заходів з інформаційно-роз'яснювальної роботи у двох напрямках – один розрахований на міжнародну спільноту, а інший – на громадян всередині країни; розповсюдження позитивної інформації та новин про Україну в міжнародному інформаційному просторі; започаткування та розвиток співробітництва з міжнародними організаціями (неурядовими та громадськими) [157]. На законодавчому рівні іміджеву політику частково регулювали також «Державна програма розвитку туризму в Україні на 2002–2010 рр.», «Програма розвитку інвестиційної діяльності на 2002–2010 рр.» та інші документи.

Протягом багатовікової історії, зовнішньо- та внутрішньополітичні курси України визначалися політикою тих держав та імперій, до складу яких входили українські території (Литвою та Польщею, Австро-Угорщиною, Російською імперією), і тільки з проголошенням незалежності 24 серпня 1991 р. Україна обрала демократичний шлях свого розвитку та почала самостійно визначати власні

стратегічні пріоритети, і, відповідно, формувати засади своєї внутрішньої та зовнішньої політики.

У контексті реалізації євроінтеграційних процесів в Україні у 2016 р. було прийнято «Концепцію популяризації України у світі та просування інтересів України у світовому інформаційному просторі», яка буде впроваджуватись не МЗС, а Міністерством інформаційної політики.

У документі зазначається, що популяризація України у світі, створення позитивного іміджу та просування інтересів держави на міжнародній арені є важливим явищем в контексті євроінтеграції та є складовою зовнішньої політики України. Однак однією з основних проблем наразі є необхідність інформування світової спільноти про події та новини в Україні, адже зараз у міжнародного співтовариства немає чіткої картини та уявлення про явища, які відбуваються в Україні через відсутність об'єктивного, повного та чіткого висвітлення відомостей про країну в світі, що також, у свою чергу, сприяє формуванню негативного іміджу та відповідного ставлення збоку інших держав. В Україні, на жаль, відсутня державна політика, що мала б на меті просування інтересів України в світі, особливо в контексті реалізації стратегічного курсу на євроінтеграцію та ведення проти України інформаційної війни через конфлікт на Сході. Саме остання сприяє поширенню хибних думок про Україну в глобальному інформаційному полі та формуванню негативного ставлення до певних явищ на процесів. Отже, найбільш актуальним є питання застосування певних інформаційно-комунікаційних механізмів для ефективного й об'єктивного інформування міжнародної спільноти про Україну для результативного втілення цілей зовнішньої політики [158; 116].

«Концепція популяризації України в світі» є головним документом, який спрямований на «популяризацію української тематики у світових інформаційних ресурсах та національних інформаційних ресурсах іноземних держав, на захист її політичних, економічних та соціально-культурних інтересів, зміцнення національної безпеки і відновлення територіальної цілісності; формування позитивного іміджу України шляхом висвітлення об'єктивної інформації про конкурентні переваги, сильні сторони, вагомі досягнення держави на світовій арені, широкі перспективи

співпраці міжнародної спільноти з Україною; забезпечення на міжвідомчому рівні постійної оперативної та скоординованої діяльності з підготовки і поширення у світовому інформаційному просторі правдивої та об'єктивної інформації про Україну, зокрема, окремі її регіони, а також підвищення туристичної та інвестиційної привабливості України» [158]. Реалізація «Концепції» розрахована на період до 2020 р. та має здійснюватися через «підсилення інституційної спроможності для здійснення міжнародних стратегічних комунікацій; організацію і проведення органами виконавчої влади інформаційних кампаній, спрямованих на підвищення рівня поінформованості світового співтовариства про Україну та формування позитивного сприйняття іміджу нашої держави у різних сферах; забезпечення постійної присутності комплексної, багатоканальної та об'єктивної інформації про Україну в світовому інформаційному просторі; визначення та забезпечення функціонування механізму системного відстеження і протидії інформаційним кампаніям та дезінформації, спрямованим проти України; подальшого розвитку системи іномовлення та забезпечення інформаційного супроводження державної політики України за її межами; забезпечення взаємовигідної співпраці з українською діаспорою щодо популяризації України та українців, просування їх інтересів в інших державах і на міжнародній арені; залучення громадських об'єднань для реалізації проектів за визначеними цією «Концепцією» напрямками; проведення регулярного відкритого діалогу між Кабінетом Міністрів України та спільнотою світових лідерів, експертів, представників засобів масової інформації, які висвітлюють або коментують українську тематику; забезпечення ефективного використання можливостей українських культурно-інформаційних центрів за кордоном, а також зміцнення їх матеріально-технічної бази з метою їх залучення, зокрема, до виготовлення іноземними мовами і розповсюдження інформаційно-іміджевих матеріалів, присвячених Україні; створення привабливого іміджу бізнесової діяльності у державі разом з постійною промоцією наявних можливостей та пропозицій; створення системних і комплексних умов для формування позитивного туристичного іміджу» [158].

Для ефективної реалізації «Концепції» і, як наслідок, – підвищення обізнаності міжнародної спільноти про події в Україні та взагалі популяризацію країни в світі у 2017 р. було затверджено «План заходів з реалізації “Концепції популяризації України у світі” та просування інтересів України у світовому інформаційному просторі» [138], який містить завдання, перелік заходів, терміни та відповідальні за їх виконання інституції. «План» покликаний сприяти значному покращенню іміджу України у світі. Деякі його пункти вже було реалізовано: зокрема, постановою КМУ від 7 червня 2017 р. № 467 була створена Міжвідомча комісія з питань популяризації України у світі, яка провела, за сприяння та підтримки офісу урядових комунікацій Великобританії, соціологічне опитування щодо сприйняття України громадянами інших держав. Дослідження громадської думки було здійснено у Великобританії, Німеччині, Польщі і показало, що, на думку респондентів, «Україна – це країна яскравих вражень і нових ідей, позитивних людей та емоцій», однак одночасно результати продемонстрували, що пересічні європейські громадяни мало знають про Україну, а саме: про її культуру, традиції, економічні, туристичні, бізнес- та інші можливості, а також взагалі про самобутність та унікальність країни. За результатами дослідження було запропоновано зробити акцент на необхідність виокремлення певних якостей та особливостей, які характеризують Україну, та в майбутньому поширювати інформацію про країну серед світової спільноти, спираючись на них.

Зауважимо також, що пункт «Концепції популяризації України в світі», який стосується прийняття програм та стратегій просування інтересів України в сфері туризму, інвестицій, науки, освіти тощо також почав частково реалізовуватись, про що свідчить затверджена у 2017 р. «Стратегія розвитку туризму та курортів на період до 2026 року» (схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 16 березня 2017 р. № 168-р) [162].

Окрім цього, важливим документом, який стосується питання іміджевої політики України та взагалі стратегічного вектору розвитку країни в контексті євроінтеграційних процесів є «Стратегія сталого розвитку “Україна – 2020”», затверджена 12 січня 2015 р. Указом Президента України № 5/2015, яка передбачає «впровадження в Україні європейських стандартів життя та вихід України на провідні

позиції у світі» [155]. Вона має реалізовуватись за чотирма векторами: вектором розвитку («забезпечення сталого розвитку держави, проведення структурних реформ та, як наслідок, підвищення стандартів життя»), вектором безпеки («забезпечення гарантій безпеки держави, бізнесу та громадян, захищеності інвестицій і приватної власності»), вектором відповідальності («забезпечення гарантій, що кожен громадянин, незалежно від раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, мовних або інших ознак, матиме доступ до високоякісної освіти, системи охорони здоров'я та інших послуг в державному та приватному секторах»), вектором гордості («забезпечення взаємної поваги та толерантності в суспільстві, гордості за власну державу, її історію, культуру, науку, спорт»). У рамках цих векторів планується реалізація 62 реформ та програм розвитку України.

«Програма популяризації України у світі» та просування інтересів України у світовому інформаційному просторі виокремлена як одне з першочергових стратегічних державних завдань поряд із необхідністю здійснення реформи системи національної безпеки та оборони, оновлення влади, проведення антикорупційної та судової реформ, реформи правоохоронної системи, децентралізації та реформи державного управління, дерегуляції й розвитку підприємництва, реформи системи охорони здоров'я, податкової реформи та «Програми енергонезалежності».

Однією з головних цілей популяризації країни у світі «Стратегія» визначає необхідність «формування довіри до України, спрямування її позиціонування у світі на користь політичним та економічним інтересам держави, а також зміцнення її національної безпеки і відновлення територіальної цілісності», а ключовим завданням при цьому стає створення позитивного іміджу України з акцентом на таких характеристиках, як європейська, демократична, конкурентоздатна держава із сприятливим бізнес-кліматом, зі своїм унікальним місцем у світовому розподілі праці та відповідним рівнем інтегрованості у глобальні ланцюги створення доданої вартості. Основними бренд-меседжами при цьому визначено наступні: «Україна – країна свободи і гідності»; «Україна – країна, що реформується, незважаючи на виклики»; «Україна – хаб для інвестицій»; «Україна – країна високих технологій та

інновацій»; «Україна – країна, приваблива для туризму»; «Україна – країна із визначними культурними та історичними традиціями» (див. детальніше [155]).

Здійснивши аналіз «Плану заходів» з реалізації «Концепції популяризації України у світі», ми прийшли до висновку, що пункт 6 «Підвищення рівня присутності України у міжнародних заходах та на інформаційних майданчиках» ефективно впроваджується на практиці, адже МЗС, Мінекономрозвитку, МОН та МІП постійно випускають друковані та онлайн інформаційні матеріали про Україну, окрім цього, країна представлена на Міжнародному книжковому ярмарку у Франкфурті-на-Майні, на Венеціанському бієнале сучасного мистецтва та є постійним учасником кінофестивалів та інших культурних, мистецьких, освітніх, наукових подій світового масштабу. Також, згідно з «Планом дій», у 2017 р. було оновлено веб-сайт з питань навчання іноземних студентів Українського державного центру міжнародної освіти Міністерства освіти і науки України – <http://studyinukraine.gov.ua>, який наразі містить повну та актуальну інформацію щодо навчання в Україні (розділи «Про вищу освіту», «Програми і курси», «Університети»), особливостей подання заявки до українських вузів (розділи «Допомога абітурієнтам», «Запрошення на навчання», «Візи»), переваг отримання освіти в Україні (розділи «Про Україну», «Якісна освіта в Україні», «Відгуки студентів», «Історії випускників») та специфіки життя в Україні (розділи «Суспільне життя в Україні», «Культура», «Витрати на проживання», «Іноземні студенти в Україні») [47]. Даний ресурс є ефективним джерелом отримання інформації про навчання та життя в Україні, однак, на нашу думку, він потребує додаткової популяризації та просування серед міжнародної спільноти шляхом використання комунікаційних та інформаційних засобів, до яких можна віднести використання можливостей соціальних мереж, Інтернет-реклами, просування контенту через Інтернет-ресурси партнерських організацій тощо.

Нам також вдалося встановити, що було здійснено часткове втілення заходів щодо впровадження проектів культурної дипломатії та стратегій популяризації потенціалу України у світі (пункт 7 Концепції) відносно відзначення 20-ї річниці підписання «Хартії про особливе партнерство між Україною і НАТО», а саме: було затверджено та втілено план заходів з відзначення у 2017 році 20-ї річниці підписання

«Хартії про особливе партнерство між Україною та Організацією Північно-Атлантичного договору», що включало візит в Україну делегації Північноатлантичної ради НАТО, проведення урочистого засідання комісії «Україна – НАТО», міжнародної конференції з нагоди відзначення 20-ї річниці підписання Хартії, тематичної виставки в Національному культурно-мистецькому та музейному комплексі «Мистецький арсенал» з подальшою її демонстрацією у регіонах України протягом року, тематичної фотовиставки у штаб-квартирі НАТО в Брюсселі; інформаційних заходів (круглих столів, семінарів), присвячених досягненням і перспективам співробітництва України з НАТО у вишах; заходів у регіонах України за участю Представництва НАТО в Україні та членів комісії з питань координації євроатлантичної інтеграції України; проведення церемонії відкриття нового приміщення Представництва НАТО в Україні; забезпечення трансляції спільного відеозвернення Президента України та Генерального секретаря Альянсу з нагоди відзначення річниці підписання Хартії; публікації тематичних матеріалів у ЗМІ, створення та розповсюдження у ЗМК відео «Україна-НАТО: історія та майбутнє» [150]. Відповідно до «Плану заходів», було проведено традиційний джазовий концерт «Музика вільних людей» в рамках МЗС OPEN AIR влітку 2017 р., який був присвячений тематиці деокупації Криму та сприяв поширенню української культури серед представників іноземних дипломатичних місій та міжнародних організацій в Україні; окрім цього, було організовано безліч подій у рамках відзначення 25 років встановлення дипломатичних відносин між Україною та іншими країнами світу (концерти, виставки, лекції, дискусії, прийоми у посольствах тощо). Зауважимо, що в контексті популяризації туризму, було запущено сайт «Відвідай Україну» («VisitUkraine»), на постійній основі створюються й поширюються різноманітні відеоролики про Україну – до пісенного конкурсу «Євробачення 2017», ролик МІП для CNN тощо.

Таким чином, проаналізувавши основний документ іміджевої політики України – «Концепцію популяризації України у світі» та просування інтересів України у світовому інформаційному просторі, а також план заходів до неї, зробимо висновок, що на державному рівні здійснюється активна реалізація стратегічного документа,

який має сприяти формуванню позитивного іміджу України у світі, що набуває особливої актуальності в аспекті здійснення курсу на зближення з Європейським Союзом та НАТО, а також підвищенню рівня обізнаності міжнародної спільноти про події та процеси в Україні.

У контексті здійснення іміджевої політики у 2017 р. Міністерство реалізовувало реформи системи іномовлення, поживляло міжнародну співпрацю та впроваджувало програму «Відкрита влада». Зокрема, орган влади, відповідальний за інформаційну політику, налагоджував співпрацю з міжнародними організаціями, інституціями, дипломатичними місіями в Україні (наприклад, було проведено зустрічі з координатором Турецького агентства зі співробітництва та координації (ТІКА) в Україні, Надзвичайними і Повноважними послами Норвегії в Україні, США в Україні, Великобританії в Україні, Німеччини в Україні, Японії в Україні) у рамках здійснення роботи, що стосується діяльності журналістів, захисту свободи слова, стратегічних комунікацій, специфіки функціонування українського розділу онлайн-платформи Ради Європи з питань захисту журналістів. Крім цього, у 2017 р. Євробачення було використане як ефективний майданчик для просування інтересів України у світі – «Укрінформ» став платформою для роботи та спілкування іноземних журналістів, а також на його базі було проведено заходи для популяризації культури, традицій, історії України. Просування інтересів України здійснювалося також через функціонування мультимедійної платформи іномовлення України, частиною якої є канал іномовлення UA|TV (який у 2017 р. збільшив свою присутність у Болгарії, Грузії, Польщі, Словаччині), шляхом підготовки та розповсюдження інформаційних матеріалів, проведення інформаційних кампаній з популяризації вивчення української та англійської мов тощо, інформаційно-комунікаційного забезпечення «Ігор нескорених», організації виставки фоторобіт «RAW. Україна на передовій» (документальна фотохроніка військових дій на Сході України з 2014 року) в Українському музеї в Нью-Йорку.

Також у 2017 р. активно впроваджувалась Програма «Відкрита влада», у рамках якої Міністерство інформаційної політики України започаткувало практику щомісячного публічного звітування про свою діяльність через проведення прес-

конференцій, налагодження співпраці з представниками регіональних ЗМІ для отримання зворотного зв'язку; проведення регулярних зустрічей з представниками дипкорпусу в Україні, міжнародних урядових та неурядових організацій, українських громадських організацій та публікацію звітів своєї роботи на сайті Міністерства [133].

Отже, проаналізувавши іміджеву політику України, зауважимо, що події Революції Гідності, процеси 2013–2014 рр. та євроінтеграція допомогли зробити значний поштовх у просуванні інтересів України на міжнародній арені та певного покращення обізнаності світової спільноти про Україну, що було досягнуто як на стратегічному рівні через прийняття певних державних офіційних документів, стратегій, доктрин, так і через проведення та участь України у заходах світового масштабу – виставках, ярмарках, бієнале, Євробаченні.

Висновки до розділу 1

Проаналізувавши інструментарій зовнішньої та внутрішньої політики України з огляду на реалізацію євроінтеграційного курсу, нам вдалося виокремити дві його складові – внутрішню та зовнішню. Погоджуючись з думками представників сучасної наукової спільноти та спираючись на актуальну методологію, в якості першої складової ми проаналізували комунікативні інструменти, спрямовані на внутрішню аудиторію держави, тобто на членів суспільства всередині країни, і які пов'язані, перш за все, з інформуванням громадян про євроінтеграційний курс держави. Друга складова – комунікація в рамках здійснення зовнішньої політики – вивчена як така що включає взаємодію з міжнародною спільнотою, вплив на світовий інформаційний простір та питання формування іміджу країни на світовій арені.

Незважаючи на існування державних доктрин, політик, стратегій, формування позитивного іміджу країни на міжнародній арені можливе за умови існування чітко визначених цілей внутрішньої та зовнішньої політики, а також їх результативного та ефективного інформаційно-комунікаційного забезпечення. Проаналізувавши існуючі нормативні документи, ми прийшли до висновку, що їх впровадження не сприяло значному покращенню іміджевої ситуації України, адже інформація про Україну

з'являлася в міжнародному інформаційному просторі не систематично та стосувалась, перш за все, висвітлення скандалів і резонансних подій, які слугували більше формуванню негативного уявлення про Україну в очах світової спільноти.

Однак питання побудови ефективної іміджевої політики набуло особливої актуальності починаючи з 2013 р., що було пов'язане з подіями Євромайдану, Революцією Гідності, а особливо – необхідністю протистояння гібридній війні та реалізації євроінтеграційного курсу. Важливо зауважити, що починаючи з 2013 р. держава остаточно визначилася із власним зовнішньополітичним курсом, який полягав у європейській та євроатлантичній інтеграції. А наявність чітко визначеної мети та курсу є запорукою успіху в формуванні та реалізації іміджевої складової політики.

РОЗДІЛ 2

Канали поширення євроінтеграційних ідей

Для ефективної реалізації зовнішньо- та внутрішньополітичних цілей кожна країна використовує певний інструментарій політичної комунікації та зв'язків з громадськістю. При цьому, застосування методів та прийомів PR не даватиме результату без поділу цільової аудиторії на групи та визначення її мотивів, інтересів, цінностей, без правильно сформульованих повідомлень для кожної категорії, а також без обрання найбільш придатних для конкретної ситуації каналів поширення цих меседжів. Отже, досягнення цілей і пріоритетів зовнішньої та внутрішньої політики України, а також просування інтересів країни в контексті реалізації євроінтеграційного курсу цілком залежить від визначення цільової аудиторії та вибору найбільш доцільних та придатних каналів транслявання інформації.

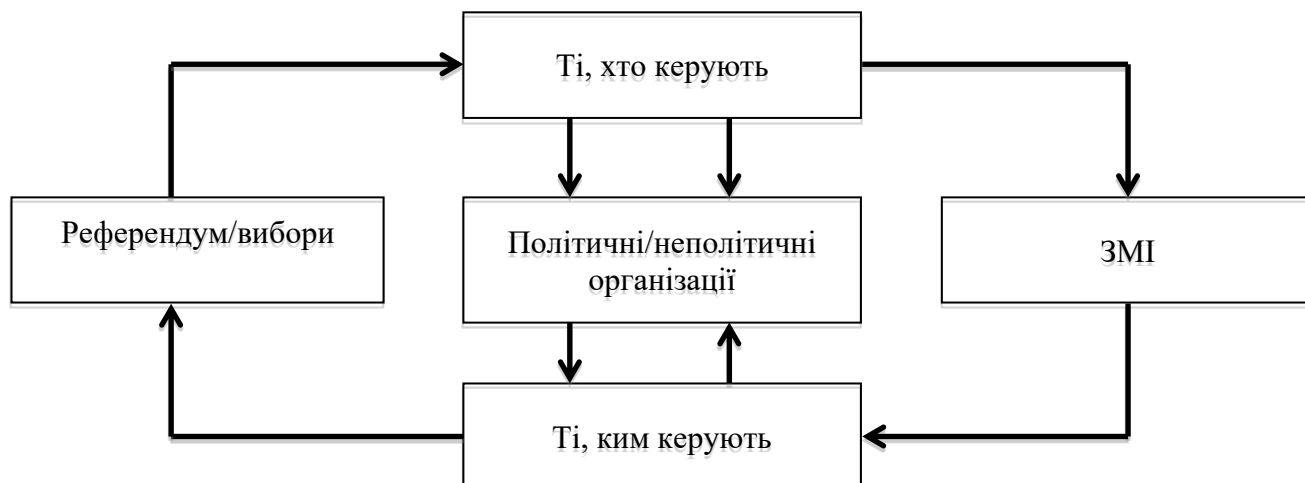
Підтвердженням цього є моделі політичної комунікації, запропоновані провідними дослідниками даної сфери знань, серед яких – «Формула Г. Лассуелла» («Хто? (комунікатор) – Що повідомляє? (повідомлення) – Через який канал? (засіб комунікації) – кому повідомляє? (реципієнт) – Який ефект? (результативність)»); «Модель комунікації за Р. Бреддіком» («Хто? – Що повідомляє? – Через які засоби? – Кому?»), «Модель К. Шеннона – У. Уівера» (первинне повідомлення зазнає змін у процесі його передачі та відрізнятиметься від остаточного варіанта, отриманого реципієнтом, і, як результат, ефект від інформації, яку комунікатор хотів отримати наприкінці процесу, може буде змінений; «Комунікатор – *повідомлення* – передавач – *шуми (перешкоди)* – адресат – *повідомлення* – приймач») та ін. (див. детальніше [1; 34]).

Певне політичне повідомлення, яке передає суб'єкт політичної комунікації (влада, наприклад) з метою здійснення впливу на аудиторію, спонукування її до певних дій, досягнення змін у суспільній свідомості, уявленнях, переконаннях або поведінці, може зазнати змін під час самого процесу комунікації та не досягти очікуваного передавачем ефекту. Першочергове значення у цьому випадку належить каналу

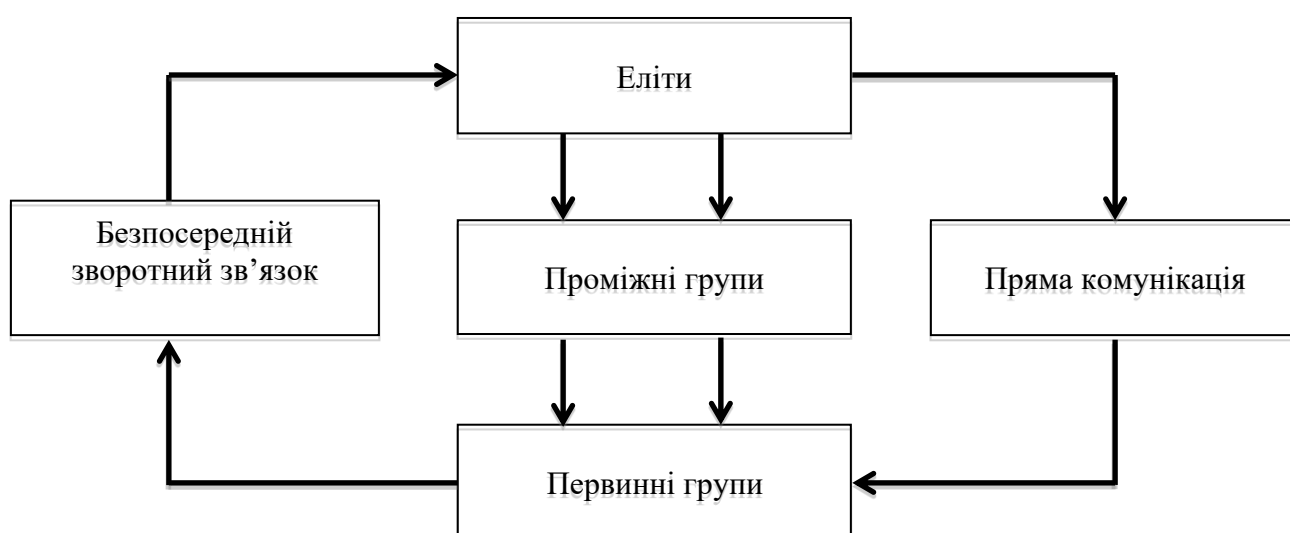
передачі інформації, адже за його допомогою повідомлення може бути настільки видозміненим, що комунікація в результаті може отримати зовсім неочікуваний ефект і результат.

Дослідниця Л. Д. Климанська також акцентує увагу на необхідності врахування в процесі політичної комунікації відносин між тими, хто керує і тими, ким керують. У зв'язку з цим наводяться декілька відповідних моделей [111, с. 35]:

1) Схема Ж.-М. Коттре:

2) Схема К. Сайнне:

Отже, здійснивши аналіз певних моделей комунікації, зауважимо, що значна роль у процесі політичної взаємодії та комунікації належить не тільки змісту повідомлення, а й ролі різних суб'єктів політичних відносин та їх ієрархічності

(пересічний громадян або представник політичної еліти). Канали комунікації є проміжною ланкою у цьому процесі, забезпечують як інформаційний обмін, так і вплив на масову свідомість, сприяють формуванню громадської думки. При цьому суб'єкти, які керують процесом комунікації, мають вплив лише на окремі ланки процесу, адже останній піддається природному зовнішньому впливу, наприклад, новітніх інформаційних технологій (Інтернету, соціальних мереж, функцій нових електронних пристроїв), що може привести до неочікуваних та неконтрольованих результатів.

Таким чином, проаналізувавши деякі особливості політичної комунікації, розглянемо основні інформаційно-комунікаційні канали та методи, які використовуються для реалізації політичного курсу всередині країни та просування державних інтересів у міжнародних відносинах, з особливим акцентом на євроінтеграційних процесах в Україні.

Основним і найголовнішим способом політичної комунікації та каналом поширення зовнішньо- та внутрішньополітичної інформації про державу є дипломатія.

У Законі України «Про дипломатичну службу», дипломатична служба України визначається як «професійна діяльність громадян України, спрямована на практичну реалізацію зовнішньої політики України, захист національних інтересів України у сфері міжнародних відносин, а також прав та інтересів громадян і юридичних осіб України за кордоном» [147]. Дослідник цього поняття Б. І. Гуменюк розглядає дипломатію як діяльність щодо здійснення переговорів, укладання міжнародних договорів, аналіз розвитку міжнародних відносин [96]. Деякі науковці також наголошують на необхідності ототожнення поняття дипломатія з впровадженням зовнішньої політики та захистом інтересів країни у світі, одна низка експертів виходить з розуміння дипломатії як виключно діяльності з ведення переговорів.

Згідно з чинним законодавством України, дипломатія покликана сприяти підтримці відносин з іншими державами, міждержавними союзами, об'єднаннями, організаціями й іншими гравцями системи міжнародних відносин; забезпечувати захист інтересів країни, реалізовувати на практиці її зовнішньополітичний курс, вести

діалог з представниками інших країн заради розвитку своєї держави, інформуючи їх про ситуацію та події в країні та сприяючи побудові позитивного іміджу в очах світової спільноти; укладенню, припиненню дії або внесенню змін до міжнародних договорів, угод; підтримці зв'язків з представниками України за кордоном (українською діаспорою, експатріантами) тощо [147].

Безумовно, дипломатія є важливим інструментом політики для реалізації євроінтеграційних процесів, адже вона передбачає практичне втілення зовнішньополітичного курсу України, що здійснюється Міністерством закордонних справ України, органами дипломатичної служби України (дипломатичними представництвами та консульськими установами України за кордоном, постійними представництвами України при міжнародних організаціях), а також вищим керівництвом країни – Президентом України, Прем'єр-міністром, представниками Апарату Верховної Ради України, Секретаріату Кабінету Міністрів України, інших органів влади. Однак класична дипломатія має офіційний характер і сприяє визначенню стратегічних політичних та економічних пріоритетів, налагодженню та підтримці відносин з іншими країнами, об'єднаннями держав, міжнародними організаціями та іншими суб'єктами сфери міжнародних відносин.

Переговори на найвищому (глави держав і урядів) та високому (міністри закордонних справ або інші міністри) рівнях, або в робочому порядку, двосторонні та багатосторонні саміти, зустрічі, що мають відкритий або закритий характер – ці та багато інших політичних форматів сприяють обміну офіційною інформацією та прийняттю певних стратегічно важливих політичних рішень, налагодженню відносин між країнами та підписанню міжнародних документів (угод, договорів тощо), врегулюванню конфліктів або пошуку рішень для певних ситуацій у сфері міжнародних відносин. В аспекті євроінтеграції ці форми широко використовувались Україною для ведення постійного двостороннього діалогу з ЄС відносно співробітництва, переговорів стосовно укладання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, підписання та ратифікації даного документа, контролю й моніторингу виконання Україною міжнародних зобов'язань. Названі класичні дипломатичні формати є складовими офіційної політичної комунікації. За сучасних глобалізаційних

умов виникають нові види дипломатії, які сприяють виконанню більше інформаційно-просвітницьких та іміджевих функцій, тобто допомагають просувати бренд країни, формувати позитивне уявлення світової спільноти про країну та позиціонують її у глобальному інформаційному та культурному просторі. До нових видів слід віднести публічний, медійний, культурний, експертний та народний види дипломатії.

2.1 Публічна та культурна дипломатія

Публічна дипломатія є відносно новим поняттям, яке виникло у XX ст. у США і використовувалось на позначення як процесу комунікації влади з суспільством та передачі останнім політичних повідомлень всередині країни, так і взаємодії з громадянами інших країн [17].

Е. Галіон, впроваджуючи термін «публічна дипломатія» у широкий загал в 1965 р., мав на увазі, що це явище «має справу з впливом суспільних соціальних установок на формування та здійснення зовнішньої політики. Це охоплює виміри міжнародних відносин поза традиційною дипломатією..., включаючи формування урядами громадської думки в інших країнах; взаємодію приватних груп та інтересів в одній країні з такими в інших... та міжнаціональний потік інформації та ідей» (цит. за [86, с. 138]).

Деякі науковці ототожнюють публічну дипломатію з громадською, інші ж розглядають її як інформаційно-комунікаційну технологію й ефективний спосіб практичного впровадження комунікативних стратегій країни у міжнародному середовищі. При цьому публічна дипломатія, здійснюючи вплив на суспільну думку, не є пропагандистською діяльністю, адже заснована на відкритому, об'єктивному, правдивому обміні та поширенні інформації про країну, її цінності та ідеали серед іноземної аудиторії.

Зважаючи на те, що серед українців поширюються європейські цінності та ідеали (верховенство права, повага до прав людини, гендерна рівність) як складова реалізації євроінтеграційного курсу, ми дійшли висновку, що Європейський Союз проводить

політику публічної дипломатії відносно України, однак у контексті європейської політики Східного партнерства, яка поширюється на 6 країн Східної Європи (Україну, Молдову, Грузію, Білорусь, Азербайджан та Вірменію). Яскравим прикладом може бути популяризація та просування концепту гендерної рівності в українському суспільстві, що реалізується через активне впровадження різноманітних ініціатив: приєднання України у 2018 р. до глобальної кампанії «HeForShe» організації «ООН Жінки», в рамках якої протягом декількох тижнів у різних містах України проводилися мистецькі та культурні події з акцентом на тематиці гендерної рівності; запровадження посади Урядового уповноваженого з питань гендерної політики для просування даного принципу в українському суспільстві тощо. Саме це і відрізняє публічну дипломатію від PR-діяльності, адже якщо остання спрямована, зазвичай, на просування товарів або послуг, то публічна дипломатія має на меті саме на популяризацію певних нематеріальних цінностей та суспільних благ.

Більшість дослідників наголошує на тому, що класична державна дипломатія передбачає підтримку та розвиток офіційних відносин між країнами та спілкування на рівні представників політичної еліти держав й дипломатів. Публічна ж дипломатія покликана забезпечити діалог з громадськістю інших країн для їх інформування про країну, її переваги та особливості, що дозволяє одночасно впливати на формування громадської думки. Отже, публічна дипломатія є засобом просування інтересів країни, впливу на аудиторію за кордоном (не на політичну еліту, а на пересічних громадян інших країн) з метою реалізації її зовнішньополітичного курсу та досягнення політичних і стратегічних цілей.

Дослідник К. Росс справедливо вказує на те, що глобалізація (інтеграція людей, народів, економік) та розвиток інформаційно-комунікативних технологій (які єднують людей різних культур, націй, країн та континентів) є визначними чинниками та характеристиками сучасного міжнародного середовища, в якому відбувається спілкування та діалог у рамках міжнародних відносин. Якщо політичні рішення й нині обговорюються та приймаються у вузьких колах дипломатів та високопосадовців, то їх ефективна реалізація у XXI ст. неможлива без залучення

суспільства. При цьому, як зауважує К. Росс, для впливу на суспільну думку за кордоном необхідно почати з власного суспільства. Дослідник виділяє сім стовпів публічної дипломатії, а саме: принципи та практики, які сприяють інформуванню, залученню та впливу на міжнародну аудиторію (перш за все громадськість, а не високопосадовців). Перший принцип стосується «публічної адвокації» та заходів публічної дипломатії, які мають сприяти просуванню й захисту національних інтересів країни у світовому середовищі, а також допомагати їй виконувати свої міжнародні зобов'язання. При цьому, першим і визначальним елементом є роз'яснення політики країни, її курсу та цілей для міжнародної аудиторії. Для цього необхідно створити і впровадити комунікаційну або інформаційну стратегію країни з чітко визначеними пріоритетами, зрозумілими меседжами/повідомленнями, обранням ефективних ресурсів та каналів їх просування для певних груп цільової аудиторії, що передбачає використання різних форматів, мови, формулювань тощо. Другий принцип має сприяти поясненню причин та обґрунтовувати політику країни, тобто надавати розуміння політичного контексту держави, спираючись при цьому на культурні та ціннісні орієнтири країни, і у разі участі держав, наприклад, у вирішенні міжнародних конфліктів або урегулюванні криз, саме публічна дипломатія є ефективним інструментом розуміння громадськістю позиції країни, її пріоритетів та причин прийняття певних рішень [57].

Важливе значення у даному контексті також, на думку Росса, належить стереотипам про країну, тому вони мають бути враховані в процесі створення певних стратегічних документів інформаційно-комунікаційного характеру та веденні публічної дипломатії. Адже громадськість інших країн у своїх оцінках та судженнях спирається на набір загальновідомих характеристик та фактів про країну, тому публічна дипломатія й покликана своїми засобами або підтвердити припущення, або спростувати їх [57].

Третім принципом є необхідність формулювання чіткого, правдивого й достовірного публічного повідомлення (на основі проведеного аналізу та обрання кола тем і проблем, які потребують публічного донесення до світової громадськості), при цьому важливо поділити цільову аудиторію на групи та для кожної з них створити

окремий меседж, який передаватиме одну й ту саму думку, однак відрізнятиметься мовою, форматом, стилем, візуальним рядом та іншими технічними характеристиками. Зауважимо, що дослідники наголошують на необхідності «тестування» повідомлення серед цільових аудиторій перед його розповсюдженням для визначення рівня його ефективності та необхідності або відсутності потреби у коригуванні. Цю особливість визначає четвертий принцип. При цьому, оперативність політичного повідомлення є такою ж важливою характеристикою сучасного світу, як і точність, згідно з К. Россом. Якщо інформація про країну не буде систематично з'являтися у світовому інформаційному просторі – цю нішу займе інший контент, який може передавати хибні дані, точки зору, уявлення про ситуацію в державі й, відповідно, негативно впливати або руйнувати імідж країни в очах світової спільноти. Отже, кожна країна має вести систематичну роботу з наповнення власним контентом глобального інформаційного поля, особливо зважаючи на можливості Інтернету, соціальних мереж та інших інформаційно-комунікаційних технологій [57].

П'ятий принцип стосується необхідності регулярного транслювання основних політичних повідомлень для аудиторії всередині країни та за кордоном через національні та міжнародні засоби масової комунікації, які включають не тільки традиційні друковані та аудіовізуальні ЗМІ, а й Інтернет-комунікацію (соціальні мережі, онлайн-видання, розсилки електронною поштою), заходи для представників медіа, прес-тури, освітні й культурні обміни тощо. Безумовно, на думку більшості дослідників, визначна роль в даному випадку належить телебаченню з його перевагою й можливістю передачі візуального контенту, що дозволяє поширити й інтерпретувати новину будь-яким чином (одна й та сама подія може бути висвітлена позитивно, негативно, достовірно або неправдиво) [57].

Передостанній принцип акцентує увагу на партнерстві, тобто необхідності залучення партнерів до процесу публічної дипломатії – бізнес, міжнародні, гуманітарні та неурядові організації, громадянське суспільство, представників діаспори й інших діячів, які, у свою чергу, мають можливість поширювати інформацію, популяризувати країну, її цінності та культуру серед певної цільової

аудиторії, а саме: представники діаспори – у своєму колі знайомих за кордоном, бізнес – серед своїх іноземних партнерів тощо [57].

Останній пункт стосується діалогу, який має проявлятися на рівні того, що країна як прислухається до міжнародної спільноти, так і висловлює власні думки через спілкування, адже відсутність бажання слухати та вести комунікацію з оточуючим світом може призвести до виникнення більшої кількості негативних стереотипів про країну та негативно позначиться на її іміджі. Даний діалог дослідник пропонує вести на рівні спілкування між громадянами різних країн через участь у програмах обміну (для журналістів, митців, науковців, студентів, молоді тощо), що дозволяє зруйнувати певні стереотипи про країни та народи, сприяє розвитку мультикультурності й налагодженню ефективної глобальної комунікації [57].

Подібної думки дотримується відомий дослідник публічної дипломатії Дж. Най, однак він пропонує розглядати поняття з трьох вимірів:

1) щоденне спілкування, що включає роз'яснення контексту прийняття певних політичних рішень у площині внутрішньої та зовнішньої політики. При цьому, посадовці країн, після ухвалення певних рішень, як правило, поширюють інформацію у національних ЗМІ, однак, на думку науковця, важливим є також інформування іноземних медіа про стратегічно важливі події та політичні рішення;

2) стратегічні комунікації, які включають ряд тем та повідомлень, які розповсюджуються серед національної та світової аудиторії;

3) заснування та розвиток партнерських відносин у міжсуспільному вимірі, що включає міжнародні обміни, участь у семінарах, тренінгах, конференціях, інших заходах громадян різних країн [50].

Основними засобами публічної дипломатії є проведення спільних публічних заходів за кордоном, організація програм обмінів (для молоді, студентів, держслужбовців, науковців та інших груп населення), мовне навчання, поширення матеріалів у ЗМІ (на телебаченні, радіо, друкованих ЗМК та Інтернеті), проведення інформаційних кампаній тощо.

У 2015 р. при МЗС України було створено новий структурний підрозділ – Управління публічної дипломатії, що має сприяти розвитку відносин із

громадськістю, громадськими об'єднаннями, медіа інших країн та України; реалізації іміджевих, культурних та інформаційних проєктів України за кордоном; координації заходів інших органів виконавчої влади в даних галузях заради просування українських інтересів у світі та взаємодії з громадськістю.

Таким чином, якщо класична дипломатія дає можливість здійснення діалогу на високому політичному рівні (між президентами, прем'єр-міністрами, міністрами країн), то публічна дипломатія уможлиблює спілкування на більш низькому рівні й сприяє досягненню різних цільових аудиторій за кордоном, а саме: громадян, громадських організацій, бізнесу, освітніх установ тощо. Отже, ми дійшли висновку, що публічна дипломатія – спосіб комунікації уряду з громадськістю інших країн з метою впливу на неї, на її громадську думку та створення позитивного іміджу країни, перш за все, в очах масової іноземної аудиторії, а не політичної еліти. Засобами здійснення публічної дипломатії стають ЗМІ, організація інформаційно-просвітницьких кампаній, акцій, подій. На нашу думку, публічна дипломатія сприяє досягненню політичних цілей країни «м'якими засобами».

Однією зі складових публічної дипломатії, яку частина науковців виокремлює у самостійний різновид дипломатії, а інші наголошують на необхідності розгляду поняття в рамках публічної дипломатії, є культурна дипломатія.

Це поняття є відносно новим у вітчизняній науковій думці, тому переважна більшість досліджень даного феномена належать іноземним авторам. Однак поняття набуває неабиякого значення в аспекті реалізації євроінтеграційного курсу України та протистояння гібридній війні.

На думку дослідниць Г. Луцишин та А. Гончарук, культурна дипломатія є різновидом сучасної дипломатії й ефективним засобом реалізації політичного, економічного, соціального, культурного та інших векторів розвитку країни, адже сприяє поширенню інформації про державу шляхом організації та проведення культурних, освітніх, мистецьких подій, популяризації історії, мови, культури та мистецтва держави серед світової спільноти [125]. М. Процюк розглядає культурну дипломатію як інструментарій «м'якої сили», що має стати елементом державної політики завдяки її властивості забезпечувати розв'язання питань національної

безпеки, сприяти формуванню позитивного іміджу країни та міжнаціонального діалогу [167]. Отже, культурна дипломатія – це поняття, яке включає аспекти формування іміджу країни, просування її інтересів, популяризацію її культури, історії, цінностей серед світової спільноти засобами культури.

Внутрішній вимір культурної дипломатії (внутрішня політика держави в сфері культури) сприяє створенню унікального культурного продукту, що відображає особливості, неповторні культурні коди держави та її народу і таким чином впливає на його якість й особливості ретрансляції у зовнішньополітичному дискурсі. При цьому в Україні наразі спостерігається брак ресурсів (фінансових, кадрових та інших), відсутність політики популяризації та державної підтримки культурних ініціатив.

Однією з найуспішніших практик втілення політики культурної дипломатії в світі, а саме: сприяння популяризації й поширенню культури, історії, мови країни у сфері міжнародних відносин є питання її інституційного забезпечення, тобто функціонування культурних інституцій певної країни за кордоном. Деякі європейські країни мають розгалужену систему культурних інституцій, зокрема Британська Рада (культурний інститут Великобританії), Goethe-Institut (культурний інститут Німеччини), Французький інститут та Альянс Франсез (культурні інституції Франції), Американський Дім (центр культури США), Польський інститут (культурний інститут Польщі) тощо – усі вони мають свої представництва в Україні. Ці установи покликані забезпечити міжкультурну комунікацію і сприяти просуванню цінностей, інтересів країни у зовнішньополітичній площині.

У цьому аспекті дослідниця О. П. Розумна вказує на загальносвітові тенденції функціонування культурних інституцій: державна підтримка (державна зацікавленість у діяльності даних установ через їх можливість сприяти реалізації зовнішньополітичних інтересів країни); підпорядкування дипломатичним установам (МЗС, посольствам у країні функціонування тощо); надання послуг з вивчення мови (мовні курси при культурному інституті, наприклад, можливість вивчення французької мови у Французькому інституті або Альянс Франсез; німецької – у Goethe-Institut тощо); поширення цінностей через реалізацію проектів, організацію фестивалів, заходів, Днів

або Року мов (зокрема, представництва Британської Ради, Французького інституту, Goethe-Institut сприяють поширенню європейських цінностей в Україні. Французький інститут на постійній основі проводить щорічну Французьку весну, а також разом з дипломатичними представництвами інших франкомовних країн – Дні франкофонії в Україні. Ці ініціативи передбачають проведення десятків мистецьких подій у галузях літератури, музики, кіно, театру, зображального мистецтва тощо. З 2016 року в Україні втілюється програма популяризації вивчення іноземних мов, тому 2016 був Роком англійської мови, 2017–2018 навчальний рік – Рік німецької мови, 2018–2019 навчальний рік визначено Роком французької мови); налагодження двостороннього партнерства та співпраці (підтримка та організація спільних ініціатив країною-репрезентантом та країною перебування); підтримка сучасного мистецтва; наявність мережевої структури (штаб-квартира – представництва в різних країнах – система регіональних офісів) [169].

З моменту проголошення незалежності культурна дипломатія в Україні втілювалась на рівні реалізації окремих ініціатив, проектів, проведення заходів або участі в міжнародних мистецьких подіях за кордоном. Зокрема, у 2012–2013 рр. Україною була організована виставка робіт скульптора Пінзеля в Луврі, крім цього, держава щорічно бере участь у Франкфуртському книжковому ярмарку. Однак ця діяльність не є систематичною, чітко спланованою та стратегічно визначеною (тобто закріпленою на рівні планів, стратегій державних органів), тому не сприяє цілісному розумінню міжнародною спільнотою культурної спадщини, історії, цінностей України, а також не має належного інституційного забезпечення. На думку більшості дослідників, ефективним рішенням є інституційне забезпечення цієї сфери, і важливо зазначити, що з початком 2000-х років у країні актуалізувалося питання необхідності інституційного забезпечення культурної політики та реалізації культурної дипломатії. У результаті, першим кроком стало створення культурно-інформаційних центрів при посольствах України за кордоном згідно з Указом Президента від 20 лютого 2006 року №142/2006 «Про культурно-інформаційний центр у складі закордонної дипломатичної установи України». Метою роботи центрів було сприяння розвитку міжнародної співпраці у сфері культури, освіти, туризму, спорту тощо;

поширення інформації про Україну, зокрема, як актуальної новинної, так і про її історію, культуру, мову; підтримка контактів з українцями за кордоном [153]. Однак, згідно з експертною думкою, ці кроки не мали значної ефективності та не популяризували Україну у світі в культурному контексті. Крім цього, урядом вживалися ініціативи із запровадження інших культурних інституцій, зокрема, Державної агенції промоції культури України, однак вони також не мали значного успіху.

Події Революції Гідності, Євромайдан, конфлікт на Сході України, необхідність протистояння гібридній війні та реалізації євроінтеграційного курсу сприяли актуалізації питання формування ефективної системи культурної дипломатії та її інституційного забезпечення для просування інтересів України у світі, її входження в міжнародний інформаційний та культурний простори, а також чіткого позиціонування себе як країни з європейськими цінностями. Однак ці елементи потребують клопіткої роботи та спільних зусиль уряду й суспільства. Зауважимо, що нещодавно почали з'являтися поодинокі ініціативи з популяризації української суспільно-політичної та культурної тематики з боку українських активістів, молоді, діячів культури, які знають іноземні мови, є відкритими до міжкультурного спілкування, підтримують європейські цінності. Зокрема, без державної підтримки та участі були засновані волонтерські рухи, організовані події, реалізовані проекти за кордоном на громадських засадах, а саме: одним із яскравих прикладів є впровадження ініціативи групою українських активістів, які напередодні Референдуму в Нідерландах щодо затвердження Асоціації між Україною та ЄС у 2016 р. відвідала міста країни з метою переконати суспільство у доцільності підтримки цього документа та його важливості для України. Дана ініціатива свідчить про роль громадянського суспільства у сприянні досягненню внутрішньо- та зовнішньополітичних цілей країни. «Дипломатами» української культури у світі є український митець та режисер Владислав Троїцький та арт-куратор Павло Гудімов. В. Троїцький заснував Київський Центр Сучасного Мистецтва «ДАХ» у 1994 р., який, окрім театральних постановок, знайомить світову аудиторію з українською музикою через організацію концертів відомих у Європі груп «ДахаБраха», Dakh Daughters

(сучасна українська музика з використанням національних фольклорних мотивів) та молодого музичного колективу «ЦеШо», текст композицій якого базується на передаванні актуальної новинної інформації про Україну (суспільно-політичної ситуації в державі). Павло Гудімов, будучи колишнім учасником гурту «Океан Ельзи», займається реалізацією та просуванням українських культурних проєктів у світі, а саме: у 2007 р. активіст заснував арт-центр «Я Галерея» для популяризації сучасного мистецтва та сприяє розвитку культури у внутрішньому вимірі України через проведення лекцій, дискусій, майстер-класів, круглих столів, реалізації музейних проєктів всередині держави, так і у зовнішньому дискурсі, що полягає в організації виставок українських художників за кордоном та просуванні українського культурного продукту серед світової спільноти. Окрім цього, у 2014 р. було створено недержавну інституцію Український інститут у Швеції (www.ukrainskainstitutet.se) за ініціативи сестер Наталії та Ольги Пасічник, які мешкають у Швеції, для популяризації української культури (кінематографу, мистецтва, літератури, музики, мови тощо) в ЄС, об'єктивного інформування громадян Швеції про Україну, формування позитивного іміджу України за кордоном шляхом організації мистецьких та благодійних заходів.

У квітні 2019 р. оприлюднено резюме Національного інституту стратегічних досліджень «Пріоритети забезпечення гуманітарної присутності України в світі», у якому заявляється думка про необхідність системного розгортання гуманітарної дипломатії, яка «включає не лише культурну та освітню дипломатію, міжнародну презентацію історії, а й дипломатію науково-технічну ... Українці мають асоціюватися в іноземній спільноті не лише з певними історичними надбаннями минулого, а й з досягненнями сучасності – вирішенням складних завдань фундаментальної науки (наприклад, задачі щодо найщільнішого пакування куль у 8 та 24-вимірних просторах з використанням методів модульних форм, розв'язаної М. В'язовською), успіхами на наукових олімпіадах (Міжнародній математичній олімпіаді-2017, Queen's International Innovation Challenge-2017, Robot Launch-2017, Infomatrix-2018, Beijing Youth Science Creation Competition-2018, Європейській математичній олімпіаді-2018 для дівчат), авторством відеоігор (як-то S.T.A.L.K.E.R.,

Cossacs, World of Warplanes, Venom. Codename: Outbreak, Warface, Cryostasis) і стартапів (PassivDom, Petcube, Cardiomo, Effa, SolarGaps, Senstone, Flasty та ін.) тощо», – йдеться у документі [146].

Отже, розглянувши поодинокі ініціативи представників громадянського суспільства та активістів, зазначимо, що ця діяльність потребує активної залученості держави в процес, що передбачає відповідне інституційне забезпечення, стратегічне планування та ефективну практичну реалізацію.

З підписанням «Угоди про асоціацію між Україною та ЄС» певного прогресу у цьому плані було досягнуто: почали точитися дискусії про необхідність здійснення публічної та культурної дипломатії на державному рівні із залученням відповідних профільних органів влади, що привело до створення при МЗС у 2015 р. Управління публічної дипломатії, у складі якого був і відділ культурної дипломатії. Особливої актуальності набуло питання створення Українського інституту – установи, яка сприяла б просуванню української культури та формуванню іміджу України засобами культурної дипломатії, активну участь та підтримку діяльності якого мають здійснити Міністерство закордонних справ України та Міністерство культури України. У 2017 р. КМУ було оприлюднено розпорядження № 430-р від 21 червня 2017 р. «Про утворення державної установи “Український інститут”». Установа працює з 2018 р. Основні результати її діяльності презентуються на офіційному онлайн-ресурсі <http://ui.org.ua>. Звернемо увагу на деякі особливості функціонування Українського інституту, відповідно до затвердженого статуту.

Державна установа «Український інститут» або скорочено «УІ» (англійською – «Ukrainian Institute» або «UI») покликана забезпечити комплексну презентацію України у світі з метою покращення розуміння і сприйняття держави на міжнародній арені, формування позитивного іміджу за кордоном. Основними завданнями Інституту є підвищення впізнаваності України за кордоном; підтримка міжнародного діалогу через участь у мистецьких проектах, міжнародних обмінах тощо; поширення досвіду в сфері розвитку громадянського суспільства, просування цінностей; популяризація української мови та культури. Ці завдання планується виконати шляхом здійснення регулярних презентацій України за кордоном, організації та

проведення заходів з інформування про суспільний, політичний, культурний стан України серед міжнародної спільноти; розробки та поширення культурного продукту України у світі (друкованих, аудіовізуальних та різноманітних нових і сучасних форм матеріалів – відео, блогів, листівок, фільмів); участі України у міжнародних культурних та суспільно-політичних подіях; організації участі в спільних заходах, міжнародних обмінах між українськими та іноземними експертами, журналістами, молоддю, громадськістю; впровадження спільних міжкультурних проєктів, реалізації міжнародної співпраці; викладання української мови за кордоном та популяризації української літератури та її перекладів іноземними мовами. Доцільно додати, що контроль за діяльністю установи буде покладено на Наглядову раду, а фінансування здійснюватиметься з державного бюджету, за рахунок благодійних внесків та донорської допомоги [164].

На нашу думку, ця інституція стане ефективним елементом системи культурної дипломатії та допомагатиме просувати інтереси України в світі, сприятиме вирішенню певних політичних питань, налагодженню та підтримці співпраці й веденню політичного діалогу з міжнародною спільнотою, формуванню позитивного іміджу України в світі. Однак зважаючи на те, що окреслені завдання, функції та цілі даної установи поки що існують виключно у теоретичній площині, ефективність їх реалізації буде залежати від доцільності та якості планування й здійснення практичних кроків з їх утілення, що може зайняти не один рік. Більш того, відсутність законодавчого врегулювання певних питань, недосконалість механізму співпраці та взаємодії між органами влади, недостатній рівень залучення експертного середовища та громадськості до питань створення та участі у діяльності Інституту, необхідність розробки ефективного механізму стратегічного менеджменту та культурного маркетингу установи тощо є значними стримуючими факторами на шляху результативної діяльності «культурного органу». Додамо, що Український інститут покликаний також допомогти запровадити європейські практики в українську культуру та сприяти європейській інтеграції України до світового культурного простору.

Таким чином, публічна, та її різновид – культурна, дипломатія, є важливим елементом й інструментом реалізації євроінтеграційної політики України, однак проведений аналіз дозволяє зробити висновок, що вона втілюється більше на рівні реалізації приватних ініціатив представниками громадянського суспільства та активістами, а не на державному рівні, що можна пояснити браком ресурсів, бюрократичністю певних процедур, що стають значними перешкодами на шляху побудови ефективної інституційної моделі культурної дипломатії в Україні.

Важливо зауважити, що за відсутності чіткої національної інформаційної політики, громадяни за кордоном сприймають Україну переважно як велику країну, що має спільні кордони з країнами-членами ЄС, має високий рівень корупції, слабку економіку, політичну нестабільність та тривалий конфлікт на Сході. Відповідно, як зазначає відомий український письменник Сергій Жадан, за відсутності об'єктивної та регулярної інформації про Україну в міжнародному інформаційному просторі, світова спільнота буде автоматично сприймати будь-яку інформацію про Україну (правдиву чи неправдиву) як достовірну і таким чином формувати уявлення про державу. Отже, народна дипломатія як різновид «м'якої сили» є ефективним інструментом зміни ставлення й уявлення світової спільноти про Україну та формування її позитивного іміджу в очах іноземців.

2.2 Українська діаспора як канал просування іміджу України

Продовжуючи аналіз інструментів та каналів просування політики України з акцентом на євроінтеграційному курсі, важливо підкреслити роль української діаспори у даному питанні. Як вважає дослідник публічної дипломатії К. Росс, вона базується на семи стовпах, шостий з яких надає неабиякого значення партнерству та співпраці на громадському рівні, адже державний рівень (зустрічі між президентами, прем'єр-міністрами, іншими представниками влади) не дає змоги досягти певної цільової аудиторії, і тільки завдяки контактам представників діаспори з населенням країн-перебування виникає можливість донести до пересічних іноземних громадян певну важливу інформацію про Україну, пояснити суть суспільно-політичних

процесів та навіть домогтися змін у поглядах, сприйнятті, уявленнях про країну, а також зруйнувати певні міфи та стереотипи.

Відповідно до інформації Міністерства закордонних справ України, близько 12–20 млн українців проживають за кордоном, при цьому значна кількість з них є членами неурядових організацій (НУО) різного спрямування (освітніх, політичних, культурних), волонтерських рухів тощо. Однією з найбільш вагомих міжнародних українських організацій є Світовий Конгрес Українців (СКУ), до складу якого входить близько 300 громадських організацій закордонних українців з понад 30 країн світу. Крім цього, міжнародні НУО також включають Європейський конгрес українців, Світову федерацію українських жіночих організацій та Світову федерацію українських лемківських об'єднань. У деяких країнах світу українські громади навіть мають законодавчо закріплений статус національних меншин.

Зауважимо, що співпраця з національними спільнотами за кордоном дозволяє державі просувати власні внутрішньо- та зовнішньополітичні цілі на міжнародній арені. Зокрема, в Україні Кабінетом Міністрів України затверджена державна Програма співпраці із закордонними українцями для досягнення цілей внутрішньої та зовнішньої політики, а також захисту інтересів українських громадян, які проживають за кордоном, розвитку їх національної свідомості тощо.

У Концепції «Державної програми співпраці із закордонними українцями на 2017–2020 роки», затвердженої розпорядженням КМУ № 428-р від 21 червня 2017 р. зазначається, що виклики, з якими стикається Україна (конфлікт на Сході і необхідність протистояння гібридній війні), «сприяли консолідації громадських організацій закордонних українців та значній активізації їх громадської діяльності, спрямованої на захист історичної Батьківщини та відновлення територіальної цілісності України», адже українська тематика недостатньо висвітлена та присутня у світовому інформаційному просторі, що робить проблему поширення інформації про культуру, історію, цінності та суспільно-політичний контекст України актуальною [156].

Кількість НУО українців за кордоном зменшується, однак з подіями 2013–2014 рр. спостерігається тенденція виникнення волонтерських рухів та організацій, які

держава планує активно залучати до процесу формування іміджу України в світі, поширення інформації про країну та сприяння реалізації євроінтеграційної політики України. Для досягнення цієї мети уряд пропонує або створити центральний орган влади з питань співпраці із закордонними українцями чи мережу українських інституцій за кордоном, або ухвалити відповідну програму співпраці із залученням усіх зацікавлених органів влади. Урядовці більше підтримують другий варіант, адже він потребує менше ресурсів на реалізацію, хоча, на нашу думку, він менш ефективний.

В аспекті просування українських інтересів у світі, побудови позитивного іміджу та реалізації євроінтеграційних прагнень, уряд вбачає необхідність співпраці із закордонним українством шляхом реалізації спільних інформаційно-просвітницьких проектів, а саме: «активізація діяльності з посилення протидії антиукраїнській пропаганді, формування позитивного іміджу України у світі, просування економічних інтересів держави, створення груп, що сприяють реалізації інтересів держави за кордоном шляхом надання фінансової підтримки громадським організаціям закордонних українців для забезпечення випуску періодичних видань засобів масової інформації, підготовки та випуску теле- і радіопрограм, публікацій з української тематики в ЗМІ за кордоном, підтримання інтернет-ресурсів, проведення спортивних заходів та подій щодо розвитку молоді; сприяння діяльності українських культурно-інформаційних центрів у країнах проживання закордонних українців; надання фінансової підтримки громадським організаціям закордонних українців для проведення за кордоном науково-освітніх заходів, зокрема, форумів, конференцій, семінарів; проведення системної інформаційної та організаційно-культурної роботи, спрямованої на посилення зв'язків із закордонними українцями та їх соціально-культурну підтримку; надання допомоги навчальним закладам за кордоном, у яких здійснюється навчання українською мовою або вивчається українська мова, шляхом забезпечення потреб таких закладів підручниками та довідковою літературою для вивчення української мови; реалізації державної політики у молодіжній сфері, сферах фізичної культури і спорту, національно-патріотичного виховання шляхом залучення молоді з числа закордонних українців до розвитку української культури і традицій;

поглиблення співпраці з представниками української діаспори у сфері національно-патріотичного виховання, зокрема щодо збереження і популяризації українських традицій» [156]. Зауважимо, що усе це може стати ефективним інструментом просування інтересів, популяризації української тематики та підвищення рівня обізнаності громадян інших країн про Україну.

Відповідно до Закону України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики», серед основних засад зовнішньої політики нормативно-правовим актом визначається «забезпечення захисту прав та інтересів громадян і юридичних осіб України за кордоном; створення сприятливих умов для задоволення національно-культурних і мовних потреб українців, які проживають за межами України, підтримання з ними сталих зв'язків; забезпечення інтеграції України в європейський політичний, економічний, правовий простір з метою набуття членства в Європейському Союзі» тощо [148]. На нашу думку, у реалізації євроінтеграційного курсу ці пункти є взаємодоповнюючими, адже крім захисту прав українців за кордоном, останні можуть відігравати значну роль у лобюванні інтересів внутрішньої та зовнішньої політики України, поширюючи інформацію про Україну серед іноземних громадян та громад, формуючи їх громадську думку та сприяючи створенню позитивного іміджу України за кордоном.

Найпотужнішою та найвпливовішою організацією українців за кордоном є Світовий Конгрес Українців (СКУ) – «міжнародна координаційна надбудова українських громад у діаспорі, що представляє інтереси понад 20 мільйонів українців». Ця неурядова організація визнана ООН, має спеціальний консультативний статус, співпрацюючи з українцями у 53 країнах. До головних її завдань можна віднести: сприяння єдності, представлення інтересів і захист прав українського народу по всьому світу, підтримка й координація міжнародної мережі організацій, які входять до її складу та просувають розвиток української релігійної, мовної, духовної, історичної, культурної та соціальної спадщини; підтримка незалежності, територіальної цілісності, національної ідентичності та економічний розвиток України; зміцнення зв'язку українських громад і українців діаспори з Україною, у тому числі й з урядом та громадянським суспільством; сприяння

просуванню принципів демократії, поваги до прав людини, верховенства права й співпрацює з урядами, народами, організаціями та особами для досягнення вищезгаданих цілей у дусі миру, свободи, рівності і справедливості. Детальна інформація про специфіку роботи СКУ, його завдання та пріоритети функціонування представлена на офіційному веб-сайті організації (<http://ukrainianworldcongress.org>) та оприлюднюється у звітах Світового Конгресу Українців (див., наприклад, <http://ukrainianworldcongress.org/UserFiles/File/Book.pdf>).

Наразі СКУ сприяє «вирішенню актуальних українських питань на світовому рівні, які стосуються насамперед захисту територіальної цілісності України; звільнення українських політичних в'язнів, протидії дезінформації та поширенню правдивих даних про Україну шляхом висвітлення її прогресу в реформуванні та процесі боротьби з корупцією; надання Україні гуманітарної допомоги; підтримки євроінтеграційного та євроатлантичного курсу України та її вступу до Європейського Союзу і НАТО; надання міжнародним співтовариством економічної і технічної допомоги Україні; визнання Голодомору 1932–1933 рр. геноцидом українського народу, що вже зробили 17 країн світу, та вирішення спільних історичних українсько-польських питань за допомогою просвітництва і примирення» (детальна інформація наявна на офіційному сайті <http://ukrainianworldcongress.org>). Ця діяльність впроваджується через організацію заходів для іноземних громадян за кордоном, партнерство та співпрацю, участь та спілкування під час міжнародних форумів, зустрічей з високопосадовцями ООН, ЄС, Ради Європи, НАТО, ОБСЄ та інших організацій та об'єднань.

Крім СКУ, лобіювання українських інтересів за кордоном здійснюють Світовий конгрес українських молодіжних організацій, який покликаний поширювати інформацію про Україну серед іншої цільової аудиторії – іноземної молоді; Світова Федерація Українських Жіночих Організацій – має захищати права українських жінок по всьому світу, тому її цільова аудиторія, перш за все, – жіноцтво.

Однак відсутність інституційного механізму співпраці з українською діаспорою, брак інформації про Україну у світової спільноти українців, низький рівень присутності української тематики у міжнародному інформаційному просторі є

перешкодами та проблемами на шляху ефективного співробітництва української діаспори та уряду України, що не дозволяє повною мірою реалізувати можливості закордонного українства у просуванні інтересів країни у світі.

2.3 Суміжні канали просування внутрішньої та зовнішньої політики України

Крім діаспори, суміжними каналами просування внутрішньої та зовнішньої політики є також українські неурядові організації та аналітичні центри (think tanks) в Україні та за кордоном, які, на думку дослідників Л. Мельника, М. Паталонг та О. Сидорчука, надають допомогу офіційній владі в аналізі певних явищ, прогресі здійснення реформ, адвокаційної діяльності та лобіюванні інтересів України в світі. Дану позицію підтримує також експерт Міжнародного центру перспективних досліджень О. Татаревський, наголошуючи, що неурядові організації та аналітичні центри виступають найкращими лобістами, адже вони є «фахівцями з конкретної проблеми, володіють шаблонами і стандартами, які дають змогу ефективно аналізувати проблему та якісно презентувати отримані результати і пропозиції» [181].

Аналітичний центр, «мозковий центр», «фабрика думок» або think tank – одна з сучасних або навіть інноваційних форм залучення експертного середовища до аналізу певних явищ, процесів, напрацювання рекомендацій, які враховуються на найвищому політичному рівні під час процесу прийняття рішень та реалізації внутрішньої та зовнішньої політики держави. Термін виник у 1960-х роках і, на думку науковця О. А. Клименка, поєднує ознаки експертного центра, неурядової організації та дискусійного клубу [112].

За визначенням провідного зарубіжного дослідника Дж. Макгана, аналітичні центри – це незалежні організації, які здійснюють дослідницьку та аналітичну діяльність у політичній сфері, сприяючи систематичному задоволенню інформаційних та аналітичних потреб політиків [44]. Подібної думки дотримуються також вітчизняні науковці, зокрема, О. А. Клименко доповнює це визначення та зазначає, що аналітичні центри раніше існували переважно в США та Великобританії,

але наразі майже в кожній країні світу існують «мозкові» центри, які мають різноманітні форми діяльності, розміри, можливості, рівень фінансування, організаційну структуру, однак їх основними функціями є аналіз політичних питань, державних документів та стратегій, здійснення досліджень та консультативної діяльності по відношенню до органів влади [112]. Ми погоджуємося з цією точкою зору й вважаємо за необхідне додати, що основною діяльністю даних центрів є підготовка аналітичних матеріалів у різних форматах (звіти, резюме до них, інфографіка, різноманітні публікації) на актуальну, зазвичай, суспільно-політичну тематику. Безумовно, аналітичні центри (think tanks), як правило, є некомерційними організаціями, які фінансуються не за рахунок державного бюджету, а завдяки підтримці донорів. Однак важливо зауважити, що при цьому інформаційно-аналітичні потреби влади забезпечують і вітчизняні науковці, державні науково-дослідні установи тощо. Тому зробимо висновок, що аналітичні центри є прикладом сучасного інноваційного підходу до політичної аналітики, присвяченої актуальним темам, проблемам, які можуть не досліджуватись державними аналітичними інституціями через об'єктивні та суб'єктивні причини, однак вони сприяють ефективному практичному впровадженню політики.

Одними з найбільш відомих та авторитетних аналітичних центрів у світі є Королівський інститут міжнародних відносин Chatham House (Великобританія, дата заснування – 1920 рік), Фонд Карнегі за міжнародний мир (США, дата заснування – 1910 рік), Інститут Брукінгса (США, дата заснування – 1916 рік) тощо.

В Україні функціонує велика кількість «мозкових» центрів, які здійснюють дослідження за рахунок донорської підтримки та оприлюднюють їх результати у формі публікації матеріалів (звітів), їх публічної презентації (заходи різного формату – брифінги, прес-конференції, круглі столи) з метою врахування висновків та рекомендацій під час формування або впровадження державної політики, розробки державних програм, стратегій, концепцій тощо. Основними аналітичними центрами України є Міжнародний центр перспективних досліджень (фокусується на аналізі державної політики за такими напрямками, як зовнішня політика, політична конкуренція, державні рішення, підтримка реформ, розв'язання конфліктів,

конституційний процес, економічний прогноз, гендерна рівність, боротьба з корупцією тощо); Інститут світової політики (розробка аналітичних досліджень та реалізація проектів із просування європейських стандартів та практик в Україні з метою сприяння європейській та євроатлантичній інтеграції України та посилення впливу на покращення ситуації з безпекою в регіоні); Український центр європейської політики (підготовка аналітичних матеріалів та впровадження проектів для сприяння проведенню євроінтеграційних реформ в Україні, сталого розвитку, популяризації європейських цінностей в українському суспільстві, інформування громадян про можливості й «переваги тісної співпраці з ЄС, сприяння посиленій економічній, політичній та торговельній співпраці України з Європейським Союзом; інформування міжнародної спільноти про виклики й досягнення в здійсненні Україною реформ, передбачених Угодою про Асоціацію між Україною та ЄС» [184]); Інститут суспільно-економічних досліджень (аналітичний центр, який має на меті сприяння розвитку в Україні інформаційного суспільства шляхом ефективної імплементації стандартів ЄС і НАТО, досягнення цілей сталого розвитку, що здійснюється через аналіз державної політики, розробку проектів нормативно-правових актів, напрацювання висновків до законопроектів та рекомендацій органам влади, підготовку й публікацію аналітичних матеріалів, звітів, надання експертних коментарів та організацію брифінгів, семінарів, тренінгів для урядовців, народних депутатів, представників місцевих громад та бізнесу).

Зауважимо, що названі аналітичні центри сприяють впровадженню євроінтеграційного курсу в Україні, а саме: здійснюють моніторинг виконання Угоди про асоціацію, прогресу у здійсненні євроінтеграційних реформ, організовують заходи та кампанії з інформування громадськості щодо євроінтеграції. Однак низка українських аналітичних центрів також діє за кордоном для просування українських інтересів у міжнародній площині та ефективної реалізації євроінтеграційних прагнень України у глобальних масштабах. Провідним «мозковим» центром даного типу є Офіс зв'язку українських аналітичних центрів у Брюсселі (Ukrainian Think Tanks Liaison Office in Brussels), що працює під гаслом «відкриваючи Україну Європі».

Ця установа є неурядовою організацією та платформою, що об'єднує провідні українські та європейські аналітичні центри з метою сприяння реалізації євроінтеграційного курсу України. Офіс, перш за все, спрямовує свою діяльність на здійснення комунікаційної та адвокаційної роботи, а також на налагодження партнерства в політичній сфері в Європі (з європейськими політиками, організаціями, громадянським суспільством, посадовцями ЄС тощо) через організацію публічних заходів у Брюсселі (конференцій, форумів, дискусій, круглих столів), які присвячені актуальним для дискурсу Україна-ЄС питанням; навчальних візитів українських чиновників, представників громадянського суспільства до основних європейських інституцій; підготовку та розповсюдження аналітичних досліджень з євроінтеграційної тематики; інформування іноземних громадян про Україну, її особливості та суспільно-політичну ситуацію; ведення діалогу з інституціями Європейського Союзу тощо.

Отже зауважимо, що аналітичні центри в Україні сприяють реалізації євроінтеграції всередині країни через здійснення інформаційно-просвітницької по відношенню до суспільства та консультативної стосовно державної влади діяльності, а вітчизняні «мозкові» центри за кордоном є ефективним каналом просування євроінтеграційної та взагалі української тематики на світовій арені. При цьому важливо підкреслити, що українські аналітичні центри, які мають доступ до європейського ринку, повинні орієнтуватися на потреби та інтереси європейської аудиторії, надавати їй такий аналітичний продукт, який відповідає її запитам, тобто присвячений аналізу певної тематики, явищ, процесів. Згідно з результатами дослідження аналітичних центрів, яке було проведено дослідниками Л. Мельник, М. Паталонг та О. Сидорчуком у рамках проекту Інституту європейської політики та Фонду «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва (за підтримки Федерального міністерства закордонних справ Німеччини) «Зміцнення українських аналітичних центрів: розвиток інституційної спроможності та покращення співпраці з партнерами в Європейському Союзі», українські експерти вважають, що європейську аудиторію, перш за все, цікавить аналітика з питань відносин України з Російською Федерацією, способів розв'язання конфлікту на Сході України, економічного розвитку України та

впровадження Угоди про асоціацію з ЄС, особливостей громадської думки в Україні, антикорупційної реформи та децентралізації. Однак соціологічне опитування, проведене серед європейських експертів, продемонструвало, що їх цікавлять більше питання прогресу в здійсненні реформ у всіх сферах (економічній, правовій, соціальній, енергетичній тощо) в Україні, впровадження «Угоди про асоціацію між Україною та ЄС», аналіз соціальної системи (включаючи питання освіти, охорони здоров'я, регіонального розвитку), особливостей сектора внутрішньої політики та безпеки. При цьому, якщо українські «фабрики думок» акцентують увагу, крім створення аналітичних матеріалів, на адвокаційній та комунікаційній роботі, то європейські центри вбачають у цій діяльності вторинну функцію [129]. Таким чином, аналітичні центри є ефективним каналом розповсюдження євроінтеграційної тематики і допомагають лобіювати певні актуальні для України питання в європейському середовищі, одночасно сприяючи створенню позитивного іміджу країни в системі міжнародних відносин.

2.4 Мас-медіа як канал просування євроінтеграційних процесів

Слід зазначити, що потужним каналом просування внутрішньої та зовнішньої політики держави є засоби масової інформації.

Німецький дослідник Г. Штрмайер розглядає медіа як посередників у передачі інформації, наголошуючи на їх подвійній природі (технічна можливість передавати інформацію та одночасно здійснювати соціальний вплив) та багаторівневості (рівень масової комунікації – друковані та аудіовізуальні ЗМІ; рівень міжособистісної комунікації – засоби телефонії тощо) [195].

У здійсненні масової комунікації, направленої на широку дисперсну аудиторію спостерігаємо односторонність (аудиторія зазвичай не комунікує), засобами інформації виступають ЗМІ або мас-медіа (традиційні – друковані та аудіовізуальні; нові або новітні – онлайн, Інтернет або мультимедійні ЗМІ).

У політичному дискурсі мас-медіа відіграють значну роль, адже є посередниками у передачі інформації між владою та суспільством у внутрішньополітичній площині,

між країною та світовою спільнотою – у зовнішньополітичному вимірі. Залежно від цілей, цільової аудиторії та ефекту, який планується отримати від комунікації, обираються, відповідно, і найбільш доцільні засоби масової інформації. Друковані медіа використовують у політичній комунікації за необхідності передачі інформації переважно у вигляді тексту, при цьому якісні видання обираються, якщо метою є представники елітарної аудиторії, масові та/або таблоїдні розраховані, відповідно, на масового читача, типового середньостатистичного представника суспільства. Аудіовізуальні ЗМІ, до яких належать телебачення й радіо, мають значні переваги перед паперовими медіа, адже наділені можливістю передавати інформацію у словесній та зображальній формі, що дозволяє їм впливати на суспільство за рахунок передачі інформації не у статичному, а у динамічному вигляді. Безумовно, з розвитком телебачення популярність та роль радіо стала помітно меншою, однак Інтернет та його можливості миттєвої передачі інформації за відсутності просторових та часових меж значно зменшили значення телебачення як ефективного каналу комунікації. Незважаючи на це, телебачення має значний потенціал впливу на аудиторію завдяки можливості одночасно передавати звук, динамічне зображення та інформацію. Адже, якщо розглянути новинний сюжет на телебаченні, то журналіст самостійно обирає інформацію для нього, включає певне коло фактів, обране за суб'єктивним принципом, доповнює його відеорядом, який вдало ілюструє текст, і таким чином створює готовий інформаційний продукт, який може відображати дійсність об'єктивно, а може задовольняти певні політичні цілі, містити перекручені факти, які формують необхідне для зацікавлених сторін уявлення про процеси та явища. Саме ця можливість телебачення дуже часто використовується політичними силами для задоволення своїх інтересів, досягнення певних цілей та навіть іноді дестабілізації суспільства в межах країни й у світових масштабах. Адже одна й та ж сама подія може отримати різне висвітлення в ЗМІ, й, відповідно, викликати різну реакцію соціуму завдяки здатності здійснювати візуальний вплив. З огляду на це, Г. Штрмайер вдало зауважує: «глядач часто забуває, що передається лише певний сегмент події під певним кутом зору та з певним коментарем» [195], і, чим менший ступінь критичного мислення щодо ТБ-сюжету в аудиторії – тим сильніше

вірогідність його сприйняття як цілком об'єктивного та правдивого способу висвітлення події. Зауважимо, що в Україні є практика проведення тренінгів з медіаграмотності для представників громадянського суспільства, під час яких громадян навчають більш критично ставитися до медіа матеріалів, виокремлювати правдиві та неправдиві факти та не піддаватися маніпулятивному впливу медіа. Однак ця ініціатива дозволяє охопити незначну в національних масштабах аудиторію, тому без запровадження державної програми з медіаграмотності та здійснення інформаційно-просвітницької і роз'яснювальної роботи щодо критичного ставлення до матеріалів мас-медіа, більшість населення буде сприймати інформацію ЗМІ як правдиву та об'єктивну.

З розвитком інформаційно-комунікаційних технологій у XXI ст. провідне місце серед засобів інформації почав займати Інтернет з його практично необмеженими можливостями, відсутністю просторових та часових меж, що дозволяє в режимі реального часу використовувати різноманітні інструменти та платформи для передачі інформації – онлайн-версії ЗМІ, Інтернет-видання, соціальні мережі, блоги тощо. Однак важливо зауважити, що одночасно з наявністю таких особливостей та значними перевагами відносно традиційних ЗМІ, Інтернет має і певні недоліки та несе ризики, а саме: основною проблемою є якість, об'єктивність та достовірність розповсюджуваної інформації, а також складність її перевірки.

Штрмайєр пропонує розглядати Інтернет-ресурси в політичному дискурсі за такою класифікацією: державні ресурси (веб-сайти органів влади), медійні ресурси (інтернет-версії традиційних медіа та онлайн-ЗМІ), ресурси інституцій громадянського суспільства (партій, рухів, об'єднань, організацій) [195]. Ці канали є перевіреними джерелами інформації, що вирішує проблему перевірки інформації Інтернет-порталів на правдивість. Державні ресурси та веб-сайти громадських ініціатив поширюють, як правило, відомості про склад, завдання, основні події та діяльність установ. Онлайн-медіа функціонують відповідно до принципів традиційних ЗМІ, однак їх перевагою є більш оперативна передача інформації, використання мультимедійних та конвергентних технологій (live-відео, панорамних та 360 ° фото тощо), нових інтерактивних форм контенту, гіперпосилань, що дає змогу

користувачам перейти до матеріалів на аналогічну тематику та отримати більше інформації з певної теми. На нашу думку, тут важливо додати ще один важливий різновид Інтернет-ресурсу – соціальні мережі, адже деякі підрозділи державних установ, які займаються євроінтеграційною тематикою в Україні (Урядовий офіс координації європейської та євроатлантичної інтеграції та Офіс Віце-прем'єр-міністра з європейської та євроатлантичної інтеграції) ведуть офіційну комунікацію виключно через Facebook, Twitter та YouTube, використовуючи для цього або сторінки з однойменною назвою підрозділів органів влади, або через сторінки його представників (публічних осіб, наприклад у Twitter Офіс Віце-прем'єр-міністра з європейської та євроатлантичної інтеграції публікує інформацію про свою діяльність виключно через сторінку свого керівника – Віце-прем'єр-міністра з питань європейської та євроатлантичної інтеграції України Іванни Климпуш-Цинцадзе – <http://twitter.com/iklympush>).

У політичному дискурсі засоби масової інформації відіграють інформаційну, контролюючу та критикуючу функції, виховну та інтегруючу по відношенню до суспільства функції, ЗМК впливають на формування громадської думки та порядку денного в країні. У демократичних державах медіа забезпечують плюралізм думок та поглядів стосовно певних явищ, що дає змогу соціуму зрозуміти суть процесів з різних сторін та, відповідно, впливати на прийняття найбільш доцільних та релевантних для національного контексту політичних рішень. В Україні, зважаючи на той факт, що власниками більшості ЗМІ є представники певних політичних сил, то, відповідно, медіа висловлюють позицію тих політичних рухів, до яких належать їх власники, що фактично нівелює функцію відкритості ЗМК. Більш того, значна кількість представників суспільства не перевіряє інформацію засобів масової інформації на достовірність та не має критичного ставлення до неї, сприймаючи її як правдиву та об'єктивну, до того ж, для більшості населення ЗМІ є єдиним джерелом отримання політичної інформації, і, як наслідок, люди нерідко стають об'єктом маніпуляцій з боку зацікавлених учасників політичного процесу.

Зауважимо, що медіа та політика є взаємозалежними, адже, з одного боку, ЗМІ є ефективним інструментом політики, адже за їх посередництва представники

політичних кіл можуть вплинути на громадськість, з іншого, – політика постачає сюжети та новини для ЗМІ. Однак останні, в свою чергу, суб'єктивно підходять до вибору висвітлюваних подій, що залежить від їх цільової аудиторії, політики редакції, мотивів, сприйняття, рівня новинарності тощо. Безумовно, політики можуть здійснювати вплив як на окремі мас-медіа, так і на всю медіа-систему, при цьому взаємодія медіа та політики відбувається, як правило, на рівні взаємодії прес-служб політичних установ із засобами масової комунікації.

Штротмайєр пропонує сприймати ЗМІ як таких, що чинять вплив на суспільство заради досягнення трьох цілей: зміни поведінки, настанов та/або рівня поінформованості соціуму [195].

В євроінтеграційному аспекті зауважимо, що мас-медіа належить одна з першочергових ролей у передачі інформації, однак, як правило, до національного інформаційного простору потрапляють новини, що переважно висвітлюють євроінтеграційні події – реальні (відбуваються незалежно від будь-яких обставин та участі в них медіа), опосередковані чи поставлені/зрежисовані (ці типи стосуються організації подій, на які спеціально запрошуються ЗМІ для їх висвітлення). На нашу думку, доцільно було б використовувати ЗМІ як майданчик для здійснення інформаційно-просвітницької роботи серед українського населення щодо євроінтеграційного курсу, особливо залучаючи регіональну та місцеву пресу, телебачення, радіо, адже якщо на національному рівні здійснюється певна діяльність з інформаційно-аналітичного забезпечення євроінтеграційного курсу, то на місцевому рівні практично жодної адвокаційної роботи не здійснюється.

Звернемо увагу також на той факт, що до світового інформаційного простору інформація про Україну потрапляє не систематично і стосується переважно висвітлення офіційних зустрічей на вищому рівні (самітів, форумів та інших заходів за участю президентів, прем'єр-міністрів) в Брюсселі, Страсбурзі, Женеві та інших політичних світових центрах, які передбачають підхід до преси політиків ЄС та України, прес-конференції та протокольні зйомки засідань посадовців, саме завдяки таким PR-заходам інформація про Україну потрапляє до міжнародних ЗМІ і глобального інформаційного простору. Крім цього, українська тематика отримує

висвітлення в світових ЗМІ в разі резонансності подій, при цьому вони переважно мають негативний характер (події на Євромайдані, конфлікт на Донбасі тощо), або за умови, що вони стосуються міжнародної спільноти та становлять певний інтерес для неї (проведення Євробачення у 2005 та 2017 роках, чемпіонату з футболу Євро-2012 тощо).

Важливо зазначити, що каналами поширення інформації про Україну на міжнародній арені є канал іномовлення України (UA TV) та корпункти іноземних інформаційних агентств і ЗМІ в Україні. У Розділі I вже робилася спроба дати характеристику ситуації. Отже, частково повторюючись, зацентруємо, що україномовні версії має низка іноземних ЗМІ: «Радіо Ватикану» (Ватикан, <http://uk.radiovaticana.va>), BBC (Велика Британія: <http://www.bbc.com/ukrainian>), «Міжнародне радіо Китаю» (Китай, <http://ukrainian.cri.cn/>), «Польське радіо» (Польща, <http://www.polradio.pl/>), «Всесвітня служба радіо Румунія» (Румунія, http://rri.ro/uk_uk/pages/home/), Радіо «Свобода» (США, <https://www.radiosvoboda.org/>), «Голос Америки» (США, <https://ukrainian.voanews.com/>), Deutsche Welle (Німеччина, <http://www.dw.com/uk/головна/s-9874>).

Як уже йшлося раніше, під впливом подій 2013–2014 років (події Революції Гідності, анексія Криму, конфлікт на Сході України та необхідність протистояння інформаційній війні), у 2014 році був заснований канал іномовлення України – Ukraine Today, який проіснував до 2017 року і був закритий через низький рейтинг. Телеканал транслював англomовний контент (українські події в близькому до Euronews форматі) на території Європейського Союзу.

У 2015 році було прийнято Закон України «Про систему іномовлення України», який визначав функції державного іномовлення України, діяльність його суб'єктів для захисту інтересів України у системі міжнародних відносин, створення позитивного іміджу України та інформування іноземної аудиторії про події та ситуацію в Україні. Систему державного іномовлення України, відповідно до Закону, почали становити новостворене державне підприємство «Мультимедійна платформа іномовлення України» та «Українське національне інформаційне агентство “Укрінформ”». Мультимедійна платформа іномовлення України (МПІУ) була

створена у формі державного підприємства на базі державної телерадіокомпанії «Всесвітня служба “Українське телебачення і радіомовлення”» і підпорядковувалась центральному органу виконавчої влади, який формує та реалізує державну політику у сфері забезпечення інформаційного суверенітету України [154].

Основними завданнями державного іномовлення України було визначено: «об’єктивне, повне, вчасне інформування про суспільно значущі події в Україні, офіційну внутрішню і зовнішню політику та позицію держави, діяльність органів державної влади й органів місцевого самоврядування; забезпечення платформи для дискусій стосовно офіційної позиції органів влади з важливих питань політики, культури, спорту, освіти, науки, економіки, обміну міжкультурними ідеями; забезпечення збалансованого і прозорого доступу суб’єктів суспільно-політичного, культурного та економічного життя до програм (передач) дискусійного формату, зокрема, у формі дебатів; забезпечення достатнього, всебічного інформаційного супроводу процесу інтеграції України до Європейського Союзу та євроатлантичних структур колективної безпеки; популяризація української культури, сприяння розвитку мов і культур національних меншин; сприяння задоволенню інформаційних, культурних та освітніх потреб іноземної аудиторії, у тому числі шляхом створення та поширення економічних, історично-документальних, культурно-мистецьких, навчально-пізнавальних, розважальних, спортивних програм, програм для дітей та молоді, людей з обмеженими фізичними можливостями, інших соціальних груп; сприяння консолідації українського та іноземного суспільства шляхом поширення через міжнародні засоби масової інформації та інформаційні агенції матеріалів (програм) виробництва МПІУ; сприяння зміцненню міжнародного авторитету України та підвищенню інвестиційної привабливості. Передбачається, що програми МПІУ створюються англійською мовою (не менше 50 %) та іншими доцільними мовами» [154].

Відповідно до «Закону», у 2015 р. почав роботу державний канал іномовлення UA TV, який є цілодобовим інформаційним телеканалом, спрямованим на іноземну цільову аудиторію, включаючи українську діаспору, і має на меті розповсюдження актуальної інформації про Україну для покращення іміджу країни та популяризації

української тематики в світі. Контент каналу транслюється українською, англійською, російською, арабською, кримськотатарською мовами у Європейському Союзі, Австралії, США, Швейцарії, Норвегії, Японії, Казахстані, Білорусії, Armenії, Азербайджані тощо. Однак, на думку дослідників, через проблему фінансування, телеканал не має можливостей реалізувати свій потенціал у повному обсязі, тому поки що не має дуже високих рейтингів серед іноземної аудиторії й, відповідно, не сприяє систематичній присутності української тематики у глобальному інформаційному просторі.

Додамо також, що негативний вплив на імідж України та сприйняття її світовою спільнотою створює розповсюдження недостовірної або перекрученої інформації про державу зацікавленими у цьому суб'єктами міжнародних відносин. Зважаючи на це, важливим є ефективна реалізація державної політики з протидії гібридній/інформаційній війні стосовно України та здійснення систематичної й стратегічної роботи з наповнення міжнародного інформаційного простору правдивим контентом і таким, що задовольняє національні інтереси України.

Отже, медіа є одним з головних джерел отримання інформації про країну в іноземній спільноті, що формує відповідний рівень довіри, уявлення про державу та її суспільство. Тому для створення позитивного іміджу країни в очах іноземців, для просування національних інтересів та ефективної реалізації зовнішньополітичного курсу, важливою є побудова державної комунікаційної або медійної стратегії для здійснення якісної політичної комунікації.

Зауважимо також, що певний вплив на поширення євроінтеграційної тематики та реалізацію євроінтеграційного курсу України відіграє співпраця з міжнародними організаціями (зокрема їх прес-службами) через їх представництва в Україні – ОБСЄ, ООН, Центр інформації та документації НАТО, Посольства країн-членів ЄС, Делегацію ЄС в Україні, Раду Європи, численні фонди (Фонд Конрада Аденауера, Фонд Фрідріха Еберта, Фонд Фрідріха Науманна, Фонд Гайнріха Бьоля) тощо. Завдяки спільній організації заходів, проведенню інформаційних кампаній, реалізації проектів, підготовці й публікації аналітичних матеріалів, а також іншим ініціативам,

світова спільнота дізнається про ситуацію та процеси, які відбуваються в Україні в контексті здійснення реформ, реалізації європейської та євроатлантичного інтеграції.

Таким чином, проаналізувавши основні канали розповсюдження євроінтеграційної тематики України, ми дійшли висновку, що класична дипломатія та її різновиди: публічна, культурна, народна, співпраця з українською діаспорою, неурядовими організаціями та аналітичними центрами в країні й за кордоном, ЗМІ є найефективнішими та найрезультативнішими способами просування політичних цілей та інтересів України як у внутрішній площині, так і у зовнішньополітичному вимірі.

2.5 Онлайнове поширення євроінтеграційної тематики

Звернемо увагу на те, що важливий вплив на політичний PR, урядові комунікації та державну політику мають інформаційно-комунікаційні технології, зокрема, Інтернет та соціальні мережі. Вони змінили підходи до комунікації та стали новим потужним PR-інструментом на шляху реалізації внутрішньої та зовнішньої політики держави.

Дослідники в цьому контексті наголошують на віртуалізації простору політичної комунікації. Наприклад, О. О. Заславська підкреслює важливість електронної комунікації у вирішенні сучасних проблем, включаючи «налагодження взаємин між державою і суспільством, партіями і електоратом». Погодимося з цією думкою, адже з розвитком та впливом інформаційних технологій і технічного прогресу на розвиток соціуму, появою комп'ютерів, смартфонів, Інтернету та інших електронних пристроїв і засобів, кількість та роль інформації докорінно змінили суспільство і форми взаємодії людей між собою і владою у XX та XXI ст. Це привело не лише до зміни відносин всередині соціуму (форм взаємодії людей між собою), а й вплинуло на діалог між суспільством та владою.

Ключовим прикладом впливу Інтернету та соціальних мереж на політичне життя в Україні є початок Революції Гідності. Адже докорінні та революційні події й зміни в країні почалися з поста у «Фейсбуці», а саме: суспільство активно відреагувало на

пост журналіста Мустафи Найема у Фейсбук від 21 листопада 2013 р. про заклик вийти на Майдан, і саме цю дату вважають початком Революції Гідності в Україні, а також з 13 листопада 2014 р., згідно з Указом Президента України №872/2014, цей день відзначають в якості державного свята – Дня Гідності та Свободи.

Зауважимо, що соціальні мережі, на думку Ю. М. Половинчак, є каналами онлайн-комунікації, які характеризуються можливістю миттєвого створення й поширення контенту, а також високим рівнем інтерактивності [141]. Дослідники Н. Елісон та Д. Бойд визначають соціальні медіа як веб-сервіси, які дозволяють індивідам створювати власний відкритий або закритий профіль у обмеженій системі, формувати список, налагоджувати контакт з іншими користувачами та переглядати дані списки [9]. На думку дослідників з Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, соціальні мережі – це певні платформи, які організовують та управляють процесами електронного обміну інформацією між індивідами й забезпечують горизонтальну комунікацію суб'єктів, які мають спільні інтереси та потреби [174]. Цієї думки дотримується доктор філософських наук О. С. Поліщук, наголошуючи на важливості існування спільних цінностей в індивідів, які сприяють їх об'єднанню у соціальних мережах та налагодженню комунікації навколо певних проблем та кола тем, які відповідають їх ціннісним орієнтирам [140]. Отже, соціальна мережа – віртуальний простір для спілкування між індивідами, який позбавлений часових, просторових, географічних та інших меж.

Однак, поряд з поняттям соціальні мережі використовується також термін «соціальні медіа». Деякі науковці ототожнюють зміст даних феноменів та наполягають на їх синонімічності. На наш погляд, соціальні медіа та соціальні мережі – поняття, які мають певні семантичні відмінності. Дана проблема не є достатньо дослідженою серед вітчизняних науковців через її новизну, адже Інтернет та пов'язані з ним технології виникли у світі наприкінці минулого століття, а в Україні їх розвиток та активне поширення почалося з 2000-х років. Зважаючи на це, розглянемо підходи зарубіжних дослідників щодо цього поняття.

Згідно з поглядами М. Девінга, соціальні медіа є платформами, що базуються на Інтернет або мобільних технологіях і дозволяють користувачам обмінюватись

інформацією в режимі онлайн, самостійно створювати контент і долучатися до онлайн-спільнот. До основних соціальних медіа дослідник відносить блоги, «Вікіпедію», соціальні мережі, платформи з можливістю оновлення статусу (на зразок Twitter), сервіси з використанням віртуальних технологій та з можливістю обміну медіа-контентом (Instagram, Pinterest, YouTube) [18].

Д. Тротье та К. Фукс визначають соціальні медіа як онлайн-платформи, які сприяють пізнанню, забезпечують спілкування та допомагають індивідам вживати спільні дії й реалізовувати ініціативи [68]. Доповнюючи ці визначення, А. Кан наголошує, що соціальні медіа є Інтернет-сервісами, в яких онлайн-контент генерується користувачами самостійно [13].

Отже, розглянувши декілька визначень поняття соціальні медіа, зауважимо, що це поняття характеризує Інтернет-платформи, які передбачають отримання та обмін інформацією в режимі реального часу, можливість створення контенту користувачами та інтерактив. На нашу думку, до соціальних медіа слід віднести Інтернет-версії традиційних засобів масової інформації, онлайн-ЗМК, а також різноманітні сервіси та соціальні мережі. Це є аргументом на користь висловленої нами раніше думки про те, що поняття соціальні медіа та мережі не варто ототожнювати, оскільки соціальні медіа є більш широким поняттям, а соціальні мережі є лише його складовою.

На думку більшості дослідників, соціальні мережі виконують роль певної платформи або майданчика для обговорення важливих проблем і пошуку спільних рішень завдяки своїй інтерактивності, швидкості, наявності плюралізму (безлічі думок та ідей користувачів) тощо. Зважаючи на це, дослідники О. Радченко та О. Бухатий наголошують на неабиякій ролі соціальних мереж у політичній комунікації та виникненню нових форм взаємодії влади і представників громадянського суспільства [168]. Соціальні мережі виконують роль платформи для міжособистісної та політичної комунікації, тобто спілкування між владою та представниками громадянського суспільства, а також є засобом мобілізації соціуму. Прикладами цього можна назвати такі події, як численні акції протесту, мітинги та навіть Революція гідності в Україні, під час яких мобілізація населення відбувається через соціальні мережі. Окрім цього, вони стають найоперативнішим засобом передачі інформації в сучасному світі, а саме:

користувачі отримують оновлення про перебіг певних подій як від представників влади, так і від активістів та членів громадянського суспільства. До того ж, вони надають можливість порівнювати думки різних експертів, політиків та інших публічних осіб щодо певних питань.

При тому, що існують різноманітні соціальні медіа та мережі, кожна з яких має певні властиві тільки їй/йому функції та аудиторію. Отже, розглянемо використання соціальних мереж у дискурсі комунікації Європейського Союзу та України. Наголосимо на тому, що найпоширенішими соціальними медіа, які використовуються владою для інтеракції з громадськістю, є Facebook, Twitter, YouTube та Instagram.

Проаналізувавши офіційні веб-сайти основних інституцій ЄС, а саме: Європейського Парламенту (European Parliament), Європейської Ради (European Council), Європейської Комісії (European Commission), Європейської служби зовнішньої дії (European External Action Service), нам вдалося встановити, що вони використовують такі соціальні медіа як канал зовнішньої комунікації, тобто для взаємодії із зовнішньою аудиторією:

- Європейський Парламент – Facebook, Twitter, LinkedIn, Flickr, YouTube, Instagram, Pinterest, Snapchat, Google+ (до закриття), Reddit;
- Європейська Рада – Facebook, Twitter, YouTube, Instagram, Google+(до закриття);
- Європейська Комісія – Facebook, Twitter;
- Європейська служба зовнішньої дії – Facebook, Twitter, Flickr, YouTube, Instagram;
- делегація ЄС в Україні використовує Facebook, Twitter та YouTube.

На противагу цьому, українські державні установи використовують можливості соціальних медіа у меншій кількості. Розглянувши веб-портали Адміністрації Президента України за часів П. Порошенка, Кабінету Міністрів України та деяких міністерств – Міністерства закордонних справ України, Міністерства економічного розвитку і торгівлі України, Міністерства інформаційної політики України – можемо стверджувати, що у своїй діяльності вони використовують такі наступні соціальні медіа:

- Адміністрація Президента України – Facebook, Twitter, YouTube;
- Кабінет Міністрів України – Facebook, Twitter, YouTube (однак у YouTube взагалі відсутній контент);

- Міністерство закордонних справ України – Facebook, Twitter, YouTube, Instagram, Storify, Medium, WordPress, Blogger, Google+ (до закриття), Vine;
- Міністерство економічного розвитку і торгівлі України – Facebook, Twitter, Issuu.com;
- Міністерство інформаційної політики України – Facebook, Twitter, YouTube.

Розглянувши перелік каналів соціальної комунікації, зазначимо, що Facebook є ефективним засобом спілкування влади з суспільством та членів соціуму один з одним в Україні та ЄС. Це надає можливість пересічним громадянам як отримувати інформацію від державних установ або окремих політиків, так і особисто звертатися до них через функцію повідомлень або коментарів до постів. Як показує практика, більшість представників влади активно йде на контакт з громадянами та спілкується через цю соціальну мережу. Facebook дозволяє транслювати відео з подій в режимі реального часу, що активно використовується як державними установами, політиками, так і звичайними користувачами для передачі інформації з місця подій у прямому ефірі.

Twitter є популярним соціальним медіа, яке дозволяє створювати короткі повідомлення (максимум 140 символів) та розміщувати їх на особистій сторінці. У Європі ця мережа є вкрай популярною, використовується як офіційне оперативне джерело передачі новин про діяльність державних установ, адже спеціалісти з комунікацій розміщують твіти (повідомлення) під час подій – це дозволяє висвітлювати їх у режимі реального часу. Крім цього, представники влади, політики ведуть власні аккаунти (сторінки) у Twitter, де розміщують певний контент і таким чином здійснюють комунікацію з громадянами. В Україні цей канал комунікації не є популярним і широкоживаним, тому установи, які мають профайли у Twitter, використовують його для комунікації з міжнародною спільнотою. Тобто, в Україні Twitter є більше каналом зовнішньої комунікації, який розрахований не на внутрішню аудиторію, а на зовнішню.

YouTube є мультимедійною платформою, яка дозволяє розміщувати відеоконтент. На державному рівні як в ЄС, так і в Україні, це соціальне медіа використовується для розміщення відеоматеріалів із засідань, презентацій та подій, які дозволяють громадянському суспільству отримувати більш детальну інформацію про діяльність влади, її установ та представників.

Деякі державні інституції та політики також використовують Instagram як канал комунікації. Він є унікальною платформою, через яку з підписниками можна ділитися фотографіями, а віднедавна – й відео. Популярним у ЄС соціальним медіа для розповсюдження фото є також Flickr, однак воно не є широковідомим серед українських політичних установ і використовується тільки іноземними дипломатичними представництвами або міжнародними організаціями в Україні для комунікації з громадськістю та зовнішньою аудиторією.

Storify, Medium, WordPress, Blogger – соціальні медіа, які дозволяють поєднувати у матеріалах інформаційний та мультимедійний контент, і використовуються для розміщення переважно фото-історій, які супроводжуються невеликим за обсягом текстом. Міністерство закордонних справ України іноді використовує ці канали комунікації, однак вони не є широко розповсюдженими, хоча серед представництв міжнародних організацій в Україні ці види медіа користуються популярністю.

Відповідно до Указу Президента про введення в дію рішення РНБО від 28 квітня 2017 р. «Про застосування персональних спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій)» було заблоковано російські соціальні мережі ВКонтакте, «Однокласники», та низку порталів. До 2017 р. соціальна мережа Vkontakte активно використовувалась українським населенням, хоча особливу популярність вона мала переважно серед школярів, студентства та молоді. Однак, зважаючи на анексію Криму та події на Донбасі, інформація у цій соціальній мережі могла мати антидержавний характер, тому була заблокована. Це свідчить про неабияку роль соціальних мереж у комунікації держави та суспільства, а блокування або закриття певних Інтернет-платформ демонструє, що використання їх можливостей може призвести до подій та наслідків місцевого, національного та навіть світового масштабів.

Важливо додати, що за реалізації євроінтеграційного курсу основними відповідальними державними інституціями є Урядовий офіс координації європейської та євроатлантичної інтеграції та Офіс Віце-прем'єр-міністра з європейської та євроатлантичної інтеграції. Вони використовують для комунікації виключно соціальні мережі:

- Урядовий офіс координації європейської та євроатлантичної інтеграції – Facebook;
- Офіс Віце-прем'єр-міністра з європейської та євроатлантичної інтеграції – Facebook, Twitter, YouTube.

Соціальні мережі використовують для публікації новин, анонсування заходів; проведення інформаційних кампаній; онлайн-трансляцій у режимі реального часу відкритих зустрічей, засідань, подій; спілкування з громадянами (через коментарі, повідомлення у соціальних мережах); поширення відео- та фотоматеріалів, при цьому це можуть бути як звіти з подій (фотозвіти або коротке відео про захід), так і розповсюдження візуального контенту в рамках інформаційно-просвітницьких кампаній; публікації можливостей (кар'єрних, освітніх) тощо.

Висновки до розділу 2

Явище народної дипломатії не є достатньо дослідженим у вітчизняній науковій думці, однак більшість науковців наголошує, що воно є таким її різновидом, який реалізується через певні акції, мітинги, заходи неурядових організацій, представників громадянського суспільства заради здійснення впливу на державну політику або навіть на політичні рішення світового масштабу. Одним із найяскравіших прикладів народної дипломатії в Україні є події Євромайдану, а саме: реакція суспільства на факт непідписання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС у 2013 р., що призвело до виникнення спочатку поодиноких, а згодом – загальнонаціональних акцій протесту – євромайданів, які також були проведені й по інших країнах представниками української діаспори. У результаті даного прояву народної дипломатії відбулася зміна уряду та зовнішньополітичного курсу країни. Отже, народна дипломатія є позадержавною діяльністю, однак вона має прямий вплив на політичні процеси, і може проявлятися як у спокійних формах – організація інформаційних подій, просвітницьких заходів, дискусій, виставок, так і у більш революційних форматах – акціях протесту, мітингах тощо. Це свідчить, перш за все, про значну роль суспільства в сучасній політиці, важливість врахування його думок

під час прийняття рішень, а також бажання громадян впливати на суспільно-політичну ситуацію та взагалі на хід історії заради задоволення власних потреб і просування своїх інтересів як у національному, так і у світовому масштабах.

Після Революції Гідності в Україні та офіційного проголошення європейського курсу відбулася значна активізація процесів, пов'язаних з «м'якою силою», суттєво розширилося коло каналів комунікації. Окрім традиційної, офіційні установи почали використовувати онлайн-комунікацію, соціальні медіа: з'явилися офіційні сторінки державних інституцій у соціальних мережах, які почали більш оперативно передавати інформацію про події та стали майданчиком для громадських дискусій і зворотного зв'язку; політичні діячі, активісти, експерти почали активно використовувати можливості соціальних медіа і в такий спосіб комунікувати з громадянським суспільством. Експерти вважають, що поштовхом до популярності соціальних мереж як засобу політичної комунікації стало активне використання даних каналів традиційними ЗМІ. І, нарешті, зауважимо, що в Україні найпопулярнішим каналом комунікації та розповсюдження інформації натеper є Facebook, тоді як в ЄС – Twitter.

Таким чином, проаналізувавши основні канали поширення євроінтеграційної тематики України, ми прийшли до висновку, що класична дипломатія та її різновиди – публічна, культурна, народна, співпраця з українською діаспорою, неурядовими організаціями та аналітичними центрами в країні й за кордоном, ЗМІ є найефективнішими та найрезультативнішими способами просування політичних цілей та інтересів України як у внутрішній площині, так і у зовнішньополітичному вимірі.

РОЗДІЛ 3

Медійне висвітлення євроінтеграційних процесів в Україні

Питання представлення української тематики у світових медіа є досить актуальним протягом усього періоду незалежності країни. Стереотипи, що формуються навколо України каналами провідних засобів масової комунікації, досить жваво обговорюються у сучасному науковому медіадискурсі. Події ж останніх п'яти років змусили не лише моніторити публікації даної тематики, а й уважно вивчати структурно-функціональні характеристики текстів, які формують образ України у світовому медіапросторі. Це питання тим чи іншим чином розробляється у роботах Ю. Борисенко [85], Н. В. Варех [88], Ю. Гаркавенко [90–94], М. Бутиріної та Ю. Гаркавенко [11], С. Козиряцької [113–114], Г. Лавриненко [124], А. Руденко [170], С. Хатчінгса та Дж. Шостека [31]. Вказані питання також вивчали Е. Понд і Г. Кунднамі [53], Р. Саква [59], К. Нітою [48], О. Бойд-Барретт [10], Ю. Мехіас і М. Вокуєв [45], М. Ояла та П. Мерві [51] та інші.

Однак бракує робіт, у яких аналізувалася б риторика публікацій про Україну у динаміці. Політична та економічна ситуації в країні, що зазнали різких змін протягом останніх п'яти років, суттєво впливали на медійні практики з українського питання. Якщо у 2013 р. видання на кшталт *The New York Times*, *The Guardian*, *Le Monde* та *Frankfurter Allgemeine, Zeitung für Deutschland* намагалися вибудувати образ України як потенційного партнера, а отже, писали про позитивні для країни моменти після підписання «Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом», критикували дії влади, що гальмувала процес підписання, вимальовували перспективи співробітництва України та ЄС, то у 2015–2018 рр. ситуація значно змінилася.

3.1 Українська тематика в якісних виданнях США, Великобританії, Франції та Німеччини

З часів становлення та розвитку, якісна преса відігравала значну роль у політичному, економічному та суспільному житті країн, адже вона формувала новинний та інформаційний порядок денний у глобальному масштабі. Якісна періодика завжди містила матеріали інформаційних та аналітичних жанрів, які ґрунтувалися на перевірених фактах, подавали виважену, незаангажовану та об'єктивну інформацію, дотримувалися плюралізму думок та були спрямовані, перш за все, на елітарну аудиторію, тобто політичну еліту, лідерів думок, академічну спільноту тощо. Якісні видання від масових і «жовтих» відрізняв «великий» або «широкий» формат, строгий стиль оформлення й особливий акцент на висвітленні політичної та економічної тематики.

З розвитком інформаційно-комунікаційних технологій, появою Інтернету і переходом до інформаційного типу суспільства у XX–XXI ст., журналістика та преса зокрема зазнають суттєвих змін: змінюються медіаформати, жанри та періодичність виходу матеріалів; під впливом глобалізації розширюються географічні та просторові рамки охоплення цільової аудиторії; формуються нові принципи існування та наповнення світового інформаційного простору, з'являються сучасні форми контенту, а найважливішими властивостями медіа стають конвергенція, мультимедійність та інтерактивність. Зважаючи на ці зміни, однією з тенденцій розвитку сучасної преси у світі є зближення якісної та масової періодики, типовою стає конвергентна та крос-медійна діяльність медіа, а мультимедійний онлайн-наратив починає домінувати над традиційним.

Незважаючи на це, класичні якісні видання країн з інформаційно багатими ринками (Великобританії, Німеччини, Франції, США), а саме: *The Guardian*, *Frankfurter Allgemeine Zeitung für Deutschland*, *Le Monde*, *The New York Times*, хоч і зазнають впливу сучасних медіатенденцій та набувають деяких рис масової преси, все одно не втрачають якісних характеристик, тому в цьому розділі дослідження ми

зосередимо увагу на аналізі євроінтеграційної тематики України на прикладі матеріалів зазначених іноземних ЗМІ.

Важливо зауважити, що для дослідження обрано медіа Великобританії, Німеччини, Франції та США ще й з огляду на ту стратегічну роль, яку ці країни відіграють у зовнішній політиці України, особливо у сприянні вирішенню питань безпеки, реалізації євроінтеграційного курсу, підтримці здійснення реформ та реалізації законодавчих ініціатив. Зокрема, Німеччина та Франція входять до складу «Нормандської четвірки» – дипломатичної групи, яка веде діалог щодо врегулювання конфлікту на Донбасі, США та Великобританія підтримують євроінтеграційний курс України, сприяють проведенню реформ та надають матеріально-технічну й гуманітарну допомогу Україні.

Таким чином, у контексті реалізації євроінтеграційної політики важливо розглянути бачення якісними світовими ЗМІ ситуації в Україні, а саме: видань *The New York Times*, *The Guardian*, *Frankfurter Allgemeine Zeitung für Deutschland*, *Le Monde* за період з 2013 по 2018 рр. Проаналізуємо зміни у висвітленні тем, куті зору та ставленні до подій в Україні, пов'язаних із євроінтеграцією, починаючи з непідписання «Угоди про асоціацію» на Саміті Східного партнерства в листопаді 2013 року, Революції Гідності, протестів на Майдані, укладання Асоціації у 2014 й до часу активного її впровадження.

The New York Times

Починати аналіз специфіки висвітлення євроінтеграційних процесів в Україні газетою *The New York Times*, на нашу думку, слід з усвідомлення ролі цього медіаресурсу для формування «світової громадської думки». Можна скептично ставитися до цього терміна, але значна кількість сучасних наукових досліджень використовує його як базовий. Так, у роботі О. В. Юришева зазначається, що «само по собі це поняття досі є штучним конструктом і фактично являє собою визначення загальної сукупності громадських думок у різних державах, що використовується для зручності термінології і в якійсь мірі служить інтересам найвпливовіших акторів міжнародних відносин» [197]. Термін аналізується у публікаціях Мішелля Джакоба Аллендорфера [2], Арміна вон Богденді, Маттіаса Гольдманна та Інго Вензке [7],

Квіана Альберто та Еліаса Карлоса [55], Максвелла Маккомбса [43] та ін. У нашому дослідженні ми спираємося на вже певною мірою класичну наукову працю П. Циганкова «Зовнішня політика та громадська думка», у якій виокремлюються міжнародна, світова і глобальна громадські думки:

«- міжнародна – така, що формулюються і транслюється, частіше за все, у межах міжурядових організацій;

- світова – найважливішими суб'єктами якої є лідери думок;

- глобальна – презентована численними неурядовими організаціями та некомерційними об'єднаннями» [189].

Без сумніву, *The New York Times* залишається активним суб'єктом світової громадської думки. За даними «The Reuters Institute Digital News Report 2018» ресурс входить до ТОП-10 світових новинних брендів з найвищим індексом довіри серед аудиторії [20], а також до десятки найвпливовіших світових медіаресурсів (див. детальніше [189]). Інформаційну політику *The New York Times* досить ретельно досліджували як вітчизняні [144; 109–110; 38–39; 37], так і зарубіжні науковці [115; 54; 71; 19].

Аналіз публікацій *The New York Times* за період з непідписання «Угоди про асоціацію» на Саміті Східного партнерства в листопаді 2013 р., Революції Гідності, протестів на Майдані, укладання Асоціації у 2014 р. й до часу активного її впровадження показав, що медіа приділяло активну увагу висвітленню євроінтеграційної тематики у 2013–2014 рр., що було спричинено резонансністю подій та роллю США у вирішенні конфлікту на Сході України. Однак, починаючи з 2015 р., українська тематика починає поступово зникати зі сторінок видання. Переважна більшість статей стосувалася розв'язання україно-російського питання, а не реалізації євроінтеграційного курсу України.

У 2013 та 2014 рр. *The New York Times* подавала огляд подій в Україні у хронологічному порядку. У 2013 р., напередодні Саміту Східного партнерства у Вільнюсі, під час якого Україна мала підписати «Угоду про асоціацію з ЄС», у виданні друкуються аналітичні статті, а також матеріали колумністів, присвячені аналізу європейського вибору України, прогнозуванню розвитку відносин з Росією,

США та ЄС, позитивні та негативні наслідки від підписання Угоди для України тощо. Зокрема, колумніст Славомір Сієраковський у матеріалі «Європі потрібна Україна» від 18 листопада 2013 року зазначає наступне: «Перед нами Угода, згідно з якою Україна буде рухатись у напрямку інтеграції з Європою. Багато європейців піддають сумніву тезу про повну інтеграцію України, враховуючи ревності Росії щодо прикордонних територій та питання про бездоганну якість демократії в Україні, де урядом Президента країни було прийнято рішення про ув'язнення суперника – колишнього прем'єр-міністра Юлію Тимошенко – за політичними звинуваченнями» (*The New York Times*, 18.11.2013). Публікація демонструє скептичне ставлення автора до підписання «Угоди» й містить приклади та паралельні порівняння з Грузією, в якій подібні політичні процеси призвели до конфлікту й сепаратизму. Журналіст також висловлює занепокоєння щодо можливості повторення подібного сценарію в Україні, при цьому він зауважує, що країна заплатить за «Угоду» більш високу ціну, ніж Захід, якому вигідна євроінтеграція східноєвропейської держави заради недопущення створення Митного Союзу – реального політичного суперника та конкурента ЄС. Аналізуючи матеріал за 2013 р., можна припустити, що автор не помилився, і передбачив політико-соціальні процеси, які йдуть в Україні. Отже, зробимо висновок, що уряд Сполучених Штатів Америки (як відомо, у питаннях зовнішньої політики *The New York Times* вважає за краще дотримуватися проурядових поглядів) провадив політику підтримки євроінтеграції України, однак вбачав у цьому багато ризиків.

Інша публікація журналіста Сержа Шмемана, надрукована 16 листопада 2013 р. напередодні вільнюського Саміту в недільному випуску *The New York Times* «В очікуванні: що обере Україна – Захід або Схід», присвячена питанню підписання «Угоди про асоціацію між ЄС та Україною», яка «далека від гарантування країні набуття членства або статусу країни-кандидата, однак вона включає в себе пакт про зону вільної торгівлі та обіцянку фінансової допомоги, якої Україна гостро потребує» (*The New York Times*, 16.11.2013). Автор також зауважує, що Україна готова до підписання «Угоди», однак цього може і не відбутися: «По суті, ця угода готова, за це проголосував український парламент, і Президент Віктор Янукович висловив готовність до підписання. Але цього може і не статися, адже політичне керівництво

Росії проти підписання “Угоди” і вважає Україну приналежною Росії, тоді як більшість росіян нібито розглядає Україну як окрему державу». Журналіст також висловлює думку про те, що східноєвропейські країни-члени ЄС, такі як Польща та Литва, підтримують євроінтеграційний вибір України, однак західноєвропейські держави скептично ставляться до зближення України з ЄС, перш за все, через високий рівень корупції в країні. Одночасно, «в ЄС існує таке переконання, що країни-члени несуть відповідальність за поширення цінностей демократії, прав людини та верховенства права до країн, які за розвитком далекі від наслідування даних цінностей», тому формальне підписання «Угоди» про асоціацію та початок тісної співпраці з ЄС – це можливість досягнення змін у країні та «вилікового ефекту». Однак для цього державі необхідно виконати ряд умов (*The New York Times*, 16.11.2013).

Зауважимо, що майже всі публікації, які з’явилися напередодні Саміту 2013 р., містять скептичну інформацію щодо України, сумніви відносно підписання «Угоди», негативні наслідки від євроінтеграційного вибору для країни та вигоду, яку матиме ЄС від поглиблення зв’язків з державою при мінімальній кількості власних та великої кількості українських ресурсів.

Перед Самітом у Вільнюсі 28–29 листопада 2013 р. в *The New York Times* публікуються матеріали стосовно підтримки Німеччиною євроінтеграційного вибору України («Канцлер Німеччини висловлює підтримку Україні»), а 21 листопада вийшов матеріал «Через загрозу з боку Росії Україна призупиняє плани щодо Угоди з ЄС», який інформує про відмову від укладання Асоціації з ЄС та початок переговорів щодо вступу до Митного союзу. Представники ЄС одразу ж висловили занепокоєння цими процесами, що стало початком потужної політичної комунікації з боку Євросоюзу заради зміни рішення Києва. Основним аргументом при цьому стала теза: зміна зовнішньополітичного курсу України може призвести до погіршення фінансової ситуації в країні, тому ЄС одразу ж була запропонована фінансова допомога Україні в обмін на повернення до євроінтеграційного курсу, однак це не вплинуло на кардинальну зміну рішення української влади (*The New York Times*, 21.11.2013).

Новини листопада 2013 – лютого 2014 рр. переважно стосувалися детального висвітлення протестів українського населення проти відмови від євроінтеграційного курсу й були написані в інформаційних жанрах: «Протести після відхилення “Угоди” з ЄС» (*The New York Times*, 27.11.2013), «Україна охоплена протестами через відмову лідерів заключити найбільшу “Угоду” з ЄС» (27.11.2013), «Десятки людей протестують в Україні через відмову торгового пакту» (29.11.2013), «Тисячі вимагають відставки українських лідерів» (2.12.2013), «Українці виходять на вулиці для підтримки європейського курсу» (8.12.2013), «Протестуючі у Києві руйнують статуї Леніна з посиленням протестів» (9.12.2013), «Сутички поліції з протестуючими» (1.12.2013), «Українська опозиція закликає протестуючих не зупинятися» (22.12.2013), «Протестуючі йдуть на резиденцію Президента» (29.12.2013).

З середини січня 2014 року ситуація в Україні загострюється, відбувається посилення протестів, а отже, стають емоційнішими і заголовки новин: «Нові сутички в Україні» (11.01.2014), «Сутички виникають в українському протестному русі» (11.01.2014), «Жорстокі сутички в Україні» (19.01.2014).

Наступною резонансною подією стало прийняття законів 16 січня 2014 р., які стосувалися спрощення процедури ув'язнення протестуючих, введення цензури для ЗМІ, обмеження прав на проведення мітингів та зібрань. Наслідком цього стала значна ескалація подій в Україні та географічне розширення євромайданівського руху по всій території країни. *The New York Times* знов-таки висвітлювала ці події переважно в інформаційних жанрах, охоплюючи теми:

- прийняття законів 16 січня;
- посилення протестів;
- спроби врегулювання політичної кризи;
- переговори щодо фінансової допомоги ЄС та США для формування нового уряду в Україні.

Свого піку протести в Україні набули наприкінці лютого 2014 року, що знайшло широке висвітлення на сторінках *The New York Times*: «Українські силовики посилюють атаки на протестуючих» (11.02.2014), «Жінку вбито під час протестів в

Україні» (19.02.2014). На цей період припадає введення санкцій ЄС відносно політичних лідерів України: «ЄС вводить санкції, незважаючи на критику з боку Росії» (20.02.2014), «ЄС вводить санкції проти волі Росії» (20.02.2014); а також голосування парламенту 22 лютого 2014 року за імпічмент Президента («Парламент голосував за відставку Януковича» – 22.02.2014).

Отже, як бачимо, контент *The New York Times* за листопад 2013 – лютий 2014 рр. повною мірою висвітлює перебіг подій в Україні. Паралельно з інформаційними матеріалами друкувалась і аналітика, ситуація в Україні розглядалася в рубриці «Редакторська колонка», відображаючи думки редакційної колегії видання щодо певних політичних, економічних, суспільних та інших актуальних явищ. У публікації від 3 грудня 2013 р. «Небезпечний момент у Києві» аналізувалися протести на Майдані, які викликало непідписання “Угоди з ЄС” – «документа, в якому більшість звичайних громадян вбачала шлях до майбутнього економічного процвітання країни» (*The New York Times*, 3.12.2013). Зважаючи на ризик посилення протестів, на думку авторів, Україна, Росія та ЄС мають разом знайти рішення для їх припинення і очевидним є «повідомлення/меседж з вулиць Києва» щодо підтримки євроінтеграційного курсу більшістю населення, нехтувати яким у даному випадку не можна. Одночасно, ЄС та США мають враховувати українські реалії (корупцію, олігархат), які заважатимуть розвитку гармонійних партнерських відносин з Україною, однак вступати на тропу війни та припиняти торгівельні відносини з Росією Заходу також не вигідно, тому єдиним рішенням, згідно з думкою *The New York Times*, є пошук шляхів зміни положень Угоди про асоціацію, щоб вона виглядала менш загрозливою для Росії.

У матеріалі від 11 грудня 2013 р. «Небезпечно розділена Україна», редакційна колегія висловлює думку, що політичний компроміс та економічна допомога з боку ЄС сприяли б вирішенню конфлікту, який посилюється. Однак замість цього, у грудні з’являються новини про те, що «Очікується пропозиція від Росії щодо фінансової допомоги Україні» (*The New York Times*, 17.12.2013), «Росія пропонує фінансову допомогу Україні» (*The New York Times*, 18.12.2013) у розмірі 15 млрд доларів та скорочення ціни на газ, що схвально сприймається політичним керівництвом України

(«Прем'єр-міністр України приймає російську допомогу, наголошуючи, що криза минула», *The New York Times*, 18.12.2013), адже це дозволяє уникнути економічної кризи. 19 грудня 2013 р. слідує прес-конференція лідерів Росії та України щодо підтвердження укладання цієї фінансової угоди («Пакт захисту між Україною та Росією», *The New York Times*, 18.12.2013), що було засуджено МВФ у статті 20 грудня 2013 р. – «МВФ критикує план економіки України» (*The New York Times*, 20.12.2013).

Особливої уваги заслуговує стаття, авторами якої є Самуель Чарап та Кейт Дарден, «Київ не готовий до Європи» (*The New York Times*, 20.12.2013), де висловлюється думка, що за більше ніж 20 років незалежності жодному політичному лідеру не вдалося реформувати глибоко корумповані політичну та економічну сфери в Україні. В іншій публікації «Що Захід має зробити для України?» (*The New York Times*, 20.12.2013) Джон Гербст, Вільям Міллер, Стівен Пайфер та Вільям Тейлор-молодший зауважують, що Вашингтон і Брюссель мають посилити тиск на Президента України для врегулювання кризи.

Враховуючи риторику аналізованих публікацій, можна змодельовати позицію *The New York Times* (читай: провладних структур США) відносно подій в Україні:

- лідери протестного руху повинні знайти мирний шлях вирішення конфлікту;
- не можна допустити радикальної зміни влади в країні революційним шляхом.

Паралельно з висвітленням подій в Україні *The New York Times* аналізувала причини виникнення конфлікту: аналіз демократії та її принципів взагалі, застарілість політичної системи в Європі та необхідність її перегляду. У публікації «Європейська візія для України» (*The New York Times*, 10.12.2013) викладається думка, що Європа здійснила певний експеримент, протестувала Україну на відданість та змусила її зробити цивілізаційний вибір.

З кінця лютого 2014 р. після обрання тимчасового уряду України, аналітика *The New York Times* стосувалася невтішних прогнозів для країни, а саме у матеріалах «Невизначене майбутнє України», «Що загнало Україну в кут», «Чи Захід вже втратив Україну» (*The New York Times*, 25.02.2014) йшлося про те, що Європа, США та Росія повинні запобігти війні в глибоко розділеній країні.

Зауважимо, що матеріали постмайданного періоду зосереджені на підтримці Європейським Союзом нового курсу України та занепокоєнні подіями у Криму і на Донбасі. Важливо також додати, що під час активних подій позиція США була спостерігаючою. Провідна роль у стабілізації та врегулюванні протестів на Євромайдані на той час належала Європейському Союзу. Однак з початком конфлікту на Сході та анексії Криму, Америка почала активізувати свою участь, засуджуючи дії Росії, про що свідчать і публікації в *The New York Times*: «Обама попереджає Росію щодо України» (28.02.2014), «США закликає Росію «триматись подалі» від Криму» (28.02.2014), «Обама засуджує військові дії Росії в Україні» (28.02.2014), «Обама попереджає Росію щодо утримання від будь-яких дій по військовому втручання в Україну» (28.02.2014), «Росія відстоює контроль над Кримом» (1.03.2014). Надалі публікуються матеріали, присвячені засудженню дій Росії країнами-членами ЄС, США, ООН, введенню санкцій проти Росії.

З квітня 2014 р. переважна більшість статей була зосереджена на виділенні фінансової допомоги Україні; врегулюванні конфлікту на Донбасі; введенні санкцій проти Росії, а також президентських виборах травня 2014 р. Саме президентським виборам присвячено аналітичну публікацію «Важливі вибори для України» (21.05.2014), в якій говориться, що переможцем має стати особа, яка зможе подолати корупцію, а також вирішити основні політичні та соціальні проблеми. Матеріалами новинних жанрів були: «Вибори президента розглядаються як початок відновлення України» (24.05.2014), «Люди йдуть на вибори» (25.05.2014), «Порошенко та Тимошенко голосують на виборах» (25.05.2014), «Кличко голосує на виборах Президента України» (25.05.2014), «Солодка перемога для України» (25.05.2014).

З перемогою Петра Порошенка на президентських виборах 2014 р. Україна починає новий етап підготовки до підписання економічної частини «Угоди про асоціацію з ЄС». Зауважимо, що політична частина «Документа» була укладена 21 березня 2014 р. і у газеті *The New York Times* немає жодного згадування про цю подію, хоча вона має дуже велике значення для України. При цьому, підписанню економічної частини «Угоди» видання присвятило лише декілька статей інформаційного характеру наприкінці червня 2014 р.

Протягом 2015–2017 рр. євроінтеграційна тематика, а саме: прийняття законів, здійснення реформ, набуття безвізового режиму з ЄС тощо не висвітлюється на сторінках американського видання, однак новини про Україну з'являються і переважно стосуються конфлікту на Сході країни та способів його врегулювання, введення санкцій проти Росії та надання США допомоги Україні. Зменшення інтересу до українських тем у 2016–2018 рр. є не лише американською, а загальносвітовою тенденцією. За даними VoxUkraine, «Україна пропадає з міжнародних радарів. 14 провідних західних ЗМІ (Reuters, Bloomberg, The Wall Street Journal, The New York Times, ABC News. The Guardian, The Washington Post, Fox News, BBC, The Financial Times, Associated Press, CNN, The USA Today, Time – I. T.) разом написали 3771 публікацію про Україну протягом 2016–2018 рр. (221,8 новини на місяць). Це у 2,4 раза менше, ніж у 2014–2016 рр. (534 новини на місяць). Навіть великі інформаційні агентства – Reuters та Bloomberg – написали у 2,4 та 6 разів менше відповідно... У західних медіа Україна найчастіше згадувалася в російському контексті. 28 % заголовків ... містять слова «Russia», «Putin» або «Kremlin». Навіть найбільш урожайний день на згадування України в медіа пройшов у контексті Росії» [132].

У 2017 р. українська тематика майже не представлена на сторінках *The New York Times*, що свідчить про зміну політичних пріоритетів та орієнтирів США після президентських виборів 2016 р. Показовим є аналітичний матеріал Адріана Боненберга «Війна в Україні, яку ніхто не помічає» (20.06.2017), ключовою тезою статті те, що в той час коли Росія продовжує підтримувати конфлікт, адміністрація нового президента П. Порошенка не вживає дій з його припинення. У рубриці Op-Ed у серпні 2017 р. надрукована думка Майкла Кофмана «Для США озброєння України може стати смертельною помилкою», де Україні знов-таки закидається відсутність реформ та нездатність протистояти російській агресії, «яка, до речі, – йдеться в публікації, – в останні два роки не веде активного наступу і не намагається захопити значні ділянки території України» [36].

У 2018 р. також обмаль статей про Україну. Трапляються поодинокі критичні матеріали, присвячені корупції на кшталт «Україна: зараз корупція підриває армію» (*The New York Times*, 19.02.2018).

У 2019 р. обговорення питань, пов'язаних з Україною, активізувалося. Президентські вибори, провокації з боку Росії, політична криза – це ті теми, які підняли «популярність» українського питання. Загальна тональність публікацій майже не змінилася. Так, у квітні–травні *The New York Times* критикувала нашу країну за бездіяльність у розслідуваннях подій 2014 р., корупцію, політичну кризу, знаходила непривабливі факти з життя оточення новообраного президента та черговий раз нагадувала про Чорнобиль («Місія ООН: дії України після пожежі в Одесі неадекватні» – 2.05.2019; «Ексклюзив: дружина новообраного Президента України уклала вигідну угоду з магнатом щодо пентхаусу» – 1.05.2019; «Рецензія: “Чорнобиль” – фільм-катастрофа» – 3.05.2019). У цей період газета багато місця відвела обговоренню процесу видачі російських паспортів громадянам України на окупованих територіях.

The Guardian

Як і американська періодика, британські видання приділяли значну увагу українській євроінтеграційній тематиці у 2013–2014 роках, що було зумовлене її актуальністю та певною сенсаційністю. Однак з 2015 року українська проблематика починає поступово зникати зі шпальт провідних видань і стосуватися переважно подій на Сході, а не євроінтеграційних процесів.

Проаналізуємо особливості висвітлення євроінтеграційної тематики британською пресою на прикладі матеріалів якісного видання *The Guardian*. Це видання обрано з огляду на кілька причин. По-перше, це щоденна загальнонаціональна газета, що позиціонує себе як «quality newspaper» (якісна газета), яка не залежить від впливу великого капіталу, політичних партій та будь-яких інших інституцій [108]. По-друге, видання має репутацію своєрідного арбітра на арені громадсько-політичних подій як британського, так і світового рівня. І нарешті, у період так званої «кризи паперових газет ХХІ ст.» газеті вдалося компенсувати втрати від скорочення паперового накладу за рахунок розширення цифрової діяльності та вільного доступу до онлайн-контенту [66]. До цього слід додати і той факт, що свої ідеї *The Guardian* поширює за допомогою паперової версії (на першу половину 2019 р. наклад становив майже 135 тис. прим.), офіційного англономного сайту з

політикою відкритого журналізму theguardian.com, окремих сайтів для читачів з США та Австралії та міжнародного тижневика *Guardian Weekly* (див. детальніше [74]).

Зауважимо, що преса Великобританії висвітлює події Революції Гідності та Євромайдану менш детально, на відміну від американської періодики. Починаючи з листопада 2013 року, напередодні Саміту Східного партнерства 2013, під час якого мала бути підписана «Угода про асоціацію між Україною та ЄС», у *The Guardian* починають з'являтися матеріали на кшталт «Затримка підписання Україною пакту про торгівлю з ЄС розглядається як перемога Володимира Путіна» (13.11.2013), де журналіст Ян Трейнор аналізує політичну ситуацію в Україні напередодні зустрічі на вищому рівні, зазначаючи, що через підписання «Угоди про асоціацію» Європейський Союз планує змінити вектор розвитку України з проросійського на проєвропейський з метою недопущення перетворення Митного союзу на теренах колишнього Радянського Союзу на потужну політичну силу, що може стати активним конкурентом ЄС. Ця думка вже раніше була висловлена і у статтях *The New York Times*, проаналізованих у нашому дослідженні, що свідчить про подібність поглядів США та Великобританії на відносини з Україною та оцінку політичних подій 2013–2014 рр. Розглянутий контент також дозволяє зробити висновок, що підписання «Угоди» з Україною є вигідним політичним рішенням для ЄС у цілому та США, однак, згідно з матеріалом Яна Трейнора, якщо деякі країни-члени ЄС мають нейтральну позицію щодо «Угоди», то Швеція, Польща, Литва та Німеччина виступають активними прибічниками підписання документа. Подібні думки висловлено у матеріалі «Україна стоїть перед важливим вибором “Схід–Захід” через “Угоду з ЄС”» (20.11.2013), а вже 21 листопада, коли українським урядом було призупинено євроінтеграційні процеси, *The Guardian* друкує статтю про те, що вибір зроблено на користь Сходу – «Україна припиняє переговори щодо пакту про торгівлю ЄС, а Путін виграє у цьому “змаганні”» (21.11.2013), «Росія шантажувала Україну заради відмови від підписання “Угоди”» (22.11.2013). Зауважимо при цьому, що всі матеріали написані виключно в аналітичних жанрах.

Видання *The Guardian* активно висвітлювало Революцію Гідності в хронологічному порядку. 24 листопада починають виходити перші новини про

Євромайдан: «Українські протестувальники заповнюють Київ після зриву підписання “Угоди з ЄС”», «Протестуючі чинять опір поліції» (1.12.2013), одночасно переплітаючись із аналітичними статтями про події в Україні, прогнозуванням їх розвитку та наслідків – «Українські протести демонструють, що Європейський Союз все ще плекає у когось надію», в якому автор Іан Трейнор зазначає: «Європейський Союз дуже рідко провокує когось на початок протестів. А ще рідше люди виходять на барикади для підтримки Брюсселю. І хоча старий союз може бути причиною стагнації світової економіки [...], однак для сотен тисяч молодих людей на вулицях Києва ЄС є ціллю, за яку варто боротися» [67]. Журналіст також, як і у попередніх матеріалах *The Guardian*, наголошує на виборі між Сходом та Заходом, перед яким стояла Україна напередодні Саміту 2013 р., однак заради утримання влади та зазнаючи певного політичного тиску, лідерами країни було обрано східний (проросійський) вектор розвитку. Зазначимо, що через аналітичний матеріал наскрізно проходить думка щодо доцільності повернення України до проєвропейського шляху розвитку, а це дозволяє зробити висновок, що ЄС має чітку позицію відносно підтримки євроатлантичного розвитку України з метою перешкоджання входженню її до Митного союзу.

3 грудня 2013 р. матеріали *The Guardian* почали набути більш інформаційного, ніж аналітичного характеру, були присвячені висвітленню протестів на Євромайдані: «Сутички поліції з протестувальниками» (2.12.2013), «Віталій Кличко може бути наступним Президентом України» (2.12.2013), «Протести посилюються через недовіру до уряду» (3.12.2013), «Ескалація подій через візит Януковича до Путіна» (4.12.2013), «Протестувальники знищують пам’ятник Леніну» (8.12.2013). Разом з цим, видання публікувало матеріали експертів (opinion) у тематичних колонках, які стосувалися розгляду подій в Україні з різних позицій.

Наприклад, стаття «Боротьба за власну ідентичність» (11.12.2013) Джона Камфнера присвячена аналізу сучасного коливання України між східним та західним векторами розвитку, що, на думку автора, зумовлене історичними подіями (зокрема, входженням українських земель у різні історичні епохи до складу Великого Князівства Литовського, Польщі, Угорщини, Російської імперії тощо). Наслідком

цього є різниця у поглядах на зовнішньополітичний курс розвитку країни серед населення, адже Львів раніше входив до складу Польщі, тому більше тяжіє до проєвропейського вектора розвитку, тоді як міста у східних областях – до проросійського. При цьому, на думку автора, Київ є ліберальним, космополітичним та нейтральним містом, центром України. Дещо схожим є матеріал «Українські протести – не про прагнення до європейських цінностей» (12.12.2013) колумніста Джонатана Стіла, який вважає, що події Євромайдану – це цивілізаційний вибір України між Сходом та Заходом, зумовлений багатовіковою історією, починаючи з часів Київської Русі, певними відмінностями між східними та західними областями України, а також сучасними політичними й економічними процесами. При цьому автор вважає, що Україна займає нейтральну позицію між ЄС та Росією й хоче підтримувати відносини та співпрацювати з Європою, не розриваючи зв'язків з Росією [63].

Видання висвітлює українську тематику переважно в інформаційних та аналітичних жанрах, однак іноді використовуються і формати та жанри дигітальної журналістики, зокрема подкасти, що являють собою аудіоматеріали, які виходять з певною періодичністю та подають аналіз подій і політичних процесів в Україні через коментарі провідних журналістів і експертів. Починаючи з грудня 2013 р., *The Guardian* регулярно випускає матеріали цього формату – «Щотижневий політичний подкаст: універсальний кредит та протести в Україні» (грудень 2013), «Щотижневий політичний подкаст: криза в Україні» (березень 2014).

Протягом січня–лютого 2014 р. статті якісного британського видання акцентували увагу на хронологічному висвітленні протестів в Україні, однак кількість матеріалів значно зменшується порівняно з попередніми місяцями: «Київ стає бойовою зоною, оскільки протести набувають фатального характеру» (22.01.2014), «Протестуючі у Києві займають державні будівлі» (24.01.2014), «Протести продовжуються у Києві» (25.01.2014), «Ескалація протестів» (18.02.2014) тощо. Досить значній, і певною мірою, поворотній події Революції Гідності – прийняттю законів 16 січня, які спричинили подальшу ескалацію протестного руху, *The Guardian*

присвячує лише один матеріал – «Український Президент ухвалює жорсткі антипротестні закони» (17.01.2014).

1 лютого 2014 р. виходить стаття «США та Європа стоять пліч-о-пліч з українцями», в якій чітко висловлено позицію ЄС і США відносно України та її майбутнього, а 19 лютого друкується редакційний матеріал «Україна: криза, що стосується нас усіх», в якому наявна думка про те, що події в Україні матимуть значні наслідки для Росії, ЄС та всього світу (однак у тексті статті зазначається про важливі наслідки передусім для США). Разом з цим, автор також через аналіз хронології подій з листопада 2013 р., приходить до висновку, що події покликані сприяти не стільки підписанню «Угоди» як міжнародного документа, скільки кардинальній зміні вектора розвитку України на європейський і взагалі геополітичним змінам світового масштабу [69].

3 лютого 2014 р. події в Україні висвітлюються також у новому онлайн-розділі ресурсу «новинний блог» (News blog) (див. публікації «Українська криза: ЄС та США планують ввести санкції», «Українська криза: смертельні сутички рунуть перемир'я»). Тоді ж у лютому виходять статті про значні для Революції Гідності події – введення санкцій ЄС («Міністри закордонних справ ЄС погоджують санкції проти українських посадовців» – 20.02.2014) та втечу В. Януковича («Українські протестувальники не лишають вулиць Києва незважаючи на втечу Президента» – 22.02.2014). При цьому, даним подіям було присвячено по одному матеріалу, хоча вони мали велике значення для України та її історії. Висвітлення хронології українських подій надалі відбувається через випуск таких матеріалів, як «Українські депутати назначають тимчасового Президента» (23.02.2014) та «США готові надати підтримку Україні» (25.02.2014), що символізує початок надання допомоги США Україні.

Надалі матеріали *The Guardian* фокусуються на кримській тематиці – «Українські лідери попереджають щодо загрози сепаратизму в Криму» (25.02.2014), «Володимир Путін може помститися Україні» (26.02.2014), «Кримський парламент захоплено невідомими» (27.02.2014), «Кримська криза» (28.02.2014), «Російське втручання до Криму може посилити український конфлікт» (1.03.2014) тощо.

Новинні матеріали про кримську проблематику перетинаються з аналітичними публікаціями, а саме: Алан Юхас у статті «Поглиблення української кризи: коментар та аналіз щодо діяльності Росії в Криму» (3.03.2014) повністю подає хронологію подій, пов'язаних із Кримом та намагається знайти відповідь на питання: «Чого очікувати далі?», порівнюючи події в Криму з «грою в шахи», де розігрується результат Холодної війни, подаючи при цьому думки провідних міжнародних аналітиків щодо кримської кризи, які одностайно вважають, що ці події призведуть до геополітичних змін світового масштабу [76].

У березні 2014 р. британські новини про Україну були зосереджені переважно на висвітленні кримського питання, однак аналіз статей дає змогу зробити висновок, що ЄС та Британія разом «посилають потужні сигнали» Росії щодо розв'язання української кризи, але через співпрацю та залежність європейських країн від Москви у певних сферах (Німеччини у сфері енергетики, Франції – у сфері оборони), Європа не може вжити кардинальних заходів, тому вдається до застосування м'яких дипломатичних методів та прийомів. Окрім цього, у цей час *The Guardian* активно пише про підтримку США України – «Американська фінансова допомога Україні» (12.03.2014), «США не визнає кримського референдуму» (12.03.2014), «Путін підписує договір про анексію Криму» (18.03.2014) тощо.

Разом з широким висвітленням кримської тематики у виданні, з березня 2014 р. починають з'являтися аналітичні статті, які містять прогноз стосовно можливого розгортання конфлікту в Україні та його поширення на східну частину. Тімоті Гартон Аш у матеріалі «Основна увага приділяється Криму, але далі – боротьба за Україну» зазначає, що «змагання наразі ведеться за Схід України. Якщо в державі пройдуть мирні вибори 25 травня 2014 року, то можна не хвилюватись про подальше існування України як незалежної країни (хоча без Криму), яка обрала демократичний шлях свого розвитку. І саме забезпечення цього має стати пріоритетом ЄС на найближчі місяці. Однак наразі певні зацікавлені групи намагаються викликати хаос, дезорієнтацію та жорстокість у східних містах України, наприклад у Харкові та Донецьку» [4].

Преса Великобританії, на відміну, наприклад, від медіа США, які висвітлювали власну та європейську позицію відносно українського питання, також згадує про країни, що входять до складу Співдружності націй. Зокрема, *The Guardian* публікує статтю щодо позиції Австралії відносно подій в Україні – «Австралія вводить санкції проти Росії після «крадіжки» Криму» (19.03.2014).

Новини квітня 2014 р., напередодні президентських виборів у травні, акцентують увагу на санкціях проти Росії та початку конфлікту на Донбасі: «Донецькі протестувальники претендують на незалежність від України та просять про військову допомогу від Росії» (7.04.2014), «Донецькі проросійські активісти готують референдум за «нову республіку» (8.04.2014), «Проросійські протестувальники захоплюють ключові будівлі на Сході» (12.04.2014). Разом з висвітленням конфлікту на Донбасі, британське видання випускає також декілька аналітичних матеріалів з прогнозом розвитку ситуації в Україні: «Що далі очікує Україну» (14.04.2014), «Українська криза: 5 можливих сценаріїв» (14.04.2014) тощо, а також активно публікує новини про введення нових санкцій ЄС та США проти Росії: «ЄС подовжує санкції проти Росії через Україну» (29.04.2014), «Обама та Меркель погрожують новими санкціями» (2.05.2014).

Доцільно зауважити при цьому, що у цей складний та переломний передвиборчий період газета друкує статтю у жанрі «погляд» (opinion) Міністра закордонних справ Росії Сергія Лаврова, де чиновник пише: «Глибока і всеосяжна криза в Україні викликає занепокоєння у Росії. Ми прекрасно розуміємо позицію країни, яка стала незалежною лише 20 років тому назад, і досі стикається зі складними завданнями побудови суверенної держави. Вони включають пошук балансу інтересів серед регіонів, народів, які мають відмінне історичне та культурне походження, говорять на різних мовах і мають розбіжні точки зору на минуле і сьогодення, а також на майбутнє місце в світі. Зважаючи на ці обставини, роль зовнішніх сил має зосередитись на наданні допомоги українцям у захисті основ громадянського миру та сталого розвитку, які все ще залишаються нестабільними. Росія здійснила більшу, ніж будь-яка інша країна світу, підтримку незалежної української держави, включаючи багаторічне субсидування її економіки за рахунок низьких цін на енергоносії. У

листопаді минулого року, на початку кризи, ми підтримали бажання Києва провести невідкладні консультації між Україною, Росією та ЄС для обговорення гармонізації інтеграційного процесу. Брюссель категорично відмовився від цього. Цей стенд відображає непродуктивну і небезпечну лінію, яку ЄС та США провадять протягом тривалого часу. Вони намагаються змусити Україну зробити болючий вибір між Сходом і Заходом, ще більше посилюючи внутрішні розбіжності» [42]. Даний матеріал є доволі провокативним та деякою мірою засуджуючим політику й позиції ЄС і США щодо врегулювання української кризи. Напрошується висновок про те, що текст був опублікований з метою подання у виданні плюралізму думок та різних точок зору на проблему, а також озвучення офіційної позиції Росії щодо українського питання.

Вибори 25 травня 2014 р. є кульмінаційною й поворотною подією Революції Гідності та її наслідків, тому британська преса присвячує цій тематиці багато новинних й аналітичних матеріалів: «Українці голосують на виборах» (25.05.2014), «Петро Порошенко отримав перемогу» (25.05.2014). Подальший аналіз статей видання свідчить про позитивне ставлення ЄС та США до результатів виборів, адже через кожен матеріал прослідковується думка, що Україна тепер стала на демократичний шлях розвитку та отримала надію на «світле майбутнє». Одразу ж після виборів, 26 травня 2014 року у *The Guardian* виходить редакційна стаття «Україна: голосування за Європу», де зазначається, що «незважаючи на такі небезпечні події як битва за Донецький аеропорт, Україна змінила вектор свого розвитку», а така теза свідчить про схвальне ставлення до результатів українських виборів з боку ЄС. Разом з цим, автори пишуть про неабияку роль громадянського суспільства та його вплив на українську історію, тому приходять до висновку, що вибори 2014 року – це новий початок та шанс на демократичне майбутнє України [70].

Після виборів частота появи новин про Україну помітно скорочується та стосується таких тем:

- введення санкцій ЄС та США («Лідери G7 попереджають Росію щодо широкого кола санкцій через Україну», 5.06.2014; «Обама та Меркель попереджають Росію щодо більш жорстоких санкцій», 5.06.2014);

- підтримки України з боку ЄС та США («Барак Обама висловлює підтримку обраному президенту України Петру Порошенку», 4.06.2014; «США надасть фінансову підтримку Україні, Молдові та Грузії», 7.05.2014);

- огляду ситуації на Донбасі («Українська гуманітарна криза погіршується через переселення десятків тисяч людей зі Сходу», 12.06.2014; «7 українських солдат вбито та 30 поранено через конфлікт на Сході», 20.06.2014).

Ще одна тема, яка отримує певне висвітлення в пресі Великобританії у 2014 р., це – укладання «Угоди про асоціацію з ЄС», включаючи створення поглибленої і всеосяжної зони вільної торгівлі. Напередодні підписання документа, 27 червня, в пресі з'являється стаття «Україна укладе “Угоду з ЄС”, яка спровокувала революцію» (26.06.2014), а самому підписанню була присвячена лише одна новинна публікація – «Україна підписує “Угоду про вільну торгівлю з Європою”, що є кроком назустріч Заходу» (27.06.2014), після чого новини про Україну знову стосуються нерегулярного висвітлення подій на Донбасі. Багато статей британська преса також приділяла розслідуванню падіння малазійського літака над Україною: «Літак Малазійських авіаліній MH17 розбився над Україною» (17.07.2014), «Збитий малазійський літак: Путін закликає Україну до припинення вогню» (18.07.2014), «Падіння малазійського літака: світ очікує від Росії відповіді» (18.07.2014).

Отже, аналіз матеріалів *The Guardian* за травень–червень 2014 року, на який припали президентські вибори та підписання Україною «Угоди про асоціацію з ЄС», дозволяє зробити висновок, що публікації почали носити нерегулярний характер та стосуватися переважно санкцій проти Росії, конфлікту на Сході та гуманітарних питань.

У жовтні 2014 р., напередодні парламентських виборів, українські новини знову поступово з'являються на сторінках видання та стосуються аналізу політичної ситуації в країні. Стаття Балаша Ярабіка «Чи можуть вибори допомогти подолати кризу в Україні?» (23.10.2014) розглядає політичну та соціальну ситуацію напередодні виборів і головною ідеєю матеріалу є та, що ЄС має вживати більше конкретних дій, а не жити у мріях, для забезпечення прозорості проведення виборів

заради подальшого демократичного розвитку України та якнайскорішого вирішення конфлікту на сході країни [32].

У поствиборчий період видання випускає редакційну статтю «Погляд “Гардіан” на вибори в Україні: прощання зі старою політикою», що була надрукована 27 жовтня 2014 р. та підтверджує задоволення і схвальне ставлення ЄС до результатів українських виборів: «Українські парламентські вибори підтвердили проєвропейську орієнтацію країни та дозволили залучити до складу уряду широке коло представників різноманітних соціальних кіл, які здійснили Майданівську революцію на початку року. В уряді залишилось небагато представників “старої” влади. Також немає і проросійських партій. Вплив олігархів, які мали економічну та політичну владу та спричинювали корупцію, зменшено» [65].

Кількість інформації про Україну в британській газеті у 2015–2016 рр. значно скорочується і представлена лише такими темами, як введення санкцій проти Росії, конфлікт на Донбасі, деяких ключових політичних подій, наприклад, призначення нового Прем'єр-міністра («Верховна Рада України затвердила Володимира Гройсмана новим Прем'єр-міністром», 14.04.2016).

Зауважимо при цьому, що британське якісне видання *The Guardian* у 2015 р. розглядало коло євроінтеграційних питань України висвітлюючи теми:

- боротьби з корупцією: стаття «Майбутнє України в Європі – ми обрали свій шлях» (24.04.2015) присвячена результатам Євромайдану в рамках війни з корупцією, що наближує Україну до членства в ЄС і виконання принципу верховенства права;

- здійснення реформ («Україна переписує радянську історію щодо полемічних законів про “декомунізацію”», 20.04.2015);

- події на Євромайдані («Огляд подій Майдану – зближення з історією прийняття рішень», 22.02.2015; «Українські розслідування київських зіткнень – “не вистачало незалежності”», 31.03.2015);

- тематика безпеки в аспекті висвітлення євроінтеграційних питань в Україні («Україна ігнорувала ультраправих занадто довго – вона повинна прокинутися перед обличчям небезпеки», березень 2015; «Розширення НАТО і конфлікт в Україні», 5.04.2015; «НАТО, Україна і армійський план ЄС», 9 березня 2015; «Ми, європейці,

повинні бути готові до наших власних викликів безпеки», 13.02.2015; «Як ви вирішуєте таку проблему, як Україна?», 27 березня 2015);

- відносини України з ЄС (Чому Європа повернулася спиною до України?», «Україна вказує на початок бурхливої нової ери в світовій політиці», 15.02.2015; «Європа не повинна ставитися до України як до іншої Греції», 3.03.2015).

Крім цього, у 2016 р. видання починає публікувати матеріали типу «Нові особливі відносини: чого Путін хоче від Трампа?» (20.11.2016), де аналізується розвиток відносин між США та Росією у зв'язку з обранням нового Президента США. Автор допускає, що Росія, по-перше, хоче послаблення санкцій, по-друге, визнання Криму частиною Росії, а також задоволення власних інтересів у вирішенні сирійського питання [28]. Цій же темі присвячена публікація «Це досить тривожний час для України: Росія Трампа зв'язує невтішний Київ» (6.12.2016), в якій журналістом висловлюється припущення, що зміна влади в США може мати негативний вплив та сприяти менш «теплому» ставленню й послабленню підтримки Америкою України [73].

Моніторинг публікацій *The Guardian* за 2018–2019 рр. дозволяє зробити висновок, що українські новини почали відповідати насиченістю національного інформаційного простору подіями світового масштабу (проведення Ліги Чемпіонів у Києві, згадування України під час аналізу відносин між Росією та США, вбивство О. Захарченка, загострення ситуації в Азовському морі, воєнний стан в Україні тощо), при цьому інформація про триваючий конфлікт на Сході України має нерегулярний характер. Колумніст видання Саймон Дженкінс намагається повернути увагу спільноти до цього питання у матеріалі «Забудьте про Brexit. Війна в Україні – найбільша загроза для Європи» (26.11.2018), нагадуючи про ситуацію з українськими моряками, про Донбас, Крим, політику та методи Путіна, про «10 тис. загиблих у цій війні» [33], але великого резонансу ця публікація не набула. Розгортання тематики відбулося у текстах Наталі Антонової «Путін отримує вигоду з хаосу в Україні, а Захід йому дозволяє» (27.11.2018) та Норберта Рьоттгена «Реакція ЄС на Росію повинна бути сміливою і одностайною» (12.12.2018), у яких сказано, що не існує швидких шляхів вирішення ситуації з Україною та Росією, і ЄС має підтримувати постійний

діалог з Росією, інакше «миру в Україні не буде» [58]. У статтях також зазначається, що будь-яка підтримка режиму Путіна вражає світ на небезпеку, а сучасна геополітична ситуація склалася не на користь Україні: «традиційні російські вороги розділені та деморалізовані. Британію охопили біди Brexit. У США авторитарний демагог у Білому домі відмовляється засуджувати дії Росії. Ні для кого не секрет, що Дональд Трамп захоплюється Путіним саме за його здатність порушувати всі правила, знищувати всі авторитетні інституції, мовчати і/або маргіналізувати всіх важливих критиків. “Велика” Америка, на думку Трампа, є місцем, схожим на Росію, де невелика група багатіїв може зробити все, що їй заманеться, а всі інші розглядаються як селяни, і до них ставляться відповідно» [3].

Порівняно з американськими виданнями, в яких тематика статей змінилася після президентських виборів 2016 року, аналіз британської преси не засвідчив кардинальних змін, крім того, що у 2016–2017 роках українська тематика почала рідше з'являтися на шпальтах газети і стосуватися переважно загальних тем – проблеми сміття у Львові, проведення Євробачення в Києві, блокування в Україні російських соціальних мереж та іншої проблематики, яка не стосується євроінтеграційних явищ.

Розгляд останніх публікацій *The Guardian* за 2018 рік дозволяє зробити висновок, що українські новини у європейській пресі почали носити хаотичний характер стосовно своєї тематики (проведення Ліги Чемпіонів у Києві, згадування України під час аналізу відносин між Росією та США тощо), при цьому в друкованих ЗМІ рідко зустрічається інформація про триваючий конфлікт на Сході України та прогрес у реалізації євроінтеграційних реформ. На нашу думку, це свідчить про відсутність ефективного й систематичного впровадження інформаційної політики Україною, спрямованої на появу української проблематики у світовому інформаційному просторі. Зважаючи на активну фазу євроінтеграційних процесів, наприклад, впровадження відповідного плану дій та реформування ключових державних сфер відповідно до вимог ЄС, вкрай важливим є питання інформування світової спільноти про успіхи й прогрес, досягнутий Україною на шляху до європейського майбутнього. Цього можна досягти за рахунок формулювання та поширення чітких «меседжів»

(повідомлень) про Україну у світових ЗМІ, що сприятиме захисту власних інтересів, покращенню іміджу та постійній присутності в глобальному інформаційному просторі.

Le Monde

Проаналізувавши погляд американських та британських видань на євроінтеграційні процеси в Україні, а також на загальну медійну ситуацію, розглянемо матеріали якісних ЗМІ Німеччини та Франції – країн, які відіграють значну роль як у глобальній політиці, так і у врегулюванні конфлікту на Сході України, а також вирішенні політичної кризи в Україні у постмайданний період.

Почнемо аналіз з публікацій французького видання *Le Monde* за період з листопада 2013 по 2018 рік. Зауважимо, що напередодні Саміту Східного партнерства у Вільнюсі, де Україною мала бути підписана «Угода про асоціацію», *Le Monde*, на відміну від британської та американської преси, висвітлює дану тематику через ситуацію з утриманням під вартою Юлії Тимошенко та вимогою ЄС її звільнити: «Лідер опозиції Юлія Тимошенко залишається у в'язниці» (13.11.2013); «ЄС намагається переконати Київ у необхідності зближення» (18.11.2013), яка акцентує увагу на перебуванні ЄС у повній невизначеності щодо остаточного рішення України про підписання чи непідписання документа про асоціацію. Франція також публікує матеріали з підтримки українського євроінтеграційного вибору іншими країнами-членами ЄС. Зокрема, стаття «Німеччина встановлює умови для “Угоди” з Україною» демонструє підтримку України Німеччиною та її стратегічний інтерес до розширення й поглиблення зв'язків з Україною (20.11.2013).

22 листопада 2013 року виходить редакційна стаття «Україна–Європа: маскування Києва», де висловлюється думка, що Україна під тиском Росії відмовилася від підписання «Угоди», однак не всі країни-члени ЄС є значними прибічниками даного політичного процесу. Зокрема, Швеція, Польща та Німеччина й надалі активно виступають за продовження політики підтримки України на шляху до євроінтеграції, тоді як більшість інших західноєвропейських держав має нейтральне ставлення до цих процесів (22.11.2013). Аналогічна думка висловлена у матеріалах

«Україна повертається спиною до ЄС» (22.11.2013), «Україна (знову) погіршує відносини між Європейським Союзом та Росією» (22.11.2013).

Надалі новини про Україну набувають характеру висвітлення подій початку Революції Гідності у жанрах новинної журналістики – «Україна: випадки насильства під час проєвропейських демонстрацій» (24.11.2013), «Європейські маніфести в Україні» (25.11.2013), перетинаючись з аналітичними публікаціями, які досліджують причини відмови України від підписання «Асоціації» та майбутнє держави у зв'язку зі складною політичною ситуацією. У статті «Битва за Київ» Сильвії Кауфман досліджуються причини неукладання євроінтеграційної «Угоди», основним аргументом висувається тиск з боку Росії. При цьому журналіст зазначає, що події Євромайдану продемонстрували неабияку роль громадянського суспільства в Україні та його готовність до змін у державі, тому головним висновком матеріалу стає твердження: «Європа програла битву, але не втратила Україну» [35].

Значного розголосу в *Le Monde* набуває Саміт Східного партнерства, якому присвячені матеріали «Східне партнерство ЄС: що відбувається на Саміті у Вільнюсі» (29.11.2013), «Україна засудила відсутність бачення Віктора Януковича» (30.11.2013), в яких проаналізовано політико-соціальний контекст й ситуацію в країнах Східного партнерства. Крізь публікації проходить думка про те, що погляди влади та громадянського суспільства на подальший розвиток України різняться й спричиняють політичну кризу та протести – «Українська опозиція вимагає загального страйку» (30.11.2013), «В Україні опозиція закликає до повалення влади» (30.11.2013), «Опозиція хоче зайняти центр Києва, щоб “не втратити ініціативи”» (2.12.2013), «Європа має підтримувати демократичні прагнення Києва» (2.12.2013).

Європейське видання активно висвітлює події Революції Гідності та розглядає їх різноманітні аспекти і прояви: матеріал «Обличчя київських протестів» (2.12.2013) подає детальний аналіз всіх сторін та осіб, залучених до політичної кризи в Україні – представників громадянського суспільства (учасників Євромайданів), політичних лідерів опозиції (ініціаторів та ідейних лідерів Євромайдану) та офіційної влади в країні [25]. «Спалах протестів в Україні» присвячено географічному аналізу протестного руху в країні, що супроводжується детальною інфографікою [40]. Разом

з цим, газета випускає публікації, які показують офіційну позицію ЄС щодо подій в Україні. Редакційна стаття «Брюссель підтверджує, що «двері залишаються відкритими для України» (3.12.2013) демонструє подальшу підтримку євроінтеграційного вибору України Євросоюзом, зокрема, Францією [64].

Хронологічне висвітлення подій в Україні виданням *Le Monde* наприкінці 2013 – на початку 2014 років, як і у британських та американських ЗМІ, включає таку тематику: можливе введення санкцій США проти Росії через події в Україні («Україна: Америка може розглянути введення санкцій», 12.12.2013), прийняття Законів 16 січня («Україна приймає драконівські закони щодо протестувальників», 16.01.2014); подальше розгортання подій на Євромайдані («У Києві, по інший бік барикад», 19.02.2014; «Українське поле битви після зіткнень», 20.02.2014).

У цей період французька преса також активно друкує матеріали, що відображають німецьку позицію відносно подій в Україні – «Німеччина “прибирає до рук” кризу в Україні» (17.02.2014), «Меркель закликає Київ “енергійно” обрати новий уряд» (17.02.2014), «Події в Україні: Європа стає непомітною за Німеччиною» (17.02.2014), в яких акцентується увага на значній ролі Німеччини порівняно з іншими країнами-членами ЄС в урегулюванні кризи та складної політичної ситуації в Україні. Це свідчить про тісну співпрацю між країнами з моменту підписання Канцлером Німеччини Конрадом Аденауером та Президентом Франції Шарлем де Голлем Єлисейського договору в 1963 р., який заклав основи німецько-французьких відносин та співпраці у внутрішньо- та зовнішньополітичних сферах, світовій політиці та геополітичному просторі.

Визначальної ролі набуває і питання введення санкцій ЄС проти українських високопосадовців (колишніх представників влади) та Росії – «Навіть розділене, ЄС не виключає введення санкцій» (19.02.2014), «Брюссель вводить санкції проти деяких українців» (20.02.2014), «Загроза санкцій проти Росії далека від одностайності в Брюсселі» (4.03.2014), «Україна: Європа та США накладають санкції проти Москви» (7.03.2014), а також початок надання Україні допомоги з боку ЄС у період політико-економічної кризи та після візиту до Києва Верховного представника ЄС з питань

закордонних справ і політики безпеки Кетрін Ештон («ЄС мобілізується, щоб уникнути банкрутства України», 25.02.2014).

Надалі акцент зміщується в сторону висвітлення кримського питання у зв'язку із загрозою, а потім – анексією Криму («Кремль прагне знищити територіальну цілісність України», 27.02.2014; «Крим: проукраїнська демонстрація в Сімферополі», 12.03.2014; «Україна: Крим оголошує себе незалежним, Київ не буде відправляти туди війська», 12.03.2014), а також початком конфлікту на Сході України («У Донецьку проросійським радикалам важко мобілізувати населення», 6.03.2014; «Зіткнення на Сході України», 15.03.2014), що перетинається з аналітичними матеріалами, присвяченим аналізу кризи в Україні в цілому. У статті «Адам Міхнік: Україна – “це революція нового типу”» (27.02.2014) журналіст Ів-Мішель Ріоль публікує інтерв'ю з колишнім радником профспілки «Солідарність» Адамом Міхником, в якому зазначається, що захист і підтримка України у боротьбі за європейське майбутнє має стати пріоритетом для ЄС, адже це сприятиме демократизації Росії [56].

З середини березня 2014 р. новини переважно присвячені розгортанню конфлікту на Сході України – «На Сході України авторитет київської влади поступово зменшується» (15.04.2014), «Чому Східна Україна – це не Крим?» (16.04.2014), «Україна: смертельна стрільба в Слов'янську, комендантська година» (21.04.2014).

Напередодні президентських виборів в Україні у травні 2014 р., видання *Le Monde* зосереджується, знову ж таки, на конфлікті на Донбасі – «Україна: за три дні до президентських виборів Східний фронт знову спалахнув» (22.05.2014), «Між сепаратистами та міліцією, українці в Донецьку не впевнені, чи зможуть голосувати» (24.05.2014), «Виборців закликають обрати Президента для “захисту України”» (25.05.2014 року), «Україна: Порошенко отримав перемогу на президентських виборах, Кличко – в Київську міську раду» (26.05.2014). У статті «Україна привела до влади Петра Порошенка» (26.05.2014) лаконічно виражено французьку позицію щодо результатів виборів: «У виняткових обставинах – надзвичайний результат» [62], що свідчить про задоволення Євросоюзом підсумками українських виборів. Даний

аналітичний матеріал також супроводжують статті наслідкового характеру, які відображають сподівання ЄС на скоріше вирішення кризової ситуації в Україні – «Порошенко хоче «закінчити війну» в Україні» (26.05.2014), «Україна: Президент обіцяє покласти край “терору” на Сході» (29.05.2014).

З 27 червня 2014 року статті у газеті *Le Monde* виходять під заголовками «Україна підписує “Угоду з ЄС” та продовжує перемир’я з сепаратистами», «Європейський Союз уклав “Угоду” з Києвом і прагне до примирення з Москвою», в яких Євросоюз підтримує європейський вибір України та під загрозою подальших санкцій закликає Росію до врегулювання ситуації на Сході України.

Подальші новини, як і у британській пресі, стосуються розслідування падіння малазійського боїнга МН17 над Україною («Останки літака Малазійських авіаліній», 18.06.2014; «Світова драма над українським небом», 18.07.2014; «Падіння літака МН17: Москва під тиском Заходу», 21.07.2017) та подій на Сході України («В Україні армію звинувачують у загибелі мирних жителів у Донецьку», 25.07.2014). Декілька повідомлень присвячено питанню продажу «Містралів» між Росією та Францією, військової допомоги Франції та Німеччини Україні у вигляді надання дронів («Україна: французькі та німецькі дрони для спостереження за припиненням вогню», 5.10.2014; «Перші дрони прибули до України», 6.10.2014), однак більшість матеріалів кінця 2014 р. містить інформацію про введення додаткових санкцій ЄС щодо Росії («Запровадження нових санкцій проти Москви», 12.09.2014).

Знаходить своє висвітлення і газове питання, що було використано Росією для здійснення тиску на Україну. Його вирішенню присвячені статті «Україна, Росія та ЄС знайдуть вихід із газової суперечки до зими» та «Україна і Росія домовилися про газ» від 31 жовтня 2014 р., в яких зазначається: «Після двох днів інтенсивних переговорів Росія, Україна та ЄС досягли домовленостей у Брюсселі щодо умов відновлення постачань російського газу до Києва і оплати Україною газового боргу Росії» [21]. Дані матеріали свідчать про інтерес Європи до цього питання, що, на нашу думку, викликано тим фактом, що частина газу, який споживається в Європі, постачається через українські газопроводи.

У 2015 р. українська тематика починає поступово зникати зі сторінок якісного видання *Le Monde*, так само, як і з британської та американської періодики, і стосуватися переважно подій на Сході України («Бої на Донбасі, нові російські підкріплення», 20.01.2015; «На Сході України бої значно посилюються порівняно з літом», 21.01.2015; «Нові бої на Сході України», 3.06.2015), що перетинається з різноманітною аналітикою, а саме: щодо відносин Росії та Франції, співпраці між ЄС та Росією, впливу подій в Україні на політико-економічну ситуацію в Європі, а також наслідків для ЄС від введення антиросійських санкцій.

При цьому зауважимо, що новини про Україну на сторінках якісного французького видання *Le Monde* стосуються, передусім, актуальних для ЄС тем (вирішення конфлікту на Сході, газових питань тощо) і дуже рідко присвячені євроінтеграційним явищам, а саме: прогресу в здійсненні реформ, політичним, економічним та соціальним змінам у країні. Однак деякі євроінтеграційні теми все ж таки наявні у ЗМІ: боротьба з корупцією («Масові звільнення по підозрі у корупційній діяльності в Україні», 25.03.2015); аналіз економічної ситуації в країні в контексті євроінтеграційних процесів («Економіка України на межі краху», 13.03.2015); співпраця в енергетичній сфері між Україною та ЄС («Брюссель дає відстрочку на місяць для Києва», 3.03.2015; «Європі не вдалося управління», 8.04.2015; «Росія, Україна, Європа: криза співіснування», 23.04.2015).

У квітні 2016 р. євроінтеграційна тематика згадується у засобі масової комунікації на рівні загрози від проведення у Нідерландах референдуму щодо «Асоціації між ЄС та Україною» («Нідерланди: референдум з високим рівнем ризику для Європейського Союзу», 6 квітня 2016; «Європа паралізована через отримання “ні” на референдумі в Нідерландах», 8.04.2016).

Надалі, протягом 2016–2017 рр., на сторінках якісної французької преси українські питання зустрічаються досить рідко і стосуються введення нових санкцій проти Росії («Економічні санкції ЄС проти Росії продовжено на півроку», 19.12.2016), конфлікту на Сході («Оланд намагається вплинути останній раз на конфлікт на Сході України», 18.04.2017), а також таких загальних тем, як націоналізація «Приватбанку» («Україна націоналізує свій головний банк», 19.12.2016).

Аналіз матеріалів за 2017–2018 рр. дає змогу зробити висновок, що французьку пресу українське питання цікавить виключно в контексті розвитку відносин «США – Росія», «ЄС – Росія», зокрема «Франція – Росія», що пояснюється президентськими виборами у Франції та США у 2016–2017 рр., і, відповідно, змінами у цих країнах та ставленням до кризи в Україні («Макрон в Росії продовжує вести важкий діалог з Путіним», 23.05.2018; «Макрон радий “надзвичайно прямому та відвертому діалогу” з Путіним», 26.05.2018; «Російська ставка Еммануеля Макрона», 25.05.2018; «Меркель шукає спільне підґрунтя з Путіним», 19.05.2018). Наявні також статті про введення санкцій проти Росії, однак вони дотично стосуються попередньої теми, тобто співпраці між Росією і ЄС («Україна: ЄС відновлює економічні санкції проти Москви», 29.06.2018).

Отже, проаналізувавши матеріали видання *Le Monde* з 2013 по 2018 рр., нам вдалося встановити, що пріоритетним для Франції, як і для Великобританії та США, було питання врегулювання політичної кризи 2013–2014 рр., що виникла в результаті непідписання «Угоди про Асоціацію» й призвела до ряду значних подій та змін в Україні, а деякі з її наслідків – анексія Криму і конфлікт на Сході України наразі залишаються вкрай актуальними для ЄС через їх невирішеність. Однак головним для Франції у висвітленні українських подій є оприлюднення позиції одних з ключових гравців геополітичного простору та важливих партнерів – США і Німеччини, про що свідчить значна кількість статей щодо особливостей політики та політичних рішень цих держав відносно врегулювання кризи в Україні. Починаючи з 2015 р. і до сьогодні, українська тематика висвітлюється виключно в контексті ключових для Франції та ЄС подій, і не працює на інтереси України, хоча за наявності чіткої інформаційної політики та її впровадження Україною у зовнішньополітичній площині можна покращити імідж України, здійснити PR-діяльність з інформування європейської спільноти щодо значного прогресу, досягнутого державою в контексті реалізації «Угоди про Асоціацію» та змінити ставлення світової спільноти до України.

Frankfurter Allgemeine. Zeitung für Deutschland

Для повного розуміння позиції Європейського Союзу відносно євроінтеграційного вибору України важливо розглянути також матеріали німецького якісного видання *Frankfurter Allgemeine. Zeitung für Deutschland* (FAZ) з 2013 по 2018 рр.

Матеріали FAZ у листопаді 2013 року, як і в інших виданнях Європи та Америки, були присвячені подіям Євромайдану та відмові України від підписання «Угоди про асоціацію з ЄС» – «Україна бере паузу» (листопад 2013), «Путін дорікає ЄС у шантажі» (листопад 2013), «Велика демонстрація з часів “Помаранчевої революції”» (листопад 2013), «Протести в Україні продовжуються» (листопад 2013).

Після призупинення Україною підписання «Угоди про асоціацію з ЄС» – процесу, який Німеччина разом з країнами Балтії та Польщею активно підтримувала і лобіювала серед інших західноєвропейських країн заради зміни їх ставлення до європейського вибору України з нейтрального на позитивний, німецька преса почала активно розглядати причини та наслідки даного явища: «Янукович має пояснити мотиви свого рішення» (листопад 2013), «Розкачування між Сходом та Заходом» (листопад 2013). Разом з цим, незважаючи на неукладання угоди, Німеччина продовжувала висловлювати підтримку євроінтеграційного вибору – важливого для майбутнього демократичного розвитку України, й виражати сподівання на зміну рішення української влади – «ЄС усе ще готовий до поглиблення зв'язків з Україною» (листопад 2013), «ЄС ще тримає двері відкритими для України» (листопад 2013).

Аналіз публікацій американської, британської та французької преси не засвідчив такого рівня підтримки євроінтеграційних процесів в Україні, який виражено у статтях провідного видання Німеччини *Frankfurter Allgemeine. Zeitung für Deutschland*.

Новини грудня 2013 – лютого 2014 рр. акцентують увагу передусім на висвітленні подій Революції Гідності у хронологічному порядку: інформація про протести («Тисячі людей вийшли на демонстрації проти Януковича», грудень 2013; «Посилення протестів у Києві», січень 2014); прийняття у січні 2014 року стримуючих законів («Суд забороняє протести в Києві», січень 2014; «Урядові супротивники чинять протиправні дії», січень 2014).

Через матеріали дуже чітко прослідковується позиція Німеччини стосовно кризи в Україні, а саме: сподівання на повернення до європейського вектора розвитку – «Ще не вмерла Україна» (грудень 2013), «Перші успіхи опозиціонерів» (грудень 2013), «Тисячі демонстрантів кидають виклик владі» (грудень 2013) тощо. Зауважимо, що статті німецького видання подають висвітлення подій через активну підтримку Євромайдану та його головних «героїв» – громадянського суспільства й опозиційної влади.

Один з матеріалів навіть присвячений аналізу розвитку російсько-німецьких відносин в контексті врегулювання політичної кризи в Україні – «Україна стає тягарем у відносинах між Німеччиною та Росією» (грудень 2013).

Журналісти якісного німецького видання також займаються активним дослідженням і пошуком відповіді на запитання: хто може стати посередником у вирішенні кризи в Україні? Серед висунутих пропозицій – Рада Європи («Рада Європи може стати посередником у Києві», грудень 2013), Європейська служба зовнішньої дії («Керівник Служби зовнішньої дії ЄС Ештон може стати посередником», грудень 2013), Німеччина («Берлін шукає шлях для Києва», лютий 2014) тощо.

З лютого 2014 р. висвітлення отримує тема надання допомоги Україні з боку ЄС і США («ЄС та США готують допомогу Україні», лютий 2014; «Брюссель та Вашингтон надають фінансову допомогу Києву», лютий 2014) та введення санкцій проти Росії («ЄС вводить санкції», лютий 2014).

Також німецька преса пише і про майдани, які було організовано українською діаспорою у Парижі, Лондоні та інших містах на підтримку подій в Україні («Мінімайдан у Мюнхені», лютий 2014). Ця тема була відсутня у французькій та британській пресі.

Актуальною проблематикою кінця лютого – березня 2014 року стає ситуація в Криму й аналітичні статті німецького видання щодо прогнозу її розвитку – «Вибухонебезпечне розташування в Криму» (лютий 2014), «Проросійські військові окупували аеропорт в Криму» (лютий 2014), «Чи може Росія вторгнутися?» (лютий 2014), «Чи буде Кримська війна?» (березень 2014). Як наслідок, журналісти також

припускають, що кримська криза може стати причиною подальшої ескалації конфлікту в Україні, а саме: в інших регіонах, на які має певний вплив Росія: «Наступний конфлікт?» (березень 2014), «Чи може Україна розділитися?» (березень 2014). При цьому, нам вдалося встановити, що більшість публікацій має однаковий стиль заголовків у вигляді запитання, що свідчить про припущення автора щодо можливого розвитку суспільно-політичних подій і запрошення до подальшої дискусії з певної теми.

Значного розголосу набуває і газове питання – «Росія погрожує Україні високими цінами на газ» (березень 2014), «Путін не включає газовий кран» (березень 2014), «Росія підіймає ціни на газ для України» (квітень 2014), «Російський газ стає дорожчим для України» (квітень 2014), «Росія скасовує газові знижки» (квітень 2014), що може стати новою перепорою на шляху вирішення української кризи і причиною її ескалації.

При цьому у ЗМІ починають з'являтися матеріали, присвячені припущенню щодо початку нової Холодної війни – «Війна проти Росії була б найнерациональнішим рішенням» (березень 2014), однак країни-члени ЄС і США обмежуються «м'якими» політичними та дипломатичними засобами, й чинять тиск на Росію для врегулювання кризи в Україні через введення санкцій – «Міністри закордонних справ ЄС погрожують санкціями» (березень 2014), адже «ізоляція» Росії не вигідна ЄС економічно – «Кримська криза похитнула міжнародні фондові ринки» (березень 2014), «Криза в Криму негативно відображається на показниках ринку» (березень 2014).

З початку квітня 2014 р. основною темою *FAZ* стає конфлікт на Сході України, який починається з нестабільної ситуації у Харківській області («Протестувальники штурмують Адміністрацію у Харкові», квітень 2014), але згодом фокус повністю переміщується на Донбас («У Донецьку проголошено “суверенну Народну Республіку”», квітень 2014; «Це початок нової анексії?», квітень 2014; «Проросійські активісти проголошують “Донецьку Народну Республіку”», квітень 2014; «Дестабілізація чи анексія?», квітень 2014). Зауважимо, що матеріали мають аналітичний характер, на відміну від тих, що містяться у британській, французькій та американській пресі. У них автори відшуковують причиново-наслідкові зв'язки та найбільш прийнятні способи вирішення проблеми.

Основною подією травня 2014 р. у світовій пресі, і у німецькій зокрема, стали президентські вибори в Україні. Тому матеріали періодичних видань зосереджують увагу на їх аналізі, прогнозуванні наслідків– «Вибори у розділеній країні» (травень 2014), «Порошенко стає президентом, Кличко – мером Києва» (травень 2014). Стаття «Знак надії» (травень 2014) присвячена вираженню Німеччиною позитивного ставлення до виборів в Україні як сподівання на повернення до європейського вектора розвитку, що було остаточно підтверджено у червні 2014 року з підписанням «Угоди про асоціацію» («ЄС укладає Угоду зі Східними партнерами», червень 2014; «Перемога ЄС над Росією», червень 2014; «Назад до європейського майбутнього», липень 2014).

Уперше для міжнародної преси, яка розглядалася у нашому дослідженні, підіймається екологічне питання в контексті розгортання військових дій на Донбасі – «Криза на Сході ставить під загрозу захист клімату» (червень 2014). Питання збитків, які конфлікт завдає навколишньому середовищу, є предметом дискусій та активної уваги міжнародних організацій, діяльність яких географічно охоплює Донбас. Але серед проаналізованих видань *The New York Times*, *The Guardian*, *Le Monde*, в жодному ця проблематика не була розглянута, що свідчить про значний інтерес Німеччини до екологічної тематики та її ролі у боротьбі зі змінами клімату.

Надалі висвітлення українських питань зводиться до конфлікту на Донбасі («Важкі бойові дії на Сході України», липень 2014; «Порошенко закінчує перемир'я», липень 2014), розслідування збитого малайзійського боїнга МН17 («Коли мирні жителі розстріляні в небі», липень 2014; «Як працює ракета класу “земля-повітря”», липень 2014; «Масове вбивство над Східною Україною», липень 2014) та введення подальших санкцій проти Росії («ЄС підтримує санкції проти Москви», жовтень 2014).

У 2015 р. кількість матеріалів, які *FAZ* присвячує Україні, значно скорочується, однак серед основних тем можна виділити такі: допомога Україні з боку ЄС та США («Яценюк просить Берлін про більшу допомогу», січень 2015), врегулювання кризи («Зусилля з урегулювання конфлікту в Україні», січень 2015), газові питання («Ризик виникнення газового спору», січень 2015). Також висвітлюється євроінтеграційна тематика, зокрема, в контексті необхідності й доцільності проведення реформ в Україні («Меркель хвалить реформи в Україні», квітень 2015) та аналізу Асоціації України з ЄС

(«Інтеграція та дезінтеграція», березень 2015; «Бундестаг схвалив об'єднання ЄС з Україною», березень 2015).

У 2016–2017 рр. коло тем не зазнає істотних змін порівняно з 2015 р. та зосереджене на аналізі євроінтеграційного вибору України («Короткий шлях на Захід», січень 2016), спробі врегулювання кризи на Сході («Меркель підштовхує Путіна до досягнення прогресу у вирішенні конфлікту на Сході України», лютий 2016; «Загроза ескалації на Сході України», лютий 2017), введенні додаткових санкцій проти Росії («Росія стикається з новими санкціями», жовтень 2016). Однак відмінним у пресі Німеччини, порівняно з іншими проаналізованими виданнями, є те, що *FAZ* присвячує низку матеріалів саме євроінтеграційній тематиці, зокрема, проведенню реформ в Україні («Німеччина та Франція вимагають від України скорішого проведення реформ», лютий 2016; «Штайнмайер: Україна має провести реформи», лютий 2016; «Київ має змінитись», лютий 2016).

Аналіз публікацій 2017–2018 рр. *FAZ* дозволяє зробити висновок, що українська тематика практично зникла зі сторінок провідного німецького видання, але поодинокі статті фокусують увагу на ситуації у східних регіонах («Шанс для Донбасу», вересень 2017), посиленні санкцій («Росія готується до нових санкцій», січень 2018; «Санкції з ефектом», травень 2018), газовому питанні («Газова суперечка між Україною та Росією посилюється», березень 2018), відносинах між країнами-членами ЄС в контексті вирішення української кризи та реалізації державою євроінтеграційного курсу («Путін розділив Європу», березень 2018; «Скоординована реакція Заходу проти Росії», березень 2018).

Таким чином, аналіз публікацій *FAZ* за період з 2013 по 2018 роки дає змогу встановити, що порівняно з французькою (*Le Monde*), британською (*The Guardian*) та американською (*The New York Times*) пресою, частота появи євроінтеграційної тематики на сторінках *FAZ* була вищою, однак провідними темами все ще залишалися не євроінтеграційні питання (реформування, прийняття нових законодавчих ініціатив тощо), а події на Євромайдані, конфлікт на Сході України, введення санкцій проти Росії, допомога ЄС та США Україні, а також аналіз відносин провідних гравців світового геополітичного простору і ступінь впливу на них української кризи.

3.2 Презентація євроінтеграційної тематики українськими медіа

Характер висвітлення суспільно-політичних процесів у країні на сторінках ЗМІ залежить від редакційної політики засобу масової комунікації, на яку, в свою чергу, впливають погляди й участь власника ЗМІ в політичних процесах. Здійснивши детальний аналіз європейських та американських видань щодо особливостей висвітлення євроінтеграційних процесів в Україні, дослідимо специфіку подання цієї тематики українськими друкованими якісними газетами («Дзеркало тижня» та «День»), інформаційно-аналітичними тижневиками («Тиждень», «Кореспондент», «Фокус», «Країна», «Новое время»), провідними національними телеканалами («Інтер», «1+1», «ТРК Україна», ICTV, СТБ, «Новий канал», «Еспресо TV» та «112 Україна»), а також онлайн-ресурсом «Українська правда» та спеціалізованими тематичними веб-сайтами, які присвячені виключно євроінтеграційній тематиці.

Зауважимо, що американські та європейські видання, які було досліджено, є провідними каналами комунікації, які транслюють досить об'єктивну та неупереджену інформацію, а також мають безсумнівний авторитет серед своєї цільової аудиторії і світової спільноти загалом. *Le Monde*, *FAZ*, *The New York Times* та *The Guardian* є засобом передачі міжнародної інформації про події світового масштабу, отримувачами яких виступають політичні лідери, особи, які приймають рішення на найвищому рівні та світова еліта. Безсумнівно, українська якісна преса не має такого впливу та авторитету у суспільстві через суб'єктивність контенту, що зумовлено впливом на нього власників ЗМІ. Однак незважаючи на це, ЗМІ залишаються провідною платформою та майданчиком для здійснення комунікації між владою і громадянським суспільством, тому аналіз українських ЗМК на предмет особливостей висвітлення в них євроінтеграційної тематики є надзвичайно актуальним.

У 2018 р. Інститут економічних досліджень та політичних консультацій у рамках проекту ЄС «Просування реформ у регіони» опублікував результати моніторингу «на наявність ключових слів в інформаційних повідомленнях, статтях в онлайн- та друкованих ЗМІ, теле- та радіопередачах» [186] у 2016–2017 рр. При цьому до уваги бралось подієве поле обраного періоду.

Співробітники Інституту описали методологію моніторингу таким чином: «Щотижневий моніторинг друкованих та онлайн ЗМІ, телебачення та радіо проводився за такими ключовими словами, як "Євросоюз" (Європейський Союз, ЄС, Євросоюз), "Угода про асоціацію" (Угода про асоціацію, асоціація з ЄС), "Європейська інтеграція" (європейська інтеграція, євроінтеграція), "Безвіз". Вибірка моніторингу складається зі 199 друкованих та онлайн ЗМІ, 20 телеканалів та 11 радіоканалів.

Для якісного контент-аналізу комунікативної тональності ключових слів, пов'язаних з євроінтеграцією у регіональних ЗМІ, було проаналізовано статті з онлайн-медіа таких областей: Львівська, Житомирська, Запорізька, Одеська. Тональність згадування ключових слів визначалась за чотирма варіантами: позитивна, негативна, нейтральна та амбівалентна (якщо у матеріалі вказані й позитивні, й негативні сторони).

Кількість проаналізованих згадок у регіональних онлайн-медіа становить на вересень 2016 року 279 публікацій та квітня 2017 року – 202 публікації» [186].

Результати проведеного моніторингу демонструють певні тенденції, які проявилися у медіапросторі України після схвалення безвізового режиму. Так, «майже удвічі зменшилася нейтральність при поданні інформації про євроінтеграцію в ЗМІ. Відповідно, статті набувають оціночного характеру. Водночас позитивна тональність у висвітленні європейської тематики збільшується на 22 %, у той час як негативна тональність повідомлень про Євросоюз збільшилась на 9 %. Кожна третя проаналізована публікація належала до статей з позитивною тональністю, в той час як з негативною – кожна сьома» [186].

Підтвердження або спростування презентованих даних можна отримати шляхом аналізу провідних медіаресурсів України.

3.2.1 Газетні видання загальнонаціонального рівня «Дзеркало тижня» та «День»

Вітчизняні ЗМІ залишаються провідною платформою та майданчиком для здійснення комунікації між владою і громадянським суспільством. Дослідження архіву матеріалів якісних друкованих українських ЗМІ «Дзеркало тижня» та «День» за період з 2013 по 2018 рр. дозволяє виокремити певні тенденції у висвітленні євроінтеграційної тематики в політичному, економічному, суспільному та іншому

дискурсах. «Дзеркало тижня» позиціонується як один з найвпливовіших аналітичних громадсько-політичних тижневиків України. Керівництво підкреслює, що медіа є незалежним виданням, не отримує коштів від політичних сил, фінансування йде від абсолютно різних людей, зацікавлених у існуванні ресурсу. Сайт dt.ua (zn.ua – російськомовна версія) працює за принципом відкритого доступу.

«День» – щоденна загальнонаціональна громадсько-політична газета, яка публікує поточні новини та аналіз подій. Політична аналітика є візитівкою газети. Редакція видання наполягає на політичній незалежності та незаангажованості. Сайт day.kiev.ua працює за принципом відкритого доступу.

У ході дослідження було здійснено моніторинг усього масиву публікацій у газетах та на їх веб-ресурсах з 2013 по 2018 рр. із залученням методів компаративного та кількісно-якісного контент-аналізу. Процес відбору публікацій відбувався з огляду на смислове наповнення текстів. Спроба залучити систему тегів на онлайн-ресурсах виявилася недосконалою: пошук за тегом «євроінтеграція» на сайті dt.ua видає станом на початок 2019 р. більше 800 текстів. Такий самий запит на сайті day.kiev.ua лише за 2018 р. вбирає близько 2 000 текстів. Саме тому у нашому дослідженні використано ручний пошук публікацій, результатом якого став аналіз 1 500 публікацій різних жанрів і тематики. Критеріями відбору були: тематичне спрямування тексту, хронологічні рамки – 2013–2018 рр., подієвий контекст. Орієнтуючись на специфіку аудиторних преференцій зазначених видань, враховуючи особливості викладу матеріалу, авторські вподобання, нюанси редакційної політики кожного ЗМІ, виокремлювалися принципи презентації тем, пов'язаних з євроінтеграційними процесами в Україні (див. детальніше [180]).

«Дзеркало тижня»

Аналіз статей «Дзеркало тижня» з початку листопада 2013 по кінець 2018 р. довів, що більшість публікацій з євроінтеграційної тематики друкується в рубриках «Міжнародна політика», «Внутрішня політика», «Право».

Зауважимо, що з початку листопада 2013 р. видання починає друкувати матеріали, що виражають сподівання на підписання «Угоди про асоціацію», вбачаючи необхідність вирішення справи Юлії Тимошенко єдиною перепорою на

шляху до укладання документа (Винфрид Шнайдер-Детерс. Політичний «покер» навколо асоціації ЄС – Україна. *ДТ*. 2013. 1 листопада. Розділ «Міжнародна політика»). Напередодні Саміту у Вільнюсі, на якому мала бути підписана «Асоціація», у газеті починають виходити аналітичні статті з журналістськими дослідженнями питання користі ЄС від зближення з Україною (Микола Капітоненко. Загальна зовнішня політика ЄС: випробування Україною. *ДТ*. 2013. 8 листопада. Розділ «Міжнародна політика»); феномена Майдану через його аналіз та порівняння з подіями «Помаранчевої революції» (Сергій Рахманін. Карти, гроші, два майдани. *ДТ*. 2013. 22 листопада. Розділ «Внутрішня політика»); подальшого сподівання ЄС на зміну рішення України на користь підписання «Асоціації» (Штефан Фюле (Європейський Комісар з розширення і Європейської політики). Двері залишаються відкритими. *ДТ*. 2013. 22 листопада. Розділ «Внутрішня політика»). У період після Саміту, на який припадає початок подій Революції гідності 2013–2014 рр., «Дзеркало тижня» знову зосереджує увагу на:

- розгляді Євромайдану як суспільного явища впливу на рішення влади (Сергій Рахманін. Чайка на ім'я Євромайдан. *ДТ*. 2013. 29 листопада. Розділ «Внутрішня політика»; Юлія Мостова. Майдан незалежності. *ДТ*. 2013. 6 грудня. Розділ «Внутрішня політика»);

- хронологічному висвітленні подій Революції Гідності в аналітичних жанрах журналістики, що є практично унікальним форматом для сучасної української преси (Юрій Бутусов. Банкова, 1 грудня: хроніка провокації. *ДТ*. 2013. 6 грудня. Розділ «Внутрішня політика»);

- відношення країн-членів ЄС до подій в Україні (Якуб Логінов. Польща і Євромайдан: у пошуках нової стратегії. *ДТ*. 2013. 6 грудня. Розділ «Міжнародна політика»), зокрема, подальшу підтримку Польщею євроінтеграційних процесів в Україні, незважаючи на призупинення підписання «Асоціації».

У 2014 році євроінтеграційна тематика продовжує бути висвітлена в контексті підтримки України країнами-членами ЄС, а саме:

- Литва починає приймати на лікування поранених на Євромайдані українців (Литва готова прийняти поранених Євромайданівців. *ДТ*. 2014. 24 січня. Розділ «Внутрішня політика»);

- аналізу та прогнозування розвитку подій в Криму (Валентина Самар. Росія відкрила кримський фронт». *ДТ*. 2014. 14 лютого. Розділ «Внутрішня політика»; Захоплення симферопольського аеропорту. *ДТ*. 2014. 28 лютого. Розділ «Внутрішня політика») та на Донбасі (Євген Шибалов. Битва за Донбас. *ДТ*. 2014. 6 березня. Розділ «Внутрішня політика»).

З березня 2014 року на сторінках видання починає з'являтися дуже актуальна тема в контексті євроінтеграційних процесів – початок здійснення реформ в Україні. Перший матеріал, присвячений цій проблематиці, що стане однією з ключових після підписання «Угоди про асоціацію» у червні 2014 року, – «Володимир Гройсман: “Влада буде децентралізована. На запуск реформ у нас — місяць”» (Інна Ведернікова. *ДТ*. 2014. 6 березня. Розділ «Внутрішня політика»). Вихід публікації збігається з обранням В. Гройсмана віце-прем'єр-міністром та початком підготовки запуску реформи децентралізації за умов вкрай важкої політико-економічної ситуації (криза в Криму та на Сході тощо). Окрім цього, у ЗМІ починають також з'являтися статті щодо можливого повернення до діалогу щодо процесу візової лібералізації з ЄС (Ірина Сушко. Візова лібералізація: як зійти з мертвої точки? *ДТ*. 2014. 6 березня. Розділ «Внутрішня політика»; Ірина Сушко. Візова лібералізація: не фініш, але півшляху. *ДТ*. 2014. 22 травня. Розділ «Внутрішня політика»).

Важливою складовою євроінтеграційних процесів є боротьба з корупцією в Україні, що передбачає проведення низки реформ та прийняття законів відповідно до умов та вимог ЄС. Ще до укладання документа про асоціацію «Дзеркало тижня» починає приділяти цьому питанню значну увагу, друкуючи матеріали «Антикорупційне бюро: яким йому бути?» (Віктор Трегубов. *ДТ*. 2014. 11 квітня. 2014. Розділ «Внутрішня політика»).

Новини травня 2014 року пронизані перед- та поствиборчою тематикою (Олексій Ющик. «Легітимний президент в Україні є. На черзі — легітимна Конституція». *ДТ*.

2014. 13 червня. Розділ «Внутрішня політика»; Світлана Орел. «Вибори закінчилися. Хай живуть вибори?..» *ДТ*. 2014. 13 червня. Розділ «Внутрішня політика»).

Головною подією червня 2014 року та взагалі ключової точки євроінтеграційних процесів в Україні є підписання «Угоди про асоціацію з ЄС», що визначає подальший вектор зовнішньо- та внутрішньополітичного розвитку України (Тетяна Силіна. Валерій Пятницький: «Угода з ЄС — це наш “кевларовий шар”». *ДТ*. 2014. 27 червня. Розділ «Внутрішня політика»), однак в іншій статті за цей період «ЄС поки що не готовий до розширення» (27 червня 2014, «внутрішня політика») зауважується, що підписання «Угоди» не передбачає надання Україні членства в ЄС найближчим часом.

Надалі євроінтеграційна тематика у «Дзеркалі тижня» переважно стосується аналізу нового законодавства, прийнятого відповідно до «Асоціації» (за результатами проведеного кількісного контент-аналізу видання публікувало онлайн до 20 публікацій на місяць, які так чи інакше стосувалися реформ законодавства).

У 2015 році значної актуальності набуває тема проведення передбачених «Угодою» реформ в Україні, а саме:

- децентралізація (понад 20 розгорнутих публікацій);
- судова реформа (3–4 публікації на місяць);
- пенсійна реформа (3–5 публікацій на місяць);
- конституційна реформа (до 5 публікацій на місяць).

Відносини з іншими країнами — важливими «гравцями» світового геополітичного простору є частою темою, якій присвячені матеріали видання у 2015 році, а саме: взаєминам з Німеччиною, країнами Вишеградської четвірки, США.

У 2016 році фокус залишається на питанні проведення реформ (10–15 публікацій на місяць). Зокрема, більшість статей стосується загального аналізу реформ або змін у певних сферах: земельній, судовій, охороні здоров'я, освіті, реформі МВС тощо.

Однією з головних тем 2017 року є підготовка та отримання Україною безвізового режиму з країнами-членами ЄС, тому матеріали «Дзеркала тижня» у цей період акцентують увагу на аналізі й прогнозуванні розвитку процесів з лібералізації візового режиму між Україною та ЄС, а з квітня 2017 року — на результаті надання

«безвізу». Актуальним сюжетом у виданні залишається реформування: провідними «євроінтеграційними» темами для України, виходячи з аналізу останніх публікацій «Дзеркало тижня», залишається здійснення реформ як важіль європейського політикуму та умова отримання міжнародної фінансової допомоги; аналіз досягнень України у впровадженні євроінтеграційного курсу на національному рівні та оцінка світової спільноти.

«День»

Інше якісне видання «День», у свою чергу, зосереджує увагу на аналогічному колі тем та проблем в аспекті реалізації євроінтеграційного курсу. Зокрема, з листопада 2013 р. провідною темою стають події Революції Гідності (проект Марії Семенченко «Ранок на Майдані»; Юлія Лучик. «Чому молодь стоїть на Євромайдані?» *День*. 2013. 28 листопада; Марія Семенченко. «П'ять історій з Майдану». *День*. 2013. 26 листопада; Вадим Лубчак. «Не-дитячий Майдан». *День*. 2013. 12 грудня) та підтримка українською діаспорою Євромайдану. «День», крім акценту на традиційній для більшості проаналізованих газет темі 2013 р. – непідписанні «Угоди про асоціацію», фокусується на наслідках цього явища для різних сфер суспільного життя, наприклад, для бізнесу, прикладом може бути матеріал Віталія Княжанського «Український бізнес розчарований руйнуванням процесу євроінтеграції» (28.11. 2013). Подальші матеріали, на відміну від інших ЗМІ, які зосереджуються на висвітленні подій Євромайдану, присвячені спробі прогнозування розвитку України в контексті розгортання політичної кризи, а також активному висвітленню газового питання. Актуальності у цей період набуває кримське питання та конфлікт на Сході України, однак фокус – не на хронологічному висвітленні подій, що зумовлено специфікою якісного видання, а на аналізі наслідків кризи в Криму. У травні 2014 р. статті зосереджені на передвиборчих темах та аналізі результатів виборів, до яких світова спільнота віднеслася схвально, вбачаючи у них перспективу й можливість повернення України до європейського вектора розвитку, що було остаточно підтверджено укладанням «Асоціації між Україною та ЄС» у червні 2014 року.

Уперше в якісному українському виданні аналізується роль громадянського суспільства як рушійної сили євроінтеграційних процесів з акцентом на тому, що значна роль у зовнішньополітичному розвитку країни належить не стільки офіційній владі, скільки виразникам «народної» дипломатії, тобто представникам громадянського суспільства, які просувають ідею України як європейської нації та захищають інтереси держави у внутрішньо- та зовнішньополітичному вимірах. Ця проблематика розкрита у матеріалі Наталії Малімон «Народна дипломатія на колесах» (*День*. 2014. 10 вересня).

З моменту проведення виборів та підписання «Угоди про асоціацію» у 2014 р., одна з провідних євроінтеграційних тем починає активно з'являтися на сторінках «День». Це початок підготовки та проведення «євроінтеграційних» реформ в Україні. При цьому, статті присвячені як цій тематиці загалом, так і їх секторальному розгляду: реформам децентралізації, освіти тощо.

У 2015 р. ключовою євроінтеграційною проблематикою залишається процес проведення реформ:

- судової;
- сфері інтелектуальної власності;
- децентралізації;
- охорони здоров'я;
- освіти тощо.

Разом з цим, актуальності набуває і тема боротьби з корупцією, що є одним з пріоритетів євроінтеграційного курсу України.

26 вересня 2016 р. в газеті «День» виходить матеріал «У Європарламенті проголосували за безвіз для України», присвячений голосуванню Комітетом Європарламенту із громадянських свобод та внутрішніх справ за лібералізацію візового режиму між Україною та ЄС, після чого дане питання мало бути розглянуто Європарламентом для ухвалення остаточного рішення. Надалі виходять статті на кшталт «Україна має отримати безвіз до кінця жовтня, – Гопко» (6.09.2016), «Процедура надання безвізу Україні буде успішною, як і для Грузії, – Ган» (5.10.2016), де ЄС обіцяє спрощення візової політики відносно України у жовтні-листопаді 2016

року, однак через посилення міграційної кризи в ЄС, насамперед через конфлікт у Сирії та ряді інших країн регіону, цей процес було уповільнено. Риторика публікацій наприкінці року дещо змінюється. Матеріали видають під заголовками: «Європа матиме проблему з довірою, якщо не надасть безвіз Україні, – Ган» (25.11.2015), «Ган закликав ЄС негайно надати безвіз Україні і Грузії» (8.12.2016), «Україна в питанні безвізу стала заручницею боротьби за владу між європейськими інституціями, – Клімкін» (9.12.2016). Тема не втрачає своєї актуальності до квітня 2017 р., адже «безвіз» було використано як один з ключових євроінтеграційних меседжів під час президентських та парламентських виборів 2014 р. З квітня 2017 матеріали «День» публікуються під оптимістичними заголовками: «Європарламент підтримав надання безвізу Україні» (6.04.2017), «Безвіз набуде чинності у ніч з 10 на 11 червня, – Єлісєєв» (17.05. 2017), «ЄС офіційно опублікував рішення про безвіз Україні» (22.05.2017), акцентуючи увагу читача на значній «євроінтеграційній» події – отриманні Україною безвізового режиму з ЄС.

У 2017–2018 рр. тема проведення реформ є надзвичайно актуальною, адже однією з ключових умов та вимог ЄС щодо впровадження «Асоціації» є проведення фундаментальних реформ у всіх ключових сферах (фінансовій, політичній, економічній, медичній, екологічній, енергетичній тощо) для модернізації держави, її трансформації у більш демократичну країну з ринковою економікою. Підтвердженням цього є публікації про пенсійну реформу, реформу природоохоронної служби, медичну та судову реформи.

Аналіз матеріалів якісних українських видань «Дзеркало тиждень» та «День» за 2013–2018 рр., а особливо у період між президентськими та парламентськими виборами, показує, що пріоритетними євроінтеграційними темами для якісних українських ЗМІ є подолання корупції, проведення реформ й оцінка прогресу їх впровадження. Тобто обрана тематика є стандартною і не викликає у аудиторії великої зацікавленості. У період же загострення політичної боротьби акценти зміщуються, і питання євроінтеграції стають спекулятивними. Такий висновок напрашується після вивчення матеріалів «Дзеркала тижня» кінця 2018 р. під заголовками «Втома від Заходу: суспільство страху та його друзі» (Олександр Сушко,

Олесь Лісничук. ДТ. 2018. 12 листопада), «Європейський Союз поки не бачить можливості для інтеграції України у внутрішній ринок ЄС» (ДТ. 2018. 16 грудня), «Рада асоціації і безрадісна євроінтеграція» (Тарас Качка. ДТ. 2018. 14 грудня). Якщо ж мислити традиційними категоріями і вважати, що на рівні інформаційно-аналітичного забезпечення, де й працюють якісні авторитетні медіа країни, головними функціями ЗМІ є надання членам громадянського суспільства максимально вичерпної інформації про процеси, на основі яких можна зрозуміти суть явища, провести обговорення всередині суспільства, тобто розпочати діалог у соціумі, а також зробити певні узагальнення щодо доцільності, ризиків, позитивних та негативних аспектів його реалізації для країни, то висвітлення питань євроінтеграції ресурсами «Дзеркало тижня» і «День» є досить суперечливим. Видання висвітлюють або події, які аудиторія традиційно пов'язує з євроінтеграційними процесами (реформи, антикорупційні заходи та дії), або ж спекулюють на питаннях зближення України з Європейським Союзом. Використання зазначеної тематики для підвищення кількості відвідувань онлайн-ресурсів, зайва емоційність заголовків, зсув акцентів через зміну політичної ситуації в країні – усе це не йде на користь репутації зазначених медіа. Отже, напрошується висновок про суттєву недосконалість у веденні інформаційно-аналітичного забезпечення євроінтеграційних процесів України.

Аналіз публікації українських медіа-ресурсів «Дзеркало тижня» і «День» за період 2013–2018 рр. продемонстрував наявність низки проблем, які свідчать про недоліки системи вітчизняного інформаційно-аналітичного забезпечення українських євроінтеграційних процесів. Серед них можна назвати обмеженість тем обговорення, надмірну стандартизацію публікацій, суху констатацію фактів, а не спробу розпочати, а потім вести суспільне обговорення певних питань, зміщення акцентів. Ці проблеми, на жаль, призводять до недостатнього розуміння соціумом законотворчих, владних, соціальних ініціатив та рішень. Використання ж зазначеної тематики задля популяризації певних тем та інформаційних майданчиків взагалі несе суттєві репутаційні ризики як для ЗМІ, так і для концепту євроінтеграції як такого.

Проаналізувавши вітчизняні друковані ЗМІ, розглянемо контент новин провідних журналів України на предмет висвітлення ними євроінтеграційної тематики.

3.2.2 Інформаційно-аналітичні тижневі журнали «Кореспондент», «Фокус», «Український Тиждень», «Новий час» («Новое время») та «Країна»

Користуючись методологією моніторингу публікацій Інститут економічних досліджень та політичних консультацій [186], проведемо контент-аналіз матеріалів українських інформаційно-аналітичних тижневиків. Ключовими словами для моніторингу висвітлення євроінтеграційної тематики на сторінках українських журналів було обрано: ЄС, Європейський Союз, євроінтеграція, європейська інтеграція, реформи, «безвіз», безвізовий режим, корупція, Революція гідності, Євромайдан, «Угода про асоціацію», асоціація з ЄС тощо.

«Кореспондент»

Аналіз матеріалів видання «Кореспондент» з 2013 по 2018 рр. дозволяє зробити висновок, що євроінтеграційній тематиці тижневик приділяє достатньо уваги, публікуючи статті у рубриках «Новини політики», «Економічні новини», «Світ про нас» тощо.

Початок активної фази євроінтеграційних подій, починаючи з непідписання «Угоди про асоціацію» у 2013 р. та пов'язаних з цим процесом подій, отримав широкий розголос у «Кореспонденті». Напередодні Саміту у Вільнюсі 28–29 листопада 2013 року у виданні з'являються публікації різної тональності: деякі матеріали відображають негативне ставлення до євроінтеграційних процесів («Це зрада. В Одесі відбулася хресна хода проти євроінтеграції», 14.10.2013), тоді як інші – позитивне («Асоціація з ЄС вже в перший рік дасть Україні можливість збільшити експорт товарів на \$10 млрд – нардеп», 13.10.2013) або нейтральне відношення («Порадяться. Росія і Україна проведуть спільні консультації перед підписанням Угоди з ЄС», 8.10.2013). Це, на нашу думку, свідчить про плюралізм думок у виданні. Однак з непідписанням «Асоціації з ЄС», у «Кореспондент» починають домінувати аналітичні статті, які пояснюють правильність даних політичних кроків та їх користь для країни з акцентом на тимчасовому відкладенні підписання: «Азаров пояснив зупинку євроінтеграції, порівнявши українську владу із “досвідченим

автомобілістом”» (19.12.2013); «Баррозу: “Євросоюз не стурбований угодами України та РФ”» (20.12.2013); «Президент Євросоюзу підтвердив готовність підписати УА» (20.12.2013); «У 2014 році Україна підпише Угоду про асоціацію з ЄС – Азаров» (21.12.2013). При цьому активна фаза протестів на Євромайданах по всій країні, викликаних призупиненням євроінтеграційних процесів, на сторінках видання згадується досить рідко і переважно або у негативній тональності, або відображаючи офіційну позицію влади. Видання не подає згадок про вимоги громадянського суспільства: «Янукович: Євромайдан – це прояв прагнення українців до кращого життя» (24.12.2013); «Кореспондент: Гарячі точки Майдану. Торгівля у центрі Києва переживає значні зміни через вуличні акції», (24.12.2013); «Половина українців підтримує європейський курс, інша половина співпрацю з Росією – соціопитування» (27.12.2013).

У 2014 р. головними темами, на яких зосередило увагу видання, були: прогнозування розвитку політичної ситуації в країні («До президентських виборів українцям не варто очікувати підписання “Договору про асоціацію з ЄС” – депутат Європарламенту», 4.01.2014), вибори президента («Вибори президента України відбулися – ЦВК», 26.05.2014; «У штабі Порошенка розповіли, коли може відбутися інавгурація президента», 26.05.2014), ратифікація Угоди про асоціацію з ЄС й підтримка євроінтеграційного курсу («Рада ратифікувала асоціацію України з ЄС», 16.09.2014; «Рада підтримала курс України на членство в Євросоюзі», 16.09.2014). Зауважимо, що тональність більшості матеріалів – нейтральна.

Здійснивши аналіз матеріалів журналу «Кореспондент» за 2015–2016 роки, ми дійшли висновку, що кількість статей з євроінтеграційної тематики поступово зменшується, а фокус зміщується в сторону висвітлення питання введення санкцій проти Росії («В ЄС висловилися за збереження санкцій щодо Росії», 19.01.2015, «Лідери країн-членів ЄС закликали ввести нові санкції проти Росії», 27.01.2015), надання допомоги Україні з боку ЄС («Європарламент закликав країни ЄС збільшити допомогу Україні», 15.01.2015; «ЄС виділив Україні 1,8 мільярда євро кредиту», 27.01.2015), процесу лібералізації візового режиму між ЄС та Україною («Європейці вивчають виконання Україною плану щодо лібералізації візового режиму»,

9.02.2015), а також початку проведення реформ в Україні та приведення українського законодавства у відповідність до права ЄС у рамках впровадження Угоди про асоціацію («Румунія допоможе Україні у впровадженні реформ», 13.03.2015). При цьому, якщо переважна більшість матеріалів носить нейтральний характер, деякі з них мають різко виражену негативну або позитивну тональність, підтвердженням чого є публікації щодо «безвізу»: «Клімкін: Київ тисне на ЄС для прискорення безвіза», 17.12.2016; «Половина українців не вважає важливим безвіз – опитування», 29.12.2016, «Україна звинуватила Францію у затримці з безвізом», 29.12.2016.

У 2017 р. не втрачають актуальності теми проведення всеосяжних реформ в Україні згідно з вимогами «Асоціації між Україною та ЄС» («Європа допоможе Україні на шляху реформ – посол ЄС») і питання лібералізації візового режиму між Україною та ЄС («ЄС назвав умову збереження безвізу Україні», 20.12.2017; «Українці назвали безвіз з ЄС головною політичною подією року – опитування», 27.12.2017). Новини 2018 р. стосувалися таких євроінтеграційних тем, як проведення реформ відповідно до «Угоди про асоціацію» («У ЄС оцінили закон про Антикорупційний суд», 11.08.2018; «ЄС виділив 15,5 млн євро на реформу держуправління в Україні», 14.08.2018), аналіз й оцінка стану виконання «Угоди» («У Києві оцінили виконання “Угоди про асоціацію з ЄС”», 28.12.2018), надання Україні фінансової допомоги з боку ЄС («У Мінфіні розповіли про умови отримання Україною мільярда євро від ЄС», 8.11.2018; «ЄС профінансує систему вищої освіти України», 9.11.2018; «Порошенко схвалив угоду з ЄС про мільярд євро допомоги», 16.11.2018).

Отже, проаналізувавши матеріали видання «Кореспондент» за 2013–2018 рр., нам вдалося встановити, що відповідно до методології «Української правди», найбільш вживаним ключовим словом є «ЄС», «Європейський Союз», «реформи», тоді як категорії «євроінтеграція» та «безвіз» є найменш використовуваними. Загальна тональність проаналізованих публікацій змінювалась протягом означеного періоду часу, варіюючись з більш негативної до позитивної.

«Український тиждень»

Видання «Український тиждень» на своїх сторінках вдається до досить стандартного підходу до висвітлення євроінтеграційної тематики. Зокрема, з 2013 р. події висвітлюються у хронологічному порядку за тематикою: підготовка до підписання «Угоди про асоціацію» («Серед мешканців Сходу та Півдня зростають євроінтеграційні настрої», 18.11.2013; «Провокація проти євроінтеграції: кому вигідний скандал напередодні саміту Україна-ЄС», 28.11.2013), непідписання документа і, як наслідок, – початок протестів на Євромайданах по всій країні («У Львові тисяча людей вийшла на віче за євроінтеграцію», 17.11.2013; «В містах України пройшли мітинги на підтримку євроінтеграції», 22.11.2013; «На Майдані зібрались прибічники євроінтеграції», 22.11.2013). Надалі, у 2014 р. проблематика зміщується в бік деякої стабілізації політичної ситуації, виборів президента України («Порошенка офіційно оголосили президентом», 29.05.2014; «Порошенка інавгурують на Майдані», 29.05.2014; «Порошенка офіційно оголосили президентом», 2.06.2014) та головної євроінтеграційної новини цього періоду – підписання Угоди про асоціацію («Україна підписала асоціацію з ЄС», 27.06.2014; «Порошенко: Підписуючи угоду про асоціацію, Україна прагне повноцінного членства», 27.06.2014; «Порошенко: Підписуючи угоду про асоціацію, Україна прагне повноцінного членства», 16.09.2014).

Матеріали 2015–2016 рр. присвячені переважно аналізу проведення реформ в Україні відповідно до євроінтеграційних вимог («Порошенко розповів про своє бачення податкової реформи», 3.09.2015; «Пенсійна реформа: зупинка чи пауза?», 17.11.2015; «Податкова реформа. Кульмінація», 18.12.2015), тоді як ключовими темами 2017–2018 рр. стає отримання Україною безвізового режиму з ЄС та подальше проведення реформ в основних сферах («Правоохоронна реформа: старі-нові обличчя», 29.09.2017; «Реформа залізниці. В уряді розповіли про перший крок до монополізації», 27.12.2017; «Медична реформа за графіком», 6.01.2018). Багато уваги видання приділяє питанню боротьби з корупцією («Україна підписала з ЄС угоди на суму близько 400 млн євро», 5.06.2015; «Нова стара проблема Східної Європи: корупція», 10.12.2016; «Як українці сприймають корупцію», 12.12.2018),

аналізу стану виконання євроінтеграційної Угоди («У Кабміні заявили, що Україна вибилася з графіка виконання угоди з ЄС», 31.05.2017; «ЄС оприлюднив звіт про виконання Україною “Угоди про асоціацію”», 9.11.2018) та економічній співпраці між ЄС та Україною, а саме: допомозі Європейського Союзу Україні («Україна має шанс отримати третій транш допомоги від ЄС на 600 мільйонів євро», 13.12.2017; «В ЄС розповіли, скільки грошей за останні чотири роки виділили Україні», 28.10.2018; «Україна підписала з ЄС угоди на суму близько 400 млн євро», 17.12.2018). Загальна тональність публікацій за 2013–2018 роки є нейтральною та неупередженою, при цьому основними ключовими словами, як і у попередніх проаналізованих виданнях, є «безвіз», «ЄС», «реформи», «євроінтеграція».

«Фокус»

Аналіз публікацій видання «Фокус» з 2013 по 2018 рр. дозволив встановити, що євроінтеграційна тематика не є пріоритетним напрямком. Однак, здійснивши контент-аналіз за ключовими словами «євроінтеграція», «Угода про асоціацію», «ЄС», «реформи», «безвіз» тощо, нам вдалося виділити кілька актуальних тем, що висвітлюються на сторінках журналу:

- лібералізація візового режиму з ЄС: «У МЗС розповіли, як буде діяти безвіз з ЄС для українців», 14.04.2017; «Безвізовий режим для українців буде введений 11 червня», 27.04.2017; «Для отримання безвізу Україна виконала 144 пункти реформ, – Порошенко», 14.05.2017;

- здійснення реформ в Україні відповідно до вимог Угоди про асоціацію з ЄС: «Рада схвалила в першому читанні Трудовий кодекс», 5.11.2015; «Вишеградська четвірка» підтримує розширення Євросоюзу», 29.11.2016; «Закон про судову реформу офіційно вступить в силу через три місяці», 30.06.2016; «І нас вилікують. Що змінить медична реформа в Україні», 5.04.2017; «Старий новий Верховний суд. Чому судова реформа ризикує померти в зародку», 6.06.2017;

- стан виконання Україною євроінтеграційної Угоди: «Україна в минулому році імplementувала всього 36 з 126 директив ЄС», 2.03.2017; «Довга дорога до Європи. Чому українцям не варто очікувати в 2017-му прориву на шляху євроінтеграції», 9.01.2017; «Україна прострочила прийняття 45 нормативних актів ЄС, – Климпуш-

Цинцадзе», 9.12.2016; «Як Україні прийти до Європи. Чому Києву необхідно перезавантажити євроінтеграцію», 12.12.2016;

- події на Євромайдані та їх аналіз: «Як це було. Погляд на події Євромайдану два роки по тому», 29.11.2015;

- ставлення європейських країн до інтеграційних процесів в Україні – «Дикий Схід. Чому більшість голландців проти асоціації України і Євросоюзу», 28.03.2016.

Зауважимо, що тональність публікацій була переважно нейтральною, однак у висвітленні питання стану імплементації «Угоди про асоціацію між Україною та ЄС» матеріали мали негативний характер, оскільки містили негативну оцінку даних політичних процесів з акцентом не на успіхах України в реалізації євроінтеграційних явищ, а на невдачах держави.

«Новое время»

На відміну від інших видань, журнал «Новое время» («Новий час») не присвячує багато уваги євроінтеграційній тематиці. У 2013–2014 рр. виходять переважно російськомовні статті щодо Євромайдану («Майдан озвучив 10 вимог Порошенку», 22.06.2014), виборів Президента у травні 2014 р. та підписання Угоди про асоціацію з ЄС. Надалі тематика висвітлюється в контексті проведення реформ в Україні та отримання безвізового режиму з ЄС з використанням інформаційних журналістських жанрів. При цьому, у виданні з 2016 по 2018 рр. з'являються й аналітичні матеріали у рубриці «Думки» («Мнения»), присвячені інтеграційним темам з акцентом на гендерній рівності («Що дасть українським жінкам євроінтеграція», 26.04.2016), статті, які містять порівняння українських реалій з актуальними міжнародними політичними процесами, зокрема виходом Великобританії з ЄС – Брекзітом («Що спільного між українською євроінтеграцією і Brexit, – думка», 9.02.2017), на секторальному аналізі євроінтеграційних явищ («Екологічна євроінтеграція», 22.05.2017; «Євроінтеграція української торгівлі гальмує розширення експортних ринків – НБУ», 11.05.2018). Зауважимо, що у нашому дослідженні був здійснений контент-аналіз євроінтеграційної тематики за такими ключовими словами, як: «євроінтеграція», «ЄС», «Європейський Союз», «безвіз». Ми встановили, що за пошуком «євроінтеграція», переважають аналітичні матеріали, тоді як за ключовими

словами «ЄС» і «Європейський Союз» вдалося знайти матеріали, які переважно стосуються загальноєвропейських питань (рішення Євросоюзу, події в ЄС тощо), а не особливостей відносин між Україною та ЄС. Видання «Новий час» характеризується недостатньою кількістю публікацій з євроінтеграційної тематики, однак ми дійшли висновку, що загалом їх тональність – нейтральна.

«Країна»

На відміну від «Нового часу», журнал «Країна» більш активно присвячує інформаційні матеріали євроінтеграційній тематиці. Зокрема, починаючи з 2013 р., видання друкує публікації, підтримуючи владу та виражаючи надію щодо підписання «Угоди про асоціацію з ЄС» на Саміті у Вільнюсі («До рішення про угоду з ЄС лишився тиждень – Єврокомісія», 10.11.2013; «Янукович врятує євроінтеграцію, якщо проявить лідерські якості – глава МЗС Литви», 13.11.2013). Однак разом з позитивними матеріалами виходять і новини та аналітичні статті з негативною тональністю – «Підписання Угоди з ЄС зірвано на 90 % – Луценко» (14.11.2013), «Політолог: Янукович не буде реалізовувати євроінтеграційні проекти» (14.11.2013). Висвітлення євроінтеграційних процесів надалі набуває традиційної для більшості видань манери, а саме: «Країна» подає новини у хронологічному порядку – розгортання подій на Євромайданах через призупинення та остаточне непідписання «Угоди» наприкінці листопада 2013 р. («Близько 7 тисяч мітингувальників рушили в бік Європейської площі», 24.11.2013 року; «Атмосфера на львівському євромайдані нагадує фестивальну», 26.11.2013; «На вулицю вийшли понад 100 тисяч українців», 26.11.2013), при цьому ЗМІ також пише і про майдані за кордоном – «Українці Чикаго провели найбільший «євромайдан» у США» (25 листопада 2013).

Публікації 2014 р. фокусуються на зміні влади, виборах Президента («ЦВК оголосила Порошенка новим президентом», 2.06.2014; «У Порошенка є план з трьох пунктів, щоб навести порядок за три місяці», 6.06.2014) та підписанні «Угоди про асоціацію з ЄС» («Крок до Європи: Підписання економічної асоціації України і ЄС», 27.06.2014; «Україна отримала Асоціацію з ЄС», 27.06.2014).

Журналістські статті 2015–2016 рр. зосереджені загалом на висвітленні та аналізі прогресу виконання реформ і впровадженні пунктів головного євроінтеграційного

документа («Кириленко анонсував чотири реформи в галузі культури», 12.03.2015; «Експерт назвала умову, за якої в Україні почнуться реформи», 20.04.2016; «Мінфін хоче провести пенсійну реформу вже цього року», 12.05.2016), тоді як у 2017–2018 роках, крім даної проблематики, актуальності набуває тема отримання Україною «безвізового» режиму з ЄС («Безвізовий режим з ЄС – це заохочення до подальших реформ – Скоцик», 6.04.2017; «Безвізовий режим – визнання європейцями українських реформ – Тетерук», 7.04.2017; «Безвіз – це не лише можливість безперешкодно їздити в Європу, це стратегічний вибір – Ємець», 7.04.2017) та боротьба з корупцією («Затримувати корупціонерів мають щодня», 27.03.2015; «Детективи НАБУ знайшли докази корупції чиновників Державіаслужби», 15.06.2016). Наскрізно через матеріали видання проходить тема надання допомоги Україні міжнародними партнерами – ЄС, США, іншими державами та міжнародними організаціями («Україна і МВФ готують нову програму співпраці – Порошенко», 21.01.2015; «Кредит МВФ Україну не врятує. Треба гроші США та ЄС – The Economist», 13.03.2015; «Стало відомо, коли Україна може отримати кредит від МВФ», 13.03.2016).

Отже, проаналізувавши публікації видання «Країна», нам вдалося дійти висновку, що періодичність виходу матеріалів з євроінтеграційної тематики за 2013–2018 досить висока, при цьому їх тональність – нейтральна.

3.2.3 Інформаційні програми загальнонаціональних ефірних телеканалів: «Подобиці» (Інтер), «ТСН» (1+1), «Факти» та «Факти тижня з Оксаною Соколовою» (ІСТV), «Сьогодні» й «Сьогодні.Підсумки» (ТРК Україна), «Вікна» (СТБ), «Репортер» (Новий канал), новинні блоки каналів 112 Україна та Еспресо TV

«Подобиці» (Інтер)

Аналіз телевізійних сюжетів почнемо з новин телеканалу «Інтер». Зауважимо, що у роботі нами розглядаються випуски програми «Подобиці» з 2013 по 2018 рр. Вдалося встановити, що з листопада 2013 р. «Інтер» оперативно висвітлює події в Україні з акцентом на тематиці Євромайдану та Революції Гідності – «Мітингувальники оточили будівлю Кабміну» (грудень 2013), «Запорізькі активісти

оголосили про початок безстрокового мітингу» (грудень 2013), «Хмельницькі студенти приєдналися до акцій протесту» (грудень 2013), «Мітингувальники рушили під Кабмін і Адміністрацію Президента» (грудень 2013) тощо. При цьому, зауважимо, що телеканал у вивітленні новин зосереджується на поданні інформації у регіональному, національному та міжнародному масштабах («У Польщі пройшли заходи на підтримку Євромайдану», грудень 2013). Разом з цим, «Подобиці» також показують ставлення ЄС до ситуації в Україні: «Заступник держсекретаря США приєднається до пошуку виходу з політичної кризи» (грудень 2013), «ОБСЄ готова виступити посередником між владою і опозицією» (грудень 2013), «Ештон сьогодні прилітає до Києва» (грудень 2013). Однак, з січня-лютого 2014 року характер висвітлення євроінтеграційної тематики поступово змінюється, а кількість новин про Євромайдан значно скорочується («У центрі Києва стало менше протестувальників», лютий 2014), тоді як у «Подобицях», за практичної відсутності європейської тематики, з'являються російські новини – «Росія посирила правила роботи для мігрантів» (лютий 2014), «Росія посирила покарання за екстремізм» (лютий 2014), «Крим має намір звернутися до Росії по допомогу» (лютий 2014). Актуальною темою на телеканалі «Інтер» також є мовне питання – «Турчинов не підписуватиме скасування «мовного закону» (березень 2014), кримська криза («Озброєні люди продовжують блокувати держоб'єкти в Криму», березень 2014; «Російські військові продовжують блокувати кримські частини», березень 2014) та події на Сході України («Влада готується відбивати військовий напад на Сході України», березень 2014). Висвітлюється «Інтером» і введення санкцій проти Росії: «США відповіли санкціями на ситуацію в Криму» (березень 2014). Новини травня 2014 року позначені тематикою проведення президентських виборів («Підготовка всеукраїнського екзит-полу йде повним ходом», травень 2014; «Вибори 2014: Порошенко за децентралізацію влади», травень 2014; «Турчинов вже привітав Петра Порошенка з перемогою на виборах Президента України», травень 2014), що супроводжується реакцією світової спільноти («В Євросоюзі готові тісно співпрацювати з новим Президентом України», травень 2014) та Росії («Москва поважає вибір України і готова співпрацювати з

Петром Порошенком», травень 2014; «Депутати Росії називають наші вибори чесними і демократичними», травень 2014) на їх результати.

Значною євроінтеграційною подією 2014 р. є підписання між Україною та ЄС «Угоди про асоціацію», що визначила подальший європейський вектор розвитку держави. Напередодні церемонії підписання документа в Брюсселі, «Інтер» починає присвячувати сюжети цій тематиці: «Порошенко готується до підписання економічної частини “Асоціації” з ЄС» (червень 2014), «Україна підписала “Угоду про асоціацію з Євросоюзом” у повному обсязі» (червень 2014), після чого євроінтеграційна тематика зводиться переважно до висвітлення новин про впровадження «євроінтеграційних» реформ в Україні («Після підписання “Угоди з ЄС” Україну чекає довгий шлях реформ – Львовчкін», червень 2014).

З 2015 р. телеканал «Інтер» транслює євроінтеграційні новини, зокрема, про прогрес у виконанні завдань, покладених ЄС на Україну, у рамках імплементації «Угоди про асоціацію». Відповідно до умов документа, Україною було спрощено процедури реєстрації бізнесу («В Україні спростили реєстрацію бізнесу», 26.11.2015; «МВФ збільшить допомогу Україні в обмін на реформи», 21.01.2015).

Важливою темою, починаючи з 2015 р., стає також процес здійснення реформ, що є однією з ключових вимог ЄС для реалізації «Угоди» («Могеріні закликає Уряд України до здійснення реформ», 15.01.2015). Зокрема, мова йде про такі реформи: конституційну («Порошенко запустив новий етап конституційної реформи», 3.03.2015), виборчу («У Раді готують новий Закон про місцеві вибори», 19.05.2015), реформи системи правосуддя («Реформа судової системи має подолати корупцію», 28.03.2015) тощо. Цей період позначився активною боротьбою з корупцією: відповідно до «Асоціації», було створено спеціальні органи у сфері боротьби та запобігання корупції («Антикорупційне бюро запрацює в кінці січня», 3.01.2015), а також прийнято відповідні нормативно-правові акти і документи.

Питання допомоги США та ЄС Україні також не втрачає актуальності серед новин телеканалу («ЄС може розширити допомогу Україні – ЗМІ», 8.01.2015; «Обама та Меркель обговорили фінансову допомогу Україні», 16.01.2015).

Проаналізувавши сюжети телеканалу «Інтер» за 2016 р., ми виявили, що актуальними євроінтеграційними темами є:

- подальша реалізація реформ («Володимир Гройсман обговорив хід реформ в Україні», 12.01.2016);

- виконання вимоги щодо демократизації влади, а саме: запровадження у 2016 році цільової посади Віце-прем'єр-міністра України з питань європейської та євроатлантичної інтеграції заради ефективнішої координації цих питань на державному й міждержавному рівнях («У Кабміні з'являться віце-прем'єри з євроінтеграції та окупованих територій», 12.04.2016).

У 2017–2018 рр. ключовою євроінтеграційною темою є отримання Україною «безвізу» з ЄС («Порошенко привітав Україну з безвізовим режимом», 11.05.2017) та подальше виконання вимог Євросоюзу в рамках Угоди: реформування, боротьба з корупцією, та нове питання – забезпечення гендерної рівності як складової процесу захисту прав людини, що включає запровадження нової посади в Кабінеті Міністрів України – Урядового уповноваженого з питань гендерної політики.

«ТСН» (1+1)

Порівняно з новинами «Інтеру», телеканал «1+1» подає євроінтеграційні новини під іншим кутом зору. Зауважимо, що аналіз контенту «1+1» було здійснено на прикладі матеріалів «ТСН» (телевізійної служби новин) з 2013 по 2018 рр.

У 2013 р. євроінтеграційна тематика за традиційним для більшості ЗМІ підходом висвітлювалась у хронологічному порядку: підготовка та відмова від підписання «Угоди по асоціацію» («Ештон назвала зрив євроінтеграції “розчаруванням для українського народу”», 22.11.2013), і як наслідок – Євромайдан («Українців у соцмережах з самого ранку почали кликати на Євромайдан», 24.11.2013), включаючи при цьому інформацію як про події в Києві, так і в інших регіонах України («У Львові на Євромайдані понад 5 тис. людей заспівали гімн України», 23.11.2013) і світі («Євромайдани заради підтримки українців влаштували навіть в Лондоні та Індії», 24.11.2013).

Надалі євроінтеграційна тематика набуває дуже значного розголосу в даному ЗМІ, і присвячена детальному висвітленню подій Революції Гідності 2013–2014 рр.,

анексії Криму та подіям на Сході України. Зауважимо, що 2014 р. також позначився і такими значними новинами, як президентські вибори й позитивна реакція світової спільноти на них («Штайнмаєр привітав українців з демократичними виборами», 26.05.2014), а також підписання «Угоди про асоціацію з ЄС» («Підписання асоціації з ЄС за важливістю порівняли з Хрещенням Русі», 27.06.2014; «Європарламент і Верховна Рада ратифікують “Угоду про асоціацію” 16 вересня – нардеп», 2.09.2014).

Проаналізувавши контент телеканалу «1+1» за 2014–2015 рр., ми дійшли висновку, що основними євроінтеграційними питаннями є інформування громадськості про виконання зобов'язань, покладених документом про асоціацію. Зокрема, в рамках проведення конституційної реформи – створити Конституційну комісію у складі трьох робочих груп з децентралізації, правосуддя та захисту прав людини («Порошенко затвердив склад Конституційної комісії», 31.03.2015) та впровадження реформи децентралізації, що було на порядку денному уряду з 2014 р. («Порошенко розповів про старт реформи місцевого самоврядування і появу префектів», 21.02.2015). Реформування системи МВС («Рада дала старт реформі МВС», 12.02.2015), прийняття Законів «Про державну службу» («Рада ухвалила новий Закон про державну службу. Що зміниться і чого очікувати чиновникам», 10.12.2015), «Про прокуратуру» («Парламент із третьої спроби ухвалив зміни до Закону про прокуратуру», 2.07.2015); «Про національну поліцію» («7 листопада набуває чинності Закон “Про національну поліцію”, а Закон “Про міліцію” втрачає силу», 6.11.2015) були одними з пріоритетних євроінтеграційних питань 2015 р.

У 2016 р. актуальності набуває здійснення державних закупівель за прозорими схемами з метою виконання вимоги ЄС щодо, по-перше, боротьби з корупцією, а по-друге, реалізації на практиці одного з пріоритетів Порядку денного «Асоціації» – реформи державних закупівель, розпочатої підготовкою і прийняттям у 2015 р. Закону України «Про публічні закупівлі», а також створенням електронної системи держзакупівель Prozorro, яка до 2016 р. працювала в тестовому режимі («Усе буде ProZorro. Президент дав старт переведенню держзакупівель в електронну систему», 17.02.2016). Окрім цього, євроінтеграційна тематика висвітлюється у традиційній формі, тобто в контексті прийняття законів, передбачених «Угодою»: Закон України

«Про метрологію та метрологічну діяльність» («В Україні набрали чинності нові правила повірки лічильників. Що це означає для споживачів. Закон почав діяти від 1 січня 2016 року», 15.01.2016); спрощення процедур торгівлі з ЄС та експорту до Європи («В супермаркетах яких країн найбільше товарів з України», 2.02.2016) тощо.

У 2017 р. головною темою стає отримання Україною безвізового режиму з Європейським Союзом, чому передували інформаційні та аналітичні випуски новин про підготовку цього процесу («Історичний день. Підписано Угоду про безвізовий режим України з Євросоюзом», 17.05.2017; «Українцям відчинили двері до Європи», 17.05.2017), а після підписання – про переваги й недоліки, особливості цього явища («Стало відомо, який мінімум грошей повинні мати українці для подорожей в ЄС», 18.05.2017; «У Європі немає застережень щодо безвізу для жителів Криму і Донбасу», 21.05.2017).

Зауважимо, що боротьба з корупцією була наскрізною євроінтеграційною темою протягом 2014–2018 рр. – періоду, за який здійснювався аналіз матеріалів «1+1», починаючи зі створення відповідних органів державної влади, а саме: Національного антикорупційного бюро України, що функціонує з 2015 року; Антикорупційної прокуратури; Національного агентства з питань запобігання корупції; запровадження посади Антикорупційного прокурора; прийняття відповідних законів та ухвалення Державної програми щодо реалізації засад державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційної стратегії) на 2015–2017 рр.; і закінчуючи найгучнішою новиною 2018 р. – прийняттям у червні 2018 р. Закону України «Про вищий антикорупційний суд» та створенням Антикорупційного суду – органу, на якому наполягав ЄС відповідно до євроінтеграційної політики («Парламент проголосував за створення Вищого антикорупційного суду»; 21.06.2018; «Навіщо Україні потрібен Антикорупційний суд», 9.07.2018; «Рада ухвалила закон, який дозволить запуск Антикорупційного суду», 12.07.2018).

«Факти» та «Факти тижня з Оксаною Соколовою» (ICTV)

Дослідивши матеріали телеканалу «1+1», розглянемо специфіку подання євроінтеграційної тематики іншим загальнонаціональним телеканалом – ICTV. Незважаючи на значну кількість розважального контенту, інформаційно-аналітичне

висвітлення актуальних для України подій наявне в ефірі каналу завдяки інформаційним та аналітичним програмам «Факти» та «Факти тижня з Оксаною Соколовою».

Аналіз випусків цих програм за 2013–2018 рр. дозволяє зробити висновок, що євроінтеграційна тематика входить до числа пріоритетних напрямків телеканалу. Починаючи з 2013 р., події Євромайдану в Києві, інших регіонах України та у світі, кримська криза і конфлікт на Сході України були висвітлені у новинних сюжетах телеканалу, однак цій тематиці були присвячені як оперативні інформаційні матеріали («Шостий вечір Євромайдану стягує знову тисячі людей. Пряма трансляція (оновлено)», 26.11.2013); «Євромайдан зібрався до Будинку офіцерів», 9.12.2013), так і аналітичні розвідки, датовані 2015–2017 рр. («Євромайдан змінив історію Європи та світу, – Порошенко», 21.11.2015; «Початок Євромайдану: перші кадри», 21.11.2016; «Євромайдан підвів ризик між європейським та «руським миром» – Порошенко», 21.11.2016; «Як змінилися українські політики: До та після Євромайдану», 20.02.2017). У 2014 р. значного розголосу набуває тема підписання Угоди про асоціацію з ЄС («Порошенко: Угода про асоціацію – крок до повноправного членства в ЄС»; 27.06.2014) та її секторальний аналіз для українського суспільства («Що принесе асоціація з ЄС українським фермерам», 26.06.2014; «Асоціація з ЄС – три перемоги України», 16.12.2016).

Надалі фокус висвітлення євроінтеграційних процесів зміщується в сторону питання досягнення прогресу в здійсненні Україною реформ у ключових сферах, окреслених в «Угоді про асоціацію»: реформа в правоохоронній сфері («Реформа МВС: Рада зробила перший крок», 12.05.2015); податкова реформа («Податкова реформа: Яресько розкрила усі деталі», 2.11.2015; «МВФ схвалив податкову реформу в Україні», 8.12.2015); реформа освіти («Реформа освіти: легалізація уроків на дому, автономія шкіл та форма навчання на вибір», 6.10.2016); у фінансовій сфері («"Весна реформ" і економічне зростання – прогноз Кабміну на 2018 рік», 1.12.2017; «Реформи фінансового сектора потрібні Україні, а не західним кредиторам – Рибалка», 6.12.2017); житлово-комунальна реформа («Реформа ЖКГ: коли українці відчують зміни», 29.11.2017); судова реформа («Судова реформа дозволить підвищити довіру

до судів – суддя Ємельянов», 13.12.2016; «Порошенко дав старт судовій реформі в Україні», 22.11.2017); медична реформа («Медреформа прийнята Верховною Радою», 19.10.2017; «Реформа медицини: державна лікарня VS приватна клініка», 10.11.2017; «Медреформа в Україні: швидка не приїде збивати тиск і температуру», 21.11.2017); пенсійна реформа («Пенсійна реформа 2017: Порошенко підписав закон», 8.10.2017; «Пенсійна реформа: все що потрібно знати (Інфографіка)», 11.10.2017); земельна реформа («Земельна реформа має зупинити відтік активного населення з сільської місцевості – експерт», 1.06.2017) тощо.

Аналіз новинного контенту «ICTV» довів, що, порівняно з іншими телеканалами, боротьба з корупцією є однією з найбільш актуальних євроінтеграційних тем протягом 2014–2018 рр. («В Україні відкрито антикорупційне агентство», 18.03.2015), що включає заснування спеціальних антикорупційних органів, прийняття відповідних нормативно-правових актів у цій сфері та розробку документів на кшталт «Антикорупційної стратегії»; створення системи Е-декларування для державних службовців і чиновників, ратифікацію міжнародних конвенцій й документів у даній сфері тощо («В Україні створять антикорупційне бюро (відео)», 18.12.2014; «ЄС готує для України нову антикорупційну програму», 15.09.2016; «ЄС схвалив прийняття закону про Антикорупційний суд України», 11.08.2018).

Зауважимо, що традиційним контентом, як і для інших аналізованих телеканалів, є висвітлення питання лібералізації візового режиму між Україною та ЄС («Посли ЄС надали Україні безвізовий режим», 26.04.2017; «Безвізовий режим для українців: хто поїде в ЄС», 12.05.2017; «Україна відзначає безвізовий режим з ЄС», 11.06.2017).

Телеканали ТРК Україна, СТБ та «Новий канал» позиціонують себе як загальнонаціональні аудіовізуальні ЗМІ, які подають інформацію у різноманітних журналістських жанрах (інформаційних, аналітичних, розважальних тощо), однак аналіз їх інформаційно-аналітичних сюжетів дозволив встановити, що левову частку контенту становлять саме жанри розважальної журналістики. Незважаючи на це, євроінтеграційна тематика наявна у ефірі цих телеканалів.

«Сьогодні» й «Сьогодні.Підсумки» (ТРК Україна)

Проаналізувавши контент ТРК Україна за 2013–2018 рр., ми дійшли висновку, що євроінтеграційні теми висвітлюються у випусках щоденних новин «Сьогодні» та інформаційно-аналітичній тижневій програмі новин «Сьогодні.Підсумки».

Моніторинг відеоматеріалів цих програм за означений період показав, що у 2013 р. провідними темами були: скасування підписання «Україною Угоди про асоціацію з ЄС» та хронологія розгортання подій Революції Гідності. Більшість матеріалів у даний час присвячено темі впровадження реформ та боротьбі з корупцією. Євроінтеграційна тематика з'являється в ефірі телеканалу і на рівні інформування про певні загальні події з даної тематики, зокрема «Яценюк зустрівся із європолітиками та взяв участь у засіданні Ради асоціації Україна-ЄС» (грудень 2015); «Єврокомісар Йоганнес Хан з візитом у Києві» (грудень 2015) тощо.

Варто зауважити, що, незважаючи на недостатньо активне висвітлення євроінтеграційної тематики, деякий контент телеканалу «Україна» є унікальним з огляду на розгляд «євроінтеграційних» процесів та пов'язаних з ними явищ – це створення журналістами спеціальних проєктів, а саме: «Ніч виборів» (2014 р.), «Президентські вибори – 2014», «Парламентські вибори – 2014», «Майдан. Точка відліку» (2014) та інші, що виходять у форматі тижневих аналітичних ток-шоу.

Телеканал СТБ подає євроінтеграційний контент у схожій з ТРК Україна манері, адже більшість ефірного мовлення займає розважальний контент, що здійснює значний вплив на специфіку подання європейської проблематики.

Євроінтеграційні питання знаходять своє висвітлення на телеканалі СТБ у інформаційній програмі «Вікна». Дослідивши контент за 2013–2018 рр., нам вдалося встановити, що переважна більшість євроінтеграційних новин стосується розгляду питання гальмування євроінтеграційного вектора розвитку України в 2013 р. і, як наслідок, – початку протестних рухів з боку громадянського суспільства, події на Євромайдані у 2013–2014 рр., анексія Криму, розгортання конфлікту на Сході України, а також повернення до європейського шляху розвитку в 2014 р.: президентські вибори 2014 та підписання «Угоди про асоціацію з ЄС». Важливе місце серед новин євроінтеграційного спрямування на СТБ займають теми допомоги ЄС та

США Україні, початку здійснення та аналізу прогресу в проведенні реформ, специфіки втілення антикорупційної політики, оцінки Європейським Союзом стану виконання «Асоціації», Планів заходів з реалізації «Угоди» та окремих її частин, Дорожніх карт законодавчого забезпечення впровадження документа, надання Україні «безвізового» режиму тощо. Телепрограма «Вікна» висвітлює і деякі загальні події з означеної тематики, а саме: участь українських й іноземних політиків у внутрішньоукраїнських та міжнародних євроінтеграційних заходах.

«Репорер» (Новий канал)

«Новий канал», який разом з СТБ входить до складу медіахолдингу StarLightMedia, присвячував процесам євроінтеграції сюжети виключно до 2015 р. Це було зумовлене редакційною політикою, спрямованою на переважання в ефірі розважального контенту над інформаційним, а також закриттям проекту «Репортер» – єдиної інформаційної і новинної програми телеканалу. Зважаючи на це, нам вдалося проаналізувати невелику кількість наявних в архіві програми новин за 2013–2015 роки і дійти таких висновків: у 2013 р. сюжети каналу були зосереджені на висвітленні подій Євромайдану, результатів Саміту Східного Партнерства 2013 року; у 2014 – акцент було зроблено на питаннях анексії Криму та конфлікті на Донбасі, президентських виборах і підписанні «Угоди про асоціацію», початку проведення реформ. У 2015 р. фокус змістився в сторону питань надання фінансової допомоги Україні Євросоюзом, боротьби з корупцією та здійснення реформ в рамках імплементації «Асоціації».

Досить цікавими після дослідження контенту розважальних українських телеканалів, серед яких євроінтеграційна тема не є пріоритетною, є результати моніторингу сюжетів інформаційних телересурсів «112 Україна» та «Еспресо TV», які обрано заради формування повноцінної картини специфіки висвітлення провідними українськими телевізійними каналами євроінтеграційних процесів.

«112 Україна»

«112 Україна» – телеканал інформаційно-аналітичного спрямування, який було засновано у листопаді 2013 року, що збігається з початком активних подій в Україні – Революцією Гідності, Євромайданом, розгортанням євроінтеграційного руху.

Зауважимо, що у 2013–2014 рр., як нього, як і для більшості телеканалів, провідною темою було оперативне висвітлення новин з Майдану Незалежності в Києві («Майдан пішов до Генпрокуратури і Мінсоцполітики», 18 грудня 2013; «Майдан не збирається розходитися навіть після прийняття закону «Про амністію», 30 січня 2014), а пізніше – з Криму та Сходу України. При цьому основним форматом стало як пряме включення журналістів з місця подій для передачі найоперативнішої інформації в прямому ефірі, так і аналітичний розгляд актуальних суспільно-політичних явищ в ефірах аналітичних ток-шоу через інтерв'ю з експертами, політиками, учасниками суспільно-політичних процесів («Автор альманаху “Майдан. (Р)Еволюція духу” – сьогодні в ток-шоу “Люди. Hard Talk”», 31 липня 2014; «Володимир Парасюк про Майдан», 7 серпня 2014).

Надалі актуальності набуває тема проведення президентських виборів 2014 року, що було, знову ж таки, висвітлено у жанрах як інформаційної («ЦВК опрацювала 100 % протоколів: у Порошенка 54,7 % голосів», травень 2014; «ЦВК офіційно оголосила Порошенка п'ятим президентом України», 2 червня 2014), так і аналітичної журналістики («Вибори 2014 року – двадцять годин у прямому ефірі на телеканалі “112 Україна”»). У цей період значного розголосу набуває тема підписання Україною «Угоди про асоціацію з ЄС» у червні 2014 року, що юридично заклало підвалини офіційного європейського зовнішньополітичного курсу країни: «Підписана Україною “Угода про асоціацію з ЄС” може бути потенційно вигідна Росії, – Фюле» (27 червня 2014), «Литва привітала Україну з підписанням “Угоди про асоціацію з ЄС”» (27 червня 2014), «На Майдані вітають підписання економічної частини УА з ЄС» (27 червня 2014), «США вітають Україну, Грузію та Молдову з підписанням “Угод про асоціацію”, – Керрі» (27 червня 2014).

З моменту укладання та ратифікації основного євроінтеграційного документа в 2014 р., а також повного набуття ним чинності в 2017 р., Україна починає виконання взятих на себе зобов'язань перед ЄС та іншими міжнародними партнерами в обмін на допомогу й підтримку з їх боку. Отже, протягом 2014–2015 рр. провідним євроінтеграційним питанням стає проведення реформ в Україні та приведення вітчизняного законодавства у відповідність до європейського. Зважаючи на це, аналіз

матеріалів телеканалу «112 Україна» за 2014–2018 роки дозволяє зробити висновок, що більшість сюжетів – інформаційне висвітлення євроінтеграційних подій або їх аналіз. З-поміж провідних тем, нам вдалося виокремити такі:

- проведення реформ у ключових сферах: реформа правоохоронних органів («”Відкрийте, поліція!”: Що зміниться після реформи МВС», 16.01.2015; «Порошенко задоволений реформуванням органів МВС», 5.06.2015); судова реформа («Судова реформа. Реальні наслідки для українців», 6.12.2017); реформа освіти («Навіщо українцям вчитися і як розуміти реформи освіти?», 22.08.2018); медична реформа («Медична реформа у тестовому режимі: що вона дасть пацієнтам?», 20.09.2017) тощо;

- прийняття нових та оновлення існуючих нормативно-правових актів відповідно до вимог ЄС: Закон «Про Національну поліцію» («Порошенко підписав “Закон про поліцію”», 4.08.2015; «МВС: Опублікування “Закону про Національну поліцію” відбудеться найближчим часом», 5.08.2015); децентралізація та Закон «Про місцеві вибори» («Бекешкіна розповіла про плюси та мінуси закону про вибори», 22.10.2015); Закон про «Антикорупційний суд» («Парламент ухвалив “Закон про Антикорупційний суд”», 7.06.2018; «Порошенко підписав “Закон про створення Вищого антикорупційного суду”», 26.06.2018);

- питання проведення та аналіз результатів консультативного референдуму в Нідерландах щодо «Угоди про асоціацію між Україною та ЄС», який не мав юридичної сили і був проведений уже після офіційної ратифікації документа урядом. Однак це політичне явище є безпрецедентним прикладом, який демонструє ставлення розвинутої країни-члена ЄС до євроінтеграційних прагнень України, а також показником загальних євроскептицистичних настроїв в Нідерландах (направлених на вихід з ЄС), а Україна в даному процесі просто виступила «жертвою» інформаційного приводу. Частина дослідників вважає, що така реакція свідчить про небажання країни зближатися й підтримувати східноєвропейську державу, якій, на їх погляд, притаманний високий рівень корупції, нестабільна політико-правова ситуація, воєнний конфлікт, революційні суспільні настрої (саме ці стереотипні уявлення нам вдалося виокремити в результаті аналізу матеріалів ЗМІ з даної тематики): «”Україна?

Це де?»: Як голландці вирішуватимуть долю асоціації України з ЄС» (6.04.2016); «Нідерланди сказали “ні”: Як це було» (7.04.2016); «10 висновків після референдуму в Нідерландах» (8.04.2016);

- лібералізація візового режиму з ЄС: випуск інформаційних та аналітичних сюжетів напередодні надання Україні «безвізу» та роз'яснення даного процесу після набуття ним чинності: «З візою по життю: “Чому в ЄС досі не можуть домовитися, і коли ж буде безвізовий режим для України”» (2.12.2016); «Як українцям обіцяють безвізовий режим, але постійно відкладають» (3.03.2016); «Що у підсумку дав українцям безвізовий режим з ЄС» (26.12.2017);

- боротьба з корупцією: прийняття антикорупційних законів та здійснення реформ у сфері боротьби та протидії корупції, що включає створення відповідних секторальних та цільових державних органів, системи електронного декларування доходів держслужбовцями, розробку та прийняття Антикорупційної стратегії та інше («Рада створила Національне антикорупційне бюро», 14.10.2014; «Порошенко схвалив Антикорупційну стратегію», 23.10.2014; «Берега: Е-декларування – це точка відліку боротьби з корупцією», 31.12.2016; «Країна без корупції: Нездійсненна мрія чи нав'язлива ідея», 9.12.2015; «Чи можна перемогти корупцію в Україні?», 27.06.2018; «Новий етап е-декларування в Україні. Інформація від Саєнка», 3.01.2018; «Порошенко вніс законопроект про створення Антикорупційного суду на розгляд Верховної Ради як невідкладний», 19.06.2018; «МВФ вітає створення Антикорупційного суду», 19.06.2018).

«Еспресо TV»

Інший інформаційний телеканал – «Еспресо TV», створений у 2013 р., розпочав офіційне мовлення у 2014, протягом 2013–2014 рр. виходив в ефір виключно в режимі онлайн (через власний Інтернет-сайт) та у форматі «live» висвітлював Революцію Гідності, Євромайдан в Києві та інших містах України і світу, кризу в Криму та події на Сході України, президентські вибори 2014 р. та підписання «Угоди про асоціацію між Україною та ЄС» тощо. Контент каналу передбачав випуск відповідних інформаційно-аналітичних програм «Євромайдан–2013» та «Євромайдан–2014».

Проаналізувавши сюжети «Еспресо TV» за 2013–2018 рр., ми дійшли висновку, що євроінтеграційну тематику, наявну в ефірі, можна об'єднати у кілька груп:

- проведення реформ в Україні згідно з вимогами «Угоди» з Євросоюзом: реформа місцевого самоврядування («Реформа місцевого самоврядування: Година ЧЕ з Єгором Чечериндою»; 24.12.2014); реформа освіти («Освітня реформа: Фінляндія надасть 6 млн євро на перепідготовку українських вчителів», 5.03.2018; «Реформа освіти – це не лише старт Нової української школи. У Держслужбі якості освіти розповіли деталі», 31.01.2018); медична реформа («Медична реформа: відповіді на всі питання», 19.10.2017; «Нові правила медреформи в Україні: в МОЗ розвіяли міфи», 15.05.2018; «Як проходить медична реформа», 14.05.2018); пенсійна реформа («Сьогодні набуває чинності пенсійна реформа», 11.10.2017; «МВФ вимагає змін до пенсійної реформи через її «нестійкість», 18.01.2018); судова реформа («Судова реформа: держава більше не має доводити законність своїх рішень», 6.10.2017; «Судова реформа: 10 важливих змін», 9.10.2017); загальні матеріали про прогрес у здійсненні реформ, оцінка Європейським Союзом цього процесу й надання подальших рекомендацій («Європарламент схвально оцінив хід реформ в Україні», 15.11.2017; «Світовий банк слідом за МВФ чекає від України земельної реформи», 14.11.2017) тощо;

- прийняття нових нормативно-правових актів відповідно до «Асоціації з ЄС»: Закони України «Про прокуратуру» («Рада прийняла “Закон про прокуратуру”», 14.10.2014; «Порошенко підписав “Закон про прокуратуру”», 23.10.2014); «Про місцеві вибори» («Рада ухвалила в першому читанні законопроект “Про місцеві вибори”», 18.06.2015); «Про національну поліцію» («Порошенко підписав “Закон про поліцію”», 4.01.2015) та інші законодавчі акти;

- створення прозорої системи публічних закупівель через електронну платформу Prozorro, що визначено «Угодою про асоціацію» та євроінтеграційним Законом України «Про публічні закупівлі» від 25.12.2015: «Рада ухвалила “Закон про переведення держзакупівель в електронний формат”» (25.12.2015); «Порошенко підписав “Закон щодо публічних закупівель”» (17.02.2016); «Команда ProZorro створила сайт “Публічні закупівлі для чайників”» (27.04.2016) тощо;

- запровадження «безвізу» з країнами-членами ЄС як результат виконання Україною вимог ЄС щодо лібералізації візового режиму («Безвіз для України: у Європарламенті назвали дату набуття чинності», 27.04.2017; «Рада ЄС схвалила безвіз для України», 11.05.2017; «10 головних нюансів, які треба знати про безвіз», 11.05.2017);

- питання боротьби та протидії корупції, що включають створення відповідних державних органів, ухвалення антикорупційних законів, запуск системи електронного декларування, створення Антикорупційного суду («Порошенко повідомив, коли має запрацювати антикорупційна прокуратура», 19.10.2015; «Національне антикорупційне бюро готується запрацювати в жовтні», 12.09.2015; «Є декларування? Хто змусить депутатів показати всі свої гроші», 6.10.2016; «ЄС вимагає від України створення антикорупційного суду», 7.03.2017);

- допомога ЄС та США Україні («Україна отримає ще \$ 335 млн на оборону від США», 11.07.2016; «ЄС виділить Україні 2 млн євро на реформу поліції», 6.02.2017; «Посол розповів, скільки США виділять на допомогу Україні» 30.03.2018; «В ЄС схвалили надання Україні 1 млрд євро макрофінансової допомоги», 16.05.2018).

Таким чином, проаналізувавши контент українських ЗМІ – друкованих якісних видань «Дзеркало тижня», «День», інформаційно-аналітичних тижневих журналів «Кореспондент», «Фокус», «Український Тиждень», «Новий час» («Новое время»), «Країна а також аудіовізуальних – провідних українських телеканалів «Інтер», «1+1», «ТРК Україна», «ICTV», «СТБ», «Новий канал», «112 Україна» та «Еспreso TV» з 2013 по 2018 рр., нам вдалося встановити, що з огляду на вибір євроінтеграційної тематики для висвітлення на сторінках або в ефірі, означені ЗМК мають однаковий підхід: їх цікавили такі інформаційні приводи, як висвітлення подій на Євромайдані та Революція гідності 2013–2014 років, спричинені призупиненням євроінтеграційного курсу України в листопаді 2013 року напередодні Саміту Східного партнерства; події в Криму та на Донбасі; президентські вибори 2014 року та укладання «Угоди про асоціацію з ЄС»; початок проведення фундаментальних реформ в Україні й оновлення законодавства відповідно до вимог ЄС; фінансова, військова, гуманітарна та інша допомога Євросоюзу і США Україні; оцінка світовою

спільнотою прогресу виконання Україною зобов'язань, взятих згідно з документом про асоціацію з ЄС; питання боротьби з корупцією та демократичний розвиток країни.

3.2.4 Онлайнові ресурси «Українська правда», «Європейський простір», «Євроатлантична Україна», «Євроінтеграційний портал»

«Українська правда»

Проаналізувавши інформаційно-аналітичні видання, розглянемо контент провідного онлайн-ресурсу «Українська правда», який, починаючи з 2013 р., активно висвітлює євроінтеграційні події та процеси з використанням різних жанрів онлайн-журналістики, а саме: новин (інформаційних матеріалів), колонок (блогів провідних політологів, економістів, соціологів, експертів-міжнародників тощо) та публікацій (аналітичних статей). Зауважимо, що матеріали 2013 року фокусувалися на висвітленні такої тематики:

- підготовка до підписання Угоди з ЄС: «Європа: пропозиція Угоди в Україною – досі на столі» (25 листопада 2013); «Передовсім, нам потрібний ЄС, а не привести когось ще до влади» (блог Лариси Денисенко, 26.11.2013);

- події Євромайдану до Саміту у Вільнюсі, на якому Україна мала підписати «Угоду з ЄС»: «Львівський Євромайдан: месіанство в розколеному вигляді» (аналітика, 25.11.2013), «Мітинг на Майдані Незалежності залишатиметься до 29 листопада» (24.11.2013); «У центрі Києва вже зібралися більше 100 тисяч людей, які хочуть в Європу» (24.11.2013);

- відмова України укласти євроінтеграційну Угоду з ЄС: «Провал євроінтеграції. #Євромайдан і Мітинг ПР» (29.11.2013).

Важливо зазначити, що виданням було створено спеціальний хештег #Євромайдан, за яким користувачі могли знайти всі новини з даної категорії, а також щодня в режимі онлайн висвітлювались події, пов'язані з Революцією Гідності. При цьому тональність статей була виключно позитивна та свідчила про редакційну підтримку євроінтеграційних процесів в країні. Одночасно з оперативним висвітленням подій онлайн-видання друкувало багато аналітичних матеріалів та авторських колонок, які досліджували різноманітні аспекти євроінтеграційних

процесів: «Навіщо Угода про асоціацію» (колонка політолога Катерини Зарембо, 27.11.2013), «Від євроінтеграції до росорієнтації» (колонка Олега Романчука, публіциста, для УП від 27.11.2013) тощо.

Всебічно підтримуючи євроінтеграційні процеси, «Українська правда» у 2014 р. створила спеціальну рубрику «Європейська правда», яка містить матеріали виключно про євроінтеграцію України та міжнародну безпеку. Акцент при цьому робився на таких жанрах, як новини, статті, інтерв'ю, експертні думки, колонки й блоги. Аналіз публікацій дозволив виокремити провідні теми:

- повернення до євроінтеграційного курсу новим урядом (аналітична стаття «Неприємна асоціація», 20.03.2014);

- підтримка ЄС європейського вибору України («ЄС стоїть пліч-о-пліч з тими, хто бореться за європейські цінності», стаття Яна Томбінські, посла, Голови Представництва ЄС в Україні від 27 травня 2014),

- вибори Президента України у травні 2014 р. з особливим акцентом на інтеграційному контексті («Порошенко пропонує підписати Угоду з ЄС одразу після інавгурації, спростовуючи чутки про її відкладення», 28.05.2014; «МЗС вважає можливим підписання “Угоди про асоціацію” раніше запланованого строку», 29.05.2014; «ЦВК офіційно оголосила про обрання Петра Порошенко Президентом», 2.06.2014).

Важливою темою цього періоду було підписання «Угоди про асоціацію з ЄС» 27 червня 2014 р. («ЄС підписав Асоціацію з Україною», 27.06.2014; «Ромпей та Баррозу: Підписання асоціації – не останній етап у наших відносинах», 27.06.2014), однак напередодні та після цього «Українською правдою» активно друкуються аналітичні статті з усебічним дослідженням позитивних та негативних сторін даного явища для країни та громадян: «Перші кроки Асоціації: стандартизувати треба не на шкоду» (5.06.2014), «Створюємо Платформу громадянського суспільства в рамках УА» (5.06.2014), «Енергетичні зобов'язання України – стан та перспективи» (6.06.2014), «Євроінтеграція як шанс: нові тренди громадської думки» (10.06.2014); «Асоціацію – до кожної родини» (27.06.2014); «Угода про асоціацію. Харчові продукти: ціна, якість, відповідальні в уряді. ІНФОГРАФІКА» (27.06.2014). Також

широкого розголосу на сторінках ЗМІ набуває тема фінансової та гуманітарної підтримки України з боку ЄС, США, інших країн і міжнародних об'єднань та організацій («500 млн євро допомоги від ЄС надійдуть в Україну 17 червня», 10.06.2014; «Міжнародна фінансова корпорація інвестує в Україну 400 млн. доларів», 12.06.2014; «ЄС виділяє Україні 250 мільйонів євро», 13.06.2014; «НАТО готує військову допомогу Україні», 15.06.2014; «Єврокомісія виділила Україні 500 млн. євро макрофінансової допомоги», 17.06.2014).

Тематика публікацій «Української правди» за 2015–2016 рр. тяжіла переважно до висвітлення ходу проведення реформ в Україні відповідно до євроінтеграційних процесів та їх аналізу: «З 2016 року українські техстандарти замінять європейськими – наказ МЕРТ» (6.01.2015), «Слід підтримувати реформи в Україні – глави МЗС Польщі, Франції та ФРН» (3.03.2015), «Концепція адмінреформи: які поради уряд отримав від Ради Європи?» (5.03.2015), «Як ЄС може сприяти верховенству права в Україні?» (4.06.2015). Актуальності набуває тема боротьби з корупцією («Порошенко розповів, коли почне роботу Антикорупційне бюро», 5.01.2015; «Єврокомісія назвала три пріоритети для України в боротьбі з корупцією», 17.09.2015) та не втрачає своєї релевантності питання надання фінансової допомоги ЄС Україні («ЄС запропонував Україні 1,8 млрд євро макрофінансової допомоги», 8.01.2015). Зауважимо також, що у даний період у новинне поле поступово починає входити тема можливого спрощення візового режиму між Україною та ЄС («Початок масової видачі біометричних паспортів затягується. Обіцяють в лютому», 5.01.2015; «Неправда про біометричні паспорти, або Як підставили міністра Авакова», 6.01.2015; «Біометрика» в Україні не найдешевша, але менше за 20 євро її не буває – експерт», 2.02.2015; «МЗС нарешті передав біометрику до посольств. Каже, що видача віз розпочалася», 2.02.2015).

Головною темою 2017 року стає лібералізація візового режиму з ЄС, тоді як своєї актуальності у 2017–2018 рр. не втрачає стан реформування ключових сфер в Україні відповідно до норм європейського права («Президент Словаччини закликав Україну не зупинятися в реформах після безвізу», 11.06.2017; «Президент Словаччини закликав Україну не зупинятися в реформах після безвізу», 10.06.2017;

«Представництво ЄС закликає Раду ухвалити закон про ринок електроенергії», 13.04.2017) та аналіз прогресу реалізації «Угоди про асоціацію».

Зауважимо, що загальна тональність публікацій «Української правди» за означений період часу, зокрема з 2013 по 2018 роки, є позитивною або нейтральною, при цьому, на відміну від інших ЗМІ, контент яких аналізувався в дослідженні, ЗМІ використовує різноманітну палітру журналістських жанрів (новин, аналітичних статей, інтерв'ю, колонок, блогів, інфографіки, відео- та фото-матеріалів) та тяжіє до подання різноманітних експертних думок щодо євроінтеграційних явищ, що свідчить про спробу подання тематики у неупередженій та об'єктивній манері. Важливо додати, що «Українська правда» також здійснює моніторинг виконання зобов'язань України відповідно до «Угоди» через спеціальний онлайн-інструмент «Навігатор Угоди», який було створено Українським центром європейської політики за підтримки Королівства Нідерландів та Фонду Конрада Аденауера, і який був покликаний продемонструвати стан імплементації правових актів ЄС в українське законодавство відповідно до євроінтеграційних завдань.

Здійснивши аналіз онлайн-ЗМІ «Української правди», розглянемо також низку спеціалізованих тематичних євроінтеграційних веб-сайтів України, а саме: «Європейський простір» (www.eu.prostir.ua), «Євроатлантичну Україну» (www.ea-ua.info) та «Євроінтеграційний портал» (www.eu-ua.org). Зауважимо, що ці портали було засновано в рамках різноманітних міжнародних проектів, що впроваджуються за фінансової підтримки країн або організацій-донорів, зокрема ЄС, США, Центру інформації та документації НАТО в Україні.

«Європейський простір»

Веб-сайт «Європейський простір» спрямований на підтримку громадянського суспільства та його розвиток в Україні відповідно до європейських цінностей, норм, стандартів. Даний ресурс є вкрай актуальним, адже в Україні громадянське суспільство відіграє важливу роль і впливає на політичні, економічні, соціальні процеси як у зовнішньо-, так і у внутрішньополітичному вимірах, яскравим прикладом чого є події Революції Гідності 2014 року, за яких саме активним громадянам вдалося змінити курс країни та вплинути на політичну ситуацію.

Контент сайту відрізняється від традиційних онлайн-ЗМІ і подає євроінтеграційну тематику через публікацію новин, актуальних виключно для представників громадянського суспільства, а саме: грантових можливостей для реалізації певних проектів, анонсування подій та освітніх ініціатив для представників громадянського суспільства («На Європейському Просторі стартував онлайн курс “Фінансовий менеджмент у грантових програмах”»), законодавчих та функціональних змін на офіційному рівні, які стосуються роботи неприбуткових організацій («ЄС затвердив “Дорожню карту” для взаємодії з громадянським суспільством України», «Експерти ЄС представили огляд “Національної стратегії сприяння розвитку громадянського суспільства”»). Головною рубрикою порталу є історії успіху – жанр нової журналістики, який через певні історії та кейси демонструє успішні проекти, реалізовані громадськими організаціями в Україні та ЄС, розповідає про особливості їх роботи, специфіку налагодження системи ефективних комунікацій («РеВізія комунікацій громадських організацій з Юлією Колесник») та пошук фінансових засобів для реалізації ініціатив («Державне фінансування організацій громадянського суспільства: дослідження»), пояснює певні нові корисні для громадянського суспільства явища, зокрема, особливості соціального підприємництва («Малому бізнесу — велике плавання. Як працює соціальне підприємництво») та містить іншу загальну корисну тематичну інформацію на кшталт «Від думки до дії. Що треба для впровадження соціальних змін», «14 важливих трендів для громадянського суспільства у 2019 році» тощо.

«Євроатлантична Україна»

Інший портал «Євроатлантична Україна», створений у 2004 році, є спеціалізованим ресурсом з інформаційно-аналітичною інформацією про євроінтеграційні явища. На відміну від традиційних ЗМІ, на сайті друкуються аналітичні матеріали експертів провідних українських аналітичних центрів (Центру миру, конверсії та зовнішньої політики України, Центру «Україна-Європейський вибір», Центру досліджень армії, конверсії та роззброєння (Агентство «Дефенс-Експрес»), Центру європейських та трансатлантичних студій).

Контент сайту становлять новини з різноманітних медіаресурсів («Кореспондент», УНІАН, DW, «Укрінформ», «Радіо Свобода», «Інтерфакс-Україна» тощо) та аналітичні статті експертів. Аналіз матеріалів дозволив виокремити пріоритетні теми:

- акцент в 2013 році портал робить на тематиці непідписання Угоди про асоціацію («Шлях України до Європи можна заблокувати, відкласти, але не унеможливити – Ромпей», 20.12.2013) та Євромайдані («В Україні розпочалася революція! – Тягнибок», 30.11.2013; «Українці провели різдвяний Євромайдан у Ватикані», 30.12.2013).

- 2014 рік позначений такими темами, як допомога ЄС і США Україні («ЄС і США готують «Український план» і значну фінансову допомогу», 3.02.2014; «У Вашингтоні назвали умови для виділення фінансової допомоги Україні», 6.02.2014; «ЄС виділив Україні 1 млрд євро допомоги», 13.05.2014), вибори Президента України («Центрвиборчком назвав Порошенка президентом», 2.06.2014), підписання Угоди з ЄС («У Брюсселі триває саміт, на якому Україна підпише асоціацію з ЄС», 27.06.2014).

Починаючи з 2015 року, матеріали починають стосуватися «європейських» тем, тобто містити інформацію про особливості відносин ЄС з іншими країнами; політичні, економічні, соціальні явища в Євросоюзі, тоді як українська євроінтеграційна тематика обмежується виключно проведенням реформ в Україні, питань урегулювання конфлікту на Донбасі та фінансової допомоги ЄС Україні. При цьому зауважимо, що матеріали написані переважно у інформаційних жанрах.

«Євроінтеграційний портал»

Порівняно з «Європейським простором» та «Євроатлантичною Україною», «Євроінтеграційний портал» є найбільш поступовим та систематичним ресурсом у висвітленні євроінтеграційної тематики. Веб-сайт було розроблено в рамках проекту ЄС «Підтримка впровадження Угоди про асоціацію між Україною та ЄС» у 2017 році. Він відрізняється від класичних ЗМІ, хоча має і певні їх ознаки: наявність новин євроінтеграційної тематики, аналітичних публікацій, тижневого дайджесту та графічно-аналітичних матеріалів (інфографіки, фото- та відео-контенту).

Інформаційні публікації стосуються питань проведення реформ в Україні («Україна вдячна Європейській комісії за допомогу в проведенні реформи ринку газу – Володимир Кістіон», 26.11.2017; «Євросоюз відзначає прогрес реформ в Україні та вітає економічне зміцнення, – Могеріні», 8.12.2017; «Реформа децентралізації — безумовний успіх України, — директор U-LEAD», 23.01.2018), висвітлення офіційних зустрічей українських політиків з європейськими, секторальної співпраці («Аграрний експорт до ЄС збільшився на 37 %, – Ольга Трофімцева», 6.10.2017; «Енергетичне співробітництво – один з пріоритетів відносин України і ЄС, – Гройсман», 8.12.2017; «Україна поглиблює співпрацю з країнами ЄС у тваринницькій, рибній та лісовій галузях», 20.01.2018), фінансової допомоги ЄС Україні («ЄС виділить Уряду України майже 90 млн євро на реформи», 27.10.2017; «ЄС виділив Україні майже 4 млрд євро за три роки на інфраструктуру», 4.12.2017), проведення соціальних опитувань громадської думки про ставлення до євроінтеграційних та євроатлантичних процесів («Більшість українців підтримують вступ в ЄС і НАТО – опитування», 26.10.2017), прийняття нового законодавства відповідно до зобов'язань згідно з євроінтеграційною угодою («Кабмін схвалив стратегію управління відходами, що базується на принципах ЄС», 8 листопада 2017; «Експерти ЄС: ухвалений закон про корми – важлива ланка харчового ланцюга “від лану – до столу”, 21.12.2017), питання лібералізації візового режиму з ЄС («Понад 350 тис. українців скористалися перевагами “безвізу”», 11.12.2017).

Висновки до розділу 3

Здійснивши аналіз близько 2000 матеріалів якісної преси Великобританії, США, Франції та Німеччини на прикладах видань *The Guardian*, *The New York Times*, *Le Monde*, *Frankfurter Allgemeine Zeitung für Deutschland* з 2013 по 2019 рр., нам вдалося встановити, що ці країни є стратегічно важливими партнерами України в контексті реалізації та підтримки євроінтеграційної політики. Однак аналіз продемонстрував, що специфіка висвітлення української тематики має хаотичний та несистематичний характер, що пов'язано з існуванням певних прогалин у здійсненні інформаційної

політики Україною. При цьому, на 2013–2014 рр. припадає пік висвітлення євроінтеграційних тем на шпальтах якісної іноземної періодики, що пов'язане з резонансністю подій в Україні та свідчить про неабиякий інтерес інших держав до України і зацікавленість у наданні їй допомоги, сприянні розв'язанню конфлікту на Сході, досягненню прогресу в здійсненні реформ та реалізації євроінтеграційного курсу.

Починаючи з 2015 року, рівень інтересу до українських тем поступово зменшується та стає несистематичним. Тематика статей починає залежати від подій певного періоду, основна увага зосереджена на питаннях проведення реформ відповідно до вимог «Угоди про асоціацію з ЄС» – основного євроінтеграційного документа, що регулює відносини між Україною та ЄС у сфері реалізації євроінтеграційної політики. Актуальності набувають й інші теми: отримання безвізового режиму з ЄС, надання фінансової допомоги Україні та приведення українського законодавства у відповідність до норм європейського права.

Для формування чіткої, неупередженої та об'єктивної картини висвітлення євроінтеграційної тематики комунікаційними засобами нами було проаналізовано контент українських медіа, а саме: якісних видань «Дзеркало тижня» та «День»; інформаційно-аналітичних тижневиків «Тиждень», «Кореспондент», «Фокус», «Країна», «Новое время»; загальнонаціональних телеканалів «Інтер», «1+1», «ТРК Україна», ICTV, СТБ, «Новий канал», «Еспreso TV» та «112 Україна»; а також онлайн-ресурсу «Українська правда» та спеціалізованих тематичних євроінтеграційних веб-сайтів. У цілому, емпіричну базу цієї частини дослідження склало близько 4 000 матеріалів з 2013 по 2019 рр.

На відміну від європейських та американських ЗМК, які тяжіють до незалежного та неупередженого висвітлення української тематики, українські медіа інформують про події відповідно до редакційної політики, на яку впливають та яку визначають власники ЗМІ. Однак незважаючи на це, всі вітчизняні засоби масової комунікації звертаються до огляду приблизно подібного кола тем та проблем: непідписання «Угоди про асоціацію між Україною та ЄС» у 2013 р., Євромайдан, анексія Криму та події на Сході України, президентські та парламентські вибори 2014 р., прогрес у

проведенні реформ та реалізації євроінтеграційної політики, надання безвізу Україні та боротьба з корупцією. При цьому, якщо теми є подібними, то формати подачі контексту є кардинально відмінними, а саме: друковані якісні видання і тижневики тяжіють до аналітичного подання інформації; телеканали – до оперативної передачі новин, зокрема, використання прямих включень та ефірів в форматі «наживо»; онлайн-ЗМІ – синергія різноманітних журналістських жанрів та форм: використання як відеоконтенту (трансляції «наживо»), так і оперативних текстових повідомлень на сайті для висвітлення євроінтеграційних подій та новин. Отже, проаналізувавши європейські, американські та українські засоби масової комунікації на предмет висвітлення ними євроінтеграційної тематики, ми дійшли висновку, що ця тема досить якісно висвітлюється в медіа, однак ефективнішій її подачі в іноземних ЗМІ сприятиме більш чітке формулювання стратегічних завдань та плану дій з їх реалізації в контексті здійснення інформаційної політики України.

ВИСНОВКИ

Євроінтеграційні процеси є одним з ключових напрямків та пріоритетів української зовнішньої та внутрішньої політики. Для ефективної реалізації цих процесів владою використовується як політичний, економічний та дипломатичний, так і інформаційно-комунікаційний інструментарій. Останній передбачає застосування прийомів та методів журналістики, зв'язків з громадськістю, комунікації та адвокації для інформування різноманітних цільових аудиторій на національному та міжнародному рівнях (політичної еліти, громадянського суспільства, студентів, молоді тощо) про певні політичні процеси та явища в Україні, їх доцільність, використовуючи різні канали комунікації.

Результати проведеного дослідження свідчать, що комунікація стосовно політичних явищ здійснюється за двома основними напрямками: зовнішньому та внутрішньому, що, у свою чергу, впливає на вибір каналу комунікації, тексту повідомлення та його змісту відповідно до поставленої мети.

Зовнішні комунікації – діалог держави з іноземною аудиторією у міжнародному комунікаційному просторі. У цьому контексті важлива роль належить іміджу країни, адже саме певний образ та уявлення про державу серед світової спільноти та в очах власних громадян дозволяє ефективно просувати та захищати національні інтереси країни, вести діалог та співпрацювати на міжнародній арені.

У внутрішньополітичній сфері для ефективної імплементації євроінтеграційних процесів на національному рівні шляхом чіткого виконання вимог «Угоди про асоціацію між Україною та ЄС», важливо здійснювати комунікаційну роботу з роз'яснення цього політичного курсу серед суспільства, що втілюється через медійну діяльність (висвітлення євроінтеграційних новин у ЗМІ), організацію різноманітних заходів та проведення комунікаційних кампаній, створення спеціалізованих веб-платформ та сайтів, розробку і публікацію певних інформаційно-пояснювальних матеріалів.

Для результативного впровадження зовнішньої політики загалом та євроінтеграційних процесів зокрема, Україна провадить певну іміджеву політику як приклад «м'якої сили» дипломатії шляхом прийняття та реалізації національних концепцій і доктрин для популяризації держави в світі, включаючи проведення українських культурних подій за кордоном, використання можливостей ЗМІ тощо.

Для здійснення процесу комунікації стосовно певного політичного явища, зокрема євроінтеграції, важливо чітко визначити цільову аудиторію, на яку спрямована комунікація, відповідно до цього сформулювати повідомлення (меседжи) та обрати найбільш ефективний канал їх передачі. Основними каналами для здійснення політичної комунікації виступають офіційні – класична дипломатія, а також її різновиди – публічна, культурна, медійна, експертна, народна тощо. Серед основних засобів нам вдалося виокремити такі: для класичної дипломатії – переговори на найвищому та високому рівнях, зустрічі, саміти між представниками держав; для публічної та культурної дипломатії – спілкування на рівні громадян різних країн, проведення спільних міжкультурних заходів та участь України у світових культурних подіях (виставках, книжкових ярмарках тощо), просування українських інтересів через новостворену структуру – Український інститут.

У здійсненні процесу комунікації щодо євроінтеграційних процесів неабияку роль відіграє українська діаспора як місток у просуванні національних інтересів України за кордоном. Співпраця із українцями, що мешкають в інших державах та нерідко є членами неурядових організацій або учасниками волонтерських рухів, дозволяє країні покращувати власний імідж в очах світової спільноти та інформувати іноземну аудиторію про українські події шляхом, перш за все, реалізації різноманітних інформаційно-просвітницьких проєктів. Однією з найвпливовіших структур тут виступає Світовий Конгрес Українців, який об'єднує українські громади у діаспорі та дозволяє лобіювати українські інтереси за кордоном. Суміжним каналом політичної комунікації, стосовно євроінтеграційних процесів в Україні виступають неурядові організації та аналітичні центри в Україні й за кордоном, які розробляють та поширюють інформаційно-аналітичні матеріали про Україну серед національної та міжнародної аудиторії. Окрім цього, значна роль належить ЗМІ, зокрема, українським

та іноземним, – каналам просування зовнішньо- та внутрішньополітичної інформації про Україну в національному та світовому інформаційному просторах.

Нам удалося дійти висновку, що інформація, яка потрапляє до іноземного масово-комунікаційного поля, має несистемний характер, адже в Україні не реалізується чітка стратегія або план дій щодо поширення певної інформації або просування тематики про країну за кордоном, вона, скоріше, потрапляє в медіа інших країн на засадах сенсаційності, резонансності, відповідно, не сприяючи формуванню позитивного іміджу держави в очах світової спільноти.

Зауважимо, що в епоху бурхливого розвитку інформаційно-комунікаційних технологій одними з найбільш популярних каналів просування інформації є Інтернет-технології (онлайн-медіа) та соціальні мережі. Саме ці медіуми виступають визначальними каналами передачі євроінтеграційної тематики завдяки можливості миттєвого поширення інформації. Однак у той час як традиційні ЗМІ тяжіють до поширення перевірених, неупереджених, об'єктивних фактів, у соціальних медіа побутує будь-яка інформація, якість та правдивість якої не є головними критеріями. При цьому відбувається залучення аудиторії до дискусії, наслідки якої іноді важко передбачити.

Аналіз провідних іноземних та українських ЗМК на предмет висвітлення євроінтеграційної тематики дозволив дійти висновку, що українська тематика досить активно висвітлюється у світових ЗМІ, а саме: у пресі Великобританії, Франції, Німеччини та США.

Результати проведеного у моніторингу публікацій та контент-аналізу вказують, що частота появи матеріалів про Україну в міжнародних медіа *The Guardian*, *The New York Times*, *Le Monde*, *Frankfurter Allgemeine. Zeitung für Deutschland* залежить від резонансності подій та їх актуальності для іноземних держав. Однак зважаючи на важливу стратегічну роль та активну співпрацю між вищезазначеними країнами й Україною, українська проблематика активно висвітлювалась на шпальтах цих якісних ЗМІ протягом 2013–2019 рр. Виконуючи функцію формування «світової громадської думки», провідні ЗМІ Великобританії, США, Франції та Німеччини акцентували увагу на висвітленні подій 2013–2014 рр. (Революції Гідності) та висловлювали

відкрити підтримку євроінтеграційних стремлінь країни та її народу. Після прийняття «Угоди про асоціацію між Україною та ЄС», медіа тяжіли до тематики проведення реформ в Україні та позитивних змін у країні, досягнутих у результаті реалізації євроінтеграційного курсу. При цьому інформаційні приводи іноземні ЗМІ шукали, скоріше, самостійно, ніж використовували поширені Україною факти в рамках реалізації національної інформаційної політики. У результаті, інформація про Україну в іноземних ЗМІ носила несистемний і досить хаотичний характер, слугуючи іноді позитивному, а іноді – негативному сприйняттю держави та її політичних процесів іноземною аудиторією.

Моніторинг українських медіа, зокрема якісних видань «Дзеркало тижня» та «День», інформаційно-аналітичних тижневиків «Кореспондент», «Фокус», «Новий час», «Український Тиждень» та «Країна», контенту телеканалів «Інтер», «1+1», ICTV, «ТРК Україна», СТБ, «Новий канал», «112 Україна» та «Еспресо TV» дозволив дійти висновку, що специфіка висвітлення політичних подій, тональність подання матеріалів, підтримка або непідтримка певних політичних явищ залежить від редакційної політики медіа. При цьому коло тем та проблем в рамках висвітлення євроінтеграційних процесів є спільним для всіх національних медіа і включає висвітлення подій на Євромайдані та Революції Гідності, підписання «Угоди про асоціацію» та впровадження її ключових пунктів в Україні. Ця тематика має високий рівень висвітлення у ЗМІ, що свідчить про досить ефективну систему комунікації щодо даного політичного явища серед суспільства.

Таким чином, для результативного впровадження зовнішньо- та внутрішньополітичних явищ на національному та світовому рівнях країни мають використовувати не лише традиційні засоби, зокрема, дипломатичні, економічні, політичні та інші, а й враховувати інформаційно-комунікаційний аспект та набутки новітніх соціальнокомунікативних технологій. Інформаційно-аналітичне забезпечення євроінтеграційних процесів в Україні має носити системний характер, підкорятися чітко вибудованій стратегії присутності країни на світовому та національному інформаційному просторі. Просування інтересів країни на міжнародній арені, донесення певної інформації як до власних громадян так й до

іноземної аудиторії, формування позитивного іміджу України в очах світової спільноти повинні стати пріоритетними завданнями національної комунікативної діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Allen M. The SAGE Encyclopedia of Communication Research Methods. Newbury Park : SAGE Publications, 2017. 2 064 p.; An Integrated Approach to Communication Theory and Research / eds. D. W. Stacks, M. B. Salwen, K. C. Eichhorn. London : Routledge, 2019, 590 p.
2. Allendoerfer M. G. «Who cares about human rights? Public opinion about human rights foreign policy». *Journal of Human Rights*. 2017. 16:4. P. 428–451. DOI: <https://doi.org/10.1080/14754835.2015.1129603>.
3. Antonova N. Putin is profiting from chaos in Ukraine – and the west is letting him. The Guardian. 2018. 27 Nov. URL: <https://www.theguardian.com/commentisfree/2018/nov/27/putin-ukraine-sea-of-azov-russia> (дата зверення: 20.05.2019).
4. Ash T. G. The focus is on Crimea, but next is the fight for Ukraine. *The Guardian*. 2014. 18 Mar. URL: <https://www.theguardian.com/commentisfree/2014/mar/18/crimea-ukraine-shooting-pivotal-struggle-heartlands> (дата зверення: 20.05.2019).
5. Bátora J., Rieker P. EU-supported reforms in the EU neighbourhood as organized anarchies: the case of post-Maidan Ukraine. *Journal of European Integration*. 2018. Vol. 40. Issue 4. P. 461–478. DOI: 10.1080/07036337.2018.1467412.
6. Baun M. J. An Imperfect Union. The Maastricht Treaty and The New Politics of European Integration. New York : Routledge, 2018. 200 p. DOI: 10.4324/9780429494185.
7. Bogdandy A. , Goldmann M., Venzke I. «From Public International to International Public Law: Translating World Public Opinion into International Public Authority». *European Journal of International Law*. 2017. Vol. 28. Issue 1. 1 Feb. P. 115–145. DOI: <https://doi.org/10.1093/ejil/chx002>.
8. Boglioni M. European economic integration: Comparative advantages and free trade of the means of production. *Structural Change and Economic Dynamics*. 2018. DOI: 10.1016/j.strueco.2018.10.003.

9. Boyd D., Ellison, N. Social Network Sites: Definition, History, and Scholarship. *Journal of Computer-Mediated Communication*. 2008. Vol. 13. P. 210-230. DOI: 10.1111/j.1083-6101.2007.00393.x.
10. Boyd-Barrett O. Ukraine, Mainstream Media and Conflict Propaganda. *Journalism Studies*. 2017. Vol. 18. Issue 8. P. 1016–1034. DOI: 10.1080/1461670X.2015.1099461.
11. Butyrina M., Garkavenko Y. Гетеростереотип України у дискурсі якісних британських видань. *Communications and Communicative Technologies*. 2018. Issue 18. P. 22–28. DOI: 10.15421/291803.
12. Campos N. F., Coricelli F., Moretti L. Institutional integration and economic growth in Europe. *Journal of Monetary Economics*. 2019. Vol. 103. P. 88–104. DOI: 10.1016/j.jmoneco.2018.08.001.
13. Cann A., Dimitriou K., Hooley T. Social Media: A Guide for Researchers. London: Research Information Network, 2011. URL: <http://hdl.handle.net/10545/196715> (дата звернення: 25.12.2018).
14. Chaban N., Elgström O., Knodt M. Perceptions of EU Mediation and Mediation Effectiveness: Comparing Perspectives from Ukraine and the EU. *Cooperation and Conflict*. 2019. DOI :10.1177/0010836718823813.
15. Cottam R. W. Foreign Policy Motivation: A General Theory and a Case Study. University of Pittsburgh : Pittsburgh Pre, 1977. 384 p.
16. Cutrini E. Economic integration, structural change, and uneven development in the European Union. *Structural Change and Economic Dynamics*. 2019. Vol. 50. P. 102–113. DOI: 10.1016/j.strueco.2019.06.007.
17. Defining Public Diplomacy. USC. *Centre of Public Diplomacy*. URL: <https://uscpublicdiplomacy.org/page/what-pd> (дата звернення: 15.11.2018).
18. Dewing M. Social media an introduction. 2012. URL: <https://lop.parl.ca/content/lop/researchpublications/2010-03-e.pdf> (дата звернення: 25.12.2018).
19. Diakopoulos N. A. The Editor’s Eye: Curation and Comment Relevance on *The New York Times*. *CSCW ‘15 Proceedings of the 18th ACM Conference on Computer*

Supported Cooperative Work & Social Computing. 2015. P. 1153–1157. DOI: <https://doi.org/10.1145/2675133.2675160>.

20. Digital News Report. *Reuters Institute for the Study of Journalism*. 2018. June. URL: <https://reutersinstitute.politics.ox.ac.uk/digital-news-report> (дата звернення: 12.02.2019).

21. Ducourtieux C. L'Ukraine et la Russie trouvent un accord sur le gaz. *Le Monde*. 2014. 31 oct. URL: https://www.lemonde.fr/europe/article/2014/10/31/l-ukraine-trouve-un-accord-avec-la-russie-sur-le-gaz_4515756_3214.html?xtmc=ukraine&xtcr=2597 (дата звернення: 15.04.2018).

22. Eastern Partnership. European Commission Website. URL: https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/neighbourhood/eastern-partnership_en (дата звернення: 15.08.2018); EU Neighbourhood Policy. The EU Neighbours portal. URL: <https://www.euneighbours.eu/en/policy> (дата звернення: 15.08.2018).

23. EU-Ukraine Association Agenda to prepare and facilitate the implementation of the Association Agreement. 2009. Brussels. URL: http://eeas.europa.eu/archives/delegations/ukraine/documents/eu_uk_chronology/association_agenda_en.pdf (дата звернення: 15.08.2018).

24. EU-Ukraine Association Agenda to prepare and facilitate the implementation of the Association Agreement. 2015. Brussels. URL: http://eeas.europa.eu/archives/delegations/ukraine/documents/eu_uk_chronology/association_agenda_en.pdf (дата звернення: 15.08.2018).

25. Gérard M. Les visages de la contestation en Ukraine. *Le Monde*. 2013. 02 déc. URL: https://www.lemonde.fr/europe/article/2013/12/02/les-visages-de-la-contestation-en-ukraine_3524061_3214.html?xtmc=ukraine&xtcr=4652 (дата звернення: 15.04.2018).

26. Gottlieb J. Protest News Framing Cycle: How *The New York Times* Covered Occupy Wall Street. *International Journal of Communication*. 2015. Vol. 9. URL: <https://ijoc.org/index.php/ijoc/article/view/2880>.

27. Hamulczuk M., Makarchuk O., Sica E. Searching for market integration: Evidence from Ukrainian and European Union rapeseed markets. *Land Use Policy*. 2019. Vol. 87. DOI: 10.1016/j.landusepol.2019.104078.
28. Harding L. The new special relationship: what does Putin want from Trump? *The Guardian*. 2016. 20 Nov. URL: <https://www.theguardian.com/us-news/2016/nov/20/new-special-relationship-what-does-putin-want-from-trump-kgb> (дата зверення: 20.05.2019).
29. Hoskyns C. Democratizing the European Union. Issues for the Twenty-first Century. New York : Routledge, 2018. 224 p.
30. Hudson V. M. Foreign Policy Analysis: Classic and Contemporary Theory. Lanham, Maryland : Rowman & Littlefield, 2013. 266 p.
31. Hutchings S., Szostek J. Dominant narratives in Russian political and media discourse during the Ukraine crisis. *Ukraine and Russia: People, Politics, Propaganda and Perspectives* / ed. by A. Pikulicka-Wilczewska & R. Sakwa. Bristol : E-International Relations, 2015. P. 183–196. URL: <http://www.e-ir.info/wp-content/uploads/2016/06/Ukraine-and-Russia-E-IR-2016.pdf#page=184> (дата звернення: 20.05.2019).
32. Jarábik B. Can an election calm the crisis in Ukraine? *The Guardian*. 2014. 23 Oct. URL: <https://www.theguardian.com/world/2014/oct/23/ukraine-unify-october-election-russia> (дата зверення: 20.05.2019).
33. Jenkins S. Forget Brexit, war in Ukraine is the biggest threat to Europe. *The Guardian*. 2018. 26 Nov. URL: <https://www.theguardian.com/commentisfree/2018/nov/26/forget-brexit-ukraine-europe-russia> (дата зверення: 20.05.2019).
34. Jensen K. B., Craig R. T. The International Encyclopedia of Communication Theory and Philosophy. 4 Volume Set. Hoboken : John Wiley & Sons, 2016, 2 368 p.
35. Kauffmann S. La bataille de Kiev. *Le Monde*. 2013. 25 nov. URL: https://www.lemonde.fr/idees/article/2013/11/25/la-bataille-de-kyiv_3519850_3232.html?xtmc=ukraine&xtrc=4678 (дата звернення: 15.04.2018).
36. Kofman M. For the U.S., Arming Ukraine Could Be a Deadly Mistake. *The New York Times*. 2017. Aug. 25. URL: <https://www.nytimes.com/2017/08/25/opinion/united-states-arm-ukraine-missiles.html> (дата звернення: 15.02.2019).

37. Krasnodemska I. Російсько-українська війна в дискурсі західних мас-медіа (2014–2016 pp.). *Українознавство*. 2017. № 4(65). С. 67–93. DOI: 10.30840/2413-7065.4(65).2017.127348.
38. Kyrylova O. Immersive journalism: the experience of world news sources. *Communications and Communicative Technologies*. 2017. Issue 25 (12). P. 51–57. URL: <https://cct.dp.ua/index.php/journal/article/view/104> (дата звернення: 12.02.2019).
39. Kyrylova O. Immersive journalism: the factors of effective functioning. *Communications and Communicative Technologies*. 2019. Issue 19. P. 48-55. DOI: 10.15421/291907.
40. La poussée protestataire en Ukraine. *Le Monde*. 2013. 09 déc. URL: https://www.lemonde.fr/europe/infographie/2013/12/09/la-poussee-protestataire-en-ukraine_3528022_3214.html?xtmc=ukraine&xtcr=4595 (дата звернення: 15.04.2018).
41. Laursen F. Comparative Regional Integration. Theoretical Perspectives. London : Routledge, 2018. 320 p. DOI: 10.4324/9781315197111.
42. Lavrov S. It's not Russia that is destabilising Ukraine. *The Guardian*. 2014. 7 Apr. URL: <https://www.theguardian.com/commentisfree/2014/apr/07/sergei-lavrov-russia-stabilise-ukraine-west> (дата звернення: 20.05.2019).
43. McCombs M. Setting the Agenda: Mass Media and Public Opinion. New Jersey : John Wiley & Sons, 2018. 208 p.
44. McGann J. G. Think Tanks and the Transnationalization of Foreign Policy. *Connections (JSTOR)*. 2003. Vol. 2, No. 1. P. 85–90. URL: www.jstor.org/stable/26322981 (дата звернення: 20.12.2018).
45. Mejias U. A., & Vokuev N. E. Disinformation and the media: the case of Russia and Ukraine. *Media, Culture & Society*. 2017. Vol. 39. Issue 7. P. 1027–1042. DOI: 10.1177/0163443716686672.
46. Miles L. Sweden and European Integration. London : Routledge, 2019. 348 p. DOI: 10.4324/9780429437670]
47. Ministry of Education and Science of Ukraine Ukrainian State Center for International Education Website. URL: <http://studyinukraine.gov.ua/> (дата звернення: 25.02.2018).

48. Nitoiu C. Towards conflict or cooperation? The Ukraine crisis and EU-Russia relations. *Southeast European and Black Sea Studies*. Vol. 16. Issue 3. P. 375–390. DOI: 10.1080/14683857.2016.1193305.

49. Novohatko L. Problems and prospects of creating a positive international image of Ukraine. *3.C. UA Foreign Affairs*. 2017. № 3. URL: <http://uaforeignaffairs.com/ua/zs/anglomovna-versija/3-2017> (дата звернення: 15.05.2018).

50. Nye J. Public Diplomacy in the 21st Century. What factors need to be considered to explain U.S. policy to audiences abroad? 2004. May 10. URL: <https://www.theglobalist.com/public-diplomacy-in-the-21st-century> (дата звернення: 15.11.2018).

51. Ojala M., Mervi P. Naturalising the New Cold War: The Geopolitics of Framing the Ukrainian Conflict in Four European Newspapers. *Global Media and Communication*. 2017. Vol. 13. № 1. P. 41–56. DOI: 10.1177/1742766517694472.

52. Partnership Between the European Union and Ukraine. UE-UA 1056/2/09 REV 2. 2009. Brussels. 15 Oct. URL: http://eeas.europa.eu/archives/delegations/ukraine/documents/eu_uk_chronology/association_agenda_en.pdf (дата звернення: 23.09.2018).

53. Pond E., Kundnami H. Germany's Real Role in the Ukraine Crisis: Caught between East and West. *Foreign Aff.* 2015. Vol. 94. P. 173. URL: <https://www.foreignaffairs.com/articles/eastern-europe-caucasus/germany-s-real-role-ukraine-crisis> (дата звернення: 20.05.2019).

54. Puglisi R. Being *The New York Times*: the Political Behaviour of a Newspaper. *The B.E. Journal of Economic Analysis & Policy*. 2011. No. 11(1). DOI: <https://doi.org/10.2202/1935-1682.2025>.

55. Quian A., Elías C. «Estrategias y razones del impacto de WikiLeaks en la opinión pública mundial», *Reis: Revista española de investigaciones sociológicas*. 2018. No. 162. P. 91–110. DOI: <https://doi.org/10.5477/cis/reis.162.91>.

56. Riols Y.-M. Adam Michnik : l'Ukraine, “c'est une révolution d'un nouveau type”. *Le Monde*. 2014. 26 févr. URL:

https://www.lemonde.fr/europe/article/2014/02/26/c-est-une-revolution-d-un-nouveau-type_4373438_3214.html?xtmc=ukraine&xtcr=4265 (дата звернення: 15.04.2018).

57. Ross Ch. Pillars of public diplomacy. *Harvard International Review*. 2003. Vol. 25. № 2. P. 22. URL: <http://hir.harvard.edu/article/?a=1117> (дата звернення: 15.11.2018).

58. Röttgen N. The EU's response to Russia must be bold and unanimous. *The Guardian*. 2018. 12 Dec. URL: <https://www.theguardian.com/commentisfree/2018/dec/12/eu-response-russia-bold-unanimous-ukraine> (дата звернення: 20.05.2019).

59. Sakwa R. *Frontline Ukraine: Crisis in the Borderlands*. London : Bloomsbury Publishing, 2016. 368 p.

60. Schimmelfennig F. European integration (theory) in times of crisis. A comparison of the euro and Schengen crises. *Journal of European Public Policy*. 2018. Vol. 25. Issue 7. P. 969–989. DOI: 10.1080/13501763.2017.1421252.

61. Shkodrova A. Rediscovering Europe and national Cuisine. How EU integration is shaping food tastes in Sofia and Belgrade in the 21st century. *Appetite*. 2019. Vol. 133. P. 10–17. DOI: 10.1016/j.appet.2018.10.022.

62. Smolar P. L'Ukraine porte au pouvoir Petro Porochenko. *Le Monde*. 2014. 26 mai. URL: https://www.lemonde.fr/international/article/2014/05/26/l-ukraine-porte-au-pouvoir-petro-porochenko_4425989_3210.html?xtmc=ukraine&xtcr=3458 (дата звернення: 15.04.2018).

63. Steele J. Ukraine's protests are not about a yearning for European values. *The Guardian*. 2013. 12 Dec. URL: <https://www.theguardian.com/commentisfree/2013/dec/12/solution-to-ukraine-crisi-political-not-economic> (дата звернення: 20.05.2019).

64. Stroobants J.-P. Bruxelles affirme que “la porte reste ouverte pour l'Ukraine”. *Le Monde*. 2013. 03 déc. URL: https://www.lemonde.fr/europe/article/2013/12/03/bruxelles-affirme-que-la-porte-reste-ouverte-pour-l-ukraine_3524476_3214.html?xtmc=ukraine &xtcr=4650 (дата звернення: 15.04.2018).

65. The Guardian view on Ukraine's elections: farewell to the old politics. *The Guardian*. 2014. 27 Oct. URL: <https://www.theguardian.com/>

commentisfree/2014/oct/27/guardian-view-ukraine-election-farewell-old-politics (дата зверення: 20.05.2019).

66. Thurman N., & Fletcher R. Has Digital Distribution Rejuvenated Readership? *Journalism Studies*. 2017. P. 1–21. DOI: 10.1080/1461670x.2017.1397532.

67. Trainor I. Ukrainian protests show the European Union still offers hope to some. *The Guardian*. 2013. 1 Dec. URL: <https://www.theguardian.com/world/2013/dec/01/ukrainian-protests-european-union-hope> (дата зверення: 25.11.2018).

68. Trottier D., Fuchs Ch. Theorising social media, politics and the state: an introduction. *Social media, politics and the state: protests, revolutions, riots, crime and policing in the age of Facebook, Twitter and YouTube*. New York : Routledge, 2014. P. 3–38. URL: <https://westminsterresearch.westminster.ac.uk/item/964v2/theorising-social-media-politics-and-the-state-an-introduction> (дата звернення: 25.12.2018).

69. Ukraine: a crisis that affects us all. *The Guardian*. 2014. 19 Feb. URL: <https://www.theguardian.com/commentisfree/2014/feb/19/ukraine-repercussions-world> (дата зверення: 20.05.2019).

70. Ukraine: a vote for Europe. *The Guardian*. 2014. 26 May. URL: <https://www.theguardian.com/commentisfree/2014/may/26/ukraine-europe-vote-poroshenko-russia> (дата зверення: 20.05.2019).

71. Usher N. Making News at *The New York Times*. Michigan : University of Michigan Press, 2014. 283 p.

72. Walker S.G. Role theory and foreign policy analysis. Durham, North Carolina : Duke University Press, 1987. 386 p.

73. Walker Sh. 'It's a pretty disturbing time for Ukraine': Trump's Russia ties unnerve Kiev. *The Guardian*. 2016. 6 Dec. URL: <https://www.theguardian.com/world/2016/dec/06/ukraine-trump-presidency-russia-putin> (дата зверення: 20.05.2019).

74. Who owns the Guardian? Our unique independent structure. *The Guardian*. 2017. URL: <https://www.theguardian.com/about/2017/nov/17/who-owns-the-guardian-our-unique-independent-structure> (дата звернення: 12.02.2019).

75. Wiener A. *European Integration Theory*. Oxford : Oxford University Press, 2019. 360 p.
76. Yuhas A. Ukraine crisis deepens: commentary and analysis on Russia in Crimea. *The Guardian*. 2014. 3 Mar. URL: <https://www.theguardian.com/world/2014/mar/03/ukraine-crisis-russia-crimea-commentary-analysis> (дата зверення: 20.05.2019).
77. Yunin O., Sevruck V., Pavlenko S. Priorities of economic development of Ukraine in the context of European integration. *Baltic Journal of Economic Studies*. 2018. Vol. 4. № 3. P. 358–365. DOI: 10.30525/2256-0742/2018-4-3-358-365.
78. Zeitlin J., Nicoli F., Laffan B. Introduction: the European Union beyond the polycrisis? Integration and politicization in an age of shifting cleavages. *Journal of European Public Policy*. 2019. Vol. 26. Issue 7. P. 963–976. DOI: 10.1080/13501763.2019.1619803.
79. Zwolski K. The EU, Russia and the War in Ukraine. *European Security in Integration Theory*. Cham : Palgrave Macmillan, 2018. P. 169–201. DOI: 10.1007/978-3-319-69517-4_6.
80. 20 ключових завдань на період до 2020 року: забезпечення відчутних результатів для громадян. EU4Business. 2017. URL: <https://www.euneighbours.eu/sites/default/files/publications/2017-11/ua.1.pdf> (дата звернення: 15.08.2018).
81. Андрейко В. І. Технології впливу ЗМІ на консолідовану позицію українців щодо процесів європейської та євроатлантичної інтеграції: досвід країн Вищеграду. *Збірник матеріалів за підсумками Міжнародної науково-практичної конференції «Україна в процесах глобального інформаційного обміну»*. Львів, 26–27 травня 2016 р., Національний університет «Львівська політехніка». – С. 42-45. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/22424/1/ТЕХНОЛОГІЇ%20ВПЛИВУ%20ЗМІ%20НА%20КОНСОЛІДОВАНУ%20ПОЗИЦІЮ.pdf> дата звернення: 08.06.2017).
82. Андрущенко С. В. Україна в сучасному міжнародному середовищі. *Зовнішня політика України – 2013: стратегічні оцінки, прогнози та пріоритети* / за ред. Г. М. Перепелиці. Київ : ВД «Стилос», 2014. С. 11–29. URL:

http://fpri.kiev.ua/wp-content/uploads/2016/07/Yearbook_2013.pdf (дата звернення: 15.08.2018).

83. Асоціація ЄС – Україна: що це дає Вам. Представництво Європейського Союзу в Україні. 2017. URL: https://eeas.europa.eu/sites/eeas/files/association_eu-ua_2017_www.pdf (дата звернення: 23.09.2018).

84. Богатуров А. Д., Косолапов Н. А., Хрусталев М. А. Очерки теории и политического анализа международных отношений. Москва : Научно-образовательный форум по международным отношениям, 2002, 377 с.

85. Борисенко Ю. А. Україна у просторі австрійських друкованих ЗМІ. *Young Scientist*. 2018. № 4.4 (56.4). С. 106–109. URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2018/4.4/29.pdf> (дата звернення: 20.05.2019).

86. Валюшко І. Дипломатія України у вимірі інформаційної безпеки країни. *Вісник Львівського університету. Серія філос.-політолог. студії*. 2017. Вип. 13. С. 137–142.

87. Варенко В. М. Інформаційно-аналітична діяльність. Київ : Університет «Україна», 2014. 417 с.

88. Варех Н. В. Етнокультурні медіастереотипи України в британській пресі. *Вісник Харківської державної академії культури*. 2014. Вип. 42 С. 113–122. URL: http://www.ic.ac.kharkov.ua/nauk_rob/nauk_vid/rio_old_2017/vh/v42/40.pdf#page=113 (дата звернення: 20.05.2019).

89. Волкова І. М. Інформаційно-аналітичне забезпечення маркетингової діяльності підприємств аграрного сектора економіки. URL: <https://www.pdaa.edu.ua/sites/default/files/nppdaa/6.2/112.pdf> (дата звернення: 10.05.2017).

90. Гаркавенко Ю. Мас-медійні джерела гетеростереотипізації України: комунікаційний аспект : дис. ... канд. наук із соц. ком.: 27.00.01 / Дніпровський національний університет умені О. Гончара. Дніпро, 2019. 224 с.

91. Гаркавенко Ю. С. «Стереотип перехідного періоду»: медіастереотипізація України в якісних виданнях Великобританії, Німеччини та Франції. *Вісник Харківського національного університету імені ВН Каразіна. Серія «Соціальні*

комунікації». 2017. №. 11. С. 23–29. URL: <https://periodicals.karazin.ua/sc/article/view/11654> (дата звернення: 20.05.2019).

92. Гаркавенко Ю. С. Вплив сучасних тенденцій розвитку газетного ринку Німеччини на процес гетеростереотипізації України в якісних німецьких виданнях. *Вісник Дніпропетровського національного університету. Серія «Соціальні комунікації»*. 2017. Т. 25. № 12. URL: <https://cct.dp.ua/index.php/journal/article/view/97> (дата звернення: 20.05.2019).

93. Гаркавенко Ю. С. Гетеростереотипізація України у британських та німецьких друкованих ЗМІ. *Вісник Дніпропетровського університету. Серія: Соціальні комунікації*. 2015. Т. 23. Вип. 15. С. 20–24. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/vdnusc_2015_23_15_6.pdf (дата звернення: 20.05.2019).

94. Гаркавенко Ю. С. Гетеростереотипізація української культури в якісних друкованих ЗМІ Великобританії та Франції як ознака перехідності (за матеріалами публікацій на літературну тематику). *Держава та регіони. Серія : Соціальні комунікації*. 2017. № 4. С. 82–86. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/drsk_2017_4_16 (дата звернення: 15.11.2018)

95. Гоцур О.І. Українське журналістикознавство в контексті євроінтеграційного процесу. URL: <http://journlib.univ.kiev.ua/index.php?act=article&article=2313> (дата звернення: 08.06.2017).

96. Гуменюк Б. І. Основи дипломатичної та консульської служби : навчальний посібник. Київ : Либідь, 2004. 248 с.

97. Гурковський В. І. Захист іміджу Української держави в умовах інформаційної глобалізації. *Державне управління: теорія та практика*. 2012. № 2. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Dutp_2012_2_11 (дата звернення: 15.05.2016).

98. Динник І. Розвиток української держави у контексті реалізації стратегії сталого розвитку «Україна – 2020». *Ефективність державного управління: Збірник наукових праць*. 2015. Вип. 43. С. 264–271.

99. Дяченко Н. П. Інформаційно-аналітичне забезпечення діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування. *Публічне адміністрування: теорія та практика*. 2013. Вип. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Patp_2013_2_14 (дата звернення: 10.05.2017).

100. Захарова І. В., Філіпова Л. Я. Основи інформаційно-аналітичної діяльності. Київ : «Центр учбової літератури», 2013. 336 с.

101. Звіт про виконання Порядку денного асоціації та Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом (вересень 2014 року – квітень 2015 року). Урядовий офіс з питань європейської інтеграції Секретаріату КМУ. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/zviti-pro-vikonannya/aaaag-goei-report-26-04-15-ua-website.pdf> (дата звернення: 23.09.2018).

102. Звіт про виконання Порядку денного асоціації та Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом (січень – жовтень 2015 року). Урядовий офіс з питань європейської інтеграції Секретаріату КМУ. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/zviti-pro-vikonannya/aaaag-goei-report-january-october-2015-final-version011215071215.pdf> (дата звернення: 23.09.2018).

103. Зовнішньополітична робота України отримала «трійку» за 2017 рік. Сайт аналітичного центру Ради зовнішньої політики «Українська призма». URL: <http://prismua.org/ukraines-foreign-policy-work-received-three-2017> (дата звернення: 15.08.2018).

104. Зовнішня політика України – 2014: стратегічні оцінки, прогнози та пріоритети / За ред. Г. М. Перепелиці, О. В. Потехіна. Київ : ВД «Стилос», 2015. 326 с. URL: http://fpri.kiev.ua/wp-content/uploads/2016/04/FPRI_Yearbook_2014.pdf (дата звернення: 15.08.2018).

105. Інформаційна безпека (соціально-правові аспекти): Підручник / Остроухой Б. В., Петрик Б. М., Присяжнюк М. М. та ін. ; за заг- ред. Є. Д. Скулиша. Київ : КНТ, 2010. 776 с.

106. Капітоненко М. «М'яка сила» у сучасній світовій політиці: теоретичні аспекти. *Актуальні проблеми міжнародних відносин*. 2010. Вип. 94. С. 20–29. URL:

<http://journals.iir.kiev.ua/index.php/apmv/article/viewFile/705/662> (дата звернення: 15.08.2018).

107. Качинська Н. Політичний імідж держави: структурні та комунікаційні компоненти феномена. *Віче*. 2009. № 22. С. 24–27. URL: <http://veche.kiev.ua/journal/1738/> (дата звернення: 10.11.2018).

108. Кирилова О. «The Guardian»: від другорядної манчестерської газети до одного з найбільш цитованого медіа світу. *Вісник Дніпропетровського університету. Серія: Соціальні комунікації*. 2013. Т. 21. № 12. С. 60–67. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/vdnusc_2013_21_13_15.pdf (дата звернення: 20.05.2019).

109. Кирилова О. Paywall vs. open journalism: досвід взаємодії з аудиторією «The New York Times» та «The Guardian». *Science and society. Proceedings of the 9th International conference*. 2019. С. 221–226.

110. Кирилова О. В. Крос-медійний характер діяльності The New York Times: генеза та сучасний стан. *Вісник Дніпропетровського університету. Серія «Соціальні комунікації»*. 2016. Т. 24. № 12. С. 87–93. URL: <https://cct.dp.ua/index.php/journal/article/view/82>.

111. Климанська Л. Д. Соціально-комунікативні технології в політиці: Таємниці політичної «кухні»: Монографія. Львів: Вид-во Нац. ун-ту “Львівська політехніка”, 2007. 332 с.

112. Клименко О. А. Мозкові центри як фактор впливу на політику держави в країнах Заходу. *Проблеми міжнародних відносин: Зб. наук. праць*. 2013. Вип. 6. С. 67–80.

113. Козиряцька С. А. Формування медіаобразу: ретроспектива та сучасність. *Science and Education a New Dimension. Humanities and Social Sciences*. 2017. № 130. С. 50–53. URL: <http://dspace.zsmu.edu.ua/handle/123456789/6764> (дата звернення: 20.05.2019).

114. Козиряцька С. Україна та Німеччина: медіаобраз країн в засобах масової інформації. *Ukrainische Wissenschaft im europäischen Kontext. Deutsch-ukrainische*

Wissenschaftsbeziehungen: Sammelband / redigiert von D. Blochyn. München, 2016. Bd. 9. S. 377–383. URL: <http://dspace.zsmu.edu.ua/handle/123456789/6777> (дата звернення: 20.05.2019).

115. Конев Е. Новые стратегии зарубежной печати в конкурентной борьбе с электронными медиа (на примере «Нью-Йорк Таймс»). *Замежна журналістика і література*. 2017. С. 191–194. URL: <http://elib.bsu.by/bitstream/123456789/185692/1/191-194.pdf> (дата звернення: 12.02.2019).

116. Концепція популяризації України в світі Просування інтересів України. URL: https://mip.gov.ua/files/pdf/MIP_Pop_Ukr_04.pdf (дата звернення: 25.02.2018).

117. Костенко А. М. Вплив інститутів громадянського суспільства на євроінтеграційні процеси України : монографія / А.М. Костенко. Суми : СумДУ, 2018. 411 с.

118. Кудрявцева С. П., Колос В. В. Міжнародна інформація. Київ : Видавничий Дім «Слово», 2005. 400 с. URL: <http://buklib.net/books/21985> (дата звернення: 10.05.2017).

119. Кузнецов И.Н. Информация: сбор, защита, анализ. Учебник по информационно-аналитической работе. Москва : «Яуза», 2001. 318 с.

120. Кулик С. Образ України в британських Інтернет-ЗМІ (за матеріалами веб-сайтів газет «The Times», «The Guardian», «The Independent») : автореф. дис. ... канд. наук із соц. комунікацій : 27.00.06. Київ, 2012. 16 с.

121. Кулик С. Особливості висвітлення деяких аспектів української історії у британській пресі (За матеріалами інтернет-версій видань «The Times», «The Guardian», «The Independent»). *Збірник праць Науково-дослідного інституту пресознавства*. 2011. Вип. 1. С. 393–403. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ZPNDZP_2011_1_37 (дата звернення: 15.11.2018).

122. Купалова Г. І. Теорія економічного аналізу. Київ : Знання, 2008. 639 с.

123. Курносков Ю. В., Конотопов П. Ю. Аналитика: методология, технология и организация информационно-аналитической работы. Москва : Издательство «Русаци», 2004. 550 с.

124. Лавриненко Г. Формування міжнародного іміджу України в західному світі (на прикладі Польщі). *Схід*. 2011. № 4 (111). С. 149-154. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/33717> (дата звернення: 20.05.2019).

125. Луцишин Г., Гончарук А. Особливості розвитку культурної дипломатії України в сучасних умовах. *Humanitarian Vision*. 2017. Vol. 3. No 1. P. 25–30. URL: http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/39956/2/2017v3n1_Lutsyshyn_H-Peculiarities_of_the_development_25-30.pdf (дата звернення: 15.11.2018).

126. Магда Є. В. Міжнародний імідж України в контексті гібридної війни. *Вісник Дніпропетровського університету. Серія : Філософія. Соціологія. Політологія*. 2015. № 4. С. 232–240. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vdufsp_2015_4_34 (дата звернення: 19.03.2019), с. 237.

127. Максак Г., Шелест Г., Коваль Н., Коваль М. Українська призма: зовнішня політика 2015. Київ, 2015. URL: <http://prismua.org/wp-content/uploads/2016/03/UA-PRINT.pdf> (дата звернення: 15.08.2018).

128. Мельник В. М. Управління податкоспроможністю суб'єктів господарювання: Навчальний посібник для самостійної роботи. Ірпінь : Академія ДПС України, 2001. 116 с.

129. Мельник Л., Паталонг М., Сидорчук О. Аналітичні центри в Україні та Німеччині: головні розбіжності та перспективи співпраці. Київ : Фонд «Демократичі ініціативи», 2016. 30 с. URL: https://dif.org.ua/uploads/pdf/854168914585_d2fd4a3c0f5.81720744.pdf (дата звернення: 20.12.2018).

130. Мороз Ю. В. Приклад Польщі та Болгарії для України в процесі євроінтеграції. *Міжнародні відносини. Серія «Економічні науки»*. 2018. №. 14. URL: http://journals.iir.kiev.ua/index.php/ec_n/article/download/3435/3109 (дата звернення: 20.07.2019).

131. Надельнюк О. Забути про Україну: що писали про нашу державу західні ЗМІ та рупори розпропаганди. *Українська правда*. 2018. 15 трав. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2018/05/15/7081716> (дата звернення: 15.11.2018).

132. Надельнюк О. Сила слова II: Що розповіли про Україну понад 6 000 заголовків у західних та російських ЗМІ. *VoxUkraine*. 2018. URL: https://voxukraine.org/uk/sila-slova-ii-shho-rozpovili-pro-ukrayinu-ponad-6-000-zagolovkiv-u-zahidnih-ta-rosijskih-zmi/?fbclid=IwAR2DEliphTfKgTcCNQBvSJS49kn0UY617_nIGFYrVTFLNAMnyLagL2xTgBM (дата звернення: 10.12.2018).

133. Найкраща контрпропаганда – це правда: Звіт про роботу МІП за 2017 рік. URL: <http://mip.gov.ua/files/documents/zvit-mip-2017.pdf> (дата звернення: 25.02.2018).

134. Носова Б. М. Мас-медійне забезпечення політичних орієнтирів України в контексті Євроатлантичної інтеграції : автореф. дис... канд. наук із соц. комунікацій: 27.00.04. Київ, 2008. 18 с.

135. Остапчук Д. Як у західних ЗМІ змінювалося ставлення до України. Контент-аналіз 10 000 заголовків. *Українська правда*. 2016. 22 вер. URL: <http://www.eurointegration.com.ua/articles/2016/09/22/7054893> (дата звернення: 15.11.2018).

136. Палагнюк Ю. В. Державні програми з питань європейської інтеграції України: основні напрямки. Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України. 2014. № 2. С. 174–179. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzizvru_2014_2_35 (дата звернення: 10.06.2017).

137. Піскорська Г.А., Яковенко Н.Л. Імідж України в контексті російсько-українського конфлікту. *Міжнародні відносини. Серія «Політичні науки»*. 2018. № 5. URL: http://journals.iir.kiev.ua/index.php/pol_n/article/download/2517/2247 (дата звернення: 12.03.2019).

138. План заходів з реалізації Концепції популяризації України у світі та просування інтересів України у світовому інформаційному просторі. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/383-2017-%D1%80> (дата звернення: 25.02.2018).

139. Політологія для вчителя : навч. посібн. для студ. педагогічних ВНЗ / за заг. ред. : К. О. Ващенко, В. О. Корнієнка. Київ : Вид-во імені М. П. Драгоманова,

2011. 406 с. URL: https://web.posibnyky.vntu.edu.ua/fmib/13vashenko_politologiya_dlya_vchitelya/203.htm (дата звернення: 15.08.2018).

140. Поліщук О. С. Вплив соціальних інтернет-мереж на формування «Я». *Актуальні проблеми філософії та соціології*. 2017. Вип. 16. С. 93–96. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/aprfc_2017_16_27 (дата звернення: 25.12.2018).

141. Половинчак Ю.М. Мобілізаційний та маніпулятивний потенціал дискурсу соціальних медіа в умовах перехідного суспільства. URL: http://nbuviar.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=1083:mobilizatsijnij-ta-manipulyativnij-potentsial-diskursu-sotsialnikh-media-v-umovakh-perekhidnogo-suspilstva&catid=127&Itemid=460 (дата звернення: 18.12.2018).

142. Поплавська В. В. Тенденції та перспективи євроінтеграційних процесів в газетній періодиці України та Польщі : автореф. дис... канд. філол. наук: 10.01.08. Київ, 2007. 20 с.

143. Послання Президента України до Верховної Ради України «Про внутрішнє та зовнішнє становище України в 2017 році»: Офіційне інтернет-представництво Президента України. 2017. 7 вер. URL: <https://www.president.gov.ua/news/poslannya-prezidenta-ukrayini-do-verhovnoyi-radi-ukrayini-pr-43086> (дата звернення: 15.08.2018).

144. Потятиник Б. Якісні медії: спіраль деградації. *Вісник Львівського університету. Серія журналістика*. 2012. Вип. 33. С. 242–248. URL: <http://publications.lnu.edu.ua/bulletins/index.php/journalism/article/viewFile/4314/4349>.

145. Почепцов Г. Г. Имидж и выборы. Имидж политика, партии, президента. Киев : Изд-во АДЕФ-Украина, 1997. 140 с.

146. Пріоритети забезпечення гуманітарної присутності України в світі: резюме. 2019. 24 квітня. URL: <http://www.niss.gov.ua/doslidzhennya/analitichni-materiali/gumanitarniy-rozvitok/prioriteti-zabezpechennya-gumanitarnoi> (дата звернення: 24.04.2019).

147. Про дипломатичну службу: Закон України від 07 червня 2018 р. № 2449-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2449-19> (дата звернення: 15.11.2018).

148. Про засади внутрішньої і зовнішньої політики: Закон України від 1 липня 2010 р. № 2411-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2411-17> (дата звернення: 02.09.2017).

149. Про затвердження Державної програми забезпечення позитивного міжнародного іміджу України на 2003–2006 роки: Постанова КМУ № 1609 від 15 жовтн. 2003 р. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1609-2003-%D0%BF> (дата звернення: 10.11.2018).

150. Про затвердження плану заходів з відзначення у 2017 році 20-ї річниці підписання Хартії про особливе партнерство між Україною та Організацією Північно-Атлантичного договору: Розпорядження КМУ № 429-р від 21 червн. 2017 р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/250094601> (дата звернення: 25.02.2018).

151. Про затвердження плану заходів щодо виконання Концепції реалізації державної політики у сфері інформування та налагодження комунікації з громадськістю з актуальних питань європейської інтеграції України на період до 2017 року: Розпорядження КМУ від 18 вересня 2013 р. № 754-р. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/754-2013-p#n9> (дата звернення: 10.07.2017).

152. Про інформацію: Закон України від 13.11.1992. № 2657–XII. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2657-12> (дата звернення: 15.06.2017).

153. Про культурно-інформаційний центр у складі закордонної дипломатичної установи України: Указ Президента України від 20 лютого 2006 № 142/2006. URL: <https://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/142/2006> (дата звернення: 20.04.2019).

154. Про систему іномовлення України: Закон України від 8 грудня 2015 р. № 856-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/856-19> (дата звернення: 15.11.2018).

155. Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020»: Указ Президента України № 5/2015 від 12 січн. 2015 р. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/5/2015> (дата звернення: 25.02.2018).

156. Про схвалення Концепції Державної програми співпраці із закордонними українцями на 2017–2020 роки: Розпорядження КМУ від 21 червня 2017 р. № 428-р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/250094739> (дата звернення: 24.04.2019).

157. Про схвалення Концепції Державної цільової програми формування позитивного міжнародного іміджу України на 2008-2011 роки: Розпорядження КМУ № 379-р від 6 червня 2007 р. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/379-2007-%D1%80> (дата звернення: 10.11.2018).

158. Про схвалення Концепції популяризації України у світі та просування інтересів України у світовому інформаційному просторі: Розпорядження КМУ від 11 жовтн. 2016 р. № 739-р. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/739-2016-%D1%80> (дата звернення: 25.02.2018).

159. Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері інформування та налагодження комунікації з громадськістю з актуальних питань європейської інтеграції України на період до 2017 року: Розпорядження КМУ від 27 березня 2013 р. № 168-р. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/168-2013-p/paran8#n8> (дата звернення: 10.07.2017).

160. Про схвалення рекомендації Ради асоціації між Україною та ЄС про імплементацію Порядку денного асоціації між Україною та ЄС: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 13 бер. 2015 р. № 207-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/207-2015-%D1%80> (дата звернення: 23.09.2018).

161. Про схвалення Стратегії комунікації у сфері європейської інтеграції на 2018–2021 роки: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 25 жовтн. 2017 р. № 779-р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/250383204> (дата звернення: 12.03.2019).

162. Про схвалення Стратегії розвитку туризму та курортів на період до 2026 року: Розпорядження КМУ № 168-р від 16 березня 2017 р. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/168-2017-%D1%80> (дата звернення: 25.02.2018).

163. Про Східне партнерство. Національна платформа Форуму громадянського суспільства Східного партнерства. URL: <http://eap-csf.org.ua/eastern-partnership/pro-shidne-partnerstvo> (дата звернення: 15.08.2018).

164. Про утворення державної установи “Український інститут”: Розпорядження КМУ від 21 червня 2017 р. № 430-р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npras/250094619> (дата звернення: 24.04.2019).

165. Проект «Стратегія зовнішньої політики України у стані війни». URL: <http://iserfps.tilda.ws/#intro> (дата звернення: 15.08.2018).

166. Проект Закону про Стратегію сталого розвитку України до 2030 року: Картка законопроекту. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=64508 (дата звернення: 10.01.2019).

167. Процюк М. В. Публічна та культурна дипломатія як засіб «м’якої сили» України: запозичені моделі, реальні кроки та стратегічні пріоритети. *Науковий вісник Дипломатичної академії України*. 2016. №. 23 (2). С. 21–28. URL: [http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Nvdau_2016_23\(2\)__5.pdf](http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Nvdau_2016_23(2)__5.pdf) (дата звернення: 15.11.2018).

168. Радченко О., Бухтатий О. Моделювання державної комунікативної політики в умовах сучасної України *Публічне управління: теорія та практика*. 2014. Вип. 3. С. 80–91. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pubupr_2014_3_15 (дата звернення: 25.12.2018).

169. Розумна О.П. Культурна дипломатія України: стан, проблеми, перспективи. 2016. URL: http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/kultu_dypl-26841.pdf (дата звернення: 27.05.2018).

170. Руденко А. Висвітлення проблеми Євроінтеграції України на сторінках газет Великобританії «The Times», «The Independent», «The Guardian», «The Daily Telegraph». *Журналістська освіта на Сумщині: набутки й проблеми : матеріали Десятої міжнар. наук.-практ. конф., Суми, 14-15 травня 2014 р. / уклад.: О. Г. Ткаченко*. Суми : СумДУ, 2014. С. 49–52. URL: <http://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/39036> (дата звернення: 20.05.2019).

171. Семченко О. А. Імідж України в інтерпретації закордонних ЗМІ. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 22 : Політичні науки та методика*

викладання соціально-політичних дисциплін. 2013. Вип. 10. С. 87–91. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nchnpu_022_2013_10_17 (дата звернення: 15.11.2018).

172. Семченко О. А. Іміджева політика України монографія. Київ : Академія, 2014. 269 с. URL: http://pidruchniki.com/70826/politologiya/imidzh_ukrayini_interpretatsiyi_zarubizhnih_vitchiznyanih_zmi#96 (дата звернення: 15.05.2016).

173. Словник української мови: в 11 тт. Т. 3. Київ : Наукова думка, 1972.

174. Соціальні мережі як чинник розвитку громадянського суспільства : [монографія] / ред. О. С. Онищенко, В. М. Горовий, В. І. Попик та ін. ; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. Київ, 2013. 220 с.

175. Степанов В. Ю. Механізм інформаційно-аналітичного забезпечення державної інформаційної політики. *Теорія та практика державного управління : [зб. наук. пр.] / Нац. акад. держ. упр. при Президенті України, Харків. регіон. ін-т держ. упр.* Харків. 2012. Вип. 3(38). С. 139–145. URL: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Tpdu_2012_3_20.pdf (дата звернення: 10.05.2017).

176. Стратегія комунікування угоди про асоціацію між Україною та ЄС. Україна – ЄС. Інтерньюз Україна. URL: <https://internews.ua/project/ukraine-eu> (дата звернення: 12.03.2019).

177. Стратегія національної безпеки України затверджена Указом Президента України від 26 травня 2015 року № 287/2015. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/287/2015#n14> (дата звернення: 15.08.2018).

178. Стратегія сталого розвитку «Україна – 2020»: Схвалено Указом Президента України від 12 січня 2015 року № 5/2015. URL: <https://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/5/2015#n10> (дата звернення: 10.01.2019).

179. Сучасні міжнародні системи та глобальний розвиток (соціально-політичні, соціально-економічні, соціально-антропологічні виміри) : [навч. посіб.] / [уклад.] Соснін О. В., Воронкова В. Г., Постол О. Є. Київ : Центр навч. літ., 2015. 554 с.

180. Тарнавська І. Специфіка висвітлення євроінтеграційних процесів в Україні. *Communications and Communicative Technologies*. 2019. № 19. С. 70–75. DOI: 10.15421/291910.

181. Татаревський О. Лобіювання – легітимний інструмент впливу на політику. *Інформаційний бюлетень Міжнародного центру перспективних досліджень*. Вип. 30 (377). 2007. URL: pasos.org/wp-content/archive/nl_ukr_20070917_0377.pdf (дата звернення: 15.08.2018).

182. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. URL: https://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/984_011/page (дата звернення: 23.09.2018).

183. Україна та угода про асоціацію: моніторинг виконання 2014–2018. Український центр європейської політики (УЦЄП). URL: http://ucerp.org.ua/wp-content/uploads/2018/12/Report_2014-2018_WEB_FINAL.pdf (дата звернення: 10.01.2019).

184. Український центр європейської політики. Про нас. URL: <http://ucerp.org.ua/pro-nas> (дата звернення: 20.12.2018).

185. Флюр О. М. Інтеграція України у світовий інформаційний простір : автореф. дис... канд. політ. наук: 23.00.04. Київ, 2004. 18 с.

186. Фреїк Н. Євроінтеграція в регіональних ЗМІ: області-лідери та аутсайтери. *Інститут економічних досліджень та політичних консультацій*. 2018. URL: http://www.ier.com.ua/ua/publications/regular_products?pid=5944 (дата звернення: 10.11.2018).

187. Хлистун Г. Ю. Українські ЗМІ в контексті євроінтеграції: плюси та недоліки роботи. *Actual problems of international relations*. Release 122 (part II). 2014. С. 4–14. URL: <http://journals.iir.kiev.ua/index.php/apmv/article/viewFile/2463/2195> (дата звернення: 08.06.2017).

188. Центри європейської інформації в бібліотеках: технологія створення та механізми популяризації інформації про ЄС та євроінтеграцію України : навчально-методичний посібник для бібліотекарів / Укр. бібл. асоц. ; укладачі :

Башун О. В., Пашкова В. С., Шевченко І. О. Електрон. вид. Київ : УБА, 2016. 78 с.
URL: http://lib.sowa.com.ua/Europe/Posibnyk_EU_Information_2016.pdf дата
звернення: 08.06.2017).

189. Цыганков П. А. Внешняя политика и общественное мнение. *Научно-аналитический журнал Обозреватель – Observer*. 2008. № 7 (222). С. 36–52. URL: <https://elibrary.ru/item.asp?id=13055040> (дата звернення: 12.02.2019).

190. Цыганков П. А. Теория международных отношений. Учебное пособие. Москва : Гардарики, 2003. 590 с.

191. Чекмишев О. В. Основи професіональної комунікації. Теорія і практика новинної журналістики : підручник-практикум : підруч. для студ. вищ. навч. закл., які навчаються за спец. «Журналістика». Київ : Київський університет, 2004. 129 с.

192. Чечель О. Ю. Формування іміджу держави на міжнародній арені. *Інвестиції: практика та досвід*. 2016. № 10. С. 82–86. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/10_2016/20.pdf (дата звернення: 22.12.2017).

193. Швець О. В. Формування політичного іміджу України в міжнародному інформаційному просторі : автореф. дис... канд. політ. наук: 23.00.03. Київ, 2006. 18 с.

194. Шинкарук В. Інформаційна політика євроінтеграційного курсу України. *Вісник Прикарпатського університету. Політологія*. 2015. №. 9. С. 105–108. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Vpu_Polit_2015_9_20.pdf дата звернення: 08.06.2017).

195. Штромайєр Г. Політика і мас-медіа. Київ : Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2008. 303 с.

196. Щурко О. Чинники формування міжнародного образу держави: принципи класифікації: матеріали Всеукраїнської наукової конференції [Політична наука в Україні: стан і перспективи], (Львів, 10-11 травня 2007 р.) / ЦПД ЛНУ ім. І. Франка, М. Поліщук, Л. Скочилас, Л. Угрин, 2008. 308 с.

197. Юрышев А. В. Особенности влияния СМИ на международное общественное мнение. *Фундаментальные и прикладные исследования в современном мире : материалы IV Международной научно-практической конференции 24–25 декабря 2013*. 2013. Т. 3. С. 18–24. URL: http://to-future.ru/wp-content/uploads/2014/01/ФиПИВСМ_№4_том-3.pdf#page=18 (дата звернення: 12.02.2019).

198. Яхно О. Україна в сучасному геополітичному просторі (політико-медійний аспект) автореф. дис... канд. політ. наук: 23.00.03. Київ, 2006. 20 с.